

|| ಶ್ರೀ ಹಯವದನ ರಂಗವಿಟ್ಟಲ ಗೋಪೀನಾಥೋ ವಿಜಯತೇ ||

Blessed by Lord and with His divine grace, we are pleased to publish this Magnanimous Work of Sri Raghavendra Theertha. It is a humble effort to make available this Great work to sadhakas who are interested in the noble path of propagating Acharya Madhwa's Philosophy.

With great humility, we solicit the readers to bring to our notice any inadvertant typographical mistakes that could have crept in, despite great care. We would be pleased to incorporate such corrections in the next versions. Users can contact us, for editable version, to facilitate any value additions.

Contact: H K SRINIVASA RAO, NO 26, 2ND FLOOR, 15TH CROSS, NEAR VIDHYAPEETA CIRCLE, ASHOKANAGAR, BANGALORE 560050. PH NO. 26615951, 9901971176, 8095551774, Email : srkarc@gmail.com

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

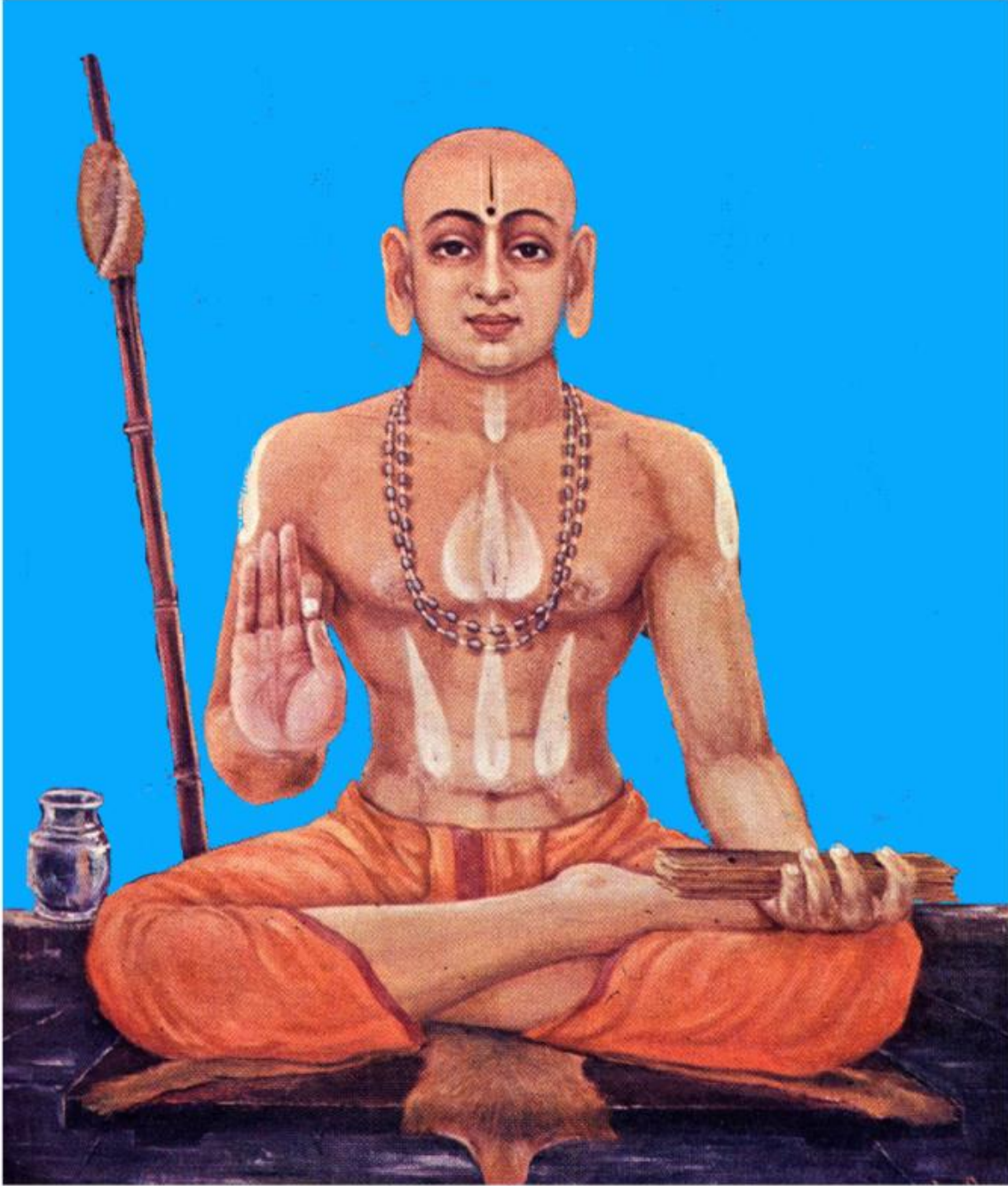

ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸುಕೃತದ ಫಲವಾಗಿ ಮಧ್ವಮತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಲು, ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ, ಈ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿದ, ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳಾದ, ದಿವಂಗತರಾದ ಲಲಿತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಹೆಚ್ ಆರ್ ಅವರ ಸವಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಈ "ಜ್ಞಾನ ಯಜ್ಞ"

ಮಾತೃದೇವೋ ಭವ - ಪಿತೃದೇವೋ ಭವ - ಆಚಾರ್ಯದೇವೋ ಭವ

1. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಅನುನಾಸಿಕದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಾಗ, ಅದರ ಜ್ಞಾನದ ಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲದವರಂತೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿರುವುದು ಏಕೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಾಗಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುಸ್ವಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅನುನಾಸಿಕಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಶ್ರಮವಹಿಸಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುನಾಸಿಕ , ಅನುಸ್ವಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಓದುಗರು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.
2. ಗ್ರಂಥ ಋಣ : ಶ್ರೀ ರಾಜಾ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಗುರುರಾಜ ಸಂಪುಟಮ್ - 1

|| ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯ ||

Tracking:

sr	Date	Remarks	By
1	08/04/2013	Typing Started on	H K Srinivasa Rao
2	20/04/2013	Typing Ended on	H K Srinivasa Rao
3	15/05/2013	First Proof Reading	HK Srinivasa Rao & MS Venugopal

ತತ್ತ ಮಜ್ಜರಿ - (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯವಿವೃತ್ತಿ)

ಸಮಸ್ತಗುಣಸಮ್ಪೂರ್ಣಂ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಮ್ |
ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಂ ವಂದೇ ಭಕ್ತಾಭೀಷ್ಟಫಲಪ್ರದಮ್ || 1 ||

ಸಂಸಾರಕ್ಷೇಶಸಂಶ್ರಾಂತಸಜ್ಜನಾವನತತ್ತರಾಃ |
ದಯಾಲವೋ ಮಹಾಂತಸ್ತಾನ್ ಗುರೂನ್ನತ್ಪಾ ಗಿರಂ (ಗುರುಂ) ಭಜೇ || 2 ||

ಗ್ರನ್ಥೋಽಯಮಪಿ ಬಹ್ವರ್ಥೋ ಭಾಷ್ಯಂ ಚಾತ್ಯರ್ಥವಿಸ್ತರಮ್ |
ಇತ್ಯುಕ್ತಿಸಾಮ್ಯಾತ್ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯಂ ಚಾತ್ಯರ್ಥವಿಸ್ತರಮ್ || 3 ||

ಅನನ್ತೋಽರ್ಥಃ ಪ್ರಕಟಿತಸ್ತ ಯಾಣೌ ಭಾಷ್ಯಸಂಜ್ಞಹೇ |
ಇತ್ಯಾಹುಃ ಶ್ರೀಮಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯೌಪಸದಾ ಅಪಿ || 4 ||

ಅತೋಽನೇಕಾರ್ಥಯುಕ್ತಸ್ಯ (ಗುಮ್ಭಸ್ಯ)ನೈತದ್ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿಸ್ತೃತೌ |
ಶಕ್ತೋಽಸ್ಯ ಧಾಪಿ ಲೇಶೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಕುರ್ಯಾಂ ಯಥಾಮತಿ || 5 ||

ಸೂತ್ರಾರ್ಥಂ ಹೃದಿ ಕೃತ್ಯೈವ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥಂ ಸಮ್ಪ್ರಕಾಶಯೇ |
ಅವಿಕ್ಷೇಪೇಣ ಬೋಧಾರ್ಥಂ ಬುದ್ಯಂತಾಂ ತದ್ವಿವೇಕಿನಃ || 6 ||

ಗ್ರನ್ಥದ ಅವತಾರಿಕೆ

ಇಹ ಖಲ್ವಧಿಕಾರಿಣಾಮಖಿಲಕ್ಷೇಶನಿವೃತ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಪರಮಾನಂದಾವಾಪ್ತಿನಿದಾನ ಭಗವಜ್ಞಾನಾಯ
ಪ್ರವೃತ್ತಾನಾಮನಂತಾಮ್ನಾನಾನಾಮಿತಿಕರ್ತವ್ಯತಾರೂಪಾಣಿ ನಾರಾಯಣಾವತಾರ-
ಬಾದರಾಯಣಕೃತಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣ್ಯೈರನ್ಯಥಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾನ್ಯಕೃತಪ್ರಾಯಾಣಿ ಮನ್ವಾನೋ
ಭಗವಾನಾನಂದತೀರ್ಥಮುನಿಯಥಾವದ್ಯಾ ಚಿಖ್ಯಾಸುಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯೇ ವಿಧಾಯ ಸಂಕ್ಷೇಪ-
ಭಾಷ್ಯಮಪಿ ವಿತ್ಸುರಧ್ಯಾಯಚತುಷ್ಟಯೋಕ್ತಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೇಷ್ಟದೇವತಾಗುರುನತಿಪೂರ್ವಂ
ಚಿಕೀರ್ಷಿತಂ ಪ್ರತಿಜಾನೀತೇ ||

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ

ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |
ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ || 01 ||

ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃ ಸಗಮೋದಿತಃ |
ಸಮನ್ವಯಾದೀಕ್ಷತೇಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಾನನ್ದೋಽಂತರಃ ಖವತ್ || 02 ||

ಪ್ರಣೇತಾ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು |
ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || 03 ||

ಸರ್ವಗೋಽತ್ತಾ ನಿಯಂತಾ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದಾ |
ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ಯೈರ್ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸ ಹಿ || 04 ||

ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸೋಽಕ್ಷರಃ ಸನ್ ಹೃದಬ್ಜಗಃ |
ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕೋ ದೈವತೈರಪಿ || 05 ||

ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದ್ಯಃ ಶೂದ್ರಾದ್ಯೈಃ ಕಮ್ವಕೋಽನ್ಯಶ್ಚ ಜೀವತಃ |
ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ || 06 ||

ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ |
ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಯೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋಽಮಿತಾತ್ಮಕಃ || 07 ||

ಅವಾಂತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶೂನ್ಯಮೇವಚ |
ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ |

ಶಬ್ದೈರತೋಽನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಚಬ್ಧಾಯೋಗವೃತ್ತಯಃ || 08 ||

|| ಇತಿ ಶೀಮದ್ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯೇ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ಸರ್ವೈರಾನನ್ದಜ್ಞಾನದ್ಯುತಿಬಲೌದಾರ್ಯವೀರ್ಯಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಮ್ | ಚಿಂತಾ-
ಸಂತಾಪ ಪುಣ್ಯಪಾಪಲೇಪಜನಿಮೃತಿಪ್ರಭೃತಿದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ | ಸದ್ಭಿರ್ವೈರಾಗ್ಯಭಕ್ತಿಶ್ರವಣ-
ಮನನಧ್ಯಾನಜನ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇನ ವಿಷಯೀಕರ್ತವ್ಯಮ್ | ಅತ ಏವ ಜ್ಞಾನರೂಪೋ-
ಪಾಯಾತ್ ಸದ್ಭಿಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಮಪಿ ನಾರಾಯಣಂ ನತ್ವೇತಿ ವಿಶೇಷಣಸಮುಚ್ಛಯೇಽಪಿಶಬ್ದಃ | ತೇನ
ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯೈವ ಜ್ಞೇಯತ್ವಲಾಭಾತ್ ವಿಶಿಷ್ಟಂ ಮನ್ಮೋಪಾಸ್ಯಂ ಶುದ್ಧಂ ಮುಮುಕ್ಷುಜ್ಞೇಯಮಿತಿ
ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮ್ |

ಗುರೂಂಶ್ಚ ನತ್ವೇತಿ ಗುರುದೇವತಾನತಿಸಮುಚ್ಛಯೇ ಚಶಬ್ದಃ | ಯದ್ವಾ ಟೀಕಾರೀತ್ಯಾ
ಗುರುದೇವತಾಭೇದೇಽರುಚಿಸೂಚಕೋಽಪಿಶಬ್ದಃ ಗುರುತ್ವಾದ್ಬಹುವಚನಮ್ | ಉಕ್ತಂ ಚ ಗೀತಾ-
ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ಬಹುವಚನಂ ಗೌರವಾದೇವೇ'ತಿ | ತಮೇವ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭವ-
ಮಿತ್ಯಾದಿಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ಪ್ರಕಾರೈರ್ಯದ್ಗುರುತ್ವೋಪಪಾದನಂ ತೇನ ಗುರೂಂಶ್ಚೇತಿ
ಬಹುವಚನಾಂತಂ ಪದಂ ವಿವೃತಮಿತಿ ಸುಧಾಶಯಂ ವಾ | ಸೂತ್ರಾರ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ |

ಅತ್ರ ನಾರಾಯಣಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವಾನನ್ದಚಿದಾದ್ಯಾತ್ಮಕದೇಹಮಿತಿ ಲಾಭಾದ್ಧೇಹಸತ್ವೇ ದೋಷ-
ವರ್ಜಿತಮಿತ್ಯಯುಕ್ತಂ, ತದಸತ್ವೇ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೋದೀರ್ಣತಾ ನಯುಕ್ತೇತಿ ನಿರಸ್ತಮ್ |
ದೇಹೋಽಯಂ ಮೇ ಸದಾನನ್ಮೋ ನೈವ ಪ್ರಕೃತಿನಿರ್ಮಿತಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ಚ ಸರ್ವತ್ರ ತೇನ
ನಾರಾಯಣೋಽಸ್ಮಹಮಿತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಸ್ಯತೇ-
ರ್ಗುಣೈರುದೀರ್ಣಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಗುಣೋದೀರ್ಣದೇಹಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ 'ಆಹಚ ತನ್ಮಾತ್ರಮಿ'ತ್ಯತ್ರ
ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣದಿಶಾ ತಸ್ಯ ಗುಣೋದೀರ್ಣತೋಕ್ತ್ಯೈವ ತದಭಿನ್ನದೇಹಸ್ಯಾಪಿ ಲಾಭಃ | ಅಧಿಕಂ ತು
ಟೀಕಾಯಾಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ |

ಬಿಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣ

ನನು ಜೀವಚೈತನ್ಯಾದನ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾನಾಭಾವೇನಾಭಾವಾತ್ತಸ್ಯ ಚಾಹನ್ನೀ-
ಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾವಿಷಯತ್ವಾತ್, ಸತ್ಯಪಿ ತಜ್ಞಾನೇ ಮುಕ್ತದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಫಲಾಭಾವಾತ್ತತ

ಏವಾಧಿಕಾರ್ಯಾದ್ಯಭಾವಾಚ್ಚ ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವೇತ್ಯುಕ್ತಿರಯುಕ್ತೇತ್ಯಾಶಂಕಾಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಯಾಮ್
|| ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೇತಿ ||

ತದ್ವ್ಯಾಚಷ್ಟೇ - ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತಿ || ವಿಷ್ಣುರೇವ ದೇಶಕಾಲಗುಣಾಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪ-
ವ್ಯಾಪ್ತಿಮಾನ್ವಿಷ್ಟಾಖ್ಯೋ ಭಗವಾನೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ | ಅಥಾತಃ ಪದೋಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ
ಅಧಿಕಾರಿಫಲಾಭ್ಯಾಂ ವಿಷಿಷ್ಟಯಾ ಶ್ರವಣಮನನಧ್ಯಾನರೂಪಾಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ವಿಷಯೀಕರ್ತವ್ಯಃ |
ತದ್ವಿಷಯಾ ನಾ ಕಾರ್ಯೇತಿ ಯಾವತ್ | ನ ಜೀವಃ ಯೇನ ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವೇತ್ಯುಕ್ತಿರಯುಕ್ತಾ
ನ್ಯಾತ್ |

ವಿಷ್ಣುವ್ಯಾಪ್ತೌ ಬ್ರಹ್ಮವೃದ್ಧಾವಿತ್ಯವಯವಶಕ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಯೋರೇಕಾರ್ಥತ್ವೇನ ಶ್ರುತ-
ಬ್ರಹ್ಮಪದೇನತಾದ್ಯಶಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರತೀತೇಃ | 'ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹಿ' 'ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಶ್ಚ |
ತಸ್ಯ ಚಾನೇವಂರೂಪಜೀವಾದ್ವಿನ್ನಸ್ಯಾಹಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾಽಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾಗುಣಸಗುಣತ್ವಾದಿನಾ
ವಿಮತಸ್ಯವಿಷಯತ್ವ ಸಮುವೇನ ತಜ್ಞಾನಾವನುಕ್ತಿರೂಪಫಲಸ್ಯ ತತ್ಕಾಮಿನೋಽಧಿಕಾರಿಣಶ್ಚ
ಸಮುವಾತ್ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವೇತ್ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತೇತಿ ಭಾವಃ |

ಯಥಾಸೂತ್ರಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕರ್ತವ್ಯೇತಿ ವಾಚ್ಯೇಽಪ್ಯೇವಮುಕ್ತಿರಗ್ರೇನುಷಣ್ಣಾರ್ಥಾ |
ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯವಶ್ಯಂವಾಚ್ಯೇ ಸತಿ ತದನುರೋಧೇನ ವಾ 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ' 'ಆತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್'
'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥೇ'ತ್ಯೇವಮಾದಿತಿಹಂತಮೇವಾತ್ರ ನೋದಾಹರಣೀಯಮ್ | ಕಿನ್ನು 'ಸ
ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಃ' 'ನಾರಾಯಣೋಽಸೌ ಪರಮೋ ವಿಚಿನ್ತ್ಸಃ' 'ನಾರಾಯಣಂ ಮಹಾಜ್ಞೇಯಂ'
'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಶ್ರೋತವ್ಯೋ ಮನ್ತವ್ಯೋ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸಿತವ್ಯ' ಇತ್ಯಾದ್ಯಪೀತಿ ವಾ
ವಿಧೇಯಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಪ್ರಾಧಾನ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಾವುದ್ದೇಶ್ಯಜ್ಞಾನವಿಶೇಷಣತ್ವೇನ
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಸ್ತೀತಿ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೇತ್ಯತ್ರ ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠ್ಯಾ ಸಮಾಸೋ ನ ಶೇಷಷ್ಠ್ಯಾದಿನೇತಿ
ವಾ ಸೂಚಯಿತುಮ್ |

ಸೂತ್ರೇ ಜಿಜ್ಞಾಸೇತ್ಯುಕ್ತಾವಪಿ ವೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಶ್ರುತ್ಯನುಗಮಾಯ ವಾ ಅಧ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿ
ಸಮ್ಪತ್ತಿರೂಪಾಧಿಕಾರಜಿಜ್ಞಾಸೋತ್ಥಜ್ಞಾನಜಪ್ರಸಾದಜನ್ಯಮುಕ್ತಿರೂಪಫಲಾಭ್ಯಾಂ ಅಥಾತಃ
ಶಬ್ದೋಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮಸ್ತೀತಿಸೂಚನಾಯವೇತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ |
ವಿಷ್ಣುರಿತಿಬ್ರಹ್ಮಪದವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಜೀವಾನ್ಯವಿಷಯಸಿದ್ಧೈವ ತಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮುಕ್ತಾಖ್ಯಫಲಸ್ಯ ಚ
ತದ್ಯೋಗ್ಯಸ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಃ ಸಿದ್ಧಾವಪಿ ಫಲಸ್ಯ ಕರ್ಮಜತ್ವಾದಿನಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಫಲತ್ವಾಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ
ಶೂದ್ರಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಾಧಿಕಾರಸ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಚ ತದುಭಯಪ್ರಾಪಕಾಥಾತಃ ಶಬ್ದಾರ್ಥಯೋರಪ್ಯ-

ವಶ್ಯಂವಾಚ್ಯತ್ವಾದ್ವೀತ್ಯನೇನ ತದುಕ್ತಿಃ | ತೇನ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ಶ್ರುತಿವಿಸಂವಾದಃ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಃ |

ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯನುಕ್ತಾ ಏವಮುಕ್ತಿಃ ಅದೇಜ್ಞುಣ ಇತ್ಯಾದಾವಿವ ಸತಿ ಧರ್ಮಿಣಧ(ರ್ಮಚಿನ್ತಾ)ರ್ಮಾಶ್ಚಿನ್ತ್ಯಾ ಇತಿ ವಾ ವೃದ್ಧಿರಾದ್ಯೇಚಿತ್ಯತ್ರೇವ ಮಜ್ಜಲಾರ್ಥಂ ವಾ | ಆದ್ಯಾದ್ಯಾಯದ್ವಯೇ ವಿಷ್ಣ್ವಾಖ್ಯವಿಷಯಸ್ಯ ಉತ್ತರದ್ವಯೇ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಃ ತತ್ರಾಪಿ ತ್ಯತೀಯಾದ್ವಿಪಾದ್ಯಾಂ ವಿಶಬ್ದೋಕ್ತಾಧಿಕಾರಸ್ಯ ಚಿಂತೇತಿವಕ್ಯಮಾಣಚಿನ್ತಾಕ್ರಮಸೂಚನಾಯ ವೇತಿ ಧ್ಯೇಯಮ್ | ಸೂತ್ರೇ ತು ಸ್ಮಾರ್ತೇನ ಶಬ್ದತೋಽರ್ಥತಶ್ಚಾಧಿಕೇನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ- ದ್ಯೋತನಾಯಾಥಾತಃಶಬ್ದಯೋರೇವ ಪೂರ್ವಂ ನಿರ್ದೇಶ ಇತಿ ಭಾವಃ |

ಅತ್ರ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಸ್ಯಾಭಿಮತತ್ವಾನ್ನಾಜ್ಞಾವಬದ್ಧಾಸ್ತು ನ ಶಾಖಾಸು ಹಿ ಪ್ರತಿವೇದಮಿತ್ಯನೇನ ವಿರೋಧಃ ಶಬ್ದಃ | ಪರಿವಾರತಯಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅಪಿ ಹೇಯಾಃ ಪ್ರಧಾನತ ಇತ್ಯಣುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ “ಸರ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮೈರ್ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಏವೇಜ್ಯತೇ ಸದಾ | ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ತಸ್ಯ ಪರಿವಾರತಯೈವತು” ಇತ್ಯನ್ಯತ್ರೋಕ್ತೇಶ್ಚ || 1 ||

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ನನು ತದ್ವಹ್ಮೇತಿ ಶ್ರುತಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ ‘ಬೃಹಜಾತಿಜೀವೇತಿ ‘ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜೀವಾಃ ಸರ್ವೇಽಪೀತ್ಯಾದೇರ್ಜೀವೇ ರೂಢತ್ವಾದ್ ರೂಢಿತ್ಯಾಗೇನ ಯೌಗಿಕಾರ್ಥವಿಷ್ಣು ಗ್ರಹಣೇ ಹೇತ್ವಭಾವಾತ್ ಯತೋವಾ’ ಇತಿವಾಕ್ಯೋಕ್ತವಿಶ್ವಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯಾದೃಷ್ಟದ್ವಾರಾ ಜೀವೇಽಪಿ ಸಮ್ಯವಾದುಕ್ತಂ ನ ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ || ಓಂ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತ ಇತಿ ||

ತದರ್ಥಮಾಹ - ಸರ್ವಕರ್ತೇತಿ || ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ವರ್ತತೇ | ಸರ್ವೇತಿತ್ಯನ್ತಮಾವೃತ್ತಿರ್ವಾ | ಸರ್ವಸ್ಯಚಿದಚಿದಾಖ್ಯವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಸರ್ವಸ್ಯ ಜನ್ಮಾದೃಷ್ಟಕಸ್ಯ | ಯಥಾಯೋಗಂ ಕರ್ತಾ ವಿಷ್ಣುರೇವ ನ ರೂಢೋ ಜೀವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯತೋವಾ ಇಮಾನೀತಿ ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯೋಕ್ತಾಽ- ಸಜ್ಜುಚಿತಸರ್ವಸಮ್ಯನ್ವಿಜನ್ಮಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿಮುಖ್ಯಕರ್ತೃತ್ವರೂಪಾದ್ವಾಧಿಕಾತ್ವದ್ವಹ್ಮೇತಿಶ್ರುತೌ ಬ್ರಹ್ಮ- ಶಬ್ದೇನ ರೂಢಿತ್ಯಾಗೇನ ಯೌಗಿಕಾರ್ಥ ವಿಷ್ಣುಗ್ರಹಣೋಪಪತ್ತೇರುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಮಿತಿಭಾವಃ |

ಕರ್ತೃಶಬ್ದಸ್ಯ ತೃಜನ್ತತ್ವೇ ಯಾಜಕಾದಿತ್ವೇನ ಷಡ್ವೀಸಮಾಸಃ | ತಾಚ್ಛೇಲಿಕತ್ಯನ್ನನ್ತತ್ವೇ ತು ಗಮ್ಯಾದಿತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಾತತ್ಪುರುಷ ಇತಿ ಸರ್ವಕರ್ತೇತಿ ಸಾಧು || 2 ||

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಿದಮಯುಕ್ತಂ ರುದ್ರಾದಿಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದ್ಯ ತಿರೇಕೇಣ ಚೈತ್ರವತ್ | ನಚಾಸಿದ್ಧಿಃ |
ಪಾಶುಪತಾದಿನಾ ತತ್ಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯಾದ್ಯನುಮಾನೇನ ವಾ, ಪಾಶುಪತಾದಿನೈವ ವಾ ರುದ್ರಾದೇಃ
ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ || ಓಂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾದಿತಿ ||

ಅತ್ರ ತದರ್ಥಃ ಆಗಮೋದಿತ ಇತಿ | ವಿಷ್ಣುರೇವ ಸರ್ವಕರ್ತೇತ್ಯಸ್ತಿ | ಆಸಮ್ಯಗ್ ಗಮ್ಯಂತೇ
ಅರ್ಥಾ ಏಭಿರಿತ್ಯಾಗಮಾ ವೇದವೇದಾನುಸಾರಿಗ್ರನ್ಥಾಃ 'ಋಗಾದ್ಯಾ ಭಾರತಂ ಚೈವ
ಪಞ್ಚರಾತ್ರಮಥಾಖಿಲಮ್ | ಮೂಲರಾಮಾಯಣಂ ಚೈವ ಪುರಾಣಂ ಚೈತದಾತ್ಮಕಮ್ | ಯೇ
ಚಾನುಯಾಯಿನಸ್ತೇಷಾಂ ಸರ್ವೇ ತೇ ಚ ಸದಾಗಮಾ' ಇತಿ ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯೇ
'ಆಸಮನ್ತಾದ್ಗಮಯತಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಪರಂ ಪದಮ್ | ಯಚ್ಚಾಪ್ಯತೀನ್ವಿಯಂ ತ್ವನ್ಯತ್ತೇನಾ-
ನಾವಾಗಮಃ ಸ್ಮೃತಃ' ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದಿಯಾನುಭಾಷ್ಯೇ ಚೋಕ್ತೇಃ | ಕರಣೇ
ಕರ್ತೃತ್ವೋಪಚಾರಃ ಗ್ರಹವ್ಯದ್ನಿಶ್ಚಿಗಮಶ್ಚೇತ್ಯಕರ್ತೃಯಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಮರಣಾದಿತಿ ಸುಧೋಕ್ತೇಃ
ಆಗಮೋದಿತೋವಿಷ್ಣುರೇವ ಸರ್ವಕರ್ತಾನತ್ವಾನುಮಾನಿಕಃ ಪಾಶುಪತಾದ್ಯುಕ್ತೋ ವಾ ರುದ್ರಾದಿಃ
ಸರ್ವಕರ್ತಾ | ತಸ್ಯಾಗಮೋದಿತತ್ವಾಭಾವಾದನುಮಾನಾದೇರದೃಷ್ಟೇಽಶಕ್ತತ್ವೇನಾಮಾನತ್ವಾದಿತಿ
ಭಾವಃ || 3 ||

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಿದಮಸತ್ | ರುದ್ರಾದೇರಪ್ಯಾಗಮೋದಿತತ್ವೇನಪಾಶುಪತಾದಿನಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾತ್ |
ಆಗಮೇಽಪ್ಯೈಕ ಏವ ರುದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಪ್ರತೀತೇಶ್ಚ ರುದ್ರಾದಿರಪ್ಯಾಗಮೋದಿತೋಽಸ್ತು
ಪಾಞ್ಚರಾತ್ರಾದಿನಾ ಆಗಮೋದಿತತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದಾಗಮೇಽಪಿ ನಾರಾಯಣ ಏವೇದಮಗ್ರ
ಆಸೀದಿತ್ಯಾದಿನಾ ಪ್ರತೀತೇಶ್ಚ | ಯಥಾ ವಿಷ್ಣುರಾಗಮೋದಿತಸ್ತದ್ವತ್ | ಏವಂ ಚ ದ್ವಯೋರಪಿ
ಕಾಲಭೇದೇನಾಸ್ತು ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಂ ದ್ವಯೋರಪ್ಯೈಕೈಕದೇಶೇನಾಗಮೋದಿತತ್ವಂ ಚಾಸ್ತಿತ್ಯತ
ಉಕ್ತಮ್ || ಓಂ ತತ್ಸು ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ ||

ತದರ್ಥಃ ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ || ಆಗಮೋದಿತ ಇತಿ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಚಾಸ್ತಿ | ಸಮ್ಯಗನ್ವಿಯಂತೇ
ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯೇಣ ಸಮ್ಯಧ್ಯಂತೇ | ತಥಾ ಜ್ಞಾಯಂತ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ವಾಕ್ಯಾನ್ಯೇ
ತೇನೇತ್ಯನ್ವಯಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಖಿಸಮ್ಯನ್ಞೋ ವಾ ಉಪಕ್ರಮಾದಿನಿರ್ಣೇತೋ ವಾಕ್ಯಾನಾಂ
ತತ್ಪರತ್ವರೂಪಸಮ್ಯನ್ಞೋ ವಾ ಸಂಶ್ಚಾಸಾಮನ್ವಯಶ್ಚತಸ್ಮಾತ್ | ಸಮಿತ್ಯೇತದಾ-
ಗಮೇನಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ | ತತ್ರ ಕಾರ್ತೃತ್ವಂ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ ಚಾರ್ಥಃ | ಸಮನ್ವಯಾ-

ತನ್ಮುಕ್ತಲಾಬಲತ್ವಾದಿನಾ ಪರೀಕ್ಷಿತಾದುಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಙ್ಗನಮುದಾಯಾತ್ರನ್ನಿರ್ಣೇತತತ್ಪರತ್ವ-
ರೂಪಸಮ್ಯನ್ಯಾಧ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಸಮ್ಯಜ್ಞುಷ್ಯಯಾವೃತ್ಯಾ ಕಾತ್ಸ್ಮೇನಾಗಮೋದಿತ-
ಸ್ತತ್ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯೋ ವಾ| ನತು ಪಾಶುಪತಾದಿರೂಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ವಾ, ಆಪಾತಪ್ರತೀತ್ಯಾ
ವಾ ರುದ್ರಾದಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಅಯಂ ಭಾವಃ| ಉಪಕ್ರಮಾದೀನಾಮೇವ ಪ್ರಬಂಧತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯಾರ್ಥಪ್ರಮಾಪಕತ್ವಾತ್
ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಸ್ಯೋಪಕ್ರಮಾದ್ಯನನುಸಾರಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾಪಾತಪ್ರತೀತ್ಯೋಶ್ಚಾನೇವಂರೂಪತ್ವಾತ್
ಪಾಶುಪತಾದೇಶ್ಚ ವೇದಸ್ಯೋಪಕ್ರಮಾದ್ಯನನುಸಾರೇಣ ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್
ತದುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ವಾ ಆಪಾತಪ್ರತೀತ್ಯಾ ವಾ ನ ರುದ್ರಾದಿರಾಗಮಾರ್ಥೋ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಇತ್ಯಬಾಧೇನ
ಪ್ರಾಪ್ತಮುಖ್ಯವೃತ್ಯಾಕಾತ್ಸ್ಮೇನೋಪಕ್ರಮಾದಿಭಿರಾಗಮೋದಿತೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ| ಉಪಕ್ರಮಾ-
ದಯಸ್ತು ವಿಷ್ಣುಮೇವಾಗಮತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಂಪ್ರಮಾಪಯಂತೀತ್ಯೇತದಗ್ರೇ ವ್ಯಕ್ತಮ್|
ಪಞ್ಚರಾತ್ರಾದಿಸ್ಮೃತಯೋ ವೇದಸ್ಯೋಪಕ್ರಮಾದ್ಯನುಸಾರಿಣ್ಯ ಏವೇತಿ|

ಉಪಕ್ರಮಾದಿನಾಮೇವ ತತ್ಪರತ್ವರೂಪಾನ್ವಯಪ್ರಮಾಪಕತ್ವಸೂಚನಾಯೋಪಕ್ರಮಾದೇ-
ರಿತ್ಯನುಕ್ತಾ ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ ಯೌಗಿಕಸೌತ್ರಪದಮೇವಾನ್ವಕಾರಿ ಉಪಕ್ರಮಾದೇರ್ಬಹುತ್ವೇಪಿ
ವಿಷ್ಣುಪರತ್ವೇ ಐಕಮತ್ಯದ್ಯೋತನಾಯೈಕವಚನಮ್| ಪ್ರಾಣೋಬ್ರಹ್ಮಕಂಬ್ರಹ್ಮ ಹೃಯಾಮ್ಯಗ್ನಿಂ
ಪ್ರಥಮಂಸ್ವಸ್ತಯ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾನಾವಿತ್ರಸೂಕ್ತಯೋಃಪ್ರಾಣಾದ್ಯುಪಕ್ರಮಸ್ಯೋಪಕ್ರಾಂತ-
ಪ್ರಾಣಾದಿಪರತ್ವಪ್ರಮಾಪಕತ್ವೇನ ತಾತ್ಪರ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರೇಽಪಿ ಪ್ರಬಲಲಿಂಗಾದಿನಾಽಬಾಧಿತತ್ವ-
ರೂಪಪರೀಕ್ಷಿತತ್ವವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ನ ವ್ಯಭಿಚಾರ ಇತಿ ವಕ್ತುಂ ಸಮಿತ್ಯನ್ವಯವಿಶೇಷಣಮ್ || 4 ||

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನು ಸಮನ್ವಯಾನ್ಮುಖ್ಯತಃ ಕಾತ್ಸ್ಮೇನಾಗಮೋದಿತೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್| ತಸ್ಯ
ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತನೇ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹೇತ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವಾಜ್ಞೇಯತ್ವಯೋರುಕ್ತೇಃ ನಹಿ
ತಾದೃಶಸ್ಯ ಮುಖ್ಯವೃತ್ಯಾಽಗಮೋದಿತತ್ವಂ ಹರೇಃ ಕಾತ್ಸ್ಮೇನೇತ್ಯತಃಪ್ರಾಪ್ತಮ್|
ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮಿತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಸಪ್ತಕಮ್ ||

ತದರ್ಥಃ ಈಕ್ಷತೇಶ್ಚೇತಿ| ಸಮಿತಿ ಆಗಮೋದಿತೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಚ ವರ್ತತೇ| ಏವೇತಿ
ಭಿನ್ನಕ್ರಮಃ ಸಮುದೇನಾನ್ವೇತಿ| ಈಕ್ಷತೇಃ ಈಕ್ಷಣಾತ್| ತಸ್ಯಾಸಮ್ಪದ್ಧಸ್ಯಾ-
ಹೇತುತ್ವಾದ್ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದಿತಿ ಲಭ್ಯತೇ| ತಥಾಚೇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾಜ್ಞಾನ-

ವಿಷಯತ್ಯಾತ್ಮಮ್ಯೇಗೇವಮುಖ್ಯವೃತ್ತೈವಾಗಮೋದಿತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ನತು ಲಕ್ಷಣಾದಿನಾ-
ನವಸ್ಥಾನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಆಗಮೈಕಜನ್ಯಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಸ್ಯ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾತದುದಿತತ್ತ್ವಂ ವಿನಾ-
ಯೋಗಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ಚಶಬ್ದನ್ನು ವಾಚ್ಯತ್ವಹೇತ್ವೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಸಹಿತಸ್ಯೈವ ಪೂರ್ವಹೇತೋರ್ಮುಖ್ಯತೋ
ವಿಷ್ಣೋರಾಗಮೋದಿತತ್ವಸಾಧಕತ್ವಾದ್ಯುಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ ತದಭಾವೇ ಕುತೋಽನ್ವಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ|

ಅಥವಾ ನ ಕೇವಲಮೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್ ಕಿನ್ನು ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತನುಗೃಹೀತಾತ್| ಆಮನನ್ತಿ,
ಆವಿಶನ್ತಿ ಅಥ ಕನ್ಮಾದುಚ್ಯತ ಇತಿ, ವಚನಾಂ ವಾಚ್ಯಮುತ್ತಮಮಿತಿ ಅಹಮೇವ ವೇದ್ಯ
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಬಲಾದಿತಿವಾ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾಚ್ಛೇತಿವಾನುಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ| ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯಾ-
ವಾಚ್ಯತ್ವಾದೇಃ ಕೇವಲೇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತಾನಿರಾಸಾಯೋಗಾತ್| ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋತ್ಪಾದ್ಯ-
ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈಕರೂಪ್ಯರೂಪಹೇತ್ವಸಹಕೃತಸ್ಯ ಸಮನ್ವಯಾದಿತ್ಯುಕ್ತೋಪಕ್ರಮಾದಿಹೇತೋಃ
ಕಾತ್ಸ್ಮೇನಾಗಮೋದಿತತ್ವಸಾಧಕತ್ವಾಯೋಗಾತ್ |

ಸರ್ವೇ ವೇದಾಯತ್ವದಮಾಮನನ್ತಿ ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಯೈಕೀಭವನ್ತಿ ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಏಕೈವ
ವ್ಯಾಹೃತಿಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಂಜ್ಞಾನಂಪರಮನ್ವೇಕಮೇವ, ವೇದೈಶ್ಚಸರ್ವೈರಹಮೇವವೇದ್ಯಃ, ವೇದೇ
ರಾಮಾಯಣೇಚೈವೇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಶತೈರನನ್ತಾಗಮಾನಾಂವಿಷ್ಣುರೂಪೈಕಾರ್ಥನಿಷ್ಠತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ
ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾದೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾಚ್ಚ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತೈವ ಕಾತ್ಸ್ಮೇನಾಗಮೋದಿತಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃ-
ನನ್ತಗುಣೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತಿ ಭಾವಃ || 5 ||

ಅಥೈತದಧ್ಯಾಯಾದ್ಯರ್ಥಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯೇಽಸ್ತುಟತ್ವಾದತ್ರಾಪಿ ತತ್ತತ್ವಾದಾನ್ತೇ
ಕಥನಾದಾದಾವನುಕ್ತಿಃ| ಯದ್ವಾ ಏತದಧ್ಯಾಯಾದ್ಯರ್ಥೋಕ್ತಿಪರತಯಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು|
ಉಚ್ಯತೇವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತ್ಯೇತತ್ವಾದಾನ್ತಿಮತ್ರಿಪಾದೀ-
ಮಾದಾವಪ್ಯಾಕೃಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್| ತಥಾಹಿ ವೈದಿಕಾಃ ಶಬ್ದಾಸ್ತಾವದ್ ದ್ವಿವಿಧಾಃ| ವಿಷ್ಣೌ ತದನ್ಯತ್ರ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಭೇದಾತ್| ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಅಪಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಅನ್ಯತ್ಯೈವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಭೇದೇನ
ತ್ರಿವಿಧಾಃ| ತೇ ತ್ರಿವಿಧಾ ಅಪಿ ಅನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ಗೃಹ್ಯಂತೇ|
ತಥಾಚಾನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತ್ರಿವಿಧೈರ್ನಾಮಲಿಜ್ಞಾತ್ಮಕೈಃ ಶಬ್ದೈರಿತಿಶೇಷಃ| ಏಕೋ
ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ| ಪ್ರಾಕ್ಸಮನ್ವಯಾದಿತ್ಯುಕ್ತಮೇವಾತ್ರಾಧ್ಯಾಯೇ ಪ್ರಪಿಂಚಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ|
ವಿಷ್ಣೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ತತ್ರ ತತ್ರಾಪಿ ತತ್ತ್ವವ ಇತಿ ತೈವಿದ್ಯಸಮ್ಯವೇಽಪಿ
ತತ್ರಾಪೀತ್ಯುಕ್ತಾನಾಂ ಅನ್ಯತ್ರಾಪೀತ್ಯನೇನ ಸಂಭೃಹೀತತ್ವಾತ್ ತತ್ರತತ್ತ್ವವೇತ್ಯವಾನ್ತರಭೇದಸ್ಯ

ತೇಷಾಮುತ್ಸಾದ್ಯಸಮನ್ವಯತ್ಯೇನಾವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾದ್ಯೈಕವಿದ್ಯಮಿತಿ ಧೈಯಮ್ |

ನನೂಕ್ತನರ್ವಕರ್ತೃತ್ವರೂಪಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಕಾರಣವಾಕ್ಯಾನಾಮೇವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಃ ಸಮನ್ವಯಃ| ಸ ಏವೋತ್ತರತ್ರ ಪ್ರಪಿಚ್ಛನೀಯಃ| ನತ್ವಶೇಷವೈದಿಕಶಬ್ದಸಮನ್ವಯ ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ| ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭಾವಸ್ತಸ್ಮೈ| ಆದ್ಯಾದಿಭ್ಯ ಉಪಸಂಖ್ಯಾನಮಿತಿ ತಸಿಃ| ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋಕ್ತಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವಾರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ| ತಥಾಚ ವಕ್ಷ್ಯತಿ| ಅತೋಽನನೋಗುಣೋ, ಯಚ್ಚಿಬ್ಧಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯ ಇತಿ| ಉಕ್ತಂ ಚಾಣುಭಾಷ್ಯೇ| ಜನ್ಮಾದ್ಯನ್ಯೇತಿಸೂತ್ರೇಣ ಗುಣಸರ್ವಸ್ವಸಿದ್ಧಯೇ| ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮೂಲಂ ಯತಸ್ತತಃ| ಅನ್ವಯಃ ಸರ್ವಶಬ್ದಾನಾಂ ಗುಣಸರ್ವಸ್ವವೇದಕ ಇತಿ|

ಏತತ್ವಾದಾರ್ಥಮಾಹ - ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಿತಿ | ನಾಮಾತ್ಮಕೈಃ ಶಬ್ದೈರಿತಿ ಶೇಷಃ |

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

ನನು ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ತದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಕ್ತಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೇತ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಪಾದಾಖ್ಯಾವಯವತ್ಪೋಕ್ಷೇರಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಚ ವಿಕಾರಾರ್ಥಮಯದಂತಶಬ್ದೋಕ್ತತ್ಯೇನಾಬ್ರಹ್ಮತ್ವಾದಬ್ರಹ್ಮಾವಯವಸ್ಯಾಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವಾದವಯವಿನಂ ವಿನಾ ಅವಯವಜಿಜ್ಞಾಸಾಯೋಗಾಚ್ಚೇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ || ಓಂ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾದಿತ್ಯಾದಿ-ಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್ || ತದರ್ಥಃ - ಪೂರ್ಣಾನಂದ - ಇತಿ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು| ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ ಅತ್ರೋತ್ತರತ್ರ ಚ ಪ್ರತಿಪದಮನ್ವೇತಿ|

ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ವರ್ತಮಾನೇಽಪಿ ತತ್ತ್ವವಕಾರಸ್ಯ ಪೂರ್ವಂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತೈವ ನ ಲಕ್ಷಣಯೇತ್ಯರ್ಥಲಾಭಾಯ ಸಮುದೇನಾನ್ವಿತತಯಾ ವಿಷ್ಣುಪದೇನಾನ್ವಯವಿಚ್ಛೇದಾತ್| ತತ್ತುಸಮನ್ವಯಾದ್ ಇತ್ಯತಃ ತತ್ತಿತ್ಯಸ್ಯಾಽಽಧ್ಯಾಯಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಪ್ರತಿನಯಂ ಪ್ರಾಯೇಣಾನುವೃತ್ತಿರಿತಿ ಸೂಚನಾರ್ಥತ್ವಾತ್| ಪಿಚ್ಛಾಧಿಕರಣ್ಯಾ ಅಧ್ಯಾಯಪಾದಬಹಿ-ರ್ಭಾವದೋತನಾರ್ಥತ್ವಾಚ್ಚ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಪುನರುಕ್ತಿಃ|

ಆನಂದಮಯಶಬ್ದಾರ್ಥಭೂತಃ ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ ಏಕಃ| ಸ್ವಾವಯವಾದಿನಾಽಭಿನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ|

ತಥಾಚಾನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಾನಂದಮಯಪ್ರಕರಣಸೈರಾನಂದಮಯತದ್ವಿಶೇಷಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ
ಶಬ್ದೈರೇಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ನತು ವಿಕಾರಿಕಶ್ಚಿತ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಃ, ಯೇನ ತಸ್ಯ
ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತಾಽಯುಕ್ತಾ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಆನಂದಮಯಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಾನಂದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ
ತತ್ಪದವಾಚ್ಯತ್ವಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿಕಿಂಶ್ಚನೇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇರಚಿನ್ತನಶಕ್ತ್ಯಾ ಅವಯವಾವಯವಿ-
ನೋರೈಕ್ಯಾನ್ನಾವಯವತ್ವವಿರೋಧ ಇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ | ಏವೇತಿ ನೇತರ ಇತ್ಯಾದೇರರ್ಥಃ |

ಅತ್ರ ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾದಿತಿ ಸೂತ್ರೋಕ್ತೋ ಮಯಟ್ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥೋ
ದರ್ಶಿತಃ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಪದಾನುರೋಧೇನ ಆನಂದಪೂರ್ಣ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇಽಪ್ಯೇವಮುಕ್ತಃ
ಪ್ರಾಚುರ್ಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷ್ಯತ್ವೇ ವಿರೋಧಿಲೇಶಾಧೀನತ್ವೇಽಪಿ ನ ವಿಶೇಷಣತ್ವ ಇತಿ
ಪರೈರಭ್ಯುಪೇತತ್ವಾತ್, ವಿಷ್ಣೋರಾನಂದಪ್ರಾಚುರ್ಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಚುರೋ ಗ್ರಾಮ
ಇತ್ಯತ್ರಾಲ್ಪಶೂದ್ರಸತ್ತಪ್ರತೀತಿರಿವ ವಿಷ್ಣಾವನಾನಂದಲೇಶಾಧೀರಪಿ ಸ್ಯಾದಿತಿಶಿಷ್ಟಾನಿರಾಸಾಯ |
ತನ್ನಿರಾಸಪ್ರಕಾರಶ್ಚ ಯಥಾ ವಿಶೇಷಣತ್ವೇ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರಸಕ್ತಿನಾಸ್ತಿ ತಥಾ ವಿಶೇಷ್ಯತ್ವೇಽಪಿ
ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಸ್ಥತೇಜೋಽಲ್ಪತ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರಚುರೋರವಿರಿತಿವತ್, ಜೀವಗತಸುಖಾಲ್ಪತ್ವಾ-
ಪೇಕ್ಷಯಾನಂದಪ್ರಚುರ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಽಪಿ ದೋಷಾಭಾವಾದಿತಿ |

ನನು ಸಪ್ತಭಿರ್ನಯೈಃ ಸಪ್ತನಾಮಸಮನ್ವಯಸಿದ್ಧಾವಪಿ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಾಭಿಮತಸರ್ವವೇದ-
ಗತಾಶೇಷನಾಮಸಮನ್ವಯಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಪದೇನಾಭಿಮತಾನಂದಗುಣವತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಧಾನಲಕ್ಷಣಂ ನ
ಸಿದ್ಧೇದಿತ್ಯತೋ ವಾ |

ನನು ಮಯಟಃ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥತ್ವಮಭ್ಯುಪೇತ್ಯ ಪೂರ್ಣಾನಂದಸ್ಯಾನಂದಮಯ-
ಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವೋಕ್ತಿರಯುಕ್ತಾ ವಿಕಾರಾರ್ಥಾನಮಯಾದಿಪ್ರಾಯಪಾರವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತೋ-
ವಾಪ್ಯುಕ್ತಮ್ ಅನ್ಯವಸ್ತುಷ್ಟಿತ್ಯಾದಿ | ಶಬ್ದೈರಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅನ್ಯವಸ್ತುಷು ಕೋಶಾದಿಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣಿಸಾಮಾನ್ಯವಾಚಕೈರನ್ನಮಯಾದಿಭಿಃ ಶಬ್ದೈರುಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕ ಇತಿ | ಕಿಂ
ವಿಕಾರೇಣ ನೇತ್ಯಾಹ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ | ಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿರೂಪಗುಣತ್ವತಃ | ಸರ್ವಂಪೂರ್ಣ-
ಮಿಹೋಚ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ | ಅನ್ನಮಯಪ್ರಾಣಮಯಮನೋಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯೇಷ್ವಪಿ
ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥೇಕಾರಾತ್ | ಅದ್ಯತೇಽತ್ತಿಚೇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಶೇಷೋಕ್ತಯೋಗೇನ 'ಮಹಾಭೋಕ್ತಾ
ಮಹಾಭೋಗ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥೋಽನ್ನಮಯೇ ಭವೇತ್ | ಮಹಾಪ್ರಾಣೋ ಮಹಾಬೋಧೋ
ವಿಹಾವಿಜ್ಞಾನವಾನಪೀ'ತ್ಯಾದ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವತ್ತ್ವೇನತೈಃ ಶಬ್ದೈರುಚ್ಯತ ಇತಿ |

ತರ್ಹಿ ತೇಷಾಮಪ್ಯನೇಕತ್ವಾದಯಮಪ್ಯನೇಕಃ ಕಿಂ ನೇತ್ಯಾಹ ಏಕ ಇತಿ | ನ ಸ್ಥಾನತೋಽಪೀತಿ
ನ್ಯಾಯಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ಕಥಮೇಕೋಽನೇಕೈರುಚ್ಯತೇ | ಉಚ್ಯತ ಏವ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ | ಸರ್ವಂ ಗುಣಭೂತಂ
ಅಪ್ರಧಾನಂ ನಿಯಮ್ಯಂ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭಾವಃ, ತಸ್ಮಾತ್ | ಸರ್ವಸ್ಯ ತತ್ತನ್ವತ್ವಾತ್ |
ಶರೀರರೂಪಕವಿನ್ಯಸ್ತಗೃಹೀತೇರಿತಿನ್ಯಾಯೇನಾನ್ಮಮಯಾದಿತತ್ತ್ವೋಶಗತತ್ತನ್ನಿಯನ್ವರೂಪಾ
ಣಾಮೇವ ತೈಸ್ಯೈಃ ಶಬ್ದೈರುಚ್ಯಮಾನತ್ವೇನ ತೇಷಾಮನೇಕತ್ವೇನ ತತ್ತದ್ಗತಸ್ಯಾಪ್ಯನೇಕೈರುಕ್ತಿ-
ಸಮ್ಭವಾತ್ | ಹೃದಯಾಕಾಶಸ್ಯಾಙ್ಗುಷ್ಠಮಾತ್ರತ್ವೇನ ತದ್ಗತರೂಪಸ್ಯಾಙ್ಗುಷ್ಠಮಾತ್ರಪದೇ-
ನೋಕ್ತಿವತ್ | ವ್ಯಕ್ತಮೇತದಗ್ರೇ ಹೃದ್ಯಪೇಕ್ಷಯೇತ್ಯತ್ರ | ಏತೇನಾನ್ಯತ್ವಾನ್ತರತ್ವಶರೀರತ್ವಾ-
ದ್ಯುಕ್ತಿರಪಿನಮಾಹಿತಾ | ಯಥೋಕ್ತಮ್ | ನಸ್ಥಾನತೋಽಪಿಪರಸ್ಯೇತ್ಯೇತನ್ನಯಭಾಷ್ಯೇ |
ಅಭೇದೇಽಪಿ ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಃ ಸ್ಥಾನಭೇದಾದಿತಿ | ತರ್ಹ್ಯಪಚಾರ ಏವ ನೇತ್ಯಾಹ
ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ | ಸರ್ವಸಂಖ್ಯಾರೂಪಗುಣವತ್ವಾತ್ | ಗುಹಾನಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ
'ದ್ವಿತ್ವಂಚೈಕಸ್ಯ ಯುಜ್ಯತ'ಇತ್ಯುಕ್ತೇರ್ಭೇದಾಭಾವೋಽಪಿ ತತ್ಪ್ರತಿನಿಧಿನಾವಿಶೇಷೇಣ-
ತದ್ರೂಪೇಷ್ವೇಕತ್ವಸಂಖ್ಯೋಪಪತ್ತಿರಿತಿ |

ನನು ಭವೇದೇತತ್ಸರ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋರನ್ನಮಯಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೇ | ತದೇವ ನಿರ್ಬೀಜಮಿತಿಚೇತ್,
ನ ನಿರ್ಬೀಜಮ್ || ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಮುಕ್ತಿಹೇತುವೇದನತ್ವ-ಮುಕ್ತಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವ-ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವ-
ದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವಜಗಜ್ಜೇಷ್ಠಕತ್ವಾದಿ ತತ್ತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥಸರ್ವಗುಣತ್ವಾತ್ || ಸರ್ವೈರುಚ್ಯತ ಇತಿ ||
ಉಪಲಕ್ಷಣಂಚೈತತ್ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಂಚೇತ್ಯಪಿ ಧೈಯಮ್ | ಮಯಟಸ್ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇಽ-
ಪ್ಯಪಪತ್ತೇರ್ನ ಪೂರ್ಣತ್ವರೂಪಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥತ್ವಂ ಬೀಜವದಿತ್ಯಪಿ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಆಕಾಶ
ಆನನ್ದೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ | ಕೋ ಹ್ಯೇವಾನ್ಯಾತ್ಕಃ ಪ್ರಾಣ್ಯಾದಿತ್ಯುಕ್ತಪೂರ್ಣಾನನ್ದತ್ವಸಾಧಕಸರ್ವ-
ಚೇಷ್ಠಕತ್ವಗುಣವತ್ವಾದಿತಿ | ಏತೇನ ತದ್ಧೇತು-ಮಾನ್ವವರ್ಣಿಕ-ಅಸ್ಮಿನ್ನಸ್ಯಚ ಇತಿ
ಸೂತ್ರತ್ರಯಾರ್ಥೋ ದರ್ಶಿತಃ |

ತರ್ಹ್ಯನ್ನಮಯಾದಯಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಕುತೋನೋಚ್ಯಂತೇ ಸೂತ್ರ ಇತಿ ಚೇನ್ನ |
ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸನ್ನಿಗ್ಧಮಿತಿಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣತ್ವೇನೋಕ್ತಾಲ್ಪಾಕ್ಷರತ್ವಾದಿಸರ್ವ-
ಗುಣತ್ವಾತ್ ಬಾದರಾಯಣೀಯಸೂತ್ರಜಾತಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಸರ್ವೈರುಚ್ಯತ ಇತಿ
ಚೇನ್ನ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಸರ್ವೇಷಾಮನ್ನಮಯಾದೀನಾಂ ಗುಣತ್ವಾದುಪಸರ್ಜನತ್ವಾ-
ದುಪಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಯಾವತ್ | ತದಶಿಷ್ಯಂ ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಮಾಣತ್ವಾದಿತಿವದಯಂ ನಿರ್ದೇಶಃ |

ಏತಚ್ಚಾಗ್ರೇವಿ ಧೈಯಮ್ |

ತರ್ಹಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕಾನ್ನಮಯ ಏವೇತರೋಪಲಕ್ಷಣತ್ವೇನೋಚ್ಯತಾಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ |
ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಸರ್ವಂ ಗುಣಭೂತಂ ಅಪ್ರಧಾನಂ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭಾವಸ್ತಸ್ಮಾತ್ |
ಸರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾನ್ಯಾನಂದಮಯಶಬ್ದಸ್ಯ | 'ತತ್ರಾನಂದಾಯೋ ಗುಣಾಃ || ಈಶಸ್ಯೈವೇತಿ
ನಿರ್ಣೇತಾ' - ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದಿಯಾನುಭಾಷ್ಯಸುಧಯೋರುಕ್ತದಿಶಾ ಮಾಙ್ಗಲಿಕತ್ವೇನ
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾತ್ಪೂರ್ಣಾನಂದವಾಚಿನ ಏವೋಕ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕುತೋಽಸ್ಯ ಮಾಙ್ಗಲಿಕತ್ವಮ್ |
ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಸುಖಮೇವ ಮೇ ಸ್ಯಾದಿತಿ ನಿಖಿಲಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವೇನ ಸರ್ವಾನ್ಪ್ರತಿ ಗುಣತ್ವಾದನುಗುಣತ್ವಾನ್ನಿರು-
ಪಾಧಿಕೇಷ್ವತ್ವಾತ್ತದ್ವಾಚ್ಯಸುಖಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಸ್ಯಾಪಿ ತಾದೃಶಾನಂದಪ್ರದೋಪಾಸನಾ-
ವಿಷಯತ್ವೇನ ಸರ್ವಾನ್ಪ್ರತೀಷ್ವತ್ವಾತ್ | ಯದ್ವಾ | **ಸರ್ವಗುಣತ್ವಾತ್** ||

ಗುಣಾನಾಂ ಚ ಪಾರಾರ್ಥತ್ವಾದಸಮ್ಯಗ್ನಃ ಸಮತ್ವಾತ್ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾದೌ ಜೈಮಿನೀಯೇ
ಉಪಕಾರಕೇ ಗುಣಪದಪ್ರಯೋಗಾತ್ಪೂರ್ವೋತ್ತರಸರ್ವನಯೋಪಕಾರಕತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ತಥಾಹಿ |
ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಕ್ಷೇಪಸಮಾಧಿಹೇತುತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ||

'ನಾಲ್ಪೇಸುಖಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತ್ಯೈವಾನಂದಮಯತೋಕ್ತಿತಃ | ಅನಂತತ್ವಂ ಸುನಿರ್ಣೇತಂ
ಪೂರ್ಣಾನಂದೋ ಹಿ ನಾಲ್ಪಕೇ' ಇತ್ಯನುವಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಯೋವೈಭೂಮಾತತ್ಸುಖಂ ನಾಲ್ಪೇ
ಸುಖಮಸ್ತೀತಿ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಪೂರ್ಣಗುಣಸ್ಯೈವ ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣೋರತ್ರ-
ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವೋಕ್ತೌ ತಸ್ಯೈವ 'ಅಥಕಸ್ಮಾದುಚ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾದಿನಾಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾ-
ದ್ಯುಕ್ತಾನಂತಗುಣವತ್ತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯಾ ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ಪೋಷಪಾದಕತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ಪೂರ್ವನಯೇ
ಶಙ್ಕಾಪ್ರಾಪಿಕಾಯಾ 'ಯತೋವಾಚೋನಿವರ್ತನೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇರಾನಂದಂ
ಬ್ರಹ್ಮಣೋವಿದ್ವಾನಿತ್ಯುಕ್ತಾನಂದಸ್ಯಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವೇನ ಕಾರ್ತೃಣ ವಾಗಾದ್ಯವಿಷಯತ್ವಮೇವ ನತು
ಸರ್ವಥೇತ್ಯರ್ಥಲಾಭಾಚ್ಚ ಪೂರ್ವೋಪಕಾರಕತ್ವಂ 'ಅದೃಶ್ಯೇಽನಾತ್ಮ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ-
ದಿಶೋತ್ತರನಯಾರಮ್ಭಾರ್ಥತ್ವಾದುತ್ತರೋಪಕಾರಕತ್ವಮಿತ್ಯಾದ್ಯೂಹ್ಯಮ್ | ಅತ್ರಾನಂದಮಯ
ಇತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಾದೇರುಪಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಪೂರ್ಣಾನಂದಸ್ಯೋಕ್ತಿಃ
ಸಮನ್ವಿಯಮಾನಶಬ್ದಾನಾಂ ಯೌಗಿಕತ್ವಸೂಚನಾಯ | ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ ಷ || 6 ||

ಅನ್ತಸ್ತತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಿದಮಯುಕ್ತಮ್ | ಅದೃಶ್ಯೇನಾತ್ಮ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಾನಂದಮಯಧರ್ಮಸ್ಯಾದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಅನಶ್ಚನ್ವ-
ಮಸಿ ಮನಸಾಚರಂತಂ ಸಹೈವಸನ್ನ ನವಿಜಾನನ್ತಿದೇವಾ ಇತ್ಯನ್ತಃಸ್ಥಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ | ದೇವಾ ಅಪಿ ನ
ಜಾನನ್ತಿ ಕಿಮ್ನೈ ಇತ್ಯದೃಶ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಕೈಮುತ್ಯೇನ ಪ್ರತೀತೇರನ್ತಃಸ್ಥಸ್ಯ ಚ
ಇನ್ಮೋರಾಜೇತ್ಯಾದಿನಿರವಕಾಶೇನ್ವಶ್ರುತ್ಯಾದಿಬಲೇನೇನ್ಪಾದಿತ್ವಾತ್, ತಸ್ಯೈವಾದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್,
ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವಾಚ್ಚೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ | **ಅನನ್ತಧರ್ಮೋಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿಯೋಗದ್ವಯಮ್ ||**

ತದರ್ಥಃ **ಅನರ ಇತಿ ||** ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಿತಿ ತ್ರಿಪಾದ್ಯನ್ವೇತಿ | ಅನುರೂಪಪದಾದತ ಸಾತತ್ಯಗಮನ ಇತಿ
ಧಾತೋರ್ಡಪ್ರತ್ಯಯೇನಂತಃ ಅತಃ ಅನಃಸ್ಥ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಯದ್ವಾ ಅನ್ಯೋನರ
ಆತ್ಮತ್ಯಾದಾವಿವಾನ್ತರಶಬ್ದೋನಂತಸ್ಥವಾಚೀ | 'ಅನಃಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ಕರ್ತಾರಮೀಶಮ್, ಅನಶ್ಚನ್ವಮಸಿ
ಮನಸಾ ಚರಂತಂ' ಅನಃಪ್ರವಿಷ್ಟಃಶಾಸ್ತ್ರೇತ್ಯಾದಿನಾಶ್ರುತೋನರೋನಂತಃಃ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ
ನತ್ಯನೇಕಃ | ತಥಾ ಚಾನ್ಯವಸ್ತುಷು ಇನ್ಪಾದಿಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಲೋಕತೋ ನಿರೂಢೈರಿನ್ಪಾದ್ಯ-
ಶೇಷಾದಿದೈವಗರ್ತೃನಾಮಭಿವಿಷ್ಟುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ಅನಃಸ್ಥಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ ತನ್ನಿಷ್ಠತ್ವೇನ
ಶ್ರುತೇನ್ಪಾದಿನಾಮ್ನಾ ಮಪಿತದ್ವಾಚಿತ್ಯನಿಯಾಮಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ತದೇವ ಕುತಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ | 'ಸಮುದ್ರೇನಂತಃ' 'ಯಸ್ಯಾಣ್ಣಕೋಶಂಶುಷ್ಮ-
ಮಾಹು'ರಿತ್ಯಾದ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಶ್ರುತಸಮುದ್ರಾನ್ತಃಸ್ಥತ್ವಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಣವೀರ್ಯತ್ವಾದಿಸರ್ವಗುಣವತ್ತ್ವಾತ್ತ-
ಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಲಿಂಗನಾಮಿನ್ಪಾದೌ ನಿರವಕಾಶತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ನ ಚ ಶ್ರುತೀನಾಮಪಿ ವಿಷ್ಣೌ ನಿರವಕಾಶತ್ವಾದುಭಯಾಬಾಧಾಯ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಮೇವೇನ್ಪಾದಿ-
ಭಿವಿಷ್ಟೋರಸ್ತಿ ತಿ ಶಬ್ದ್ಯಮ್ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಸರ್ವೇ ಇನ್ಪಾದಿಯೋ ಗುಣಾಃ ಅಪ್ರಧಾನಾ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭಾವಸ್ತಸ್ಮಾತ್ | ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿತ್ವೇನ
ತೇಭ್ಯೋನರೋ ವಿವಿಕ್ತ ಏವ ಸನ್ | ನ ತೈರಭಿನ್ನಃ ಸನ್ನನರೋನಂತಃಸ್ಥೋ ವಿಷ್ಣುಃ | 'ಇನ್ಪ್ರಸ್ಯಾತ್ಮಾ
ನಿಹಿತಃ' 'ವಾಯೋರಾತ್ಮಾನ'ಮಿತ್ಯಾದಾವುಚ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ವಕ್ಷೇ ಏವಕಾರೋನರ
ಏವೇತ್ಯನ್ವೇತಿ | 'ಅನುರೂಪವಕಾಶಾವಧಿಪರಿಧಾನಾನ್ತರ್ಧಿಭೇದಸಾದೃಶ್ಯೇ' | ಇತ್ಯಮರೋಕ್ತ್ಯಾ
ಭೇದವಾಚಿನ ಕ್ಲಿಬತ್ವೇರ್ಷ್ಯಶ ಆದ್ಯಚ್ಚತ್ಯಯಾನ್ತತ್ವೇನ ಯ ಆತ್ಮನೋನರೋ ಯೋ
ವಿಜ್ಞಾನಾದನುರ ಇತ್ಯಾದಾವಿವಾತ್ರ ಪುಲ್ಲಿಂಗನುರಶಬ್ದೋ ವಿವಿಕ್ತ ವಾಚ್ಯಪಿ ಧ್ಯೇಯಃ | ಅನ್ಯಥಾನ್ತಃಸ್ಥ
ಇತ್ಯೇವಾವಕ್ಷ್ಯತ್ | ತೇನ ಭೇದಸೂತ್ರಾರ್ಥೋಽಪಿ ದರ್ಶಿತಃ | ಶ್ರುತಯಸ್ತು ವಿಷ್ಣುಪರಾ ಇತಿ
ಭಾವಃ |

ನ ಚೇನ್ಯಾದಿಷು ಯೋಗರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಾಂ ತಾಸಾಂ ಹರಾವಮುಖ್ಯತೇತಿವಾಚ್ಯಮ್ |
ಪರಮೈಶ್ಚರ್ಯಾದೇರ್ವಿಷ್ಟಾ ನಿರವಧಿಕತ್ವೇನಾನ್ಯಗತಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷ್ಟಧೀನತ್ವಾ-
ಚ್ಚೇತ್ಯಾಹ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ ||

ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ಯಾ ಇನ್ಯಾದಿತತ್ತಚ್ಚಭವಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸರ್ವಗುಣತ್ವಾತ್ಸರ್ವಂ
ಗುಣಭೂತಂ ಯಸ್ಯೇತಿವ್ಯುತ್ಪತ್ಯಾ ಸರ್ವಸ್ವಾತನ್ಯಾಚ್ಚ ವಿಷ್ಟೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಹಾಯೋಗೋಕ್ತ್ಯಾ
ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿರಪಿ ದರ್ಶಿತಾ | 'ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿವೈದಿಕಾ ಸ್ಯಾತ್ನಾ ಯೋಗಾದೇವ ಲಭ್ಯತ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ |
'ಇನ್ಯಂ ಮಿತ್ರಂ ಯಮಿನ್ಯಂ ಸಪ್ರಥಮಃ ಸಜ್ಞತಿಸ್ತಥಾ | ನಾಮಧಾಃ ಸರ್ವದೇವಾನಾಮೇಕ
ಇತ್ಯಾದಿಕಾ ಶ್ರುತಿ'ರಿತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಾದಿನಾ ಇನ್ಯಂ ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಮಗ್ನಿಮಾಹುರಿತಿ
ಪ್ರಯೋಗಬಾಹುಲ್ಯರೂಪರೂಢೇಃ ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚೇತಿ |

ನನು ಕಥಂ ಸರ್ವಗತಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷ್ಟೋರಲ್ಪದೇಶೇ ಚನ್ಯಾದ್ಯನ್ತರವಸ್ಥಾನಮ್ | ನಹಿ
ಸರ್ಷಪಾನ್ತರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಡಿಸ್ಯಾವಸ್ಥಾನಂ ಸಮ್ಭವದುಕ್ತಿಕಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ | ಅನ್ತರ ಇತಿ || ಖವದಿತಿ
ಹಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ | ಖವತ್ ಆಕಾಶವತ್ | ಅನ್ತರೋಽನ್ತಸ್ತಃ | ಯಥಾವ್ಯಾಪ್ತೋಽಪ್ಯಾಕಾಶ ಏಕದೇಶೇ
ವರ್ತತೇ ತಥಾ ವಿಷ್ಟುರಪೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತದುಕ್ತಂ ಸಪ್ತಮಸ್ಕನ್ಧೇ | ಕೋಽತಿಪ್ರಯಾಸೋಽ-
ಸುರಬಾಲಕಾ ಹರೇರುಪಾಸನೇ ಸ್ವೇ ಹೃದಿ ಭಿದ್ರವತ್ಸತ ಇತಿ | ಏತಚ್ಚ
ಲಿಙ್ಗಪಾದೀಯಾದ್ಯನಯೇನಿಚಾಯುತ್ಪಾದೇವಂ ವ್ಯೋಮವಚ್ಚೇತಿ ಸೂತ್ರೇ ವ್ಯುಪ್ತಾದ್ಯಮಪೀಹ
ಶಿಷ್ಯಹಿತಾಯ ಪ್ರಸಜ್ಞಾದುಕ್ತಮ್ | ವಿವೃತಂಚೈತದ್ವೈಶೇಷಿಕನಯಾನುಭಾಷ್ಯೇ 'ಮಹತೋ-
ಽಲ್ಪತ್ವಮಪಿಹಿ ವ್ಯೋಮವತ್ಪ್ರಾಹ ವೇದವಿತ್ | ಯದ್ಯಲ್ಪದೇಶಸಂಸ್ಥಾನಂ ನ ಸರ್ವತ್ರಾಪಿ ನೋ
ಭವೇತ್ || ಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಹೃಲ್ಪದೇಶೇಷು ಸರ್ವಗತ್ವಂ ಭವವೇದ್ಭವಮಿ'ತ್ಯಾದಿನೇತಿ | ಏತೇನ
ವ್ಯೋಮವದಿತ್ಯುಕ್ತಮನ್ಯತ್ರಾಪ್ಯನುಸಂಧೇಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ || 7 ||

ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣ

ನನ್ಯಥಾಪಿ ನ ಪೂರ್ಣಾನನ್ದೋ ವಿಷ್ಟುರಿತಿ ಯುಕ್ತಮ್ | ತತ್ಪ್ರಕರಣೇ ಯದೇಷ ಆಕಾಶ ಆನನ್ದೋ
ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯ ನಿರುಪಪದಾನನ್ದಪದೇನ ಪೂರ್ಣಾನೋಕ್ತೇರತಸ್ಯೈವಾಕಾಶಸ್ಯ
ಛಾನ್ದೋಗೈ ಪ್ರಥಮೇಽಧ್ಯಾಯೇ ಅಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಕಾ ಗತಿರಿತಿ ಆಕಾಶ ಇತಿ ಹೋವಾಚ ಸರ್ವಾಣಿ
ಹ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನ್ಯಾಕಾಶಾದೇವ ಸಮುತ್ಪದ್ಯಂತ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೇ
ಪೃಥಿವೀಗತಿಪ್ರಶ್ನವಿಷಯತ್ವೇನ ವಾಯ್ವಾದಿಭೂತಕಾರಣತ್ವೇನ ಚ ಶ್ರುತತಯಾ

ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಚ ಭೂತಾಕಾಶತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ | ಓಂ ಆಕಾಶಸ್ತಲ್ಲಿಜ್ಞಾದಿತಿ ||

ತದರ್ಥಃ ಸ್ವವದಿತಿ | ಅನುರ ಇತ್ಯಸ್ತಿ | ಸ ಚಾವಕಾಶವಾಚೀ ಸನ್ ಪೂರ್ವವದರ್ಶ ಆದ್ಯಚ್ಚತ್ಯಯಾನ್ತಃ | ವಿಷ್ಣುಃ ಖವದಾಕಾಶವದನ್ತರೋಽವಕಾಶವಾನ್ | ಯಥಾಕಾಶಃ ಪ್ರಾಣಿಸಂಘಾರಾದ್ಯನುಕೂಲವಿವರತ್ವಶಬ್ದಿತಾವಕಾಶವಾನ್ತಥಾ ವಿಷ್ಣ್ವಾ ಖ್ಯಾಕಾಶಃ ಆಕಾಶನಮವಕಾಶ ಇತಿ ಸುಧೋಕ್ತದಿಶಾ ಆಕಾಶಪದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿವರತ್ವಶಬ್ದಿತಪ್ರಾಣಿಸಂಘಾರಾನುಕೂಲಾವಕಾಶವಾನ್ | ಸರ್ವಭೂತಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ದೇವಂ ತ್ವಂ ಜ್ಞಾತುಮರ್ಹಸೀತಿ ನವಮಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇರ್ನಿರವಧಿಕಾಕಾಶಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ ಖವತ್ ಅನುರೋ ವಿವರಃ ಪ್ರಾಣಿಸಂಘಾರಾನುಕೂಲ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಕ್ತಮೇವ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ |

ಶಬ್ದಾನುರನಿಮಿತ್ತನ್ಯಾಪ್ಯಪಲಕ್ಷಣಮಿದಮ್ | ತಥಾನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಾಕಾಶಾದ್ಯದಿ- ಭೂತಗತ್ಯಃ ಸರ್ವೈಃ ಶಬ್ದೈರೇಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ನ ತು ಭೂತಾಕಾಶಾದಿನ್ತದರ್ಥಃ | ಅವಕಾಶದಾತ್ಯತ್ವಾದೇವೈಷ್ಣವತ್ವೇ ತಚ್ಚಬ್ದಾನಾಂ ವೈಷ್ಣವತ್ವಾವಶ್ಯಮ್ಭಾವದಿತಿಭಾವಃ | ಕುತಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ತಸ್ಯ ಸ ಏಷ ಪರೋವರೀಯಾನುದ್ಧೇಧಃ ಸ ಏಷೋಽನನ್ತಃ ಕೋ ಹೈವಾನ್ಯಾತ್ಯಃ ಪ್ರಾಣ್ಯಾದಿತ್ಯಾದಿಸರ್ವಗುಣವತ್ವಾತ್ | ಭೂತೇ ತದಯೋಗಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಉಚ್ಯತ ಇತಿ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ | ಸಾ ಕೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನೇತ್ಯತೋಽಪಿ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಮಾಕಾಶಪದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವತ್ವ ಮುಪಲಕ್ಷಣಮಿತಿಭಾವೇನಾಹ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ || ತಚ್ಚಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾವಕಾಶ ದಾತ್ಯತ್ವಾದಿ ಸರ್ವಗುಣವತ್ವಾದನ್ಯಗತಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾ ಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಆಕಾಶಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾ ಯೌಗಿಕತ್ವದ್ಯೋತನಾಯಾನುರ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ | ಖೇಽಪಿತಚ್ಚಬ್ದ- ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುರಯಮೇವೇತಿ ದ್ಯೋತನಾಯ ಖವದಿತ್ಯುಕ್ತಿಃ || 8 ||

ಪ್ರಾಣಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ನ ಪೂರ್ಣಾನನ್ದೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಯುಕ್ತಮ್ | ತದ್ವೈ ತ್ವಂ ಪ್ರಾಣೋಽಭವಃ ಮಹಾನ್ ಭೋಗಃ ಪ್ರಜಾಪತೇರಿತಿಶ್ರುತೌ ಪ್ರಾಣಸ್ಯೈವ ಮಹಾಭೋಗಶಬ್ದಿತಪೂರ್ಣಾನನ್ದತ್ವೋಕ್ತೇಃ | ಪ್ರಾಣಪದಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಪರತ್ವಾತ್ | ನಹಿ ದ್ವಯೋಃ ಪೂರ್ಣಾನನ್ದತ್ವಂ ಯುಕ್ತಂ ವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ | ಓಂ ಅತ ಏವ ಪ್ರಾಣ ಇತಿ ||

ತದರ್ಥಃ | ಪ್ರಣೇತೇತಿ | ಪ್ರಣೇತಾ ಜೀವನಹೇತುಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಪ್ರಣೇತ್ರಾದಿರೇಕೋ
ಮುಖ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ | ತಥಾ ಚ ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯಾದ್ಯೈರಧ್ಯಾತ್ಮಗೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವೈಃ
ಶಬ್ದೈಃ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ನತು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದಿಃ |

ಕುತಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಹ್ರೀಶ್ಚ ತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ಪತ್ನಾವಿತಿ, ಭರ್ತಾ ಸನ್ ಭಿಯಮಾಣ ಇತಿ,
ಹ್ರೀಶಬ್ದಿತಶ್ರೀಪತಿತ್ವಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿತ್ವವಿಶ್ವಭರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥಸರ್ವಗುಣವತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಕೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನೋಚ್ಯತೇ | ಆಹ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ || ಯದೇವಾನ್ ಪ್ರಾಣಯೋ ನವೇತಿ-
ವಾಕ್ಯಶೇಷೋಕ್ತೇ ನವದೇವೋಪಲಕ್ಷಿತಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಜೀವನಹೇತುತ್ವಾದಿರೂಪಗುಣತ್ವಾದನ್ಯಗತಂ
ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ್ರ ಪ್ರಾಣ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಪ್ರಣೇತೇತಿ ತದರ್ಥೋಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಪದಸ್ಯ
ಹರೌ ಯೌಗಿಕತ್ವಸ್ಯ ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತೋರ್ಮುಖ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಸೂಚನಾಯ || 9 ||

ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಪೂರ್ಣಾನನೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ನ ಯುಕ್ತಮ್ | ಯೋ ವೇದ ನಿಹಿತಂ
ಗುಹಾಯಾಮಿತ್ಯಾನಂದಮಯಧರ್ಮಸ್ಯ ಗುಹಾನಿಹಿತತ್ವಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿರ್ಹೃದಯ ಆಹಿತಂ ಯದಿತಿ
ಶ್ರುತೌ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಕ್ತೇಃ | ಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಸ್ಯ ತ್ವಾಮಗ್ನ ಇತ್ಯಗ್ನಿ ಸಾಹಚಯಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತಸ್ಮತ್ಪೇನ
ಜಾಗ್ನಿಪರತ್ವಾತ್ | ನ ಹಿ ದ್ವಯೋಃ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ ಸರ್ವಪ್ರೇರಕತ್ವಾದಿನಾ ಹದಯಗುಹಾಸ್ಥತ್ವಂ
ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯತ ಆಹ | ಓಂ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರಣಾಭಿಧಾನಾದಿತಿ ||

ತದರ್ಥೋ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು || ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ
ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಸರ್ವಸೂಕ್ತಗತ್ಯೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ
ಸರ್ವಶಬ್ದೈರೇಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ನ ತ್ವಗ್ನ್ಯಾದಿಃ | ಕುತಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಕರ್ಣಚಕ್ಷುರ್ಮನೋವಿದೂರತ್ಪೋಕ್ಷಭಿಪ್ರೇತಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವೈಭವರೂಪಸರ್ವಗುಣತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಕೇನನಿಮಿತ್ತೇನೇತ್ಯತೋಽಪಿ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಸ್ವಯಇಷ್ಟೋತಿಷ್ಠಾ ದ್ಭಗವತ ಇತಿ ಪಞ್ಚಮಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾಪ್ರಕಾಶರೂಪತ್ವಾದಿರೂಪ-
ಜ್ಯೋತಿರಾದಿತಚ್ಛಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸರ್ವಗುಣತ್ವಾದನ್ಯಗತಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ || 10 ||

ಗಾಯತ್ರೈ ಧಿಕರಣ

ನನ್ವಗ್ನಿಸೂಕ್ತಸ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಅಸ್ಯೈವ ಜ್ಯೋತಿಷಃ ಅಥ ಯದತಃ ಪರೋ ದಿವೋ ಜ್ಯೋತಿರ್ದೀಪ್ಯತ ಇತಿ ಛಾಂದೋಗೈ ತೃತೀಯೇಽಧ್ಯಾಯೇ ಶ್ರವಣಾತ್, ತಸ್ಯ ಚ ಗಾಯತ್ರೀ ವಾ ಇದಂ ಸರ್ವಮಿತ್ಯುಪಕ್ರಮೇಣ ಗಾಯತ್ರೀತ್ವಾತ್ | ನಹಿ ತಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ ಗಾಯತ್ರೀವಾಗಾದ್ಯನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದೋಕ್ತೌ ಪ್ರಯೋಜನಮಸ್ತಿ | ಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಪ್ರಸ್ತುತೇ ತೇಜೋ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚನಂ ಗಾಯತ್ರೀತಿ ತತ್ರರ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೇಜಃಶಬ್ದಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ | ಅತ ಉಕ್ತಮಯುಕ್ತಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ | ಛಾಂದೋಽಭಿಧಾನಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ ||

ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥೋ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯೈರಿತಿ || ಅಗ್ನ್ಯಾದಿಸೂಕ್ತೋಪನಿಷದ್ಗತಜ್ಯೋತಿಸ್ತತ್ಸಹ- ಶ್ರುತಗಾಯತ್ರೀಪ್ರಭೃತಿಭಿಶ್ಚಾಧಿವೇದಗತೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಶಬ್ದೈರೇಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ | ನ ತು ಛಾಂದೋವಿಶೇಷಾದಿಃ | ಕುತಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಗಾಯತಿ ಚ ತ್ರಾಯತಿ ಚೇತಿ ಏತಾಮೇವ ನಾತಿಶೀಯಂತೇ ಪಾದೋಽಸ್ಯ ಸರ್ವಾಭೂತಾನಿ ತ್ರಿಪಾದಸ್ಯಾಮೃತನಿವೀತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಯ ಸರ್ವವೇದೋಚ್ಚಾರಣಾಖಿಲಪಾಲನರೂಪ- ಗಾನತ್ರಾಣಕರ್ತೃತ್ವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಭೂತಾದಿಪಾದತ್ವಾದಿ ಸರ್ವಗುಣತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಗಾಯತ್ರೀವಾಗಾದ್ಯಧಿದೈವಗತತತ್ಚಿಬ್ಧಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವತ್ತ್ವಾದನ್ಯಗತಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ತೇನೈವಾತ್ರಸರ್ವನಯೇಷ್ಟಪಿ ಇನ್ಪ್ರಾಕಾಶಪ್ರಾಣಜ್ಯೋತಿರ್ಗಾಯತ್ರೀವಾಗಿತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಥತ್ವೇ ವಿಷ್ಣೌ ಲೋಕತೋಽಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಅನ್ಯತ್ರ ರೂಢಾನಾಂ ಶ್ರುತಿಷು ಪ್ರಯೋಗೇ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಪಿ ನಿರಸ್ತಮ್ | ಯತಸ್ತತ್ಚಿಬ್ಧಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಗುಣವತ್ತ್ವಾತ್ | ನಿಮಿತ್ತತಾದ್ಯಶಸರ್ವಗುಣಲಾಭಾರ್ಥಮಿತಿರ್ಯಾವತ್ | ಸರ್ವೈಃ ಗುಣಿಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿದೈವಾಧಿ- ಭೂತಾಧ್ಯಾತ್ಮಗತಸೂಕ್ತಸ್ಯಾಧಿವೇದಗತೈಃ ಶಬ್ದೈರ್ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ |

ನ ಚ ಗುಣಲಾಭೋ ವ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಪಿ ಶಬ್ದೈ ಮ್ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಆದ್ಯಸೂತ್ರಾಭಿಮತ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋಕ್ತ ಪ್ರಧಾನಲಕ್ಷಣಭೂತಸಮಸ್ತಗುಣವತ್ತ್ವಸಿದ್ಧಿರ್ಥತ್ವಾತ್ |

ಅಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಗುಣಪೂರ್ತಯೇ ಉಪಾಸನಾರ್ಥತ್ವಾಚ್ಚ |

ನನು ಚೋಪಕ್ರಮಸ್ಥಗಾಯತ್ರೀಶಭೇನ ತದುಪರಿಶ್ರುತಜ್ಯೋತಿಃ ಪದೇನ ಚ ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಏವೋಚ್ಯತ ಇತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ತ್ರಿಪಾದನ್ಯಾಮೃತನಿವೀತಿ ದಿವಃ ಪರೋಜ್ಯೋತಿರಿತಿ ದ್ಯುಸ್ಥತ್ವ ದಿವಃಪರತ್ವಯೋರುಕ್ತ್ಯಾ ತಯೋರ್ಭಿನ್ನತ್ವಾದಿತಿ ನ ಶಿಷ್ಯ ಮ್ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ||

ವಿಷ್ಣೋರೇಕಸ್ಯೈವ ದ್ಯುಸ್ಥತ್ವ ದಿವಃಪರತ್ವ ಗುಣವತ್ತಾದ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತ್ರಿಲೋಕವಿವಕ್ಷಾಯಾಂ ಲಕ್ಷಯೋಜನೋನ್ನತಾನ್ತರಿಕ್ಷಾದುಪರಿಸ್ಥಿತಾನಾಂ ಅನನ್ತಾನಶ್ಚೇತದ್ವಿಪವೈಕುಣಾನಾಂ ದ್ಯುತ್ವೇನ ತತ್ರಸ್ಥಿತ ವಾಸುದೇವನಾರಾಯಣವೈಕುಣಾಖ್ಯವಿಷ್ಣುರೂಪಾಣಾಂ ದ್ಯುಸ್ಥಸ್ವಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ದ್ಯೌರ್ಮಹಾಮೇರುರಾಕಾಶೇ ಸೂರ್ಯಮಣ್ಣಲಮ್ | ದಿವೀನ್ದ್ರಸದನಂ ಚೈವ ತತ್ಪರೇ ತು ದಿವಃಪರ ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಕ್ರಮಾನ್ಮೇವಾದಿಭ್ಯ ಉನ್ನತೇಷ್ಟನನ್ತಾನಾದಿಷು ಸ್ಥಿತಾನಾಂ ದಿವಃಪರತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸಮ್ವವಾತ್ | ನನ್ವೇವಮವಿದ್ವ್ಯಾತ್ಮಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ವೈಕುಣಶ್ಲೋಚ್ಚ ಉಚ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ವರ್ಗಾದಿನರ್ವದ್ಯುಪರತ್ವಂ ವೈಕುಣಸ್ಯ ನೋಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದಿತಿಚೇತ್ತರ್ಹಿ ಸಪ್ತಲೋಕವಿವಕ್ಷಯಾ ದ್ಯುಪರತ್ವಮಸ್ತು | ಏವಂಚ ಸರ್ವದ್ಯುಪರತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ | ತಥಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತಸ್ಥಂ ಛಾನ್ದೋಗ್ಯಸ್ಥಂ ಚ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಏವೇತ್ಯಪಿ ಸಮಾಹಿತಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ |

ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ಕರ್ಣಾದಿವಿದೂರತ್ವದ್ರಷ್ಟ್ಯತ್ವಶ್ಶೋತ್ಯತ್ವಾದಿಸರ್ವಗುಣತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂತ್ರೇ ಶ್ರುತ ಕರ್ಣಾದಿವಿದೂರತ್ವಗುಣೇಽಪಿ ಹೌ ಛಾನ್ದೋಗ್ಯೇ ತದೇತದ್ವಷ್ಟಂ ಚ ಶ್ರುತಂ ಚೇತ್ಯುಕ್ತ ದೃಷ್ಟತ್ವಾದೇಃ ಸುಧೋಕ್ತದಿಶಾಽಧಿಷ್ಠಾನದ್ವಾರೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ||

ಅನ್ತಿಮಪ್ರಾಣಾಧಿಕರಣ

ಪ್ರಾಣಪದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಗುಣಲಾಭಸ್ಯ ಪ್ರಣೇತೇತ್ಯನೇನೈವೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಾಣಸ್ತಥೇತ್ಯೇಥ- ದರ್ಥ ಸಜ್ಜಹೋ ನ ಕೃತಃ |

ಯದ್ವಾ ನನ್ವಥಾಪಿ ಪ್ರಣೇತಾ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಚಕ್ಷುಃಶ್ಶೋತ್ರಂ ಮನೋ ವಾಕ್ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯೈತರೇಯೇ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದಿತಸ್ಯ ಪ್ರಣೇತುಶ್ಚಕ್ಷುರಾದೀನ್ದ್ರಿಯ ಸಹಪಾಲೇನ್ದ್ರಿಯ- ಸಂವಾದಾದಿನಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಅಹಮಸ್ಮಿತಿ ಇನ್ವೇಣ ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣತಾದಾತ್ಮೋಕ್ತೇರಿನ್ದ್ರಸ್ಯ, ಯಚ್ಚತಂ ವರ್ಷಾಣಿ ಪುರುಷಾಯುಷೋ ಭವಂತೀತಿ ಜೀವಲಿಙ್ಗೇನ ಜೀವತ್ವಸ್ಯ ಚಾವಗಮಾತ್ | ವಾಕ್ಯಭೇದೇನ ತ್ರಿತಯಪರತ್ವೋಪಪತ್ತೇಶ್ಚೇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ |

ಪ್ರಾಣಸ್ತಥಾನುಗಮಾದಿತಿಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಮ್ ||

ತದರ್ಥಃ| ಇತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು| ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತ ಇತಿ|| ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದಿರೂಪಾನ್ಯಪ್ರಾಪಕಪ್ರಬಲಲಿಂಗೋಪೇತಪ್ರಾಣಾದ್ಯೈಃ ಸರ್ವೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಶಬ್ದೈರೇಕೋವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ| ನತು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದಿರನೇಕಃ| ಯೇನ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಆಶ್ರಿಯೇತ| ಕುತಃ| ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ||

ತಂ ದೇವಾಃ ಪ್ರಾಣಯನ್ತ ತಂ ದೇವಾ ಭೂತಿರಿತ್ಯುಪಾಸಾನ್ಯಾಕ್ರೀ ತದಯಂ ಪ್ರಾಣೋಽಧಿತಿಷ್ಠತೀತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ಸದೇಹಾಖ್ಯರಥಾಧಿಷ್ಠತ್ಯಾದಿನ ವರ್ವಗುಣತ್ವಾದ್ವಿಷ್ಣೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಕೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನೋಚ್ಯತೇ| ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ||

ಪ್ರಾಗುಕ್ತದಿಶಾ ಸರ್ವಜೀವನಹೇತುತ್ವಾದಿರೂಪಪ್ರಾಣಾದಿತತ್ತ್ವಚ್ಛಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಗುಣವತ್ತ್ವಾ - ದನ್ಯಗತಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ಚ್ಛ | ನ ಚಾನ್ಯಲಿಂಗವಿರೋಧಃ| ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ||

ಪ್ರಾಣಸಂವಾದಾದ್ಯನ್ಯಲಿಂಗರೂಪಸರ್ವಗುಣವತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಪ್ರಾಣಸಂವಾದಾದಿ ಶತಾಯು- ಷ್ವ ರೂಪನೈನ್ಮೋಕ್ತಪ್ರಾಣತಾದಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯ ಚ ತತ್ ಸ್ಥಿತಾನ್ತರ್ಯಾಮಿಣ್ಯಪಪತ್ತೇಃ| ನ ಚೋದಾಸೀನವದಾಸ್ತಾಂ ತೌ ಕೇಷವಶ್ಚಾಬ್ಜಸಮ್ಭವ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿವಿರೋಧಃ| ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ||

ಅನ್ತರ್ಯಾಮಿಣಃ ತದೀಯಪ್ರಾಣಸಂವಾದಾದಿಸರ್ವಗುಣತ್ವಾತ್| ಸ್ಮೃತೇಸ್ತು ತತೋ ಬಾಹ್ಯರೂಪವಿಷಯತ್ವೇನೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ| ನ ಚಾನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯುಕ್ತಿನಾರ್ಭಿಮತಾ| ಸರ್ವ- ಗುಣತ್ವತಃ||

ಸ ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವಮಿತಿ ಏತಯಾ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಾಪದ್ಯತೇತಿ ಇತ್ಯಾಹ ಮಹಿದಾಸ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾನ್ತಸ್ಥತ್ವಬಹಿಷ್ಠತ್ವಗುಣವತ್ತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ|| ನಚ ತ್ರಿತಯೋಕ್ತಿರ್ವರ್ಧಾ| ಸರ್ವ- ಗುಣತ್ವತಃ||

ಉಪಾಸನಾರ್ಥ ಸರ್ವಾನ್ ತ್ರಿವಿದಾಧಿಕಾರಿಣಃ ಪ್ರತಿ ಗುಣತ್ವಾದನುಗುಣತ್ವಾದನು- ರೂಪತ್ವಾದಿತಿ|

ಪಾದಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಪಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ಇತ್ಯಾದ್ಯೈರಿತಿ | ಸಮನ್ವಿತಪೂರ್ಣಾನಂದಾಶಿಶಬ್ದಾನಾಂ
ಇತ್ಯಾದ್ಯೈರಿತಿ ಪರಾಮರ್ಶಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯವಿವೃತೌ ತತ್ವಮಜ್ಜಯಾಂ
ಶ್ರೀರಾಘವೇನ್ದ್ರಾಯತಿಕ್ಕತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಅಥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯೇ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ

ಏವಂ ಸರ್ವಶಾಖಾಗತನಾನಾವಾಕ್ಯಸಿಂಧೈರನೃವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವನಾಮಭಿರೇಕೋ
ವಿಷ್ಣುರೇವ ತತ್ತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥನಾನಾ ಲಿಂಗೈರ್ಭ್ಯೋ ಹೇತುಭ್ಯ ಉಚ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಪೂವಪಾದೇ |
ತದನಾದ್ಧಿವ | ಹೇತೂಕ್ಯತಲಿಂಗೈಷು ಕೇಷಾಂಚಿದೀಶ್ವರನಿಷ್ಠತಾಪ್ರಸಿದ್ಧಾವಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ
ತದಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯತಃ ಲಿಂಗಪಾದಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ | ತದರ್ಥಮಾಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನೃವಸ್ತುಷು | ಉಚ್ಯತೇ
ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕ ಇತಿ ||

ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸಹೀತ್ಯಗ್ರೇತನಮತ್ರಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ | ಯಃ ಪೂರ್ವಪಾದೇಽ-
ಶೇಷನಾಮಭಿರುಕ್ತಃ ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವಾನೃವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರತ ಏವ
ಭಗವತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧೈರ್ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನೈರಿತಿ ಯಾವತ್ | ಸರ್ವೈಲಿಂಗೈರ್ಯುತಃ | ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ | ಅಸ್ಮಿನ್ನಾದೇಸೂತ್ರಕೃತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಾಶೇಷಲಿಂಗಸಮನ್ವಯಂ
ಬ್ರೂತೇಽಸ್ಮಿನ್ನಾದ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಕಿಂ ನಾಮ್ನಾ ಲಿಂಗೇನ | ನಾದ್ಯಃ ಅನೋನ್ಯಾಶ್ರಯಾತ್ |
ನಾನ್ಯಃ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತೇಃ | ಇತ್ಯತೋಽಪ್ಯುಕ್ತಮ್ ಲಿಂಗೈರ್ಹೀತಿ | ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮತ್ವೇನ ಪ್ರಮಾಣ-
ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಸ್ತತ್ತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥ ನಿರವಕಾಶಾವಿಪ್ರತಿಪನ್ನ ಲಿಂಗೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ |
ನಿರವಕಾಶಶ್ರುತ್ಯಾದಿನಾ ಚೇತ್ಯಪಿದ್ಯೇಯಮ್ ||

ಸರ್ವಗತತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನು ಪ್ರಾಣಶಬ್ದಿತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರುಪಾಸನಾರ್ಥಂ ಸ ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮತತಮಮಿತ್ಯಾ-
ದಿನೋಕ್ತತತಮತ್ವಾದಿಗುಣವತ್ತ್ವಮಯುಕ್ತಮ್ | ತತ್ಯವೈತರೇಯೇ ಉತ್ತರತ್ರ
ಏತಮನ್ಯಾಮೇತಂ ದಿವೀತ್ಯಾದೌ ವಾಕ್ಯೇ ಏತಮಿತ್ಯೇತಚ್ಚಭೇನಾದಿತ್ಯೋ ರಸ ಇತಿ
ಪೂರ್ವಪ್ರಕೃತತಯಾಽಽದಿತ್ಯಂ ವಾ, ಚಕ್ಷುರ್ಮಯಃ ಶ್ರೋತ್ರಮಯ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ

ಜೀವಂ ವಾ ಪರಾಮೃಶ್ಯ ತಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಕತಿಚಿಜ್ಜೀವದೇಹಹೃದಯಗುಹಾಸ್ಥತ್ವಮುಕ್ತಾನ್ತೇ
 ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷ್ಟೇತಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತ ಇತ್ಯತ್ರ ಭೂತೇಷ್ಟೇತಮೇವಾಚಕ್ಷತೇ
 ನಾನ್ಯಮಿತಿ ಸರ್ವಭೂತಹೃದಯೇ ಜೀವಾದಿತ್ಯಯೋರೇವ ಸತ್ತೋಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಾಚೀನ-
 ತತತಮತ್ಯಾನ್ತಸ್ಥತ್ಯಯೋರಪಿ ತಯೋರೇವಾವಶ್ಯಂ ಭಾವಾದೇಕಪ್ರಕರಣಸ್ಥತ್ಯಾದ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ
 ಹರೇರಲ್ಪದೇಶೇಽನ್ತರವಸ್ಥಾನಾಯೋಗಾಚ್ಚ | ದೇಹಾನ್ತಸ್ಥತ್ವೇ ಜೀವಸಮಾನಭೋಗ-
 ಪ್ರಾಪ್ತೇಶ್ಚೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ | ಸರ್ವತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್ ||

ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸ ಹೀತ್ಯನ್ವೇತಿ | ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕ ಇತಿ ಚ | ಏತಮನ್ಯಾಮಿತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಃ
 ಸರ್ವಗಃ ಸರ್ವಭೂತದೇಹಹೃದಯಗುಹಾಗತಃ ಸಃ ಪ್ರಾಕ್ ತತಮತ್ವೇನೋಕ್ತೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ |
 ನತ್ಯಾದಿತ್ಯಃ ಸರ್ವೇ ಜೀವಾ ವಾ | ಕುತಃ | ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹೀತಿ ||

ಹೀರ್ಹೇತೌ | 'ಏತಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ, 'ಅಶರೀರಃ ಪ್ರಜ್ಞಾತ್ಮಾ' ಇತಿ, 'ಸ
 ಯೋಽತೋಽಶ್ರುತೋಽಗತೋಽಮತ'ಇತಿ, 'ಆತ್ಮಾನಂ ಪರಸ್ಮೈ ಶಂಸತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತ-
 ಸಾವಧಾರಣಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವಅಶರೀರತ್ವ - ಅಶ್ರುತತ್ವಾದಿ - ಜೀವಕರ್ತೃಕಶಂಸನಕ್ರಿಯಾ-
 ಕರ್ಮತ್ವಾದ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಶ್ರುತಲಿಙ್ಗಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ವಿಷ್ಣೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಚ್ಚ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ-
 ಶ್ರುತ್ಯಾಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ಯದ್ವಾ ಏತೈರ್ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತಃ ಸರ್ವಗೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ | ತೇಷಾಂ ಲಿಙ್ಗಾನಾಂ
 ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾಕ್ಯೈರ್ವೈಷ್ಣವತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ಹೇರರ್ಥಃ | ಮುಖ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣ ಏವ
 ಸಾವಧಾರಣಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಅನ್ಯಸ ಮುಖ್ಯತ್ವೇ ಅನ್ಯಾಮುಖ್ಯತ್ವೇ ವಾ 'ಏತಮೇವ
 ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ' ಇತ್ಯನ್ಯಾಯೋಗಾತ್ | ಅಶ್ರುತತ್ವಾದ್ಯಪ್ಯೇವಂ ಧ್ಯೇಯಮ್ |

ನನು 'ತಸ್ಯೈತಸ್ಯಾಸಾವಾದಿತ್ಯೋ ರಸಃ', 'ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತ್ಯಾದಿತ್ಯ'
 ಇತ್ಯಾದಿತ್ಯಶಬ್ದಸ್ಯ ನಾಮಪಾದೀಯನ್ಯಾಯೇನ ವೈಷ್ಣವತ್ವೇಽಪಿ ಸಂವತ್ಸರಸಾರತ್ವ-ಸರ್ವ-
 ಪುರುಷಾಭಿಮುಖ್ಯಾದ್ಯಾದಿತ್ಯ ಲಿಙ್ಗಸ್ಯ 'ಚಕ್ಷುರ್ಮಯ, ಶ್ರೋತ್ರಮಯ' ಇತಿ ಚಕ್ಷುರ್ಮಯತ್ವಾದೇಃ
 ಹೃದಯಗುಹಾರೂಪಾಲ್ಪಸ್ಥಾನತ್ವರೂಪಾಲ್ಪಾಕಸ್ತಸ್ಯ ಜೀವಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ಭಾವಾತ್ಪ್ರದ್ವಿರೋಧ
 ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸ ಹೀತಿ | ಸ ಹಿ ವಿಷ್ಣುರೇವ**
 ಸಂವತ್ಸರಸಾರತ್ವಾದಿಸರ್ವಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮೇತಚ್ಛ್ರುತ್ಯಾದಾವಿತಿ | ತಥಾಹಿ
 'ಸಂವತ್ಸರೋ ಹಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ', 'ತತ್ರ ಸಂವತ್ಸರಂ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಸೃಜತ್',
 'ಸಂವತ್ಸರಾಭಿಮಾನೀ ತು ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ತತಿಭಿಃ ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯ ವಿರಿಣ್ವತ್ವೇನ

ತನ್ನಿಯನ್ನತ್ವರೂಪಸಾರತ್ವಸ್ಯ ಚ 'ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ವಿದಧಾತಿ ಪೂರ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ-
 ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭಿಃ, ಸರ್ವಪುರುಷಾಽಭಿಮುಖ್ಯಸ್ಯ ಮಣ್ಣಲದ್ವಾರಾ ಆದಿತ್ಯ ಇವ 'ಸ
 ಏಷೋಽನ್ತರಾದಿತ್ಯೇ ಹಿರಣ್ಮಯಃ ಪುರುಷಃ', 'ಯಶ್ಚಾಸಾವಾದಿತ್ಯೇ', 'ಧ್ಯೇಯಃ ಸದಾ
 ಸವಿತೃಮಣ್ಣಲಮಧ್ಯವರ್ತೀ ನಾರಾಯಣಃ' , 'ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸಾರಭೂತನ್ನು ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋ ಭಗವಾನ
 ಹರಿಃ| ಸ ಏವಾದಿತ್ಯಸಂಸ್ಥಶ್ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭಿಃ ಆದಿತ್ಯಸ್ಥತಯಾ ನಿರ್ಣೇತೇ ಹೌ,
 ಚಕ್ಷುರ್ಮಯತ್ವಾದೇಶ್ಚ 'ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಮಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಷು ಸಂಸ್ಥಿತಃ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ
 ಚಕ್ಷುರಾದಿಸ್ವಾಮಿತ್ವೇನ ಚ ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಇತ್ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ 'ಪೂರ್ಣದರ್ಶನ-
 ಶಕ್ತಿತ್ವಾಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಮಯ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಚ, ಮಯಟಃ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇನ ಚ, ಉಪಪತ್ತೇಃ|

ಅರ್ಭಕೌಕಸ್ತಸ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತೇ ಹೌ 'ಅನ್ತರ್ಬಹಿಶ್ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಥಿತಃ' ಇತಿ
 ಶ್ರುತ್ಯಾ, 'ಅಹಮಾತ್ಮಾ ಗುಡಾಕೇಶ ಸರ್ವಭೂತಾಶಯಸ್ಥಿತಃ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತ್ಯಾ, 'ಅನ್ತರಃ ಖವತ್'
 ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಂಗಾದುಕ್ತ ಚ ಸಮಾಹಿತತ್ವಾದ್ಯಾ|

ಪೂರ್ವಸ್ಮಾತ್ ಖವದಿತಿ ಪದಸ್ಯಾನುವೃತ್ತಾಖವತ್ಸರ್ವಗೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯನ್ವಯೇನ
 ಸಮಾಧಾನಾದ್ವೇತಿ ಭಾವಃ|

ಏತೇನ ಸರ್ವಗೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ವಚನೇನೈವ 'ತತ್ರ ತತ್ರ ಸ್ಥಿತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ತತ್ತಚ್ಚಕ್ರಿಪ್ರಬೋಧಕಃ'
 ಇತ್ಯಾದ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವಗತತ್ವಸ್ಯ ತತ್ತಚ್ಚಕ್ರಿಪ್ರಬೋಧನಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾ-
 ತಿಶಯೇನ ಜೀವಸಮಾನಭೋಗಪ್ರಾಪ್ತಿರಪಿ ಸಮಾಹಿತೇತಿ ಧ್ಯೇಯಮ್| ಅತ್ರ ಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ
 ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇನ ಐಕ್ಯೋಕ್ತರ್ಥಾ|

ನನ್ನಥಾಪಿ ಯದುಕ್ತಂ ಸರ್ವಕರ್ತಾ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತ್ಯತ್ರ ಸರ್ವಸಮ್ಮುನ್ನಿಜನ್ಮಸ್ಥಿತಿಲಯಕರ್ತೃತ್ವಂ
 ವಿಷ್ಣೋಃ ತದಯುಕ್ತಮ್| 'ಸರ್ವಂ ವಾ ಅತ್ತೀತಿ ತದದಿತೇರದಿತಿತ್ವಂ' ಇತಿ ಕಾಣ್ಡಶ್ರುತೌ
 ಆದಿತೇರೇವ ಸರ್ವಾತ್ತ್ವತ್ವರೂಪಸಂಹರ್ತೃತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅತ್ತೇತ್ಯಾದಿ-
 ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್|

ತದರ್ಥಃ - ಅತ್ತೇತಿ| 'ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ' ಇತಿ, 'ಲಿಜ್ಞಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸ ಹಿ' ಇತಿ ಚ
 ಅನ್ವೇತಿ| 'ಸರ್ವಮತ್ತಿ' ಇತ್ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಃ ಪ್ರಾಕ್ 'ಸರ್ವಕರ್ತಾ' ಇತ್ಯತ್ರ ಸಂಹರ್ತೃತ್ವೇನೋಕ್ತೋ
 ವಿಷ್ಣುರೇವ ನ ತ್ವದಿತಿಃ| ಕುತಃ ಲಿಜ್ಞಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹೀತಿ|| ಹಿರ್ಹೇತೌ|
 ಸರ್ವಮತ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಾನುಚಿತಸರ್ವಾತ್ತ್ವತ್ವ - 'ನೈವೇಹ ಕಿಞ್ಚನಾಗ್ರ ಆಸೀನ್ಮತ್ಯುನ್ಯವೇದ-

ಮಾವೃತಮಾಸೀತ್ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೋಕ್ತಲಯವರ್ತಿತ್ವ - ಅಪ್ಸಂವತ್ಸರಸೃಷ್ಟತ್ವ - ಚತುರ್ಮುಖಾದನೋದ್ಯಮಾದಿರೂಪೈಃ ತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥನರ್ವಲಿಂಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತೈರ್ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋಽತ್ತಾವಿಷ್ಟುರೇವ | ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ವೈಶ್ವವತ್ಸಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ವಾ | ಅತ್ರ ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಕಿಂಚಿದತ್ರೀ ಅದಿತಿಃ ಕಿಂಚಿದತ್ತಾ ಹರಿರಿತಿ ನ ಶಂಕ್ಯಂ, ಸರ್ವಸ್ಯಾತ್ತಾ ಹರಿರೇಕ ಏವೇತಿ ವಕ್ತುಮ್ |

ಅತ್ರಾಪಿ ವಿಷ್ಟುರಿತಿ ವರ್ತಮಾನೇ ಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತೇನೈಕೈದ್ಯೋತನಾಯ ವಾ, 'ಸ ತಯಾ ವಾಚಾ ತೇನ ಆತ್ಮನಾ' ಇತ್ಯಾದೌ ಪ್ರಥಮಾಂತಚ್ಚಬೋಧಕಃ ಪ್ರಕೃತಮೃತ್ಯುರೇವಾತ್ತಾನಿರ್ಣಯಶ್ಚತೌ ಉಚ್ಯತ ಇತಿ ದ್ಯೋತನಾಯ ವೇತಿ || 2 ||

ನನ್ವಥಾಪಿ ನ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಾದನಂ ಯುಕ್ತಂ | 'ಖುತಂ ಪಿಬನ್ತೌ ಸುಕೃತಸ್ಯ ಲೋಕೇ' ಇತಿ ಋತಶಬ್ದಿತಕರ್ಮಫಲಾದನರೂಪಖುತಪಾತ್ಯತ್ವಸ್ಯ ದೇಹಹೃದಯಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟಯೋಃ ಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ದ್ವಿವಚನಶ್ಚುತ್ಯಾ ಪ್ರತೀತಾವಪಿ ಈಶ್ವರಸ್ಯಾನಶ್ನನ್ನಿತ್ಯಾದಿನಾ ಕರ್ಮಫಲಾನತ್ವತ್ವಾತ್ ಛತ್ರಿನ್ಯಾಯೇನ ಜೀವೇಶ್ವರೌ ಋತಂ ಪಿಬನ್ತಾವಿತ್ಯುಕ್ತೃಪಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ |

ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಅತ್ತೇತಿ | ಸರ್ವಗ ಇತ್ಯನ್ತಿ | ಲಿಂಗೈರಿತ್ಯಾದ್ಯನ್ವೇತಿ | ಸರ್ವಗೋಽತ್ತಾ ಋತುಂ ಪಿಬನ್ತಾವಿತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಶರೀರಹೃದಯಗುಹಾಸ್ಥಃ ಸನ್ ಕರ್ಮಫಲಾತ್ತಾ ಸ ಸರ್ವಾತ್ಮತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಟುರೇವ, ನ ತು ಜೀವೇಶ್ವರೌ | ಕುತಃ | ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | 'ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೌ' ಇತಿ, 'ಯಃ ಸೇತುರೀಜಾನಾನಾಂ' ಇತಿ, 'ಅಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ಪರಂ' ಇತಿ ಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವ ಸೇತುತ್ವ - ಅಕ್ಷರತ್ವ - ಏಕವಚನೋಕ್ತಕತ್ವಾ- ದಿರ್ಲಿಂಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತೈರ್ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋಽತ್ತಾವಿಷ್ಟುರೇವ | ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯದಿಶಾ ವೈಶ್ವವತ್ಸಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ವಾ |

ಅತ್ರಾಪಿ ವಿಷ್ಟುರಿತಿ ವರ್ತಮಾನೇ ಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಸರ್ವತ್ಯೈಕೈದ್ಯೋತನಾಯ ವಾ | 'ಕ ಇತ್ಥಾ ವೇದ ಯತ್ರ ಸಃ' ಇತಿ ತಚ್ಚಬ್ದೇನ ಪೂರ್ವಪ್ರಕೃತೋ ವಿಷ್ಟುರೇವ ದ್ವಿರೂಪೋಽತ್ಯೋಚ್ಯತೇ ನತ್ವಪ್ರಕೃತೋ ಜೀವ ಇತಿ ಸೂಚನಾಯ ವಾ |

ನ ಚಾನಶನಶ್ಚುತಿವಿರೋಧ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ ಸ ಇತಿ | 'ತಸ್ಯೇದಾಹುಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದ್ಯಗ್ರ ತನ್ನೋ ನಶದ್ಯಃ ಪಿತರಂ ನ ವೇದ' ಇತಿ ಅನಶನವಾಕ್ಯಶೇಷೇ ಯೋ ಜೀವಾನದ್ಯಾತ್ಮತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಸ

ವಿಷ್ಣುರೇವಾತ್ಮಾಋತಪಾನಕರ್ತೇತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ತಥಾ ಧರ್ಮಃ ಸುಕೃತಂ ಚ' ಇತ್ಯಾದೇಃ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ ಜೀವಾದ್ಯಾಶು-ಭಾದನಪರೇತಿ ಭಾವಃ | ಏಕ ಇತಿ ಜೀವೇಶರೂಪಾನೇಕಕೋಟಿನಿರಾಸಾಯ | ಸರ್ವಗ ಇತಿ ಗುಹಾಸ್ಥತ್ವಯುಕ್ತಿಸೂಚನಾಯ | ಅತ್ತಾರಾವಿತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಅತ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ರೂಪದ್ವಯೈಕೋಕ್ತೃರ್ಥಾ || 3 ||

ನನ್ನಥಾಪಿ ಪೂರ್ಣಾನನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತ್ಯೇತದಯುಕ್ತಮ್ | ತಸ್ಯ 'ಯಶ್ಚಾವಾದಿತ್ಯೇ' ಇತ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಥತೋಕ್ತೇಃ | ಆದಿತ್ಯಸ್ಥಸ್ಯ ಚ 'ಯ ಏಷ ಆದಿತ್ಯೇ ಪುರುಷಃ ಸೋಹಮಸ್ಮಿ' ಇತ್ಯಗ್ನಿನಾ ಸ್ವಾತ್ಮತಾದಾತ್ಮೋಕ್ತೇಃ | ಆದಿತ್ಯಸ್ಥಸ್ಯೈವ ಚಾಗ್ನೇಃ 'ಯ ಏಷೋಽನ್ತರಕ್ಷಣಿ ಪುರುಷೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಏಷ ಆತ್ಮಾ' ಇತ್ಯಕ್ಷಿಸ್ಥತ್ವಮುಚ್ಯತೇ 'ಆದಿತ್ಯಶ್ಚಕ್ಷುರ್ಭೂತ್ವಾ ಅಕ್ಷಿಣೀ ಪ್ರಾವಿಶತ್' ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಆದಿತ್ಯಾಕ್ಷೋರೇಕದೇವತಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಾತ್ | ಅತೋ ಹ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಥಃ ಪೂರ್ಣಾನನ್ನೋಽಪ್ಯ-ಗ್ನಿರೇವೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅನ್ತರ ಉಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್ |

ತದರ್ಥಃ - ನಿಯನ್ತಾ ಚೇತಿ | ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ | ಸರ್ವಗಃ ಸನ್ ಅನ್ತರಕ್ಷಣೇತಿ ಶ್ರುತಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಚಕ್ಷುರನ್ತಸ್ಥಃ ಸನ್ 'ಏಷ ವಾಮನಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತೋ ನಿಯನ್ತಾ ವಾಮಭಾಮಶಬ್ದಿತಸೌನ್ದರ್ಯತೇಜಃ ಪ್ರಧಾನರ್ವಸ್ರೀಪುಂಸನಿಯಮಕರ್ತಾ ಸ ಸಮೂರ್ಣಾನನ್ನತ್ಯೇನೋಕ್ತಾದಿತ್ಯಸ್ಥ ಏಕಃ ಸ್ವತನ್ತ್ರೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ | ನತ್ವಗ್ನಿಃ | ಕುತಃ | ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | 'ಏತದಮೃತಮಭಯಮೇತದ್ಯಹ್ಮ' 'ತದ್ಯಥಾ ಪುಷ್ಕರಫಲಾಶ ಆಪೋ ನ ಶ್ಲಿಷ್ಯಂತೇ' ಇತಿ, 'ತದ್ಯದಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವಿವೋದಕಂ ವಾ' ಇತಿ, 'ಏತಂ ಸಂಯದ್ವಾಮ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಏತಂ ಸರ್ವಾಣಿ ವಾಮಾನಿ ಸಂಯಂತಿ ಏಷ ಉ ಏವ ವಾಮನಿಃ' 'ಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ', 'ಸ ಏನಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಗಮಯತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಉಕ್ತೈಃ ಅಮೃತತ್ವ-ಅಭಯತ್ವ-ಪಾಪಾಶ್ಲೇಷಹೇತುವೇದನತ್ವ - ಸ್ವಾಶ್ರಯಚಕ್ಷುರ - ಸಂಯದ್ವಾಮತ್ವ-ಪೂರ್ಣಾನನ್ನತ್ವ - ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನತ್ವಾದಿಭಿಃ ಏತತ್ರಕರಣಸ್ಥೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತೈರ್ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತೋ ನಿಯನ್ತಾ ವಿಷ್ಣುರೇವ | ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯದಿಶಾ ವೈಷ್ಣವತ್ವಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ವಾ |

ಅತ್ರಾಪಿ ಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ಯೋಽಗ್ನಿ ನಾಮಾ ಸೋಽಹಮಸ್ಮಿ' ಇತಿ ತಚ್ಚಬ್ದೇನಾದಿತ್ಯಸ್ಥಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಪಾದಾನ್ಯಪ್ರಾಣನಯನ್ಯಾಯೇನಾಹಮಸ್ಮಿತಿ ಸ್ವಾನ್ತರ್ಯಾಮಿತಾದಾತ್ಮ್ಯೇನೋಕ್ತಃ ಸ ಏವ ವಿಷ್ಣುಃ 'ಯ ಏಷೋಽನ್ತರಕ್ಷಣಿ' ಇತ್ಯಕ್ಷಿಸ್ಥೋ ನಿಯನ್ತೇತಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್ |

ಅತ್ರಾನ್ತರ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ನಿಯನ್ತೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ಏಷ ಉ ಏವ ವಾಮನಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತನಿಯನ್ತರೂಪೇಣೈವ ಅಕ್ಷನ್ತಸ್ಥತ್ವಮಿತಿ ದ್ಯೋತಯಿತುಮ್ |

ತೇನಾಗ್ನೇರಕ್ಷಿಸ್ಥಿತಯಾ ನಿಯನ್ತತ್ವೇ ಜೀವತ್ವಸಾಮ್ಯೇನ ನಿಯಾಮಕಾನ್ತರಾಪೇಕ್ಷಾಯಾ-
ಮನವಸ್ಥಿತಿಃ| ನಿಯಮ್ಯಜೀವಸಾಮ್ಯೇನ ನಿಯಾಮಕತ್ವಾಸಮ್ಭವಶ್ಚೇತಿ ಸೂಚಿತುಮ್|
ಸ್ವತನ್ತ್ರೇಶೋಕ್ತೌ ನ ದೋಷ ಇತಿ ಸೂಚಯಿತುಂ ಏಕ ಇತಿ|

ಯತ್ತು ಅನುಭಾಷ್ಯೇ 'ಏತದ್ಭಾವಾಭಿಧಂ ಲಿಙ್ಗಂ ಕ್ರಿಯಾಲಿಙ್ಗೇ ತತಃ ಪರಮ್|
ಅನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯನ್ತರಶ್ಚೇತಿ ಕ್ರಿಯಾ ಭಾವಾಖ್ಯಮುಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ಕ್ರಿಯಾರೂಪಂ ಭಾವರೂಪಂ
ಲಿಙ್ಗಮತ್ರೋಚ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ತತ್ರ ಚಕ್ಷುರಂತಃಸ್ಥಿತೀರೂಪಭಾವಸ್ಯ ಸರ್ವಗ ಇತ್ಯನುವೃತ್ತ್ಯಾ
ಸ್ವಷ್ಟತ್ವಾನ್ನಿಯಮರೂಪಂ ಕ್ರಿಯಾಖ್ಯಂ ಲಿಙ್ಗಮೇವೋಪಾತ್ತಂ ನಿಯನ್ತೇತಿ| ತತ್ರ ಕ್ರಿಯಪದೇನ
'ಅನ್ತಸ್ಥಿತ್ವಾ ರಮಣಕೃತ್' ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯದಿಶಾ ನ ರಮಣರೂಪಕ್ರಿಯೈವ ವಿವಕ್ಷಿತಾ, ಕಿನ್ತು
ನಿಯಮನರೂಪಕ್ರಿಯಾಽಪಿ| ಅತ ಏವ ಕ್ರಿಯೇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತಿಃ ||

ಅನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ವಕ್ಷ್ಯಂತಸ್ಥೋ ನಿಯನ್ತಾ ವಿಷ್ಟುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್| 'ಏತದಮೃತಮ್' ಇತಿ ತತ್ರ
ಹೇತೂಕೃತಸ್ಯಾಮೃತತ್ವಸ್ಯ ವಾಜಸನೇನೇಯೇ ಪಙ್ಗಮೇ 'ಯಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ತಿಷ್ಠನ್' ಇತ್ಯುಪಕ್ರಮ್ಯ
'ಏಷ ತ ಆತ್ಮಾ ಅನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯಮೃತಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯನ್ತರ್ಯಾಮಿಣಃ ಶ್ರವಣಾತ್ತಸ್ಯ ಚ
'ಪೃಥಿವೀ ಶರೀರಂ' ಇತಿ ಪೃಥಿವೀಶರೀರಕತ್ವಾದಿನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಜೀವತ್ವಾತ್
ಉಪಾದಾನಪ್ರಕೃತಿತ್ವಾದ್ವಾ ಇತ್ಯತಃಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್|

ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥೋ - ನಿಯನ್ತಾ ಚೇತಿ| ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ| ಸ ಭಕ್ಷುರಾದಾವಮೃತತ್ವೇನೋಕ್ತಃ
ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಟುರೇವ ಸರ್ವಗೋ ನಿಯನ್ತಾ ಅನ್ತರ್ಯಾಮಿಶಬ್ದೋಕ್ತಸರ್ವಪ್ರಾಣ್ಯನ್ತಸ್ಥಃ
ಸನ್ನಿಯಮನಕರ್ತಾ| ನ ತು ತತ್ತದಭಿಮಾನಿಜೀವಃ ತದುಪಾದಾನಪ್ರಕೃತಿವೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಕುತಃ|
ಸರ್ವೈರ್ಲಿಙ್ಗರ್ಯುತೋ ಹಿ| 'ಯಂ ಪೃಥಿವೀ ನ ವೇದ' 'ಪೃಥಿವೀಮನ್ತರ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತ-
ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿದೇವಾವಿದಿತತ್ವ ಅನನ್ಯಾಪೇಕ್ಷರಮಣವತ್ತ್ವರೂಪಾನ್ತರತ್ವ - ಅಮೃತತ್ವಾ-
ದ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಪೂರ್ವವದ್ವಾ ಯೋಜನಾ| ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ
ಚ ಶಬ್ದಃ|

ನನು ಶರೀರವತ್ಪ್ರಲಿಙ್ಗಾಜ್ಜೀವ ಏವ ಕುತೋ ನ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ನಿಯನ್ತೇತಿ|
ವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರತ್ವಾದ್ಯೈರಿತ್ಯಪ್ಯನ್ತೇತಿ| ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ ನಿಯನ್ತಾನ್ತರ್ಯಾಮೀ 'ಯೋ
ವಿಜ್ಞಾನಾದನ್ತರಃ' 'ಯ ಆತ್ಮನೋನ್ತರಃ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತ - ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಶಬ್ದಿತಸರ್ವಜೀವ

ವಿವಿಕ್ತರೂಪಾನ್ತರತ್ವಾಽಪ್ಯ ವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರತ್ವಾದ್ಯೈರ್ಲಿಙ್ಗೈಃ ಯುತೋಽತೋ ನ ಜೀವ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅದ್ಯಪದೇನ 'ಯ ಆತ್ಮನಿ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾಧಾರಾಧೇಯತ್ವಾದಿಗ್ರಹಃ| ನ ಹಿ
 ಜೀವಾದ್ಯೇದೇನಾಧೀತಸ್ಯ ಜೀವತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ| ಕಥಂ ತರ್ಹಿ
 ಪೃತಿವ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಸರ್ವಜೀವಶರೀರಕತ್ವಂ ಅಶರೀರಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ನಿಯನ್ತೇತಿ|
 ಹಿ ಯತೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನಿಯನ್ತಾ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕಃ ಅತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಸರ್ವಜೀವಶರೀರಕ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಯಥಾ ಲೋಕೇ ಶರೀರಂ ಜೀವತನ್ತ್ರಂ ತಥಾ ಸರ್ವೇ ಜೀವಾ ವಿಷ್ಣುತನ್ತ್ರತ್ವಾತ್
 ಗೌಣ್ಯಾವೃತ್ತಾತಚ್ಛರೀರಣೀತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಾ ದೇವತಾಸ್ತು ದೇಹವದ್ಯದ್ವಶತ್ವತಃ|
 ಶರೀರಮಿತಿ ಚೋಚ್ಯಂತೇ ಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ' || ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಸ್ಮೃತೇಃ|
 'ಶೀರ್ಯತೇ ನಿತ್ಯಮೇವಾನ್ಮಾತ್' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುನಾ ದೇಹಾದಿದ್ವಾರಾ
 ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಶೀರ್ಯಮಾಣತ್ವಾಚ್ಚ ಯೋಗವೃತ್ತಾ ಸರ್ವಶರೀರತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಚ
 ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ || 5 ||

ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ಯದುಕ್ತಂ 'ಯಂ ಪೃಥಿವೀ ನ ವೇದ', 'ಅದೃಶ್ಯೇಽನಾತ್ಮ್ಯೇ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ
 ವಿಷ್ಣೋರದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ತದಾರ್ಥವರ್ಣೇ 'ಅಥ ಪರಾ ಯಯಾ ತದಕ್ಷರಮಧಿಗಮ್ಯತೇ',
 'ಯತ್ತದದ್ರೇಶ್ಯಮಗ್ರಾಹ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿನಾಕ್ಷರಸ್ಯೋಚ್ಯತೇ| ತಚ್ಚಕ್ಷರಂ 'ಯಥಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ-
 ಮೋಷಧಯಃ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ' ಇತಿ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಪೂರ್ವಕಂ 'ಅಕ್ಷರಾತ್ಸಮ್ಭವತೀಹ ವಿಶ್ವಂ' ಇತಿ
 ವಿಶ್ವೋಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವೇನಾಕ್ಷರಾತ್ಪರತಃ ಪರ ಇತ್ಯುತ್ಕರ್ಷಾವಧಿತ್ವೇನ ಚ
 ಶ್ರುತಮಿತ್ಯನುಪಾದಾನೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟೇ ವಿಷ್ಣಾವನುಪಪನ್ನಂ ಸತ್ ಚಿದಚಿತ್ರಕೃತಿವಿರಿಷ್ಟರುದ್ರಾ
 ವಾ ತದನ್ಯತಮಮೇವ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಈಶಶ್ರುತ್ಯಾದಿಪ್ರಾಪಕವಶಾದುಪೇಯಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ -
 ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಗುಣಕ ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ |

ತದರ್ಥಃ - ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದೇತಿ| ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ| ಸ ಪ್ರಾಗದೃಶ್ಯೇಽನಾತ್ಮ್ಯ
 ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಃ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ| ನ ತು ಚಿತ್ರಕೃತ್ಯಾದಿರನೇಕಃ| ಕುತಃ|
 ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ| 'ಅಥ ಪರಾ ಯಯಾ ತದಕ್ಷರಮಧಿಗಮ್ಯತೇ' ಇತಿ, 'ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ'
 ಇತಿ, 'ರುಗ್ಮವರ್ಣಂ ಕರ್ತಾರಮೀಶಂ' ಇತಿ ಪರವಿದ್ಯಾವಿಷಯತ್ವ - ಸಾರ್ವಜ್ಞ -
 ರೂಪಾನ್ತರಾಮಿಶ್ರುಗ್ಮವರ್ಣಾದ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಥಸರ್ವಲಿಙ್ಗಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಏತೈರ್ಲಿಙ್ಗೈ-
 ಯುತೋ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ| ತೇಷಾಂ ಲಿಙ್ಗಾನಾಂ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ರುತ್ಯಾದಿಭಿಃ
 ವಿಷ್ಣೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ವಾಽರ್ಥಃ|

ಅಕ್ಷರಶಬ್ದಸ್ಯ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗತ್ವೇನ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತಮಿತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಪುಲ್ಲಿಷ್ಠೋಕ್ತಿಃ
 ವಿಷ್ಣುಪದಾನ್ವಯಾಯ ವಾ, 'ಪರತಃ ಪರಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಪರವಸ್ತುಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾ| ತೇನ
 'ಯತ್ತದದ್ರೇಶ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದೀಹೀನಂ, 'ಅಕ್ಷರಾತ್ಸಮ್ಭವತಿ' ಇತಿ,
 ಕಾರಣತ್ವೇನೋಕ್ತಂ 'ಅಕ್ಷರಾತ್ಪರತಃ ಪರಃ' ಇತಿ ಪರತ್ವೇನೋಕ್ತಂ ಚ ವಸ್ತುೇಕಮಿತಿ ದರ್ಶಿತತ್ವಾತ್
 ಪರಾವಧ್ಯಕ್ಷರಮನ್ಯದಿತಿ ಸೂಚನಾನ್ ಪರಾವಧಿತ್ವಂ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತಾಕ್ಷರಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ
 ಬಾಧಕಮ್| 'ಅಕ್ಷರಾತ್ಸಮ್ಭವತಿ' ಇತಿ ಪಙ್ಕ್ತಮ್ಯಪಿ ಕಾರಣತ್ವಮಾತ್ರೇ ನ ತು ಉಪಾದಾನತ್ವ ಇತಿ
 ಭಾವಃ|

ಅತ್ರ ಯದ್ಯಪಿ ಶ್ರುತೌ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತತ್ವವತ್ 'ನಿತ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಸರ್ವಗತಂ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ
 ಯದ್ಭೂತಯೋನಿಂ' ಇತಿ ಭಾವರೂಪಗುಣಾನ್ತರಮಪಿ ಶ್ರುತಮ್| ಸೂತ್ರೇ ಚ 'ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿ
 ಗುಣಕಃ' ಇತಿ ಭಾವಾಭಾವಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ಗುಣಪರಮ್| ತಥಾಪಿ ಸರ್ವಗತತ್ವಸುಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾದೇಃ
 ಸರ್ವತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧೇತ್ಯಾದೌ ಹೌ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಇಹಾದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಸಮನ್ವಯ ಏವ ತಾತ್ಪರ್ಯಾತ್
 'ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ಅನುಭಾಷ್ಯೇ ಚ 'ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯಭಾವಾಖ್ಯಂ' ಇತಿ| ಯದ್ವಾ
 ಭಾವಧರ್ಮಾಣಾಂ ಬಹುತ್ವಾದಭಾವಧರ್ಮಾಣಾಂ ಅಲ್ಪತ್ವಾತ್ ಭಾವೋಪಲಕ್ಷಕತಯಾ
 'ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ಯದ್ವಾ 'ಸರ್ವಗಃ' ಇತಿ ಭಾವಾನ್ತರೋಪಲಕ್ಷಕತಯಾ
 ಇಹಾನುವರ್ತ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಗತಃ ಸನ್ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮ್| ಅತ್ರ
 ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತತ್ವಂ ನಾಮ ಸಾಕಲೈನ ಚಕ್ಷುರ್ಮನಃ ಪ್ರಭೃತ್ಯ
 ಗೋಚರತ್ವಮಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯವೈಭವತ್ವಂ ಇತಿ ಯಾವತ್| ತತ್ ನ ಕದಾಚಿತ್ ಹೀಯತ ಇತಿ
 ಭಾವೇನೋಕ್ತಂ - ಸದಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತ ಇತಿ| ತೇನ ಶ್ರುತೌ ನಿತ್ಯಪದಂ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದೇರಪಿ
 ವಿಶೇಷೇಣಮಿತಿ ದರ್ಶಿತಮ್| ಯದ್ವಾ ಸದೇತಿ ಅತ್ತಾ ನಿಯನ್ತಾ ಚೇತ್ಯತ್ರಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ| ತಥಾಚ
 ಈಶ್ವರಕ್ರಿಯಾಽಪಿ ನಿತ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ| ವಿವೃತಂ ಚಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಕ್ರಿಯಾನಿತ್ಯತ್ವಮ್ || 6 ||

ವೈಶ್ವಾನರಾಧಿಕರಣ

ನನು ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಚ್ಚಿತಃ ಅಕ್ಷರಾತ್ಪರತಃ ಪರೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್| ತದ್ಧರ್ಮಸ್ಯ
 ಸರ್ವಗತತ್ವಸ್ಯ ಛಾನ್ದೋಗೈ ಪಙ್ಕ್ತಮೇ 'ಯಸ್ತೇತಂ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಮಭಿವಿಮಾನಮಾತ್ಮಾನಂ
 ವೈಶ್ವಾನರಮುಪಾಸ್ತೇ' ಇತಿ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಅಭಿತೋ ವಿಗತಂ ಮಾನಂ ಮರ್ಯಾದಾ
 ಯಸ್ಯೇತ್ಯಾಭಿವಿಮಾನಪದೇನ ಪ್ರತೀತೇಃ ವೈಶ್ವಾನರಶಬ್ದಸ್ಯ ಚಾಗ್ನೌ ರೂಢತ್ವಾತ್, 'ವೈಶ್ವಾನರೇ
 ತದ್ಭೂತಂ' ಇತಿ, 'ಹೃದಯಂ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯೇ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಹೋಮಾಧಾರತ್ವ-ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದ್ಯ-
 ಙ್ಗತ್ವ-ಪಾಚಕತ್ವಾದ್ಯನೇಕಲಿಙ್ಗಾನಾಂ ಭಾವೇನ ಚಾಗ್ನೌರ್ಥತ್ವಾತ್| ವಿಷ್ಣುರ್ಥತ್ವೇ ಚ

ವೈಶ್ವಾನರಾದಿಶಬ್ದಾನಾಮಗ್ನಾ ದೌ ಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ಸೂಕ್ತವಿದ್ಯಾವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಶ್ಚಾಯೋಗಾತ್
 ಪ್ರಾಚೀನಸರ್ವಗತೋಽಪ್ಯಗ್ನಿದೇವತಾ ಭೂತಂ ವಾ|ನ ಚ ಕಾಲಾಕಾಶಾದೇರಿವ
 ಅಗ್ನಾವಿಷ್ಟೋರಪ್ಯಸ್ತು ಸರ್ವಗತತ್ವಮಿತಿ ಶಿಷ್ಯಮ್| ಬಾಧಕಾಭಾವೇನ ಪೂರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಗತ-
 ಮಿತ್ಯನೇನ ಅತ್ರಾಭಿವಿಮಾನಪದೇನ ಚಾನನ್ಯಾಯತ್ತನಿರತಿಶಯಸ್ಯೈವ ಸರ್ವಗತತ್ವಸ್ಯ
 ಪ್ರತೀತೇಃ| ತಸ್ಯ ಚ ದ್ವಯೋರಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ವೈಶ್ವನರಃ
 ಸಾಧಾರಣಶಬ್ದವಿಶೇಷಾತ್ - ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರನವಕಮ್|

ತದರ್ಥಃ - ವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರತ್ವಾದ್ಯೈರ್ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತಃ ಸಹೀತಿ| ಏಕೋ ವಿಷ್ಟುರೇವೇ-
 ತ್ಯನ್ವೇತಿ| ಸ ಪ್ರಾಕ್ ಸರ್ವಗತತ್ವಾದಿನೋಕ್ತಃ ಏಕೋ ವಿಷ್ಟುರೇವ| ಯೌಗಿಕವೈಶ್ವಾನರ-
 ಶಬ್ದಿತವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರತ್ವಾದ್ಯೈಃ ಹೋಮಾಧಾರತ್ವಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದ್ಯಜ್ಞತ್ವಾದ್ಯೈರ್ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತೋ
 ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಾ ದಿಶಬ್ದೈಸ್ತತ್ಸೂಕ್ತೈಃ ತದ್ವಿದ್ಯಾಭಿಶ್ಚಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಇತಿ ಯಾವತ್|
 ನತ್ಯಗ್ನಾ ದಿದೇವತಾ ಭೂತಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ|

ಕುತಃ| ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ - ಇತ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ| ಲಿಙ್ಗಶಬ್ದೋಽತ್ರ ಪ್ರಮಾಪಕಮಾತ್ರಪರಃ|
 ಆತ್ಮಶ್ರುತಿಪ್ರಕರಣಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿನಮಾಖ್ಯಾಭಿಯುತತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| 'ವೈಶ್ವಾನರಮಾತ್ಮಾನಂ'
 ಇತ್ಯಾತ್ಮಶ್ರುತೇಃ, 'ಕೋ ನ ಆತ್ಮಾ ಕಿಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಪಕ್ರಮೇಣಾಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಕರಣತ್ವಾತ್,
 'ಶೀರ್ಷ್ಠೋದ್ಯೌಃ ಸಮವರ್ತತ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೋತ್ತಸ್ಯ 'ಮೂರ್ಧೈವ ಸುತೇಜಾಃ'
 ಇತ್ಯಾದಿನಾ ವೈಶ್ವಾನರವಿದ್ಯಾಯಾಮಾಮ್ನಾನೇನಾರ್ಥತಃ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೋತ್ತಸಮಾಖ್ಯಾನಾತ್,
 'ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರೂ ಭೂತ್ವಾ' ಇತಿ ಗೀತಾಸಮಾಖ್ಯಾನಾಚ್ಚೇತಿ ಚ |

ಅಗ್ನಾ ದಿಲಿಙ್ಗಾನಾಂ ವಿಷ್ಣಾವುಪಾಸನಾರ್ಥತ್ವೇನ ಸಾವಕಾಶತ್ವಸ್ಯ ವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರತ್ವೋಕ್ತೈವ
 ಸರ್ವಶಬ್ದಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಿಷ್ಟುಸಮ್ನಾದನ್ಯತ್ರ ಹಾನಾದ್ಯರ್ಥಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ತತ್ತತ್ಸೂಕ್ತವಿದ್ಯಾ-
 ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಉಪಾಸಕಕರ್ತೃಕಾನುಸ್ಮತ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಾಧಿಷ್ಠಾನಾನಾಂ
 ಅಗ್ನಾದೀನಾಂ ವ್ಯವಸ್ಥಯಾ 'ಪೃಥಗ್ರೂಪಾಣಿ ವಿಶ್ಣೋಸ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿಋಗ್ವಿಷ್ಣೋಕ್ತದಿಶಾ
 ನಾಮರೂಪಭೇದವ್ಯವಸ್ಥಯಾ ಚ ಸೂಕ್ತಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಶ್ಚೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|

ಸ್ಥಾನೈಕೈನ ತದ್ಗತಾನಾಮೈಕ್ಯೋಕ್ತಿವತ್ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣದಿಶಾ ಹೃದಯಾಕಾಶಸ್ಯಾಙ್ಗುಷ್ಠ-
 ಮಾತ್ಮೋಕ್ತಿವಚ್ಚ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ| 'ಹೃದಯೇ ಸರ್ವಶೋ ವ್ಯಾಪೀ
 ಪ್ರಾದೇಶಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ' ಇತಿ ಷಷ್ಠೇ ಬೃಹದ್ವಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ|

ಅತ್ರ 'ಶ್ರುತಿರ್ಲಿಙ್ಗಾಧಿಕಾ ಪರಾ' ಇತಿ ಅನುಭಾಷ್ಯೇ ವೈಶ್ವಾನರಶಬ್ದಸ್ಯ ಲೋಕತೋಽಗ್ನೌ
ರೂಢಿಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನಾಮತ್ಪೋಕ್ತಾವಪಿ ಇಹ ವಿಷ್ಣೌ ಯೌಗಿಕತ್ವಾಲಿಙ್ಗತ್ಪೋಕ್ತಿರವಿರುದ್ಧಾ |

ಪಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ - ವಿಶ್ವಜೀವೇತಿ | 'ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು' ಇತ್ಯಸ್ತಿ | 'ಸರ್ವೇಷು
ಭೂತೇಷ್ವೇತಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯುಕ್ತವಿಶ್ವಜೀವಾನ್ತರಸ್ಥತ್ವಾದ್ಯೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವ-
ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತಃ ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಹಿ | ನಾನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತ್ಯರ್ಥಃ || 7 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಟೀಕಾಯಾಂ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ವಮಂಜುರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ

ನನ್ನೇವಮನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮಲಿಂಗಾತ್ಮಕಾಶೇಷಶಬ್ದಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುನಿಷ್ಠತಾ ಸಿದ್ಧಾವಪಿ
ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿವೃತ್ತಿರಸ್ತು | ತಥಾಚ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಇತ್ಯವಧಾರಣಾಯೋಗ ಇತ್ಯತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತತೀಯಃ ಪಾದಃ |

ತದರ್ಥಮಾಹ - ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ | 'ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ
ಜನಾರ್ದನಃ' ಇತ್ಯಗ್ರೇತನತ್ರಿಪಾದೀ ಆದಾವಪ್ಯಾಕೃಷ್ಯತೇ | ಚೋಽಪ್ಯರ್ಥೇ | ತದಿತಿ
ಪ್ರಸ್ತುತವಿಷ್ಣುಪರಾಮರ್ಶಃ | ತದನ್ಯತ್ರಾಪೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ವಿಷ್ಣಾವಪೀತಿ ಸಮುಚ್ಚೇಯತೇ | ತದಿತಿ
ಸಪ್ತಮ್ಯನ್ತಾವ್ಯಯಂ ವಾ | ತತ್ರ ವಿಷ್ಣೌ ಅನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈರುಭಯವಾಚಕೈಃ |
ಪೂರ್ವಪಾದದ್ವಯನ್ಯಾಯಾಪಾದಿತೋಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಕೈರ್ವಾ ಶ್ರುತ್ಯನ್ತರಸಾಧಾರಣ್ಯಾದಿನಾ
ಸ್ವತ ಏವೋಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಕೈರ್ವಾ ಸರ್ವಶಬ್ದೈರ್ನಾಮಲಿಂಗೋಭಯಾತ್ಮಕೈಃ ಶಬ್ದೈರ್ಮುಖ್ಯತೋ
ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ನ ತು ವಿಷ್ಣುರನ್ಯಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೌ ತದನ್ಯತ್ರ
ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮಲಿಂಗಸಮನ್ವಯಮಾಹ ವಿಷ್ಣಾವೇವಾತ್ರ ಸೂತ್ರಕೃದಿತಿ ಫಲಿತಾರ್ಥಃ | ನ
ಕೇವಲಮನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಕಿಂತು ತದನ್ಯತ್ರವಾಚಕೈಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚೇತಿ ಚಾರ್ಥಃ |

ನನು ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ತದ್ಧರ್ಮಸ್ಯ ಅಮೃತಹೇತುಜ್ಞಾನ-
ರೂಪಪರವಿದ್ಯಾವಿಷಯತ್ವಸ್ಯ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಮನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಞ್ಚಥ |
ಅಮೃತಸ್ಯೈಷ ಸೇತುಃ' ಇತ್ಯಾಥರ್ವಣ ಏವೋತ್ತರತ್ರ 'ಯಸ್ಮಿನ್ ದ್ಯೌಃ' ಇತಿ
ಪರ್ವವಾಕ್ಯೋಕ್ತದ್ಯುಭ್ಯಾದ್ಯಾಧಾರೇ ಶ್ರವಣಾತ್ತಸ್ಯ ಚ 'ಆಕಾಶ ಏವ ತದೋತಂ ಚ ಪ್ರೋತಂ ಚ'
ಇತಿ, 'ವಾಯುನಾ ವೈ ಗೌತಮ ಸೂತ್ರೇಣಾಯಂ ಚ ಲೋಕಃ ಪರಶ್ಚ ಲೋಕಃ' ಇತಿ, 'ರುದ್ರೋ ವಾ
ವ ಲೋಕಾಧಾರಃ' ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾಭಿಃ ಪ್ರಕೃತಿವಾಯುರುದ್ರಾಣಾಂ 'ಬಹುಧಾ ಜಾಯಮಾನಃ'
ಇತ್ಯುತ್ತರವಾಕ್ಯೇ ಶ್ರುತಜಾಯಮಾನತ್ವಲಿಂಗೇನ ಜೀವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ |
ಸಮಾಖ್ಯಾದಿನ್ಸರುದ್ರಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ರುದ್ರಾದಾವೇವ ರೂಢತ್ವಾತ್ ಪ್ರಾಚೀನೋಽಪಿ
ತೇಷಾಮನ್ಯತಮೋ ನ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ದ್ಯುಭ್ಯಾದ್ಯಾಯತನಂ ಸ್ವಶಬ್ದಾತ್ -
ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಸಪ್ತಕಮ್ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ಸರ್ವಾಶ್ರಯ ಇತಿ |

ತದನ್ಯತ್ರ ಚೇತ್ಯಾದಿತ್ರಿಪಾದಿ ಇಹ ಪ್ರತಿನಿಯತಮನ್ವೇತಿ | ಲಿಂಗೈರಿತ್ಯಾದಿ ಚ | ಅನ್ಯಶ್ಚೋಽ-
ವಧಾರಣೇ | ತತ್ತನ್ಮಾದಿತ್ಯಪ್ಯರ್ಥಃ |

'ಯಸ್ಮಿನ್ ದ್ಯೌಃ ಪೃಥಿವೀ ಚಾನ್ತರಿಕ್ಷಮೋತಂ ಮನಃ ಸಹ ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈಃ' ಇತಿ

ವಾಕ್ಯೋಕ್ತೋ ದ್ಯುಭಾಧಿಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ | 'ವಿಷ್ಣಾವೇವ ಓತಾಶ್ಚ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಸ್ಮಾತ್ ಯಸ್ಮಿನ್ ತಮೇವೈಕಮಿತ್ಯಾದಿಭಿಃ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿನಾನ್ಯವಾಚಕತಯಾಽಪಿ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ ಸರ್ವೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ಮುಖ್ಯತೋ ವಾಚ್ಯಃ | ನ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿರನೇಕಃ |

ಕುತಃ ಸರ್ವಾಶ್ರಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ | ಲಿಙ್ಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಯುತಃ ಸ ಹಿ | ಲಿಙ್ಗೈರಿತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | 'ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತೈಃ ಆತ್ಮಶ್ರುತಿಹೇಯತ್ವಾನುಕ್ತಿ - ಅಹೇಯತ್ವೋಕ್ತಿ - ಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯತ್ವಾದ್ಯೇತತ್ವಕರಣಸ್ಥಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತಿ ವಾ | ಏತೈರ್ಲಿಙ್ಗೈರ್ಯುತಃ ಸರ್ವಾಶ್ರಯ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತೇಷಾಂ ಚ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ ವಚನೈಃ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತಿ ವಾಽರ್ಥಃ | ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ ಯೋಜನಾದ್ವಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ |

ನ ಚ ಸಮಾಖ್ಯಾಶ್ರುತ್ಯಾದಿವಿರೋಧ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ತದನ್ಯತ್ರ ಚೇತಿ | ಚೋಽವಧಾರಣೇ | ವಿಷ್ಣುನ್ಯವಾಚಕತಯೈವ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ ಸಮಾಖ್ಯಾ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗತೈಃ ರುದ್ರಪಿನಾಕ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈಃ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಸ್ಥಜಾಯಮಾನಾದಿ ಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ಮುಖ್ಯತೋ ಮಹಾಯೋಗಪೌರಾಣಿಕರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ವಾಚ್ಯೋ ಹಿ ಯತೋಽತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಸ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ವರ್ತಮಾನೇಽಪಿ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ರುಜಂ ದ್ರಾವಯತೇ ಯಸ್ಮಾದ್ರುದ್ರಃ ತಸ್ಮಾಜ್ಜನಾರ್ದನಃ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿಸೂಚನೇನ ಮಹಾಯೋಗಪೌರಾಣಿಕರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ರುದ್ರಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ಹರೋ ಮುಖ್ಯತ್ವಸೂಚನಾಯ | ತಥಾ 'ನ ಜಾಯತೇ ಅರ್ಧಯತಿ ಚ ಸಂಸಾರಮಿತಿ ಜನಾರ್ದನಃ 'ಇತ್ಯಾದಿಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ಜನಪದೇನಾಜತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ 'ಅಜಾಯಮಾನೋ ಬಹುಧಾ ವಿಜಾಯತೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸೂಚನೇನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಜನೇಃ ಅಮೃತನೇತುಪದೋಕ್ತಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸೂಚನಾಯ | ತಥಾ 'ಜುಷ್ಠಂ ಯದಾ ಪಶ್ಯತ್ಯನ್ಯಮೀಶಮಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನಮಿತಿ ವೀತಶೋಕಃ' ಇತಿ, 'ಜೀವಾದನ್ಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಭೇದಜ್ಞಾನಿನಃ ಸಂಸಾರಾರ್ಧಕತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾಭೇದವ್ಯಪದೇಶಸೂಚನೇನ ನಾತ್ರ ಜೀವೇಶಾಭೇದಃ ಶಿಷ್ಯಃ | ಈಶಶಬ್ದಶ್ಚ ಜನಾರ್ದನಪರೋ ಮೋಚಕತ್ವಲಿಙ್ಗಾದಿತ್ಯಾದಿ- ಸೂಚನಾಯ | ಏಕ ಇತ್ಯನೇಕಕೋಟಿಕರ್ಪೂರ್ವಪಕ್ಷನಿರಾಸಾಯ || 1 ||

ನನ್ನಥಾಪಿ ಪೂರ್ಣಾನಂದೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಛಾನ್ದೋಗೈಃ ಸಪ್ತಮೇ 'ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್ಪುಖಮ್' ಇತಿ ಭೂಮಶಬ್ದಿತಸ್ಯ ನಿರುಪಪದಸುಖಪದೇನ ಪೂರ್ಣಸುಖತ್ವೋಕ್ತೇಃ | ಭೂಮ್ನಶ್ಚ 'ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಆಶಾಯಾ ಭೂಯಾನ್' ಇತ್ಯುಪಕ್ರಮೇಣ 'ಉತ್ಯಾನ್ತಪ್ರಾಣಾನ್' ಇತೀಶ್ವರೇ

ವ್ಯಾಪ್ತೇರನುಪಪನ್ನೋತ್ಯ ಮಣಲಿಂಗಯುಕ್ತಪ್ರಾಣಶಬ್ದಿತಮುಖ್ಯವಾಯುತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ
'ಭೂಮಾಸಮೃನಾದಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ |

ತದರ್ಥಃ - ಪೂರ್ಣಗುಣ ಇತಿ | ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಾಃ | 'ಯೇ ವೈ ಭೂಮಾ' ಇತಿ ಭೂಮು
ಶಬ್ದೋಕ್ತಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸ ಪ್ರಾಕ್ ಪೂರ್ಣಾನಂತೇನೋಕ್ತಃ ಸ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಸ್ಮಾತ್
ಪ್ರಾಣೋಪಕ್ರಮಣೇನ 'ವಿಷ್ಣುವಾ ವ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಭೂಯಾನ್' ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಯಾ ಚ
ತತ್ರಾನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ ಭೂಮಸುಖಪ್ರಾಣಾತ್ಮಾದಿನರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತೋ
ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯೋ ನ ತು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ |

ಕುತಃ | ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | 'ತತ್ಸುಖಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತಪೂರ್ಣಸುಖತ್ವ
- ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ - ಸ ಏವಾಧನ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಸರ್ವಗತತ್ವಾದಿಲಿಂಗೈರ್ಯುತತ್ವಾತ್ |
ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾಕ್ಯೈರ್ಹೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ನ ಚ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವಿರೋಧ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹೀತಿ |
'ತಮುತ್ಯಾಮನಂ ಪ್ರಾಣೋಽನೂತ್ಯಾಮತಿ' ಇತ್ಯಾದೌ ಉತ್ಯ ಮಣಲಿಂಗಯುತೋ ಜನಾರ್ದನಃ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರಾಣಪದೇನ ತದನ್ತರ್ಯಾಮಿರೂಪಸ್ಯೈ ಗೃಹೀತೇಃ | ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಾನಾಂ
ಉತ್ಯ ಮಣಾದೀನಾಂ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾತ್ಮನಾ ಸ್ಥಿತಾಣುರೂಪವಿಶೇಷೇ ಯುಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ಭೂ ಬಹಾವಿತಿ ಧಾತೋಃ ಬಹುಃ ಪೂರ್ಣತಯಾಮಿತಿ ಚೇತಿ ಛಾನ್ದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯದಿಶಾ
ಭೂಮಶಬ್ದಃ ಪೂರ್ಣಗುಣವಾಚೀ ಧೈಯಃ | ಅತ್ರ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಮೋಚಕತ್ವೇನೋಕ್ತ-
ಭೂಮ್ ಉಪಾಸಕತಯೋಕ್ತಪ್ರಾಣತ್ವಂ ನ ಶಿಷ್ಯಮಿತಿ ಸೂಚನಾಯ | ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತರಪಿ
ಭೂಮಸುಖಸತ್ಯವಿಜ್ಞಾನಾದ್ಯನೇಕಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಗುಣಭೇದೇನೋಚ್ಯತೇ ನತ್ವನೇಕ ಇತಿ
ವಕ್ತುಮ್ | ಸೈವ ಹೀತ್ಯತೋಽನ್ಯಾಗತಾರ್ಥತ್ವಂ ಅನ್ಯತೋ ಧೈಯಮ್ || 2 ||

ಅಕ್ಷರಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ವಾಜಸನೇಯೇ ಪಞ್ಚಮೇ 'ಅದೃಷ್ಟಂ
ದ್ರಷ್ಟೃಶ್ರುತಂ ಶ್ಲೋತ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿನಾಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮಣೋಕ್ತನ್ಯಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಶ್ರವಣಾತ್ | ತಸ್ಯ
ಚ 'ಕೂಟಸ್ಥೋಕ್ಷರ' ಇತ್ಯಾದೌ ಶ್ರೀತತ್ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಕ್ಷರಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಅಹಂ ಸೋಮಮಾಹನಸಂ
ಬಿಭರ್ಮಿ' ಇತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸೂಕ್ತೇ ಶ್ರೀತತ್ವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಚನ್ವಾಧಾರತ್ವಸ್ಯ 'ಏತಸ್ಯ ವಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಪ್ರಶಾಸನೇ
ಗಾರ್ಗೀ ಸೂರ್ಯಾಚನ್ವಮಸೌ ವಿಧೃತೌ ತಿಷ್ಠತಃ' ಇತಿ ಶ್ರವಣೇನ ಸೂರ್ಯಾಧಾರತ್ವಲಿಂಗೇನ ಚ

ಶ್ರೀತತ್ತ್ವರೂಪತ್ವೇನ ಅವಿಷ್ಟುತ್ಪಾತ್ ಪ್ರಾಚೀ ನೋಽಪಿ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವಮೇವ| ದ್ವಯೋರಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯ-
ವೈಭವಾಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಅಕ್ಷರಮಮ್ಬುರಾನೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್|

ತದರ್ಥಃ - ಸೋಽಕ್ಷರ ಇತಿ| ಅತ್ರಾಕ್ಷರಶಬ್ದೇನ ಯೌಗಿಕಃ ತದರ್ಥೋಽವಿನಾಶೀ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ| ತಥಾ
ಪ್ರಸ್ತಾವಾತ್| ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ| ಸ ಇತಿ ಸರ್ವಾಶ್ರಯಪರಾಮರ್ಶಃ|

‘ಏತಸ್ಮಿನ್ ಖಲ್ವಕ್ಷರೇ ಗಾರ್ಗ್ಯಾಕಾಶ ಓತಶ್ಚ ಪ್ರೋತಶ್ಚ’ ಇತೀಹ ಶ್ರುತೌ
ಆಕಾಶಶಬ್ದಿತಪ್ರಕೃತಿದ್ವಾರಾ ಶ್ರುತಃ ಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಪ್ರಕೃತ್ಯನ್ತಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಅಕ್ಷರಃ
ಅಕ್ಷರಶಬ್ದಾರ್ಥೋಽವಿನಾಶೀ ಸ ಪ್ರಾಕ್ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಸ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ|

ತಥಾ ಚ ಅವಿನಾಶಿತ್ವರೂಪಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತನಾಮ್ಯೇನ ತದ್ವದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ
‘ಏತಸ್ಮಿನ್ನಕ್ಷರೇ ಇತ್ಯಕ್ಷರತದ್ವಿಶೇಷಣಸರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತಃ ಚತುರ್ವಿಧನಾಶರಾಹಿತ್ಯರೂಪ-
ಯೋಗರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವಮ್|

ಕುತಃ| ಅಕ್ಷರೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೈರ್ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ| ‘ಭೂತಂ ಭವಚ್ಚ
ಭವಿಷ್ಯಚ್ಛೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ| ಆಕಾಶ ಏವ ತದೋತಂ ಚ ಪ್ರೋತಂ ಚ’ ಇತಿ ‘ಅಕ್ಷರೇ ಆಕಾಶ ಓತಶ್ಚ’
ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಾಮ್ಬುರಾನಶಬ್ದಿತಪ್ರಕೃತ್ಯನ್ತಸರ್ವಾಧಾರತ್ವ-ಪ್ರಶಾಸನಶಬ್ದಿತಾನಷ್ಟುಚಿತಾನ-
ನ್ಯಾಯತ್ರಾಜ್ಞಾಮಾತ್ರಾಧೀನಸರ್ವಧಾರಕತ್ವ ಅಸ್ಥೂಲಮನಣ್ಣಿತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೋಕ್ತಪ್ರಾಕೃತ-
ಸ್ಥೂಲ್ಯಾಧಿರಾಹಿತ್ಯ - ಅಪ್ರಾಕೃತಾಣುತ್ವ ಮಹತ್ತಾದಿರೂಪೈತತ್ಪ್ರಕರಣಶ್ರುತಸರ್ವಲಿಂಗೈರ್ಯುತ-
ತ್ವಾತ್| ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾಕ್ಯೈಃ ವೈಷ್ಣವತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಅತ್ಯೇಕ ಇತಿ ‘ಏಕಃ ಶಾಸ್ತಾ’ ಇತಿ ವಾಕ್ಯಸೂಚನಾಯ| ಜನಾರ್ದನ
ಇತ್ಯಕ್ಷರತ್ವರೂಪಾವಿನಾಶಿತ್ವಸೂಚನಾಯ| ಪ್ರಾಗುಕ್ತೇವ ನಿರುಕ್ತಿಃ| ಸ ಇತಿ ಅಮ್ಬುರಾನ-
ಧೃತಿರೂಪಹೇತುಸೂಚನಾಯ ಚನ್ಬಾಧಾರತ್ವಸ್ಯ ಸಾವಕಾಶತ್ವಸೂಚನಾಯ ಚ ||

ಸದಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಸರ್ವಕರ್ತಾ ವಿಷ್ಟುರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್| ಛಾನ್ದೋಗೈಃ ಷಷ್ಠೇ ‘ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯೇದಮಗ್ರ
ಆಸೀದೇಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಮ್’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಬಹುಪ್ರಕರಣೇಷು ಶ್ರುತಸಚ್ಚಬ್ದೋಕ್ತನ್ಯಾ-
ವಧಾರಣೇನ ಏಕಪದಾದಿನಾ ಚಾನನ್ಯಾಧೀನಕಾರಣತ್ವಸ್ಯ ‘ತತ್ತೇಜೋಽಸೃಜತ’ ಇತಿ,

‘ಸನ್ಮೂಲಾಃ ಸೋಮ್ಯೇಮಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸದಾಯತನಾಃ ಸತ್ಪತಿಷ್ಠಾಃ’ ಇತಿ, ‘ಸತಾ, ಸೋಮ್ಯ ತದಾ ಸಮ್ಪನ್ನೋ ಭವತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಮುಕ್ತಿಸುದ್ಧಿಪ್ರಲಯಹೇತುತ್ವಾದೇಶ್ಚೋಕ್ತೇಃ | ಸಚ್ಚಿದ್ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಚ ‘ತದೈಕ್ಷತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯು’ ಇತಿ ಬಹುಭವನರೂಪವಿಕಾರಶ್ರವಣೇನ ಪ್ರಧಾನತ್ವಾದೀಕ್ಷಣಸ್ಯ ಚ ಜಡೇ ಅಭಿಮಾನಿದ್ವಾರಾ ವಾ ‘ಸತ್ವಾತ್ಸಂಘಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ’ ಇತಿ ಜ್ಞಾನೋಪಾದಾನತ್ವಾದ್ವಾ ಯುಕ್ತತ್ವಾನ್ನಿರ್ವಿಕಾರೇ ಹೌ ಚ ವಿಕಾರಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾಽಪ್ಯಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಈಕ್ಷತಿಕರ್ಮವ್ಯಪದೇಶಾತ್ ಇತಿ |

ತದರ್ಥಃ - ಸನ್ನಿತಿ | ಅತ್ರಾಪಿ ಪೂರ್ವವದ್ಯಾಗಿರಃ ಸಚ್ಚಿದ್ವಾದೋ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾದಿಶಿಷ್ಟೋ ವಾ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾದಿಶಿಷ್ಟೋ ವಾ ಸನ್ನಿತಿ ನಿರ್ದಿಶ್ಯತೇ ಪ್ರಕರಣವಶಾತ್ | ‘ಯಚ್ಚಿದ್ವಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ’ ಇತಿ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನುರೋಧಾಚ್ಚ | ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ | ‘ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯ’ ಇತ್ಯಾದೌ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಾನೇ ಸಚ್ಚಿದ್ವೋಕ್ತಃ ಸನ್ನಿರ್ದೋಷಾದಿರ್ವಾ | ಸ್ವತನ್ತ್ರೋ ವಾ ಸಃ ಪ್ರಾಕ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಥಾ ಚ ಕಾರಣತ್ವಮುಖೇನ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರತೀತೇಃ ‘ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯ’, ‘ಸನ್ಮೂಲಾಃ ಸೋಮ್ಯ’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅನೇಕಪ್ರಕರಣೇಷು ಶ್ರುತ್ಯಃ ಸರ್ವೈಃ ಸಚ್ಚಿದ್ವೈಃ ತದ್ವಿಶೇಷಣೈರೇಕ ಏವೇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಪ್ರಕೃತಿಃ |

ಕುತಃ | ಸನ್ನಿಷ್ಟುಃ ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | ಈಕ್ಷಿತೃತ್ವಸೃಷ್ಟೃತ್ವಾದ್ವಿಶೇಷಯತ್ವಾದ್ಯೈಃ ಲಿಂಗೈರ್ಯುತತ್ವಾದಿತಿ ವಾ, ತೈರ್ಯುತಃ ಸನ್ ಜನಾರ್ದನಃ | ತೇಷಾಂ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾಕ್ಯೈಃ ವಿಷ್ಣಾವೇವ ಮುಖ್ಯತ್ವಪ್ರತೀತೇರಿತಿ ವಾರ್ಥಃ |

ನ ಚ ಬಹುಭವನವಿರೋಧಃ | ಸನ್ನಿತಿ ಸಚ್ಚಿದ್ವಾದೋಕ್ತಾ ತೇಜಃ ಪ್ರಭೃತ್ಯಾತ್ಮನಾ ವಿಕಾರರೂಪದೋಷಾಭಾವಸ್ಯ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯತ್ರಾಜತ್ವವಾಚಿಜನಪದೇನ, ‘ಅಜಾಯಮಾನೋ ಬಹುಧಾ ವಿಜಾಯತೇ’ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಸ್ವರೂಪಬಹುಭಾವಸ್ಯ ಚ ದರ್ಶಿತತ್ವಾತ್ | ಅರ್ಥನ ಇತ್ಯಂಶೇನ ಚಾತ್ರ ‘ಸತ್ಪತಿಷ್ಠಾಃ’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಶ್ರುತಮುಕ್ತಿಕೇತುತ್ವಂ ನ ತಸ್ಯೈವೇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ | ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಿನಃ ಭಿನ್ನಜಡರೂಪೇಣ ಬಹುಭವನಂ ಕಿನ್ತು ಸ್ವಾಭಿನ್ನನಾನಾನಿಯಾಮಕರೂಪೇಣೇತಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್ || 4 ||

ದಹರಾಧಿಕರಣ

ನನ್ಯಥಾಪಿ ‘ಸೋಽಕ್ಷರಃ’ ಇತಿ ಸೂರ್ಯಚನ್ಯಾದಿಸರ್ವಾಧಾರೋಕ್ಷರೋ ಹರಿರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ |

ಭಾನೋಗೈಃಷ್ವಮೇ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುರೇ ದಹರಂ ಪುಣ್ಣರೀಕಂ ವೇಷ್ಮ ದಹರೋಸ್ಮಿನ್ನಂತರಾಕಾಶಃ
 ತಸ್ಮಿನ್ಯದಂತದನ್ವೇಷ್ಯವ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥಂ ಕಿಂಞ್ಞಿದುಕ್ತ್ವಾಽಸ್ಯ 'ಉಭೇ ಅಸ್ಮಿನ್,
 ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸೂರ್ಯಾಚನ್ವಾಮಸಾವುಭೌ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಸೂರ್ಯಾಚನ್ವಾದಿಸರ್ವಾಧಾರ-
 ತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥಸ್ಯ ಚಾಕಾಶಶ್ರುತ್ಯಾಽಕಾಶತ್ವಾತ್ 'ಹೃದಿ ಹ್ಯೇಷ ಆತ್ಮಾ' ಇತ್ಯಾದೇಃ
 ಜೀವತ್ವಾದ್ವೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ದಹರ ಉತ್ತರೇಭ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್ | ತದರ್ಥೋ -
 ಹೃದಬ್ಜಗ ಇತಿ |

ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ | ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸನ್ನಿತಿ ವರ್ತತೇ | 'ತಸ್ಮಿನ್ ಯದಂತಃ' ಇತ್ಯಾದೌ
 ಹೃತ್ವಾಕಾಶಸ್ಥತಯಾ ಪರಮ್ಪರಯಾ ಶ್ರುತೋ ವಾ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮ್ಪರಾ ಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ವಾ,
 ಅಥವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸನ್ನರ್ವಾಧಾರೋ ಭೂತ್ವಾ ಹೃದಬ್ಜಗಃ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥಃ | ಸಃ
 'ಸೋಽಕ್ಷರಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಸರ್ವಾಧಾರತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಸ್ಮಾತ್ 'ಯೋ ವೇದ
 ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ವಿಷ್ಣಾವಿವ 'ತಸ್ಯಾನ್ತೇ ಸುಷಿರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತಸ್ಮಿನ್ನರ್ವಂ
 ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ', 'ಹೃದಿ ಹ್ಯೇಷ ಆತ್ಮಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಂತರಾದನ್ಯತ್ರ ವಾಚಕತಯಾ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ
 'ಯದಂತದನ್ವೇಷಿತವ್ಯಂ ತದ್ವಾವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಂ ಕಿಂ ತದತ್ರ ವಿದ್ಯತೇ ಯದನ್ವೇಷ್ಯವ್ಯಂ
 ಯದ್ವಾವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಂ ಯಾವಾನ್ವಾ ಅಯಮಾಕಾಶಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಯದಂತರಾಕಾಶ
 ಇತ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥನಿಷ್ಠೈರ್ಮುಖ್ಯತೋಽನ್ವಯಾತ್ ಆಕಾಶಸ್ಥ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ
 ಏವ ವಾಚ್ಯೋ ನತ್ಯನೇಕೋ ಜೀವಾದಿಃ |

ಕುತಃ | ಉತ್ತರೂಪಹೃದಬ್ಜಗೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿಜ್ಞೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ |
 ಬಾಹುಲ್ಯಾತ್ಸ ಶಬ್ದೇನ ಲಿಜ್ಞೋಕ್ತಿಃ | ಆತ್ಮಬ್ರಹ್ಮಶ್ರುತಿ-ಅಪಹತಪಾಪ್ಮತ್ವಾದಿ-ಸತ್ಯಕಾಮತ್ವಾದಿ-
 ಸುಪ್ತಪ್ರಜಾಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವ-ಅರಣ್ಯಾಖ್ಯಾನುಧಾಸಮುದಾಶ್ರಯಲೋಕವತ್ತ್ವ -
 ಸರ್ವಲೋಕಾಧಾರತ್ವಾದಿಲಿಜ್ಞ-ವಾಜಸನೇಯತ್ಯೆತ್ತಿರಿಯಸಮಾಖ್ಯಾನೈರ್ಯುತತ್ವಾತ್ ತೇಷಾಂ
 ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾಕ್ಯೈಃ ವಿಷ್ಣೌಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ | ಏತೇಷಾಂ ಜೀವಾಕಾಶಯೋರಸಮ್ಭವಾತ್ | ಮುಕ್ತಂ
 ಜೀವಸ್ಯಾಪಹತಪಾಪ್ಮತ್ವಾದೇಃ ಸಮ್ಭವೇಽಪಿ ತಸ್ಯ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥತ್ವಾಭಾವಾತ್, ಈಶಾಯತ್ತತ್ಯೇನ
 ನಿರಪೇಕ್ಷಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಸಮ್ಭವಾಚ್ಛೇತಿ ಭಾವಃ |

ತಥಾ ಹಿ ವಾಕ್ಯಶೇಷಾಃ | 'ಯ ಆತ್ಮಾಪಹತಪಾಪ್ಮಾ ವಿಜರೋ ವಿಮೃತ್ಯುರ್ವಿಶೋಕೋ
 ವಿಜಿಘತ್ನೋಪಿಪಾಸಃ ಸತ್ಯಕಾಮಃ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಃ ಸೋಽನ್ವೇಷ್ಯವ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದೌ
 ಆತ್ಮಶ್ರುತ್ಯಪಹತಪಾಪ್ಮತ್ವಾದಿಲಿಜ್ಞಾನಿ | ತಥಾ 'ಪ್ರಜಾ ಅಹರಹರ್ಗಚ್ಛನ್ಯ ಏತಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ನ
 ವಿನಂತಿ' ಇತ್ಯತ್ರ ಸುಪ್ತಪ್ರಜಾಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವ ಬ್ರಹ್ಮಲಿಜ್ಞಶ್ರುತಿ | ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲೋಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಇತಿ

ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕತ್ಪೋಕ್ತಾ ತತ್ಸ್ಥಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವತ್ತ್ವಸ್ಯ ಸುಪ್ತಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸಿದ್ಧೇಃ |
ತಥಾ 'ಅರಶ್ಚ ಹ ವೈ ಣ್ಯಶ್ಚಾರ್ಣವೌ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ' ಇತ್ಯುತ್ತರವಾಕ್ಯೇ
ಸುಧಾಸಮುದ್ರಾಶ್ರಯವಿಷ್ಣುಲೋಕೇ ಪ್ರಯುಕ್ತಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಪದಸ್ಯ ಹೃತ್ವದ್ಮೇ 'ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ನ
ವಿನ್ದತಿ' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗೇಣ ತತ್ಸ್ಥಸ್ಯ ತಾದೃಶಸಮುದ್ರಾಶ್ರಯಲೋಕವತ್ತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸಿದ್ಧೇಃ |

ತಥಾ 'ಸ ಸೇತುವಿದ್ಯುತಿರೇಷಾಂ ಲೋಕಾನಾಮಸಮ್ಮೇದಾಯ' ಇತಿ
ಸರ್ವಲೋಕಧಾರಣಸಮರ್ಥಃ ಸೇತುರಾಶ್ರಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ | 'ಯ ಏಷೋಽನ್ತರ್ಹೃದಯ
ಆಕಾಶಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಶೇತೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ವಶೀ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಜಸನೇಯಶ್ರುತೌ, 'ಯತ್ಪುಣ್ಣಿರಿಕಂ
ಪುರಮಧ್ಯಸಂಸ್ಥಂ ತತ್ರಾಪಿ ದಹರಂ ಗಗನಂ ವಿಶೋಕಃ | ತಸ್ಮಿನ್ ಯದನ್ತಸ್ತದುಪಾಸಿತವ್ಯಮ್'
ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತೌ ಚೈಕಾರ್ಥ್ಯಪ್ರತೀತೇಃ |

ನನ್ನೇವಂ 'ಕಿಂ ತದತ್ರ ವಿದ್ಯತೇ' ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ಯತ ಇತಿ ಪರಿಹಾರಂ ವಿನಾ
'ಯಾವನ್ವಾ' ಇತ್ಯಾದೇರನನ್ವಯ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಹೃದಬ್ಜಗ ಇತಿ | ಸರ್ವಾಶ್ರಯ ಇತ್ಯಾದಿ
ಸರ್ವಮಿಹಾನ್ವೇತಿ | ಅಯಮರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶಂ ತದತ್ರ ವಿದ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ
ಯಾವನ್ವರಮಾತ್ಮಾಕಾಶಾಖ್ಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಸಿಂಧುತಿ ತಾವಾನ್ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹೃದಬ್ಜಗಃ
ಹೃದ್ಯಯನಾತ್ ಹೃದಯನಾಮಕೇ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥಾಕಾಶೇ ವಿದ್ಯಮಾನಃ ಸಃ ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಅಕ್ಷರಃ ಸನ್ನವಿನಾಶೀ ಸನ್ 'ನಾಸ್ಯ ಜರಯೈತಜ್ಜೀರ್ಯತೇ ನ
ವಧೇನಾಸ್ಯ ಹನ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಾ ದೇಹನಾಶೇಽಪ್ಯನಶ್ಯನ್ ಸನ್ನಿದ್ಯಮಾನೋಽಪಹತ-
ವಾಪ್ತೇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಾಪಹತವಾಪ್ತತ್ವಾದಿಬಿಜ್ಞಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತ ಇತಿ ವಾಕ್ಯಾನ್ವಯ ಇತಿ |

ಸರ್ವಾಶ್ರಯೋ ಹೃದಬ್ಜಗೋ ಹರಿರಿತ್ಯುಕ್ತೌ ಚ 'ತಸ್ಯಾನ್ತ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೇ ಸುಷಿರೇ
ಸರ್ವಾಧಾರತ್ಪೋಕ್ತಿರಪಿ ಮನ್ನಿರೇ ಮಣಿಮಾಲೇತಿವತ್ ಸುಷಿರಸ್ಥಹರ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಮಾಹಿತಾ |

ಅಲ್ಪಸ್ಥಾನತ್ವಂ ಚ ಖವತ್ ಸರ್ವಗ ಇತ್ಯತ್ರ ಸಮಾಹಿತಮಿತಿ ಭಾವಃ | ನನು
ವ್ಯೋಮ್ನೋಽಶತೋಽಲ್ಪಸ್ಥಾನಮಿತ್ಯುಪಪತ್ತಾವಪಿ ವಿಷ್ಣೋರಂಶತೋಽಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾನ್
ಖವದುಪಪತ್ತಿರಿತ್ಯನ್ಯಾಪ್ಯುತ್ತರಮ್ - ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹೃದಬ್ಜಗ ಇತಿ | ಸರ್ವಗತತ್ವಾದಿಗುಣ-
ಪೂರ್ಣತ್ವೇನೈವ ಹೃದಬ್ಜಗತತ್ವಸ್ಯ 'ಏಷ ಆತ್ಮಾನ್ತರ್ಹೃದಯೇ ಜ್ಯಾಯಾನ್'
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ಹೇರರ್ಥಃ | ಅಚಿನ್ತ್ಯಶಕ್ತೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ |

ಜನಾರ್ದನ ಇತಿ ಸಂಸಾರಾರ್ದಕೋ ಹೃದಬ್ಜಗ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ 'ಪರಇಷ್ಟೋತಿರುಪಸಮ್ಪದ್ಯ ಸ್ವೇನ

ರೂಪೇಣಾಭಿನಿಷ್ಠದ್ಯತೇ ಏಷ ಆತ್ಮಾ ಇತ್ಯೇತಚ್ಚಿಬ್ಧೇನ ಜೀವಂ ಪರಾಮೃಶ್ಯ ಹೃತ್ವದ್ಮಸ್ಥತಯಾ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾತ್ಮತ್ವ ವಿಧಾನಾತ್ ಸರ್ವಾಶ್ರಯೋ ಹೃದಬ್ಜಗೋ ಜೀವ ಇತಿ ನಿರಸ್ತಮ್ | ಜ್ಯೋತಿಃಪದೋಕ್ತಸ್ಯ ಮೋಚಕಸ್ಯೈವ ಏಷ ಇತಿ ಪರಾಮೃಶ್ಯಾತ್ಮತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಜೀವಪರಾಮರ್ಶಾಭಾವಾದಿತಿ | ಅಜತ್ವವಾಚಿನಾ ಜನೇತ್ಯಂಶೇನ ದೇಹನಾಶೇಽಪ್ಯನಶ್ಯನ್ನಿತಿ ಪ್ರಾಗುಕ್ತೋ ವಾಕ್ಯಾನ್ವಯ ಉಪಪಾದಿತಃ |

ಹೃದಬ್ಜಗೋ ಹರಿಃ ಪೂರ್ಣಗುಣ ಇತ್ಯುಕ್ತೈವ 'ತದೇತತ್ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂ' ಇತಿ ದೇಹವಾಚಿಪದಪ್ರಯೋಗಾದಾತ್ಮಾನ ವಿಷ್ಠುರಿತಿ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ಪುರಮಿತ್ಯುಪಪತ್ತೇಃ | ಏಕ ಇತ್ಯನೇಕಕೋಟಿಕಪೂರ್ವಪಕ್ಷನಿರಾಸಾಯೇತಿ || 5 ||

ಅನುಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತೋ ವಿಷ್ಠುರಿತ್ಯನಾಧು | ಕಾರಕೇ 'ತದೇತದಿತಿ ಮನ್ಯಂತೇಽನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ ಪರಮಂ ಸುಖಮ್ | ಕಥಂ ನು ತದ್ವಿಜಾನೀಯಾಂ ಕಿಮು ಭಾತಿ ನ ಭಾತಿ ವಾ' ಇತಿ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಭ್ಯಾಂ ಅರ್ಥಾಭ್ಯಾಂ 'ತೇಷಾಂ ಸುಖಂ ಶಾಶ್ವತಂ' ಇತಿ ಪೂರ್ವಪ್ರಕೃತ ಜ್ಞಾನಿಸುಖಪರಾಮರ್ಶೇನ ತನ್ಯಾದೃಶ್ಯತ್ವಾಜ್ಜೇಯತ್ವಯೋರುಕ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - **ಅನುಕೃತೇಸ್ತಸ್ಯ ಚೇತಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕ ಇತಿ |**

ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | 'ನ ತತ್ರ ಸೂರ್ಯೋ ಭಾತಿ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಸೂರ್ಯಾದ್ಯಪ್ರಕಾಶ್ಯಃ 'ತಸ್ಯ ಭಾಸಾ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಕಶ್ಚೇತ್ಯಪಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ | ಪೂರ್ವವದನುಷಜ್ಞಃ | 'ತಮೇವ ಭಾಂತಮನುಭಾತಿ ಸರ್ವಂ' ಇತ್ಯುತ್ತರವಾಕ್ಯೇ ಯಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ರೂಪಮನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ ಪರಮಂ ಸುಖಂ ಕಥಂ ನು ತದಿತ್ಯಾವಿರ್ಭಾವಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೇ ತಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಭಾಂತಮನಸೃತ್ಯ ಸರ್ವಂ ಸೂರ್ಯಚನ್ವತಾರಕಾದಿತೇಜೋಜಾತಂ ಭಾತಿ ಪ್ರಕಾಶತ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಶ್ರುತಃ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕಃ ಸಃ ಪ್ರಾಕ್ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತತ್ವೇನೋಕ್ತ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ನ ತು ಜ್ಞಾನಿಸುಖಮ್ | ತತ್ತನ್ಮಾತ್ಮಾಧಾರಣಸುಖಶ್ರುತ್ಯಾ ತದನ್ಯವಾಚಕತಯಾ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ ತದೇತಚ್ಚಿಬ್ಧಃ ಆನುಕೂಲೈನಗೃಹ್ಯಮಾಣನಿಷ್ಠೈಃ ಸರ್ವೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಮುಖ್ಯತೋ ವ್ಯವಹಿತಪರಾಮರ್ಶನಪುಂಸಕಕ್ಷೇಶಾದಿನಾ ವಿನಾ ವಾಚ್ಯಃ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಯದನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ ಪರಮಂ ಸುಖಂ ಕಥಂ ನು ತದ್ವಿಜಾನೀಯಾಮಿತ್ಯಾನುಕೂಲೈನ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ತದನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ ಸುಖಮ್ | ಏತತ್ 'ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಂ' ಇತಿ ಸನ್ನಿಹಿತಪರಮಾತ್ಮನೋ ರೂಪಮಿತಿ ಮನ್ಯಂತ ಇತಿ

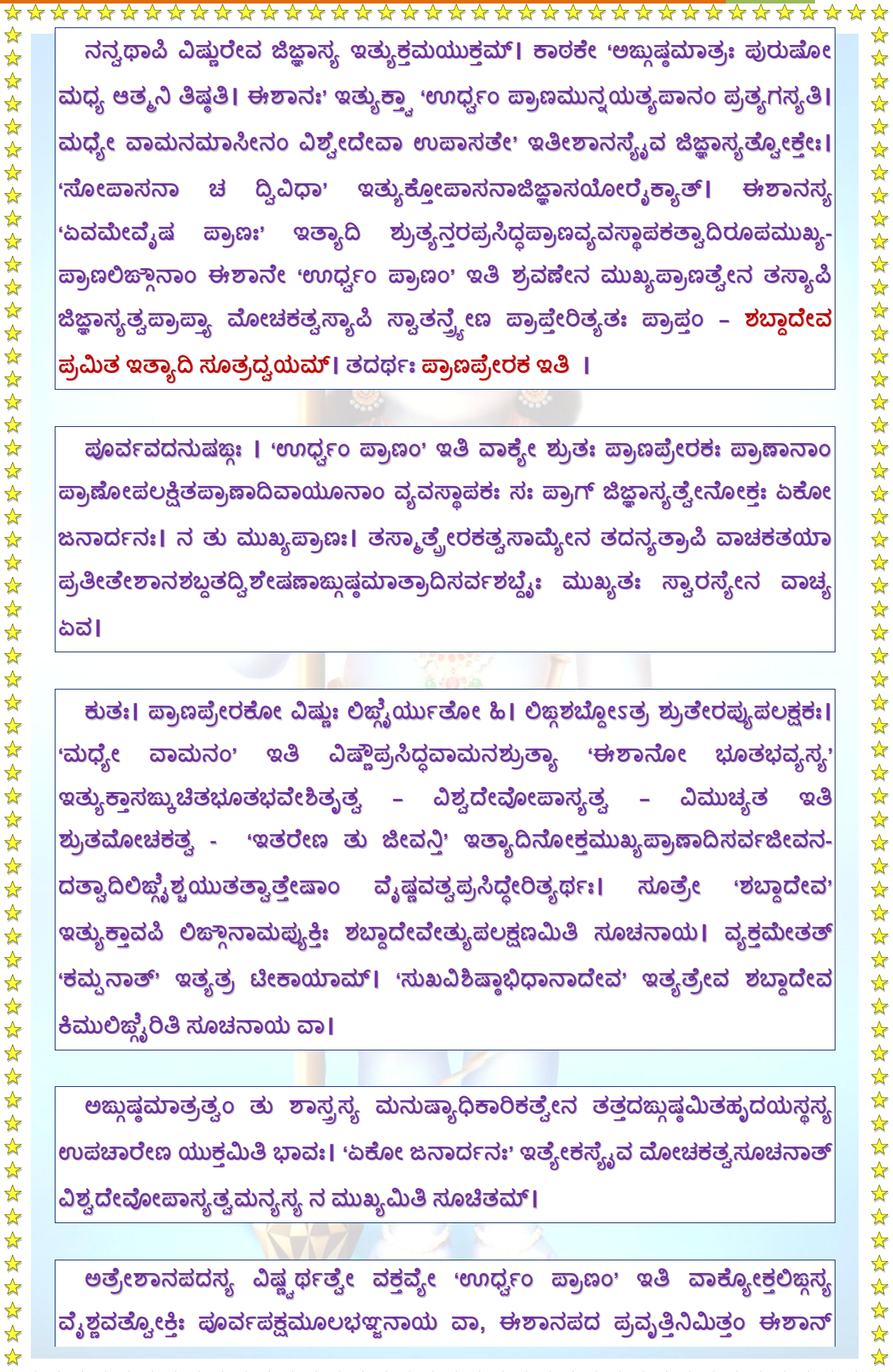
ವಾಕ್ಯಯೋಜನೋಪಪತ್ತೇಃ | ಕುತ ಏವಂ ಕಲ್ಪನೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಮುಪಲಕ್ಷಣಂ ಮತ್ವಾಹ |
ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | ಸೂರ್ಯಾದಿತೇಜೋರಾಶಿಭಾಸಕತ್ವ-ತದುಪಲಕ್ಷಿತ ಸೂರ್ಯಾದ್ಯ-
ಪ್ರಕಾಶತ್ವ-ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಲಿಂಗೈರ್ಯುತತ್ವಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭಿಃ ವೈಷ್ಣವತ್ವ-
ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅತ್ಯಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ತದೇತತ್' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ 'ಏಕಂ ರೂಪಂ' ಇತಿ ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರಕೃತರೂಪಪರಾಮರ್ಶ ಇತಿ ವಾ, 'ಏಕೋ ಬಹೂನಾಂ' ಇತಿ ಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಂ ವಾ ಸೂಚಯಿತುಮ್ | ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯಜತ್ವಮೋಚಕತ್ವಯೋರುಕ್ತ್ಯಾ 'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ' ಇತಿ, 'ತಮಾತ್ಮಸ್ಥಂ ಯೇನುಪಶ್ಯಂತಿ ಧೀರಾಃ ತೇಷಾಂ ಶಾಂತಿಃ' ಇತಿ ಹರೇಃ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಾದ್ಯಸ್ಯ ರೂಪಮೇವಂ ತಮೇವ ಭಾಂತಂ ಇತಿ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಯೋಜನಾಸೂಚನಾತ್ತದೇತದಿತ್ಯಾದಿನಪುನಕಸ್ಯ ತಮಿತ್ಯಾದಿಪುಲ್ಲಿಂಗಸ್ಯ ಚೋಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್ | ಏತ ಏವಾನುಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಸಮನ್ವಯಲಿಂಗಸ್ಯ ನಿರ್ದೇಶೇ ಕಾರ್ಯೇ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕತ್ವರೂಪಸಾಧಕಹೇತೋರೇವೋಕ್ತಿಃ | ಉಕ್ತಯೋಜನೋಪಪಾದನಸೂಚನಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಾಚ್ಛೇತಿ |

ನನು ಕಥಂ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕ ಇತಿ | ಕರ್ತರಿ ಚೇತಿ ಸೂತ್ರೇ ತೃಜಕಾಭ್ಯಾಂ ಯೋಗೇ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಣೋಃ ಕೃತೀತಿ ಯಾ ಷಷ್ಠೀ ಸಾ ನ ಸಮಸ್ಯತ ಇತಿ ಸಮಾಸನಿಷೇಧಾತ್ | ಮೈವಮ್ | ಯಾಜಕಾದಿಭಿಶ್ಚೇತಿ ಪ್ರತಿಪ್ರಸವಾತ್ | ಯದ್ವಾ ಶೇಷಷಷ್ಠೀತ್ವೇನ ಸಮಾಸಃ | ಅಥವಾ ಭಾಸಯತೀತಿ ಭಾಸಃ | 'ನನ್ನಿಗ್ರಹಿಪಚಾದಿಭ್ಯೋ ಲ್ಯುಣಿನ್ಯಚಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ಪಚಾದಿರಾಕೃತಿಗಣ ಇತಿ ವೃತ್ತಾವುಕ್ತತ್ವಾತ್, ಅಜ್ಜಿಧಿಃ ಸರ್ವಧಾತುಭ್ಯೋ ವಕ್ರವ್ಯ ಇತಿ ಮಹಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇರ್ವಾ, 'ಯಜೋಽಚಿ ಚ' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ಅಜಗ್ರಹಣೇನ ಸರ್ವಧಾತುಭ್ಯೋಽಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯವಿಧೇಃ ಮಞ್ಜಾರ್ಯಮ್ ಜ್ಞಾಪಿತತ್ವಾದ್ವಾ, ಅಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯಾನನ್ಯನ್ತಭಾಸಶಬ್ದೇನ ಸೂರ್ಯಾದೇರ್ಭಾಸಃ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸ ಇತಿ ಸಮಾಸಃ | ಅಜ್ಞಾತ ಇತಿ ಸೂತ್ರೇಣ ಕಪ್ರತ್ಯಯೇ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕ ಇತ್ಯುಪಪತ್ತೇಃ | ಯಥೋಕ್ತಂ ಲಿಂಗಪಾದೇ ಸುಧಾಯಾಂ 'ತತ್ರ ತತ್ರ ಸ್ಥಿತೋ ವಿಷ್ಣುಸ್ತತ್ತಚ್ಚಕ್ರಿಪ್ರಬೋಧಕಃ' ಇತ್ಯೇತದ್ವ್ಯಾ ಖ್ಯಾವನರೇ - 'ತತ್ತಚ್ಚಕ್ರಿಪ್ರಬೋಧಕ ಇತಿ ಕಥಂ? ಕರ್ತರಿ ಚೇತಿ ಸಮಾಸನಿಷೇಧಾತ್ | ನ | ಯಾಜಕಾದಿಭಿಶ್ಚೇತಿ ಪ್ರತಿಪ್ರಸವಾತ್ | ಯದ್ವಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಟೋ ಬೋಧೋ ಯಸ್ಮಾದಿತಿ ವಾ, ಪಚಾದ್ಯಜನ್ತತ್ವೇನ ವಾ ಪ್ರಬೋಧಃ | ಶಕ್ತೀನಾಂ ಪ್ರಬೋಧಃ ಶಕ್ತಿಪ್ರಬೋಧಃ | ತತಶ್ಚಾಜ್ಞಾತ ಇತಿ ಕಪ್ರತ್ಯಯ ಇತಿ || 6 ||

ವಾಮನಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾವಿ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮಯುಕ್ತಮ್ | ಕಾರಕೇ 'ಅಜ್ಞುಷ್ಣಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷೋ ಮಧ್ಯ ಆತ್ಮನಿ ತಿಷ್ಠತಿ | ಈಶಾನಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾ 'ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಾಣಮುನ್ನಯತ್ಯಪಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಗಸ್ಯತಿ | ಮಧ್ಯೇ ವಾಮನಮಾಸೀನಂ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಉಪಾಸತೇ' ಇತೀಶಾನಸ್ಯೈವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ಪೋಕ್ಷೇಃ | 'ಸೋಪಾಸನಾ ಚ ದ್ವಿವಿಧಾ' ಇತ್ಯುಕ್ತೋಪಾಸನಾಜಿಜ್ಞಾಸಯೋರೈಕ್ಯಾತ್ | ಈಶಾನಸ್ಯ 'ಏವಮೇವೈಷ ಪ್ರಾಣಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯನ್ತರಪ್ರಸಿದ್ಧಪ್ರಾಣವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕತ್ವಾದಿರೂಪಮುಖ್ಯ-ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಾನಾಂ ಈಶಾನೇ 'ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಾಣಂ' ಇತಿ ಶ್ವವಣೇನ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣತ್ವೇನ ತಸ್ಯಾವಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ಯಾ ಮೋಚಕತ್ವಸ್ಯಾವಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ ಪ್ರಾಪ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - **ಶಬ್ದಾದೇವ ಪ್ರಮಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕ ಇತಿ |**

ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ | 'ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಾಣಂ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೇ ಶ್ರುತಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕಃ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಣೋಪಲಕ್ಷಿತಪ್ರಾಣಾದಿವಾಯೂನಾಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕಃ ಸಃ ಪ್ರಾಗ್ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವೇನೋಕ್ತಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ನ ತು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ | ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರೇರಕತ್ವಸಾಮ್ಯೇನ ತದನ್ಯತ್ರಾವಿ ವಾಚಕತಯಾ ಪ್ರತೀತೇಶಾನಶಬ್ದತದ್ವಿಶೇಷಣಾಜ್ಞುಷ್ಣಮಾತ್ರಾದಿನರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತಃ ಸ್ವಾರಸ್ಯೇನ ವಾಚ್ಯ ಏವ |

ಕುತಃ | ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | ಲಿಂಗಶಬ್ದೋಽತ್ರ ಶ್ರುತೇರಪ್ಯುಪಲಕ್ಷಕಃ | 'ಮಧ್ಯೇ ವಾಮನಂ' ಇತಿ ವಿಷ್ಣೌಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಮನಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಈಶಾನೋ ಭೂತಭವ್ಯಸ್ಯ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾನಜ್ಞುಚಿತಭೂತಭವೇಶಿತ್ಯತ್ವ - ವಿಶ್ವದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವ - ವಿಮುಚ್ಯತ ಇತಿ ಶ್ರುತಮೋಚಕತ್ವ - 'ಇತರೇಣ ತು ಜೀವನ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದಿನರ್ವಜೀವನ-ದತ್ತಾದಿಲಿಂಗೈಶ್ಚಯುತತ್ವಾತ್ತೇಷಾಂ ವೈಷ್ಣವತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂತ್ರೇ 'ಶಬ್ದಾದೇವ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾವಿ ಲಿಂಗಾನಾಮಪ್ಯುಕ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾದೇವೇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮಿತಿ ಸೂಚನಾಯ | ವ್ಯಕ್ತಮೇತತ್ 'ಕಮ್ನನಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಟೀಕಾಯಾಮ್ | 'ಸುಖವಿಶಿಷ್ಟಾಭಿಧಾನಾದೇವ' ಇತ್ಯತ್ರೇವ ಶಬ್ದಾದೇವ ಕಿಮುಲಿಂಗೈರಿತಿ ಸೂಚನಾಯ ವಾ |

ಅಜ್ಞುಷ್ಣಮಾತ್ರತ್ವಂ ತು ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾಧಿಕಾರಿಕತ್ವೇನ ತತ್ತದಜ್ಞುಷ್ಣಮಿತಹೃದಯಸ್ಥಸ್ಯ ಉಪಚಾರೇಣ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ | 'ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ' ಇತ್ಯೇಕಸ್ಯೈವ ಮೋಚಕತ್ವಸೂಚನಾತ್ ವಿಶ್ವದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವಮನ್ಯಸ್ಯ ನ ಮುಖ್ಯಮಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್ |

ಅತ್ರೇಶಾನಪದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುರ್ಥತ್ವೇ ವಕ್ತವ್ಯೇ 'ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಾಣಂ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಲಿಂಗಸ್ಯ ವೈಶ್ವವತ್ಪೋಕ್ಷಿಃ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಮೂಲಭಿನ್ನನಾಯ ವಾ, ಈಶಾನಪದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಈಶಾನ್

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದೀನ್ ಅನಿತಿ ಪ್ರೇರಯತೀತಿ ಈಶಾನಪದಸ್ಯ ಯೋಗವೃತ್ತಾ ವೈಷ್ಣವತ್ವಂ
ಸೂಚಯಿತುಂ ವೇತಿ| ಅತ ಏವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಲಿಂಗಸ್ಯ ಸಾವಕಾಶತ್ವಾದೇವ ಆಕ್ಷಿಪ್ತಮಪಿ
ವಿಶ್ವದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವಾದಿಲಿಂಗಂ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾಧಕಮೇವ| ವ್ಯಕ್ತಮೇತದಪಿ 'ಕಮ್ಪನಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ
ಟೀಕಾಯಾಮ್| ಯದ್ವಾ, ಈಶಂ ಪ್ರಾಣಮುನ್ನಯತೀತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಾಯೌಗಿಕೇಶಾನಪದಾರ್ಥ-
ಸ್ಯೈವಾಯಂ ನಿರ್ದೇಶಃ| ಸಮಾಸಃ ಪ್ರಾಗ್ಗೃತ್ || 7 ||

ದೇವತಾಧಿಕರಣ

ನನು 'ವಿಶ್ವದೇವಾ ಉಪಾಸತೇ' ಇತ್ಯಯುಕ್ತಮ್| ದೇವಾನಾಂ ತತ್ತ್ವದವಿಶಿಷ್ಟಾನಾಂ
ಆದ್ಯಂತವತ್ತ್ವೇ ಪೂರ್ವಂ ಪಶ್ಚಾಚ್ಚ ದೇವತಾಭಾವೇನ ತದುದ್ದೇಶೇನ ಹವಿಷಃ ತ್ಯಾಗಾಯೋಗೇನ
ಕರ್ಮವಿರೋಧಾಪತ್ಯಾ 'ಇನ್ಯಾಗಚ್ಛ' ಇತ್ಯಾದ್ಯನಾದಿನಿತ್ಯವೇದಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಂ
ವಾಚ್ಯಹೀನತ್ವೇನ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಪತ್ಯಾ ಚಾನಾದಿನಿತ್ಯತ್ವೇ ವಾಚ್ಯೇ ತಾದೃಶಾನಾಂ ಮೋಕ್ಷೇ
ಅರ್ಥಿತ್ಯಾಭಾವೇನ ತದ್ಧೇತುಭಗವದುಪಾಸನಾಯಾಮನಧಿಕಾರಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ -
ತದುಪಯುಕ್ತಮಿ ಬಾದರಾಯಣ ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್| ತದರ್ಥಃ ದೇವತೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ |

ಅಸ್ಯ ನಯಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾದನಮನ್ವಯಪರತ್ವೇನ ಪ್ರಾಸಜ್ಞಿಕತ್ವಾದೇಕೋ ಜನಾರ್ದನ
ಇತ್ಯೇವಾನ್ವೇತಿ| ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ ವೇದೈರಿತೀಹಾಪ್ಯಾಕೃಷ್ಯತೇ| ಬಹುವಚನಮಾದ್ಯರ್ಥೇ| ಷಣ್ಣಾಂ
ಚ ಸಪ್ತಾನಾಂ ಚೋದ್ಗಾತ್ಯಣಾಂ ಚಮಸಭಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಾವಿವ| ಯದ್ವಾ, 'ವೇದಾ ಇತ್ಯೇವ ಶಬ್ದಿತಾಃ'
ಇತಿ ನವಿಲಕ್ಷಣತ್ವನಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಸ್ಮತ್ಯಾ ವೇದಶಬ್ದಸ್ಯೈವ ವೇದಾದೀತ್ಯರ್ಥಃ| ಏಕೋ
ಜನಾರ್ದನೋ ದೈವತೈರಪಿ ಕರ್ತೃಭಿಃ ವೇದೈಃ ವೇದಾದಿಭಿಃ ಕರಣೈಃ ಜ್ಞೇಯಃ| ನ ಕೇವಲಂ
ಮನುಷ್ಯೈರಿತ್ಯಪೇರರ್ಥಃ|

ತೇನ ದೇವಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯತಾದಶಾಯಾಮಿವ ದೇವತಾದಶಾಯಾಮಪೀತಿ ಸೂಚನಾತ್,
ಯೋಗ್ಯಮುನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಭ್ಯಾಂ ದೇವತ್ವಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ದೇವಾನಾಮಾದ್ಯಂತವತ್ತ್ವೇನ
ಅತಿಶಯಿತಫಲೇ ಮೋಕ್ಷೇಽರ್ಥಿತ್ವಸಮ್ಭವಾತ್, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಬುದ್ಧಾದೇಃ ದೇವತ್ವಾದೇವ
ಸಿದ್ಧೇರ್ನಿಷೇಧಾಭಾವಾಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಯೋಜಕಸ್ಯ ಅನಿಷಿದ್ಧತ್ವೇ ಸತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಬುದ್ಧಾದಿಮತ್ತಸ್ಯ
ಸತ್ತೇನಾಧಿಕಾರಾವಶ್ಯಮ್ಭವಾದಿತಿ ಭಾವಃ| ನ ಚೈವಂ ದೇವತಾನಾಮಾದ್ಯಂತವತ್ತ್ವೇ ಕರ್ಮಣಿ
ಶಬ್ದೇ ಚ ವಿರೋಧಃ| ದೈವತೈರಿತಿ ಬಹುವಚನಸೂಚನೇನ ದೇವತಾನಾಂ ಬಹುತ್ವ ಸೂಚನಾತ್|
ಪೂರ್ವೋತ್ತರಕಾಲಯೋಃ ಇದಾನೀಂ ತನೇನ್ಯಾದಿದೇವತಾಭಾವೇಽಪಿ ತದನ್ಯದೇವತಾಸತ್ತೇನ
ತದುದ್ದೇಶೇನ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಸ್ಯ ತತ್ರ ತಿಪಾದಕಾನಾದಿನಿತ್ಯಶಬ್ದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯ

ಚೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|

ನ ಚ ತೇಷಾಂ ಬಹುತ್ವೇಽಪಿ ನಾನಾನಾಮರೂಪಾದಿಮತ್ತೇನ ಏಕರೂಪವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ-
ವಿರೋಧ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ದೈವತೈರಿತಿ| ದೇವತಾನಾಂ ಸಮ್ಪನ್ನಿಭಿದೈವತೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಏಕೈವ
ವಾ ಮಹಾನಾತ್ಮಾದೇವತಾ' ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾದೌ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯೇ ದೇವತಾಪದಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ
ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ| ಯಾ ದೇವತಾ ಇದಾನೀಂ 'ಇನ್ದ್ರ ಆಗಚ್ಛ' ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ ತತ್ಸಮ್ಪನ್ನಿಭಿಃ
ತಜ್ಞಾತೀಯೈಃ ತತ್ಸಮಾನರೂಪಧರ್ಮಕರ್ಮವದ್ಧಿರನೇಕೈಃ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಕಾಲೀನೈರ್ದೇವತೈಃ
ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|

ನ ಚ ಪ್ರಲಯೇ ದೇವತಾಽಭಾವಾದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವೇದಸ್ಯೇತ್ಯತೋಽಪಿ ದೈವತೈರಿತಿ
ದೇವತಾನಾಂ ಇನ್ದ್ರಾದೀನಾಂ ಸಮ್ಪನ್ನಿಭಿಃ ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದಕೈರಪಿ ವೈದೈರೇಕೋ
ಜನಾರ್ದನೋಽನಾದಿನಿತ್ಯೋ ಜ್ಞೇಯಃ| ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಸೃಜತೋ ಹಿ ತೇ
ಶ್ರುತಯೋಽನುವರ್ತನೇ ನೈವಾಸೃಜತಃ ಕಂ ವಿದಧತೇ ಕಂ ವಾ ನಿಷೇಧನ್ತಿ ಸ್ತುತಿಮಾತ್ರಾ ಏವ
ತೇ ಸ್ಯುಃ' ಇತಿ, 'ಲಯಸ್ಯ ತ್ವಷ್ಟಮೋ ಭಾಗಃ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲ ಉದಾಹೃತಃ| ತತ್ತ್ವೇವ ವೇದಸೌರ್ವಾರೋ
ಹ್ಯನ್ಯದಾ ಸ್ತುತಿಮಾತ್ರಕಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯೋಕ್ತಶ್ಚುತ್ಯಾದೇಃ ತದಾ
ಭಗವನ್ಮಾತ್ರವಿಷಯತ್ವೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನು ಮೋಕ್ಷೇತರಫಲಾರ್ಥಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮವಿದ್ಯಾರ್ಥಲಾನಾಂ ವಸುತ್ವಾದೀನಾಂ ತೈರಾಪ್ತತ್ಯಾನ್ನ
ತಾಸ್ವಧಿಕಾರಃ| ನಾಪಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಾಸು| ತೇಷಾಂ ಸಾರ್ವಜ್ಞೇನ ಮುಕ್ತಿಹೇತು-
ವಿದ್ಯಾಸಾಧ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರಾಗೇವ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ದೈವತೈರಪೀತಿ|
ಪ್ರಾಪ್ತವಸುತ್ವಾದಿಫಲೈರಪಿ ದೈವತೈರ್ವಸ್ವಾದಿದೇವೈರ್ವೇದೈಃ| ಕಾತ್ಸರ್ಯಂ ಬಹುವಚನಾರ್ಥಃ |
ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥೈಃ ಮೋಕ್ಷೇತರಫಲಾರ್ಥೈಃ ಕರ್ಮಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾರೂಪೈರಶೇಷೈಃ ವೇದೈರ್ಜ್ಞೇಯ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಮೋಕ್ಷರೂಪಫಲಸಾಧನಜ್ಞಾನೇಽತಿಶಯಸತ್ತ್ವಾತ್| ತಥಾ ದೈವತೈಸ್ತನ್ತ್ರಮ್|
ಸಾಽಸ್ಯ ದೇವತೇತ್ಯಾದೌ ಸಮ್ಪದಾನೇ ದೇವತಾಪದಪ್ರಯೋಗಾದೇವತಾಸಮ್ಪನ್ನಿನಿ
ದೇವತೋದ್ದೇಶೇನ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ತೈದೈವತೈರ್ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ
ಜನಾರ್ದನಃ ಸಂಸಾರಮೋಚಕೋ ಜ್ಞೇಯ ಆರಾಧ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತಥಾ ದೈವತಾನಾಂ
ಮುಖ್ಯಸಾರ್ವಜ್ಞಾಭಾವೇನ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಜ್ಞಾನೇಽತಿಶಯಸತ್ತ್ವೇನ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಾಸು
ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಸಾಧ್ಯಮೋಕ್ಷಗತಾತಿಶಯಸತ್ತ್ವೇನ ಚ ಮೋಕ್ಷೇತರಾಸು ಕರ್ಮವಿದ್ಯಾ-
ಸ್ವಧಿಕಾರೋಽಸ್ತೀತಿ ಭಾವಃ|

‘ಅಜ್ಞಾವಬದ್ಧಾಸ್ತು’ ಇತಿ ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣದಿಶಾ ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಜ್ಞೇಯತ್ವೇಽಪಿ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ‘ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ ಅನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಷ್ಣಥ ಅಮೃತಸ್ಯೈಷ ನೇತುಃ’ ಇತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಸ್ವಸ್ವಯೋಗ್ಯವಿಮುಕ್ತ್ಯೈ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ ಸ ಏಕೋ ಭವಬಂಧಮೋಚಕತ್ವಾತ್ ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್ || 8 ||

ಅಪಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣ

ನನು ದೈವತೈರಪೀತ್ಯವಿಶಬ್ದೇನ ನ ಕೇವಲಂ ಮನುಷ್ಯೈರ್ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ ಸಮುಚ್ಚೇತಮ್ | ತದಯುಕ್ತಮ್ | ತಥಾತ್ವೇ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬನ್ಧುಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ದ್ವಿಜಾತಿವತ್ ಮನುಷ್ಯತ್ವಾವಿಶೇಷಾತ್ ತೈರಪಿ ವೇದೈರ್ಜ್ಞೇಯೋ ಜನಾರ್ದನಃ ಸ್ಯಾತ್ | ನ ಚಾದರ್ಶನವಿರೋಧಃ | ‘ಅಹ ಹಾರೇ ತ್ವಾ ಶೂದ್ರ ಗೋಭಿಃ ಸಹ ತವೈವಾಸ್ತು’ ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯೇ ಚತುರ್ಥೇನವರ್ಗವಿದ್ಯಯಾಂ ಶೂದ್ರಸ್ಯ ‘ಏತದ್ವೈತದಕ್ಷರಂ ಗಾರ್ಗೀ’, ‘ಏತಸ್ಯ ವಾ ಅಕ್ಷರಸ್ಯ ಪ್ರಶಾಸನೇ ಗಾರ್ಗೀ’ ಇತ್ಯಾದಿವಾಜಸನೇಯೇ ಅಕ್ಷರವಿದ್ಯಯಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚ ಅಧಿಕಾರದರ್ಶನಾತ್ | ನ ಚ ತದಿಷ್ಟಮ್ | ‘ಅವೈಷ್ಣವಸ್ಯ ವೇದೇಽಪಿ ಹ್ಯಧಿಕಾರೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ | ನ ಚ ವರ್ಣಾವರಸ್ಯಾವಿ’ ಇತ್ಯಾದಿವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಶುಗಸ್ಯ ತದನಾದರಶ್ರವಣಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್ | ತದರ್ಥೋ ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದೈಃ ಶೂದ್ರಾದ್ಯೈರಿತಿ |

ಶೂದ್ರಾದ್ಯೈಃ ವರ್ಣಾವರಾದಿಭಿಃ ಕರ್ತೃಭಿರ್ವೇದೈಃ ಕರಣೈಃ ಜನಾರ್ದನೋ ಜ್ಞೇಯೋ ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇಷಾಂ ವೇದಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಃ | ಶೂದ್ರೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ‘ನ ಸಂಸ್ಕಾರೋ ನ ವ್ರತಾನಿ ಶೂದ್ರಸ್ಯ’ ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಶೂದ್ರಸ್ಯ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರಾಭಾವೋಕ್ತೇಃ ಅಧ್ಯಯನಸ್ಯ ‘ಅಷ್ಟವರ್ಷಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮುಪನಯೀತ | ತಮಧ್ಯಾಪಯೀತ’ ಇತ್ಯುಪನೀತಮಾತ್ರ-ಕರ್ತೃಕತ್ವೋಪಗಮಾತ್ ಶೂದ್ರಸ್ಯಾಪ್ಯುಪನಯನಮುಪೇತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನೋಕ್ತೌ ‘ಅಧ್ಯಯನೇ ಜಿಹ್ವಾಚ್ಛೇದಃ’ ‘ಶೂದ್ರಸ್ಯ ತಥೈವಾಧ್ಯಯನಂ ಕುತಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿನಿಷೇಧಾದಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್ |

ಶ್ರುತೌ ‘ಅಹ ಹಾರೇ ತ್ವಾ ಶೂದ್ರ’ ಇತಿ ಪೌತ್ರಾಯಣಂ ಪ್ರತಿ ರೈಕ್ಷಮುನಿನಾ ಸಮ್ಪೋಧನಕಾರಣಂ ತು ಹಂಸಕೃತಾನಾದರಶ್ರವಣಜಾತಯಾ ಶುಚಾ ಮುನಿಂ ಪ್ರತಿ ತತ್ತಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ಆದ್ರವಣರೂಪಯೋಗೇನ ಯುಕ್ತಮ್ | ಶುಗ್ಗೇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಶೋಕಾಧಿಕೈನ ಆದ್ರವಣಾದ್ಧೇತೋಃ ತದ್ಧಾರ್ದಂ ಜಾನತಾ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಶೂದ್ರೇತಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯೈವ

ಪೌತ್ರಾಯಣಸ್ಯ ಸಮೋಧನಂ ಕೃತಮ್ | 'ರಾಜಾ ಪೌತ್ರಾಯಣಃ ಶೋಕಾತ್ ಶೂದ್ರೇತಿ ಮುನಿನೋದಿತಃ' ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ ಭಾವಃ | ವೇದ್ಯಜ್ಞೇಯೋ ನೇತಿ ಶೂದ್ರೇ ವೇದಾಭಾವೋಕ್ತಾಂ 'ಯತ್ರ ವೇದೋ ರಥಸ್ತತ್ರ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ ರಥಸ್ಯ ವೇದವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾತ್, ತಥಾ ಶೂದ್ರೇ ವೇದಾಭಾವೇನ ರಥಾಭಾವಾತ್ 'ಅಶ್ವತರೀರಥ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಶೇಷೋಕ್ತ- ಸ್ವಾಭಾವಿಕರಥಸಮ್ಪನ್ವಿತೇನ ತಸ್ಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವಾವಗಮಾದಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್ |

ಗಾರ್ಗಿಪ್ರಭೃತ್ಯುತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ತು ನಿಷೇಧಶ್ರುತ್ಯಾದೌ ಶೂದ್ರಪದಸ್ಯೇವ ಸ್ತ್ರೀ ಪದಾಭಾವೇನ ತಾಸಾಂ ನಿಷೇಧಾಭಾವಾತ್ | ಉಪನಯನಪ್ರತಿನಿಧಿಪ್ರದಾನಾಖ್ಯಾಸಂಸ್ಕಾರಭಾವಾಚ್ಚ ನ ನಿಷೇಧ ಇತ್ಯಪಿ ಶೂದ್ರಪದೋಕ್ತೈವ ಸೂಚಿತಮ್ |

ತರ್ಹಿ ಯೋಗ್ಯಾನಾಂ ಸಚ್ಛೂದ್ರಾದೀನಾಂ ಅನುತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚ ಮುಕ್ಯಭಾವಃ ಸ್ಯಾತ್ | ವಿಷ್ಣುಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ | ನ ಚೇಷ್ವಾಪತ್ತಿಃ | 'ಮಾಂ ಹಿ ಪಾರ್ಥ ವ್ಯಪಾಶ್ರಿತ್ಯಯೇಽಪಿ ಸ್ಯುಃ ಪಾಪಯೋನಯಃ | ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಾಸ್ತಥಾ ಶೂದ್ರಾಸ್ತೇಽಪಿ ಯಾನ್ತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್' ಇತ್ಯಾದಿವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದ್ಯರಿತ್ಯಾದಿ | ನಸಮಾಸೋಽಯಮ್ | ವಿಭಾಷಾನುವೃತ್ತನಲೋಪಸ್ಯ ವಿಕಲ್ಪಿತತ್ವಾತ್ ನಇ ಸಮಾಸೋ ವಾ | ನವೇದ್ಯಃ ಅವೇದ್ಯಃ ವೇದಾದನ್ಯೈರಿತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಧಿಭಿಃ ಶ್ರೂದ್ರಾದ್ಯೈಃ ಜನಾರ್ದನಃ ಸಂಸಾರಾರ್ದನೋ ಭಗವಾನೇಕೋ ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಶೂದ್ರಾದ್ಯೈರಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ 'ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬನ್ಧನಾಂ ತ್ರಯೀ ನ ಶ್ರುತಿಗೋಚರಾ' ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ 'ಇತಿ ಭಾರತಮಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃಪಯಾ ಮುನಿನಾ ಕೃತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಭಾಗವತೇ, 'ಯ ಇದಂ ಶ್ರುಣುಯಾನ್ನಿತ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ 'ಶ್ರೂದ್ರಃ ಸುಖಮವಾಪ್ನುಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಸಹಸ್ರನಾಮಸು, 'ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬನ್ಧನಾಂ ತನ್ವಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿತಾ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ತೇಷಾಮಪಿ ಮುಕ್ತಿಕೇತುಜ್ಞಾನಜನಕೇ ವೇದಾದನ್ಯತ್ರ ಅಧಿಕಾರಸತ್ತಂ ಸೂಚಯತಿ || 9 ||

ಕಮ್ಪನಾಧಿಕರಣ

ನನು ದೇವತೈರಪಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಜ್ಞೇಯೋ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | 'ಯದಿದಂ ಕಿಂಚ್ಚ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಣ ಏಜತಿ ನಿಸೃತಮ್ | ಮಹದ್ಭಯಂ ವಜ್ರಮುದ್ಯತಂ ಯ ಏತದ್ವಿದುರಮೃತಾಸ್ತೇ ಭವನ್ತಿ' ಇತಿ ಕಾರಕೇ ವಜ್ರಜ್ಞಾನಾದೇವ ಮೋಕ್ಷೋಕ್ತೇಃ | ವಜ್ರಸ್ಯ ಚೇನ್ಮಾಯುಧೇ ನಿರೂಢವಜ್ರಶ್ರುತ್ಯಾ 'ತೇನೇನ್ಮೋ ವಜ್ರಮುದಯಚ್ಛತ್' ಇತ್ಯಾದೌ ಆಯುಧೇ

ಪ್ರಸಿದ್ಧೋದ್ಯತತ್ವಲಿಂಗ್ನೇನ ಚೇನ್ಪ್ರಾಯುಧತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಕಮ್ನಾದಿತಿ | ತದರ್ಥಃ -
ಕಮ್ನಕ ಇತಿ |

ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ | ಯದಿದಂ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಣೇ ಸ್ಥಿತಂ ಪ್ರಾಣಾದೇಜತಿ
ಚ | ಏಜ್ಯ ಕಮ್ನನ ಇತಿ ಧಾತೋರೇಜತೀತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಕಮ್ನಕಾದಿಃ ಜಗಚ್ಚೇಷ್ಠಕಾದಿರ್ಜನಾರ್ದನಃ |
ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ, ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗ್ನೇನ ಚ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ ವಜ್ರೋದ್ಯತ-
ಮಹದ್ಭಯಪ್ರಾಣಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ಮುಖ್ಯತೋ
ವರ್ಜನಾದ್ವಜ್ರಮಿತ್ಯಾದಿಯೋಗರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ವಾಚ್ಯಃ | ನ ತ್ವಿನ್ಪ್ರಾಯುಧಮ್ |

ಕುತಃ | ಕಮ್ನಕೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿಂಗ್ನೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಯುತೋ ಹಿ |
ಕಮ್ನಕತ್ವತದುಪಲಕ್ಷಿತಮುಕ್ತಿಹೇತುವೇದನತ್ವ - 'ತದೇವ ಶುಕ್ರಂ ತದ್ಭಕ್ತ ತದೇವಾಮೃತಂ' ಇತಿ
ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯೋಕ್ತಾಮೃತತ್ವ - ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರುತಿ - 'ಭಯಾದಸ್ಯಾಗ್ನಿಸ್ತಪತಿ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತರವಾಕ್ಯೋ-
ಕ್ತಾಗ್ನಾ ದಿಭಯಜ್ಕರತ್ವಾದಿಲಿಂಗ್ನೈಃ ಯುತತ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೌ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅತ್ರ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯತ್ರ ಜನೇತ್ಯನಾದಿದ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಪೂರ್ವಾರ್ಥೋಕ್ತಸರ್ವಜನಕತ್ವಾದಿ
ಅರ್ಧನೇತ್ಯಂಶೇ ಚ 'ಯ ಏತದ್ವಿದುಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮುಕ್ತಿಹೇತುತ್ವಂ ಯುಕ್ತಂ ತಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್ |

ಅತ್ರ ಯೌಗಿಕಸಮನ್ವೇಯವಜ್ರಶಬ್ದಾರ್ಥೇ ವರ್ಜಿತ ಇತಿ ನಿರ್ದೇಷವ್ಯೇ ಕಮ್ನಕ ಇತಿ
ತತ್ಪ್ರಾಧಿಕರಲಿಂಗ್ನೋಕ್ತಿಃ ಸೂತ್ರೋಪಾತ್ತತ್ವಾದ್ಯಾ, ವಜ್ರನಾಮ್ನೋ ವೈಷ್ಣವತ್ವಾದ್ಯಾ, ಕಮ್ನಕತ್ವಸ್ಯ
ವಿಷ್ಣ್ವಾಯುತ್ವತ್ವಾದ್ಯೇತಿ |

ಸೂತ್ರೇ ಕಮ್ನಕತ್ವೋಕ್ತಾವಪಿ ಲಿಂಗ್ನೈರಿತ್ಯನೇಕಲಿಂಗ್ನೋಕ್ತಿಃ ತಸ್ಯ ಉಪಲಕ್ಷಣತ್ವಸೂಚನಾಯ |
ಉಕ್ತಂ ಚ ಭಾಷ್ಯಟೀಕಾಯಾಂ ಅತ್ಯೇವ ನಯೇ 'ತದವಿಹಾಯೈವ ಲಿಂಗ್ನಾನರಸ್ಯಾಪ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್' ಇತಿ
'ತದನ್ಯತ್ರಾಪ್ಯನುಸನ್ದೇಯಂ' ಇತಿ ಚ || 10 ||

ಅತ್ರ ಜ್ಯೋತಿರಾಕಾಶನಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಮನ್ವೇಯಯೌಗಿಕಜ್ಯೋತಿರಾಕಾಶಪದೋಕ್ತಯೋಃ
ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶರೂಪತ್ವಸರ್ವಭೂತಾವಕಾಶದಾತ್ಯತ್ವಗುಣಯೋಃ ನಾಮಪಾದೀಯ ಜ್ಯೋತಿ-
ರಾಕಾಶನಯಾರ್ಥಸಂಜ್ಞಾಹಕಜ್ಯೋತಿಃ ಖ್ಯವದಾದಿಪದೈಃ ವಿಷ್ಣೌ ಲಬ್ಧತ್ವಾನೇಹ ಪುನಸ್ತಯೋಃ
ಸಂಜ್ಞಾಹಃ ಕೃತಃ |

ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣ

ಯದ್ವಾ 'ಜ್ಯೋತಿರಿದ್ಯಾತ್ಯೈಃ' ಇತ್ಯತ್ರ 'ಜ್ಯೋತಿರ್ಹೃದಯ ಆಹಿತಂ ಯತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತಹೃದಯಾಹಿತಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ವಿಷ್ಣುರಿದ್ಯುಕ್ತಮಯುಕ್ತಮ್ | ವಾಜಸನೇಯೇ ಷಷ್ಠೇ 'ಪ್ರಾಣೇಷು ಹೃದ್ಯಂತಜ್ಯೋತಿಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತಹೃತ್ಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಷಃ 'ಸ ಸಮಾನಃ ಸನ್ನಭೌ ಲೋಕಾವನುಸಂಘರತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಕರ್ಮಾಧೀನೋಭಯಲೋಕಸಂಘರಣಾದಿಲಿಂಗೈಃ ಜೀವತ್ಯಾತ್ ಪ್ರಾಕ್ತನಮಪಿ ಸ ಏವೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ ಜ್ಯೋತಿರ್ದರ್ಶನಾದಿತಿ | ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಕಮ್ಕ ಇತಿ |

ಪೂರ್ವವದನುಷಂಘಃ | ಜೀವತ ಇತ್ಯಗ್ರೇತನಂ ಪದಮಿಹಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ | ಲ್ಯಬ್ಲೋಪನಿಮಿತ್ತಾ ಪಞ್ಚಮೀ | ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋಽಜನ್ಮಮೋಚಕತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವತನ್ತ್ರೋ ವಿಷ್ಣುಃ | ಜೀವತೋ ಜೀವಮಾದಾಯ | ಕಮ್ಕಃ ಚೇಷ್ವಕಃ 'ಸ ಸಮಾನ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತೋ- ಭಯಲೋಕಸಂಘರಣಾರ್ಥಃ | ನ ತ್ವಸ್ವತನ್ತ್ರೋ ಜೀವಃ | ಉಕ್ತಂ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೇ | 'ಲೋಕಸಂಘರಣಂ ಜೀವಮಾದಾಯ, ತಸ್ಯೈವಾದುಃಖೇನ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾತ್ ಇತಿ |

ತತ್ತಸ್ಯಾತ್ | ಜ್ಞಾನರೂಪವೃತ್ತಿಹೇತುಸಾಮ್ಯೇನ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ ಏತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ಯಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯಃ | ತಥಾ 'ಜಾಯಮಾನಃ' 'ಶರೀರಮಭಿನಮ್ಯದ್ಯಮಾನಃ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಜಾಯಮಾನತ್ವಮ್ರಿಯಮಾಣ- ತ್ವಾದಿಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಅನ್ತರ್ಣೀತಣಿಜರ್ಥತಯಾ ಯುತಶ್ಚ | ಕುತಃ | ಕಮ್ಕೋ ವಿಷ್ಣುಃ |

'ವಿಷ್ಣುರೇವೇದಂ ಜ್ಯೋತಿಃ', 'ತದ್ದೇವಾ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಷು ಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಕವಾಚಿತ್ವಸಿದ್ಧೇರಿತಿ | ತಥಾ 'ಆತ್ಮವಾಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಃ' 'ಕತಮ ಆತ್ಮಾ ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ಪ್ರಾಣೇಷು' ಇತಿ ಜೀವಸ್ಯ ಸುಪ್ತಾದೌ ಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವರೂಪಜ್ಯೋತಿಷ್ವೇನೋಕ್ತಾತ್ಮನೋ ಜೀವಸ್ವರೂಪತ್ವೇ ತಸ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ 'ಕತರ ಆತ್ಮಾ' ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನಾಯೋಗಾತ್ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸ್ಯೈವ ವಾಚ್ಯತ್ವಾಚ್ಚೇತಿ ಹೇರರ್ಥಃ |

ಜನಾರ್ದನೇತ್ಯತ್ರ ಜನೇತ್ಯಜತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಆದಿತ್ಯಾದಿಜ್ಯೋತಿರ್ಮಾತ್ರಸ್ಯಾಸ್ತಮಯೇನ ಜೀವಸ್ಯ ಸುಪ್ತಾದೌ ಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವೇಽಪಿ ಹರೇರುದಯಾಸ್ತಮಯಾದಿಶೂನ್ಯಸ್ಯ ತದಾ ಜೀವಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವರೂಪಂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ವಂ ಯುಕ್ತಮ್ |

ಅರ್ಧನೇತಿ ಸಂಸಾರಾರ್ಧಕತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ದುಃಖಾಭೋಗಸೂಚಕತ್ವೇನ 'ಸ ಸಮಾನಃ ಸನ್'

ಇತ್ಯುಕ್ತ ಸಮಾನತ್ವೇನೈವೋಭಯಲೋಕಸಂಘರಣಂ ಹರೇರೇವ ಯುಕ್ತಮ್ | ನ ತು
ಸಂಸಾರಿಣೋ ಸ್ವತನ್ತ್ರಜೀವಸ್ಯೇತ್ಯಪಿ ಸೂಚಿತಮ್ || 11 ||

ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣ

ನನು ಸರ್ವಾಶ್ರಯೋ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಛಾಂದೋಗ್ಯೇ ಅಷ್ಟಮಾನ್ತೇ 'ಆಕಾಶೋ ವೈ
ನಾಮ ನಾಮರೂಪಯೋನಿರ್ವಹಿತಾ | ತೇ ಯದನ್ತರಾ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ತದಮೃತಮ್' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೇ 'ವೈ
ನಾಮ' ಇತಿ ನಿಪಾತದ್ಯೋತಿತಪ್ರಸಿದ್ಧಾಕಾಶಾಸ್ಯೈವ ನಾಮರೂಪನಿರ್ವಹಿತೃಪದೇನ
ಸರ್ವಾಶ್ರಯತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಆಕಾಶೋಽರ್ಥಾನ್ತರವ್ಯಪದೇಶಾದಿತಿ | ತದರ್ಥಃ -
ಅನ್ಯಶ್ಚೇತಿ |

ಅನ್ಯಶಬ್ದೋಽರ್ಥಾನ್ತರಶಬ್ದಿತವಿಲಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಚೀ | ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ | 'ತೇ ಯದನ್ತರಾ'
ಇತಿ ನಾಮರೂಪೇ ಅನ್ತರಾ ವಿನಾ ಯದ್ವರ್ತತ ಇತಿ ಅನಾಮರೂಪತಯೋಕ್ತೋಽನ್ಯಶ್ಚ ವಿಲಕ್ಷಣಶ್ಚ
ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ | ನ ಕೇವಲಂ ಕಮ್ಮಕಾದಿರಿತಿ ಚಾರ್ಥಃ | ತತ್ತಸ್ಮಾತ್ ಅನ್ತರಃ ಖ್ಯವದಿತ್ಯತ್ರ
ಹೌ ಲೋಕತೋ ಗಗನೇ ಚ ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಪ್ರಯೋಗಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ತತ್ರಾನ್ಯತ್ರಾಪಿ
ವಾಚಕತಯಾ ಪ್ರತೀತ್ಯೈರಾಕಾಶನಿರ್ವಹಿತಾ ಯದಿತ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ
ವಾಚ್ಯಃ | ನತ್ವವಕಾಶಃ | ಕುತಃ | ಅನ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ |
ಅನಾಮತ್ವಾರೂಪತ್ವೋಪಲಕ್ಷಿತಬ್ರಹ್ಮತ್ವಾಮೃತತ್ವ ನಾಮರೂಪನಿರ್ವಹಿತೃತ್ವಲಿಂಗೈಃ ಯುತತ್ವಸ್ಯ
ಲೋಕತೋಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇಽಪಿ ಶ್ರುತಿಷು ವಿಷ್ಣೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನಿಪಾತದ್ವಯಮಪಿ
ವೈದಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಮಾದಾಯ ವಿಷ್ಣೌ ಸಾವಕಾಶಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ಜನಾರ್ದನೇತ್ಯಜತ್ವಮೋಚಕತ್ವಯೋರುಕ್ತ್ಯಾ ಅಮೃತತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ಚ ತಸ್ಯೈವೇತಿ
ಸೂಚಿತಮ್ | 'ಯತ್ರಯನ್ಯಭಿನಂವಿಶಂತೀತಿ | ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ | ತದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ' ಇತ್ಯಾದೇಃ |

ಅತ್ರ ಸಮನ್ವೇಯಯೌಗಿಕಾಕಾಶಶಬ್ದಾರ್ಥೇ ವಾಚ್ಯೇಽಪ್ಯರ್ಥಾನ್ತರತ್ವರೂಪಲಿಂಗವಿಶೇಷೋಕ್ತಿಃ
ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾಶಯಾ || 12 ||

ಸುಷುಪ್ತಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ಸೋಕ್ಷರೋ ಹರಿರಿತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ತದ್ಧರ್ಮಸ್ಯ 'ಅಸಂಖ್ಯಮರಸಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾನುತ್ಪತ್ತಸ್ಯ

'ದ್ರವತಿ ಸ್ವಪ್ನಾಯೈವ ಸ ಯತ್ರ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಶ್ಯತ್ಯನನ್ಯಾಗತನೇನ ಭವತಿ' ಇತಿ ವಾಜಸನೇಯೇ
 ಷಷ್ಠೇಽಧ್ಯಾಯೇ ಸ್ವಪ್ನಾದಿದ್ರಷ್ಟುರ್ಜೀವಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ| 'ಸ ವಾ ಏಷ ಸಮೃಸಾದೋ ರತ್ನಾ ಚರಿತ್ವಾ
 ದೃಷ್ಟೈವ ಪುಣ್ಯಂ ಚ ಪಾಪಂ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಜೀವಲಿಂಗಬಾಹುಲ್ಯಾತ್| ಸ್ವಪ್ನದ್ರಷ್ಟೃತ್ಯಸ್ಯ ಜೀವೇ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ| ಅಸಂಕ್ಷತ್ವಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಾನಾಂ ತದಭಿನ್ನಜೀವಚೈತನ್ಯೇ ಸಮ್ಭವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್
 - ಸುಷುಪ್ತೃತ್ಯಾನ್ವೋರ್ಭೇದೇನೇತಿ| ತದರ್ಥಃ - ಅನ್ಯಶ್ಚ ಜೀವತ ಇತಿ|

ಪೂರ್ವವದನುಷಂಗಃ| 'ಪ್ರಾಜ್ಞೇನಾತ್ಮನಾ ಸಮ್ಪರಿಷ್ಕರ್ತಃ' 'ಪ್ರಾಜ್ಞೇನಾತ್ಮನಾನ್ವಾರೂಢಃ' ಇತಿ
 ಸುಷುಪ್ತೃತ್ಯಾನ್ವಿಪ್ರಕರಣಯೋಃ ಶ್ರುತೋ ಜೀವಾದನ್ಯಶ್ಚೈಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ|
 ತತ್ತಸ್ಮಾದಸಂಕ್ಷತ್ಯಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಭ್ಯಾಂ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರತೀತ್ಯೈಃ ದ್ರವತಿ ಸಮ್ಪಶ್ಯತಿ
 ಅನನ್ಯಾಗತೋಸಂಜ್ಞೋ ಹ್ಯಯಂ ಪುರುಷ ಇತ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತಃ ಅನುಪಚಾರೇಣ ಏಕೋ
 ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯಃ| ನ ಜೀವಃ| ಕುತೋಽನ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ|
 'ಅನನ್ಯಾಗತನೇನ' ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನಕೃತವಿಕಾರರಾಹಿತ್ಯರೂಪಾಸಂಕ್ಷತ್ಯ, 'ಅನನ್ಯಾಗತಂ
 ಪುಣ್ಯೇನ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಪುಣ್ಯಪಾಪಾಲೇಪಾದಿರೂಪಲಿಂಗೈಃ ಏತತ್ಪ್ರಕರಣಸ್ವೈರ್ಯುತತ್ವಾತ್|
 ತೇಷಾಂ ವೈಷ್ವವತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಸ್ವಾಪ್ನಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಸತ್ಯತ್ವೇನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾಚ್ಛೇಶಸ್ಯ ಪಶ್ಯತೀತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವಂ
 ಚ ಬೋಧ್ಯಮ್|

'ತತ್ರ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಶ್ಯತಿ' ಇತ್ಯುಕ್ತಸಮನ್ವೇಯಸ್ವಪ್ನದ್ರಷ್ಟುನಿದೇಶೇ ಕಾರ್ಯೇ 'ಅನ್ಯಶ್ಚ'
 ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಃ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಾತ್| ತಥಾಚ ಅತ್ಯೈವ ಪ್ರಕರಣೇ ಹರೇರ್ಜೀವಾದ್ಯೇದೋಕ್ತೇಃ
 ನಾಭೇದಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಲಿಂಗಾನ್ಯಮುಖ್ಯತೋ ನೇಯಾನೀತಿ ತದ್ಬಲಾತ್ ದ್ರವತೀತ್ಯಾದಿ-
 ಶಬ್ದಮುಖ್ಯಾರ್ಥೋ ಹರಿರೇವೇತಿ ಭಾವಃ|

ಜನಾರ್ದನ ಇತಿ ಸಂಸಾರಾರ್ಥಕತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಸಮ್ಪರಿಷ್ಕರ್ತ ಇತಿ ಸುವಿಪ್ರಕರಣಸ್ಯ
 ಮುಕ್ತಪರತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಾಪ್ನಯಸಮ್ಪತ್ತಯೋರಿತಿ ಸೂತ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸಮ್ಪರಿಷ್ಕರ್ತಃ ಸುಪ್ತ
 ಇತಿವಾನುಕ್ತ ಇತ್ಯಪಿ ಲಾಭೇನ ಭೇದಸ್ಯಾಪಿ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಸತ್ತ್ವಾನ್ವ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕೋ ಭೇದಃ|
 ಕಿನ್ತು ಸತ್ಯ ಏವೇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ || 13 ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಿಕರಣ (ಪತ್ಯಧಿಕರಣ)

ನನ್ನಥಾವಿ ಸರ್ವಕರ್ತಾಪೂರ್ಣಾನನ್ನ ಇತ್ಯಾದಾವನನ್ಯಾಪೇಕ್ಷಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗುಣೋಕ್ತ್ಯಾ
ಯನ್ನಿತ್ಯಮಹಿಮತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋರಭಿಮತಂ ತದಯುಕ್ತಮ್ | ತಸ್ಯ ಕಾಣ್ಯಶ್ರುತೌ ಷಷ್ಠೇ 'ಏಷ ನಿತ್ಯೋ
ಮಹಿಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ', 'ಸ ವಾ ಏಷ ಮಹಾನಜ ಆತ್ಮಾ' ಇತ್ಯಜಶಬ್ದಾತ್ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೇ
ರೂಢಬ್ರಾಹ್ಮಣಪದಸಹಕೃತಾತ್ ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ಪ್ರತೀತೇಃ | ನಿತ್ಯಮಹಿಮತ್ವಾದಿವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಸ್ಯ ಚ
ತದಭೇದೇನ ವಿರಿಷ್ಣೋಽಪ್ಯುಪಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಪತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೇಭ್ಯ ಇತಿ | ತದರ್ಥಃ
ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತ ಇತಿ |

ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ | 'ಸರ್ವಸ್ಯ ವಶೀ ಸರ್ವಸ್ಯೇಶಾನಃ ಸರ್ವಸ್ಯಾದಿಪತಿರೇಷ ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ'
ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಸರ್ವಾಧಿಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈಃ ಯುಕ್ತ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತತ್ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ
ನಿತ್ಯಮಹಿಮತ್ವವಿಷ್ಣುಲಿಂಗೇನ ಚೋಭಯವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರತೀತ್ಯಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಜಮಹದಾತ್ಮಾದಿ-
ಸರ್ವಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ಮುಖ್ಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾವೇದೇನಾಣ್ಯತೇ ಜ್ಞಾಯತ
ಇತ್ಯಾದಿಯೋಗವೃತ್ತಾ ವಾಚ್ಯೋ ನ ವಿರಿಷ್ಣಃ | ಕುತಃ | ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೋ ವಿಷ್ಣುಃ
ಸರ್ವೈರ್ಲಿಂಗೈರ್ಯುತೋ ಹಿ | ಸರ್ವವಶಿತ್ವಸರ್ವೇಶಾನತ್ವಾದಿಲಿಂಗಯುತತ್ವಸ್ಯ 'ಈಶಾನ'
ಇತ್ಯಾದಿಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ರುತಿಭಿಃ ವಿಷ್ಣೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅತ್ರ ಜನೇತ್ಯಜತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಅಜಶಬ್ದಸ್ಯ ಹೌ ಯೌಗಿಕತ್ವಂ, ಅರ್ಧನೇತಿ
ಸಂಸಾರಮೋಚಕತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪದಸ್ಯ ವೇದಗಮ್ಯತ್ವರೂಪಯೌಗಿಕತ್ವಂ ಚ ಸೂಚಿತಮ್ |
ಮೋಚಕಸ್ಯೈವ ವೇದಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ 'ತಮೇವಂ ವಿದ್ವಾನ್' ಇತ್ಯಾದೇಃ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ಇತಿ
ದೀರ್ಘವೃತ್ಯಯನ್ಯಾಧಿಕಾರ್ಯಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಜಶ್ರುತ್ಯೋಃ ಸಾವಕಾಶತ್ವಾತ್
ನಿರ್ಬೀಜೋಽಭೇದೋ ನಾಶಙ್ಕಾ ಇತಿ ಭಾವಃ | ವಶಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ
ಪತಿತ್ವಾದೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಾತ್ | ಸೂತ್ರಂ ಚ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರಿ |

ಪಾದಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಪಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ | ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ
ಜನಾರ್ದನ ಇತಿ | ತದಿದಂ ತನ್ತ್ರಂ ಅವೃತ್ತಿರ್ವಾ | ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯಂತಿ |
ಅತ್ರಾದಿಪದೇನ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸರ್ವಾಶ್ರಯತ್ವಪೂರ್ಣಗುಣತ್ವಾದಯೋ ಜೀವಾನ್ಯತ್ವಾನ್ತಾಶ್ಚ ಗುಣಾ
ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ಯತಃ ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ತತ್ತಸ್ಮಾತ್ ತತ್ರ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ
ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚನಾಮಲಿಷ್ಣೋಭಯಾತ್ಮಕೈಃ ಕೇವಲಮನ್ಯತ್ರ, ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಿತಿ ಚಾರ್ಥಃ | ಮುಖ್ಯತೋ

ಮುಖ್ಯಯಾ ವೃತ್ಯಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ತು ವಿಷ್ಣುರನ್ಯಶ್ಚೇತ್ಯನೇಕೇ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ || 14 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ
ಟೀಕಾಯಾಂ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತೀಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ
ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ || 3 ||

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ

ನನ್ನೇನಂ ತ್ರಿಪಾದ್ಯಾ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರೋಕ್ತಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವತತ್ಸಂಘತಪೂರ್ಣಾನನ್ತತ್ವಾದಿ-
ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾಕ್ಯಸ್ಥಕತಿಪಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ವಿಷ್ಣೌ ಕತಿಪಯಗುಣಸಿದ್ಧಾವಪಿ ಆದ್ಯಸೂತ್ರಸ್ಥ-
ಬ್ರಹ್ಮಪದೋಕ್ತಾನನ್ತಗುಣತ್ವಾಸಿದ್ಧಿರೇವ | ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಕರ್ಮಕ್ರಮಕಾಲಾದಿಬೋಧಕ-
ವಾಕ್ಯಸ್ಥಶೇಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಅನುಕ್ತ್ಯಾ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಾಶೇಷಶಬ್ದಸಮನ್ವಯಸ್ಯ
ಅಪ್ರತಿಪಾದನಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ-**ಅವ್ಯಕ್ತ** ಇತಿ |

‘ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ | ಶಬ್ದೈರತೋಽನನ್ತಗುಣೋ ಯಚ್ಛಬ್ದಾ
ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ’ ಇತ್ಯನ್ವಿಮಶ್ಲೋಕೋಽಪ್ಯತ್ರಾಕೃಷ್ಯತೇ | ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಇತ್ಯನುಷಜ್ಯತೇ |

ಇತ್ಯಾದೀತಿ ಭಿನ್ನಂ ಪದಮ್ | ತ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಂ ವಾ | ಅವಿಭಕ್ತಿಕೋಽಯಂ ನಿರ್ದೇಶೋ ವಾ |
ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಪ್ರಥಮಾ ವಾ | ‘ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ತರ್ಯಾಮ್ಯಚ್ಯತೇ’ ಇತ್ಯನ್ತರ್ಯಾಮಿನಯ-
ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭಾಷ್ಯಸ್ಥೇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದವತ್ | ಯೋಧಕಂ ತತ್ವಪ್ರದೀಪೇ | ‘ಇತ್ಯಾದೀತಿ ಪ್ರಥಮಾ
ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥೇ | ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ವಾ | ಸಪ್ತಸು ಪ್ರಥಮೇತಿ ಸೂತ್ರಾತ್ | ತ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಂ ವಾ’
ಇತಿ |

ತಥಾ ಚಾಯಮರ್ಥಃ | ಅವ್ಯಕ್ತ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಅವ್ಯಕ್ತದುಃಖಿಬದ್ಧಾವರ-
ವಸನ್ತಜ್ಯೋತಿರಾಕಾಶಾದಿಭಿಃ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಕರ್ಮಕ್ರಮಾದಿಬೋಧಕವಾಕ್ಯಸ್ಥೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ನಿಯಮೇನಾನ್ಯತ್ರ ವರ್ತಮಾನ್ಯೈರಪಿ | ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಪೀತಿ
ಯಾವತ್ | ನ ಕೇವಲಮನ್ಯತ್ಪ್ರೋಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಿತ್ಯಪೇರರ್ಥಃ | ಶಬ್ದೈರ್ಮುಖ್ಯತಯಾ
ಪರಮಮುಖ್ಯವತ್ತ್ಯಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಉದಿತಃ | ಸೂತ್ರಾಕೃತಾಪ್ರತಿಪಾದಿತೋಽಸ್ಮಿನ್ ಪಾದ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತೋಖಿಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ಅನನ್ತಗುಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾವತಾಕಥಮನನ್ತ-

ಗುಣತೇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್ - ಯಚ್ಚಬ್ಧಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯ ಇತಿ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಶಬ್ದಾ ಹರೌ ಯೌಗಿಕಾ
ವೃತ್ತಿಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ನನ್ನೇವಂ ದೇವತಾತತ್ತಾರತಮ್ಯಕರ್ಮಕ್ರಮಾದ್ಯಲೌಕಿಕಸರ್ವಪದಾರ್ಥಪರಿಲೋಪಃ ತೇಷಾಂ
ಶಬ್ದೈಕವೇದ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ಮುಖ್ಯತಯಾ ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪೀತಿ |
ನಿಗಮನಿಘಂಟಾದಿಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಯೋಗರೂಢಿರೂಪಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ ಅನ್ಯವಾಚಕೈರಪಿ
ಶಬ್ದೈಸ್ತದಬಾಧೇನ ಮಹಾಯೋಗವಿದ್ವದ್ರೂಢಿರೂಪಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ ಉದಿತ ಇತಿ |

ಆನುಮಾನಿಕಾಧಿಕರಣ

ನನು ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರೋಕ್ತಂ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋರಯುಕ್ತಮ್ | ಕಾರಕೇ
'ಇನ್ದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ 'ಮಹತಃ ಪರಮವ್ಯಕ್ತಂ' ಇತ್ಯವ್ಯಕ್ತಾನಂದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮುಕ್ತಾ
'ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಪುರುಷಃ ಪರಃ' ಇತಿ ಪುರುಷೋತ್ಕರ್ಷಾವಧಿತ್ವೇನ ಶ್ರುತಾವ್ಯಕ್ತಶಬ್ದಸ್ಯ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಹತ್ತತ್ಪರತ್ವಪುರುಷೋತ್ಕರ್ಷಾವಧಿತ್ವಾದಿಲಿಂಗೈನ ಪ್ರಧಾನವಾಚಿತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ
- ಅನುಮಾನಿಕಮಪೀತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರನವಕಮ್ | ತದರ್ಥಃ ಅವ್ಯಕ್ತ ಇತಿ |

ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಇತಿ, ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ ಶಬ್ದೈರಿತಿ ಚ
ಅತ್ರೋತ್ತರತ್ರ ಚಾನ್ವೇತಿ | ಅವ್ಯಕ್ತ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಶ್ರೀವಾಚಿತಯಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾದಸ್ಯೋಕ್ತಿಃ |
ವ್ಯಕ್ತೋ ನ ಭವತೀತ್ಯವ್ಯಕ್ತಃ | 'ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ಪುರುಷಃ ಪರಃ' ಇತ್ಯಾದೌ ಅವ್ಯಕ್ತಜೀವಾದಿಪದ-
ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಯುಕ್ತೋಽವ್ಯಕ್ತಪ್ರಾಣಾಧಾರಕಾದಿಃ ಮುಖ್ಯತಯಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಥಾ ಚ
ಅವರತ್ವದುಃಖಿತ್ವಾದಿ ಲಿಂಗವಶಾದನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈಃ ಅವ್ಯಕ್ತಜೀವಬದ್ಧಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತಯಾ
ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ ಉದಿತಃ | ನ ತು ಪ್ರಧಾನಾದಿಃ |
ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೌ ಸತ್ತೇ ತಚ್ಚಬ್ದೈರುದಿತತ್ವಸ್ಯ ಅವಶ್ಯಕತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದಾರ್ಥಾವ್ಯಕ್ತತ್ವಾದಿಕಂ ಕುತೋ ಜನಾರ್ದನಸ್ಯೇತ್ಯತಃ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ
'ಯತ್ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ', 'ಏಷೋಽಣುರಾತ್ಮಾ', 'ಸ ಜೀವನಾಮಾ ಭಗವಾನ್'
ಪ್ರಾಣಧಾರಣಹೇತುತಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಯೈವಾವ್ಯಕ್ತತ್ವಾರ್ಹತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ನನು ಪ್ರಧಾನಾದೌ ರೂಢಾವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಯೋಗಮಾತ್ರೇಣ ಕಥಂ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತ
ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ | 'ಅವ್ಯಕ್ತಮಚಲಂ ಶಾಂತಮ್', 'ಅವ್ಯಕ್ತೋಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ', 'ಅನೇನ

ಜೀವೇನಾತ್ಮನಾ', 'ಜೀವೋ ವಿನಯಿತಾ ಸಾಕ್ಷೀ', 'ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಯಮಾವಿಶನ್ತಿ', ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷ್ಣುವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಪದಪ್ರಯೋಗಬಾಹುಲ್ಯರೂಪರೂಢಿಪ್ರದರ್ಶಕೈಃ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿರೂಪಸರ್ವಶಬ್ದ-ವಾಚ್ಯತ್ವ ಬೋಧಕಶಬ್ದೈಃ, ತಥಾ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಜ್ಞೇಯತ್ವಬೋಧಕಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಪ್ರಧಾನಾದೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಮಹಚ್ಛಬ್ದಚಮಸಶಬ್ದಯೋರನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಯೋರಪಿ 'ಮಹಾನ್ತಂ ವಿಭುಂ' ಇತ್ಯಾದೌ ವಿಷ್ಣುಶಿರಸೋರ್ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್ ಹೌ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನ್ನೇವಂ 'ಅನಾದ್ಯನನ್ತಂ ಮಹತಃ ಪರಂ ಧ್ರುವಂ ನಿಜಾಯ್ಯ ತಂ ಮೃತ್ಯುರ್ಮುಖಾತ್ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯೇ ಮಹತ್ಪರತ್ವಲಿಂಗೈನ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಪಿ ಮುಕ್ತರ್ಥಂ ಜ್ಞೇಯತ್ವೋಕ್ತೇಃ ತಸ್ಯಾಪಿ ವೈದಿಕಾವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಪರಮಮುಖ್ಯಯೋದಿತತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಶಬ್ದೈರಿತಿ** | 'ಮಹತೋ ಮಹೀಯಾನ್', 'ಅನಾದ್ಯನನ್ತಂ ಮಹತಃ ಪರಂ ಧ್ರುವಂ' ಇತಿ 'ಪರೋ ಹಿ ದೇವಃ ಪುರುಹೂತೋ ಮಹತ್ತಮಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಮಹತ್ಪರತ್ವಬೋಧಕಶಬ್ದೈಃ, ತಥಾ 'ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ' ಇತ್ಯೇತತ್ಪ್ರಕರಣಾರ್ಥೋಪಾಸಕಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುಪದ-ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೋಧಕಶಬ್ದೇನ ಪಿತೃನೌಮನಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗ್ಯಾಗ್ನಿಪರಮಾತ್ಮರೂಪತ್ರಿತಯಮಾತ್ರ-ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರರೂಪಶಬ್ದೈಃ ತದ್ವಾಕ್ಯೇ ಜನಾರ್ದನಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತನಿರುಕ್ತಾ ಅನಾದಿಃ ಸಂಸಾರಾರ್ಧನೋ ಭಗವಾನ್ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತೋ ನ ಪ್ರಧಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಅವರತ್ವದುಃಖಿತ್ವಾದ್ಯರ್ಥಕಪಞ್ಚಮ್ಯಾದಿಶಬ್ದೋದಿತೋಪಪತ್ತಿಃ ಸರ್ವೇಶೇ ನಿರ್ದೋಷೇ ಹರಾವಿತ್ಯತೋಽಪಿ **ಶಬ್ದೈರಿತಿ** | 'ಯದಧೀನೋ ಗುಣೋ ಯಸ್ಯ ತದ್ಗುಣೇ ಸೋಽಭಿಧೀಯತೇ| ಸ ಬದ್ಧಃ ಸ ದುಃಖೀ ಸ ಬದ್ಧಯತೀ ಸ ದುಃಖಯತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾದಿನಾ ನಿಮಿತ್ತೇನ ತತ್ತಚ್ಛಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವ ಬೋಧಕೈಃ ಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ| ವಿಷ್ಣಾವ-ವರತ್ವಾದ್ಯಭಾವೇಽಪಿ ಅನ್ಯಗತಾವರತ್ವಾದಿಕಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾತ್ ಜಯೀತಿ ಶಬ್ದೇನ ರಾಜೇವ ಪಞ್ಚಮ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈರುದಿತ ಇತಿ ಭಾವಃ || 1 ||

ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಮ್ | 'ವಸಂತೇ ವಸಂತೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ' ಇತ್ಯಾದೌ ಕಾಲಕರ್ಮಕ್ರಮಾಧಿಕಾರಿಫಲಾದಿವಾಚಕಶಬ್ದಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುವಾಚಿತ್ವಾಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ

ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಜ್ಯೋತಿರುಪಕ್ರಮಾದಿತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ಕರ್ಮವಾಚ್ಯೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ ||

ಪೂರ್ವವತ್ ಅನುಷ್ಠಾನಃ | ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾದುಕ್ತವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣಸವರ್ಶಬ್ಧಾನಾಂ ಉಪಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಕರ್ಮೋಕ್ತಿಃ | ಕರ್ಮ ವಾಚ್ಯಂ ಯೇಷಾಂ ತೈಃ ಕರ್ಮವಾಚ್ಯೈಶ್ಚ | ನ ಕೇವಲಂ ತರತಮಭಾವಾಪನ್ನಾರ್ಥವಾಚಕೈರಿತಿ ಚಾರ್ಥಃ | ಕರ್ಮತದ್ಭೂತತ್ಯಮದೇಶಕಾಲಾಧಿ-ಕಾರ್ಯಾದಿವಾಚಕೈಃ ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಶಬ್ದೈರ್ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಕರ್ಮಾದಿಃ | ಕುತಃ | ಶಬ್ದೈಃ 'ತಾ ವಾ ಏತಾಃ ಸರ್ವಾ ಋಚಃ ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ', 'ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಯಮಾವಿಶನ್ತಿ', 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ', 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನನ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾವೇದಕಶ್ರುತ್ಯಾದಿರೂಪಶಬ್ದೈಃ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅಸ್ತು ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಬಲಾತ್ ಸರ್ವಶಬ್ದೋದಿತತ್ವಮ್ | ಮುಖ್ಯವೃತ್ತೇತಿ ತು ಕುತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ | 'ಏಷ ಇಮಂ ಲೋಕಮಭ್ಯಾಚ್ಛತ್' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪೈಃ ಹೌ ಮಹಾಯೋಗ-ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿಪ್ರದರ್ಶಕೈಃ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿರೂಪಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಏವಂ ತರ್ಹಿ ಕರ್ಮಾದಿಪರಿಲೋಪಃ | ಪದೇಷ್ವವಯವಾನಾಮಪಿ ವಿಷ್ಣುವಾಚಿತ್ವೇ ಹೌ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಯೋಗಾನುಪಪತ್ತಿಶ್ಚೇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಕರ್ಮವಾಚ್ಯೈಶ್ಚೇತಿ | ಚೋಽಪ್ಯರ್ಥಃ | ನಿಗಮನಿಘಂಟಾದಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧಯೋಗರೂಢಿಭ್ಯಾಂ ಮುಖ್ಯತಯಾ ಕರ್ಮವಾಚಕೈರಪಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕೋಮಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಕರ್ಮಾದೌ ಲೋಕಸಿದ್ಧಮುಖ್ಯತ್ವಮವಾಧಿತ್ವೈವ ತೈಃ ಶಬ್ದೈಃ ಪರಮಮುಖ್ಯತಯಾ ಹರಿರುದಿತ ಇತಿ | ತಥಾ ಚ ನ ಕರ್ಮಾದಿಲೋಪದೋಷಃ |

ಅವಯವಾನಾಂ ಅನ್ಯವಾಚಕತ್ವಮುಪೇತ್ಯೈವ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಹೌ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಜ್ಞೇಕಾರೇಣ ನ ಯೋಗಾ ಸಮ್ಯವದೋಷೋಽಪಿ |

'ರೂಢಿಯೋಗೌ ವಿನಾ ಕಶ್ಚಿನ್ನೈವಾರ್ಥೋ ವೇದಗೋ ಭವೇತ್ | ತಥಾಪಿ ಯೌಗಿಕೋ ಮುಖ್ಯಃ ಸರ್ವತ್ರಾಸ್ತಿ ಸ ವೈದಿಕೇ | ಅನವಸ್ಥಾ ನಿವೃತ್ತರ್ಥಂ ಯೌಗಿಕೇ ರೂಢಿಕಲ್ಪನಾ' ಇತಿ 'ರೂಢಿಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ವಿಭಜ್ಯಾರ್ಥಾನ್ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ | ನಿರ್ದೋಷಗುಣಪೂರ್ತ್ಯರ್ಥಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾಯೋಗಾರ್ಥಮಾನಯೇತ್ | ಪಞ್ಚಾದೇವ ಯಥಾಯೋಗಮಿತರೇಷ್ವಪಿ ಸನ್ನಯೇತ್' ಇತ್ಯಕ್ಷೇರಿತಿ ಭಾವಃ |

ಅತ ಏವ ಜ್ಯೋತಿರಾದಿಭಿರಿತ್ಯನುಕ್ತಾ ಕರ್ಮವಾಚ್ಯೈಶ್ಚೇತ್ಯೇವಂ ನಿರ್ದೇಶಃ | ಕರ್ಮವಾಕ್ಯೈ-
ಶ್ಚೇತ್ಯೇವಂ ಪಾರ್ಲೇಪಿ ಅಯಮೇವಾರ್ಥೋ ಧ್ಯೇಯಃ | ಅತ್ರ ಮುಖ್ಯತಯೇತಿ
ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯತ್ವಮಾತ್ರಮ್ | ವಾಚ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಪೃಥಗುಕ್ತೇಃ | ಅನ್ಯತ್ರ ತೂಭಯಮಪಿ
|| 2 ||

ನ ಸಜ್ಞೋಪಸಂಘಹಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತಾ ಹರೇರ್ಯುಕ್ತಾ | ಕಾಣ್ವಶ್ರುತೌ ಷಷ್ಠೇಽಧ್ಯಾಯೇ 'ಯಸ್ಮಿನ್
ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಚಜನಾ ಆಕಾಶಶ್ಚಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ | ತಮೇವಮನ್ಯ ಆತ್ಮಾನಂ ವಿದ್ವಾನ್
ಬ್ರಹ್ಮಾಮೃತೋಽಮೃತಂ' ಇತ್ಯಾದೌ ಪಞ್ಚಪಞ್ಚೇತಿ ವೀಪ್ಸಾಯಾ ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತ್ಯುಕ್ತಸರ್ವ-
ಶರೀರಸ್ಥೇಶ್ವರಾಧಾರಕತಯಾ ಶ್ರುತಾನಾಂ ಪಞ್ಚತ್ವ ಸಂಘ್ಯಾಯುತಾನಾಂ 'ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಮುತ
ಚುಕ್ಷುಷಶ್ಚಕ್ಷುಃ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಶೇಷೋಕ್ತದ್ವಿತೀಯಾಂತಪ್ರಾಣಾದಿಶಬ್ದಿತಾನಾಂ ಜನಾನಾಂ
ಆಧಾರಾರ್ಥೇಯಭಾವವಿರೋಧೇನ ಏಕಸ್ಯ ಪಞ್ಚತ್ವರೂಪಬಹುಸಂಘ್ಯಾವಿರೋಧೇನ
ಚಾವಿಷ್ಟತ್ವೇನ ಜನಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - **ನಸಜ್ಞೋಪಸಂಘಹಾ-
ದೀತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ಏಕೋಽಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತಿ |**

ಪೂರ್ವವದನುಷಙ್ಗಃ | ಏಕೋ ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತ್ಯೇಕವಚನಾಂತಯತ್ರದಾದಿ ಶಬ್ದೋಕ್ತಃ
ಪಞ್ಚಜನಾದಿಶಬ್ದಾರ್ಥಭೂತಾಮಿತಾತ್ಮಕ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ | ತಥಾ ಚಾಧಾರಾರ್ಥೇಯ-
ತ್ವಾದಿನಾ ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಪಞ್ಚಜನಾದಿಶಬ್ದೈರ್ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವೇನೋದಿತಃ |
ತದರ್ಥಂ ಬಹುತ್ವಸಂಘ್ಯಾಯುಕ್ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಟತ್ವೇ ತಚ್ಚಬೋದಿತತ್ವಾವಶ್ಯಮ್ಭಾವಾತ್ | ಹರೇಃ
ಪಞ್ಚಜನಶಬ್ದಾರ್ಥಭೂತಾಮಿತಾತ್ಮಕತ್ವಮೇವ ಕುತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತಿ |**
ಅಮಿತಾನಾಮನೇಕೇಷಾಂ ಆತ್ಮಾನಿಯಾಮಕಃ ಸ ಏವಾಮಿತಾತ್ಮಕಃ |

ಶರೀರತದನ್ತರ್ಗತಾಕಾಶಪ್ರಾಣಾದಿಪಞ್ಚಜನನಿಯಾಮಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತೇನ 'ಪ್ರಾಣಸ್ಯ
ಪ್ರಾಣಃ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಶೇಷೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂತಯಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾನಾಮೇವ
ಪಞ್ಚಜನಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತೇಷಾಮೇವ ಚ ಪ್ರಾಣಾದಿನಿಯಾಮಕತ್ವರೂಪವಿಷ್ಟಲಿಂಗ್ಗಳೇನ
ವಿಷ್ಟತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ | ತಾವತಾಽಪಿ ಕಥಮನೇಕತ್ವಂ ಹರೇರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅಮಿತಾತ್ಮಕ
ಇತಿ |** ಅಮಿತೇಷು ಅನೇಕೇಷು ಶರೀರತದನ್ತರ್ಗತಾಕಾಶಪಞ್ಚಜನೇಷು ಆತ್ಮಾನ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ಸ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ನಿಯಮ್ಯಾನಾಮನೇಕತ್ವೇನ ತನ್ನಿಯಾಮಕತಯಾ ತೇಷ್ವನೇಕರೂಪತ್ವಸ್ಯ ನ್ಯಾಯ-
ಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ಏವಂ ತರ್ಹ್ಯೇಕಸ್ಯೈವ ಆಧಾರಾಧೇಯಭಾವವಿರೋಧ ಇತ್ಯೇತದಪಿ ಅಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೈವ
ಸಮಾಹಿತಮ್| ಶರೀರಾದೀನಾಮಾಧಾರಾಧೇಯಭಾವಾಪನ್ನತಯಾ ತನ್ನಿಯಾಮಕೇಶ್ವರ-
ರೂಪಾಣಾಂ ತತ್ರಸ್ಥಾನಾಮಪಿ ತಥಾತ್ಮೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ|

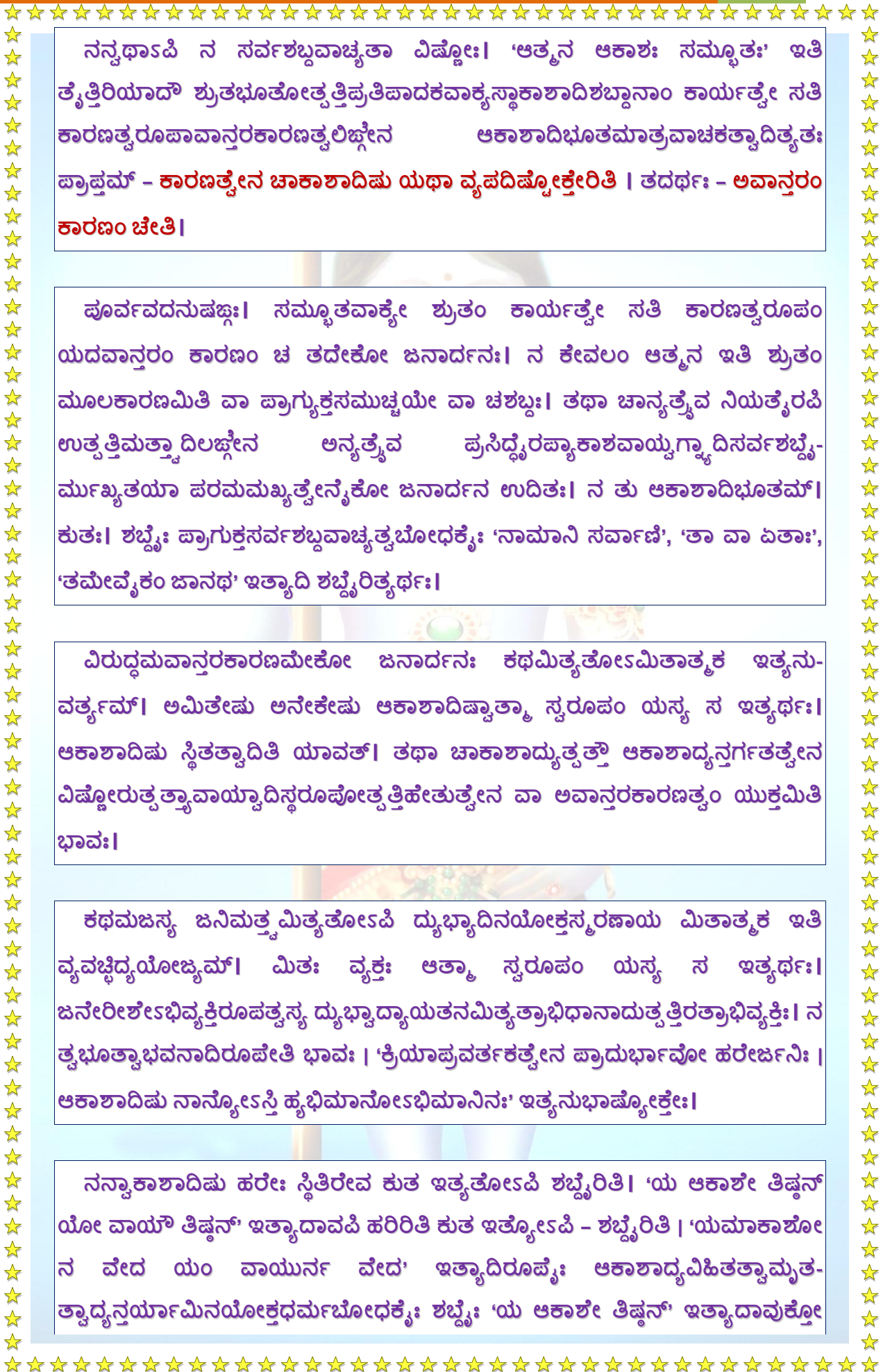
‘ನನು ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಮುತ ಚಕ್ಷುಷಶ್ಚಕ್ಷುಃ ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಅನ್ನಸ್ಯಾನ್ನಂ ಮನಸೋ
ಮನಃ’ ಇತಿ ಮಾಧ್ಯನ್ದಿನಶ್ರುತೌ ಅನ್ನಾಖ್ಯರೂಪೇಣ ಸಹಾಮಿತಾತ್ಮಕ ಉಕ್ತಃ| ಕಾಣ್ವಾನಾಂ ಶ್ರುತೌ
ತು ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಸಹ| ತಥಾ ಚ ಕೋ ವಾಮಿತಾತ್ಮಕಃ ಪಞ್ಜಜನಶಬ್ದಾಭಿಧೇಯ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ -
ಏಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿದ್ವಯೋಕ್ತೋಪ್ಯಮಿತಾತ್ಮಕ ಏಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅನ್ನಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಂ
ರೂಪಪಞ್ಜಕಪ್ರವಿಷ್ಟಮೇಕರೂಪಮುಚ್ಯತೇ| ನ ತು ರೂಪಭೇದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಯದ್ವಾ ಏಕೋ
ಜನಾರ್ದನೋಽಮಿತಾತ್ಮಕಃ| ಅಮಿತಃ ಅನೇಕಃ ಆತ್ಮಾ ಅಧಿಕಾರೀ ಜೀವೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
ಅನ್ನಜ್ಯೋತಿಷೋಃ ಭಿನ್ನರೂಪತ್ವೇಽಪ್ಯಪಾಸಕಾಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಪಞ್ಜಕದ್ವಯಮಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನು ಶರೀರತತ್ತ್ವಾ ಕಾಶಪ್ರಾಣಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಭೇದೇನ ತನ್ನಿಯಾಮಕತಯಾ ತತ್ರಾಸ್ಥಿತವಿಷ್ಟೋ-
ರಮಿತಾತ್ಮಕತ್ವೇ ರೂಪಾಣಾಂ ಭೇದಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ ‘ನ ಸ್ಥಾನತೋಽಪಿ’ ಇತಿ
ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣನ್ಯಾಯಸ್ಮರಣಾಯೈಕೌ ನಿರ್ಭೇದ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ಕಥಂ ನಿರ್ಭೇದೋಪ್ಯಮಿತಾತ್ಮಕಃ|
ಅನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೇಽದೃಷ್ಟೇರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತಿ** | ಆತ್ಮನಿ ಚೈವಂ ವಿಚಿತ್ರಾಶ್ಚ ಹೀತಿ
ವಕ್ಷ್ಯ ಮಾಣನ್ಯಾಯೇನಾಪರಿಮುಮಿತಸ್ವರೂಪಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಾದೂಹ್ಯಮ್|

ಅತ್ರಾಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ‘ವಿರೋಧಿಸರ್ವಭಾಹುಲ್ಯ’ ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ಚ
ಬಹುತ್ವವಾಚಿನಃ ಶಬ್ದಾ ಉದಾಹರಣಮ್| ಬಹುತ್ವಮೇವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಯುಕ್ತಿಃ|
ಸೂತ್ರೇತಿರೇಕಾಚ್ಚ ಇತ್ಯಾಧಾರಾಧೇಯಸಮರ್ಥನಞ್ಚ ಅಭ್ಯುಚ್ಚಯೇನ| ಗುಹಾಮ್
ಪ್ರವಿಷ್ಟಾವಿತ್ಯತ್ರ ಅತ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕರ್ಮಫಲಾತ್ಯತ್ವಮೇವ ತತ್ರ ವ್ಯುತ್ಪಾದ್ಯಮ್| ‘ದ್ವಿತ್ವಂ ಚೈಕಸ್ಯ
ಯುಜ್ಯತೇ’ ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯಾದೌ ತ್ವಭ್ಯುಚ್ಚಯತ್ವೇನ ಏಕಸ್ಯಾನೇಕತ್ವವ್ಯುತ್ಪಾದನಮ್| ಅತೋ ನ
ಪುನರುಕ್ತಿರಿತಿ ದರ್ಶಿತಮ್ || 3 ||

ಕಾರಣತ್ವೇನ ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಧಾಽಪಿ ನ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತಾ ವಿಷ್ಣೋಃ| 'ಆತ್ಮನ ಆಕಾಶಃ ಸಮ್ಭೂತಃ' ಇತಿ ತೈತ್ತಿರಿಯಾದೌ ಶ್ರುತಭೂತೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರತಿಪಾದಕವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಕಾಶಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ಕಾರ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಕಾರಣತ್ವರೂಪಾವಾನ್ತರಕಾರಣತ್ವಲಿಂಗ್ನೇನ ಆಕಾಶಾದಿಭೂತಮಾತ್ರವಾಚಕತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಕಾರಣತ್ವೇನ ಚಾಕಾಶಾದಿಷು ಯಥಾ ವ್ಯಪದಿಷ್ಟೋಕ್ತೇರಿತಿ | ತದರ್ಥಃ - ಅವಾನ್ತರಂ ಕಾರಣಂ ಚೇತಿ |

ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ| ಸಮ್ಭೂತವಾಕ್ಯೇ ಶ್ರುತಂ ಕಾರ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಕಾರಣತ್ವರೂಪಂ ಯದವಾನ್ತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ತದೇಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ| ನ ಕೇವಲಂ ಆತ್ಮನ ಇತಿ ಶ್ರುತಂ ಮೂಲಕಾರಣಮಿತಿ ವಾ ಪ್ರಾಗ್ಗುಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ ವಾ ಚಶಬ್ದಃ| ತಥಾ ಚಾನ್ಯತ್ಯವ ನಿಯತೈರಪಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ತಾದಿಲಿಂಗ್ನೇನ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಪ್ಯಾಕಾಶವಾಯ್ಪುಗ್ಯಾದಿಸರ್ವಶಬ್ದೈ- ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವೇನೈಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಉದಿತಃ| ನ ತು ಆಕಾಶಾದಿಭೂತಮ್| ಕುತಃ| ಶಬ್ದೈಃ ಪ್ರಾಗ್ಗುಕ್ತಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಬೋಧಕೈಃ 'ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ', 'ತಾ ವಾ ಏತಾಃ', 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ವಿರುದ್ಧಮವಾನ್ತರಕಾರಣಮೇಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ ಕಥಮಿತ್ಯತೋಽಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತ್ಯನು- ವರ್ತ್ಯಮ್| ಅಮಿತೇಷು ಅನೇಕೇಷು ಆಕಾಶಾದಿಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಆಕಾಶಾದಿಷು ಸ್ಥಿತತ್ವಾದಿತಿ ಯಾವತ್| ತಥಾ ಚಾಕಾಶಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತೌ ಆಕಾಶಾದ್ಯನ್ತರ್ಗತತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣೋರುತ್ಪತ್ತ್ಯವಾಯ್ಪಾದಿಸ್ಥರೂಪೋತ್ಪತ್ತಿಹೇತುತ್ವೇನ ವಾ ಅವಾನ್ತರಕಾರಣತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ|

ಕಥಮಜಸ್ಯ ಜನಿಮತ್ತ್ವಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ ದ್ಯುಭ್ಯಾದಿನಯೋಕ್ತಸ್ಮರಣಾಯ ಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತಿ ವ್ಯವಚ್ಛಿದ್ಯಯೋಜ್ಯಮ್| ಮಿತಃ ವ್ಯಕ್ತಃ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಜನೇರೀಶೇಽಭಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪತ್ವಸ್ಯ ದ್ಯುಭ್ಯಾದ್ಯಾಯತನಮಿತ್ಯತ್ರಾಭಿಧಾನಾದುತ್ಪತ್ತಿರತ್ರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃ| ನ ತ್ವಭೂತ್ವಾಭವನಾದಿರೂಪೇತಿ ಭಾವಃ | 'ಕ್ರಿಯಾಪ್ರವರ್ತಕತ್ವೇನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋ ಹರೇರ್ಜನಿಃ | ಆಕಾಶಾದಿಷು ನಾನೋಽಸ್ಮಿ ಹ್ಯಭಿಮಾನೋಽಭಿಮಾನಿನಃ' ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ|

ನನ್ವಾಕಾಶಾದಿಷು ಹರೇಃ ಸ್ಥಿತಿರೇವ ಕುತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ ಶಬ್ದೈರಿತಿ| 'ಯ ಆಕಾಶೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಯೋ ವಾಯೌ ತಿಷ್ಠನ್' ಇತ್ಯಾದಾವಪಿ ಹರಿರಿತಿ ಕುತ ಇತ್ಯೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ | 'ಯಮಾಕಾಶೋ ನ ವೇದ ಯಂ ವಾಯುರ್ನ ವೇದ' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪೈಃ ಆಕಾಶಾದ್ಯವಿಹಿತತ್ವಾಮೃತ- ತ್ವಾದ್ಯನ್ತರ್ಯಾಮಿನಯೋಕ್ತಧರ್ಮಬೋಧಕೈಃ ಶಬ್ದೈಃ 'ಯ ಆಕಾಶೇ ತಿಷ್ಠನ್' ಇತ್ಯಾದಾವುಕ್ತೋ

ಹರಿವೇತ್ಯರ್ಥಃ| ನನು 'ಯಮಾಕಾಶೋ ನ ವೇದ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದೈರಪಿ ಕುತೋ ಹರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೀರಿತಿ| 'ನ ಯತೋಶ್ರುತಃ' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪೈಃ ಹರೇರವಿದಿತತ್ವಾದಿ- ಧರ್ಮಬೋಧಕೈಃ| ತೇಷಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ವೈಷ್ಣವತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ಸಮಾಕರ್ಷಾಧಿಕರಣ

ಅತ್ರ ಸಮಾಕರ್ಷಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರದೀಪನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲೀನ್ಯಾಯಚಿನ್ಮಿಕಾ- ಸಮ್ಪನ್ನದೀಪಿಕಾದಿಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥೋಕ್ತೀತ್ಯಾ ಕಾರಣತ್ವೇನೇತ್ಯಧಿಕರಣಶೇಷತ್ವಾತ್ ಪೃಥಕ್ ತದರ್ಥೋ ನ ಸಂಭವೀತಃ| ಯದ್ವಾ ಉಕ್ತವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಸರ್ವಶಬ್ದಾನಾಂ ಪದವರ್ಣಾದಿರೂಪೇಣ ವಿಷ್ಣುವಾಚಿತ್ಯೋಕ್ತಿಪರಜ್ಯೋಯೋತೀರ್ನಯಾರ್ಥಸಂಭವೇವ ಸಮಾಕರ್ಷಾದಿತಿ ನಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸಂಭವೀತಃ| ತಥಾ ಹಿ ಯದುಕ್ತಂ ಜ್ಯೋತೀರ್ನಯೇ ಸರ್ವಶಬ್ದಾನಾಂ ವಿಷ್ಣು ಮುಖ್ಯತ್ವಮಿವಾನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಮುಖ್ಯತ್ವಾನ್ನ ಕರ್ಮಾದಿ ಲೋಪೋ ವಿಷ್ಣು ಶಬ್ದಾನಾಂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೋಗೋ ವಾ ನೇತಿ| ತದಯುಕ್ತಮ್| ತಥಾತ್ವೇ ಅಕ್ಷಾದಿಶಬ್ದವದನೇಕೇಷು ಮುಖ್ಯತ್ವಾಪತ್ಯಾಮುಖ್ಯತಯಾ ಸರ್ವಶಬ್ದೈರ್ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತ ಇತಿ ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರೋಕ್ತಾವಧಾರಣಾಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿಚೋದ್ಯನಿರಾಸಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಸಮಾಕರ್ಷಾದಿತಿ ಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಕರ್ಮವಾಚ್ಯೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ|

ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ| ಕರ್ಮಾದಿವಾಚಕೈಃ ಮುಖ್ಯತಯಾನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈಃ ಉಕ್ತವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ- ಸರ್ವಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯತಯಾ ವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತೌ ಗೌಣೇ ಲಕ್ಷಣೇತಿ ಭೇದವತ್ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾವಪಿ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವಮಿತಿ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಸತ್ತಾದಿತಿ ಭಾವಃ| ನ ಚ ತತ್ರ ಮಾನಾಭಾವಃ| ಶಬ್ದೈಃ 'ಪರಸ್ಯ ವಾಚಕಾಃ ಶಬ್ದಾಃ ಸಮಾಕೃಷ್ಯೇತರೇಷ್ವಪಿ' ಇತಿ ವೃತ್ತಿತಾರತಮ್ಯಬೋಧಕಶಬ್ದೈಃ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವಮುಖ್ಯತ್ವಯೋಃ ಹೌ ತದನ್ಯತ್ರ ಚಾವಗಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರತಿನಯಂ ಪರಮಮುಖ್ಯತಯೇತ್ಯಾದಿ- ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಅಸ್ಮಾಭಿರೇತದಭಿಪ್ರಾಯೇಣೈವ ಕೃತಮ್| ನನ್ವಿಶೇ ಪರಮಮುಖ್ಯತ್ವೇಽನ್ಯತ್ರ ಸಿದ್ಧಿರ್ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋನ್ಯತ್ಯವ ನಿಯತೈರನ್ಯತ್ಯವ ವ್ಯವಹ್ರಿಯಮಾಣೈಃ ಅತ ಏವಾನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರನ್ಯತ್ಯವ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನೈರಪಿ ಶಬ್ದೈರ್ವಾಚ್ಯ ಇತಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಜಗತ್ಯೇವ ನೈಯತೈನ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರೇಣ ತತ್ಯವ ತಚ್ಚೋತ್ರಣಾಂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇರ್ನೈಯತ್ಯಾತ್ ಈಶೇ ತಥಾ ಬಹುಲವ್ಯವಹಾರಾಭಾವೇನ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಭಾವಾಚ್ಚ| ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಅಜ್ಞಾನಮೂಲ- ತ್ಯೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನು 'ಅನ್ಯ ಯದೇಕಾಂ ಶಾಖಾಂ ಜೀವೋ ಜಹಾತಿ' ಇತಿ, 'ವಾಯುನಾ ವೈ ಗೌತಮ ಸೂತ್ರೇಣ' ಇತಿ ಜೀವವಾಯೋರಪಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಪ್ರತೀತೇಃ ತಯೋರಪಿ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪೀತಿ| ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಅನ್ಯತ್ರ ವಾಚಕೈರಪಿ ಶಬ್ದೈಃ ಜೀವವಾಯಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಮುಖ್ಯತಯಾ ವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಜೀವಾದಿಶಬ್ದೈಃ ತತ್ತದನ್ತರ್ಯಾಮಿಣೋ ಗೃಹೀತತ್ವೇನ ತತ್ರ ಪ್ರತೀತಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ತದನ್ತರ್ಯಾಮಿಗತತ್ವೇನ ಪಾದಾನ್ತಪ್ರಾಣನಯೇಽಭಿಧಾನಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನು ಮುಖ್ಯತಯಾಽನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರನ್ಯತ್ರ ವಾಚಕೈರಪಿ ಶಬ್ದೈಃ ಪರಮಮುಖ್ಯತಯಾ ಹರಿರ್ವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ಮುಮುಕ್ಷುಂ ಪ್ರತಿ ಕರ್ಮದೇವತಾದ್ಯುಕ್ತೌ ಫಲಾಭಾವಾತ್ ಮುಕ್ತೇಃ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸಿದ್ಧೇಃ ತಸ್ಯ ಚ ಪದಸಮನ್ವಯಾದಿನೈವ ಸಿದ್ಧೇರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಿತಿ| ಕರ್ಮದೇವತಾವಾಚಿತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತೈರಪಿ ಶಬ್ದೈರನ್ತತೋ ಮುಖ್ಯತೋ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯೇಣೋದಿತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಕರ್ಮದೇವತಾ ವಾಚಿತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತಾನಾಂ ವಾಕ್ಯಾನಾಮನ್ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವಮಿತ್ಯೇವಂ ರೂಪವಾಕ್ಯಾನ್ವಯಾಭಾವೇ ಮನ್ದಾನಾಂ ಪ್ರತಿಪದಾನ್ವಯಾಯೋಗ್ಯತಯಾ ತತ್ರ ವೈಮುಖ್ಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾದ್ಯಭಾವಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವ ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಮ್ || 5 ||

ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಹರೇಃ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತಾ | ಪರಮಪುರುಷೇ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಭಾವೇನ ಸರ್ವಸ್ತ್ರೀಶಿರೋಮಣಿಲಕ್ಷ್ಮೀವಾಚಿಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಸ್ತ್ರೀಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾಭಾವಾತ್| ನ ಚ ಖಟ್ಟವಾದಿಶಬ್ದವದುಪಪತ್ತಿಃ| ಸಮನ್ವಯಸ್ಯ ಗುಣಪೂರ್ತ್ಯರ್ಥತ್ವೇನ ಅರ್ಥಸಾಧುತ್ವಸ್ಯೈವ ವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ | ತದಧೀನತ್ವನ್ಯಾಯಾಶ್ರಯಣೇಽಪಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಸ್ಯೈವ ಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಸ್ತ್ರೀಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿ- ನಿಮಿತ್ತರೂಪಗುಣಾಸಿದ್ಧೇಃ| 'ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ' ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸಜ್ಞೋಚಸಮ್ವಾಚ್ಛೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚೇತಿ ಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್| ತದರ್ಥಃ - ಪ್ರಕೃತಿರಿತಿ|

ಪೂರ್ವವದನುಷ್ಠಃ| ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಠಾ ಕೃತಿಃ ಯಸ್ಯೇತಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಬ್ದೋಕ್ತಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಠಕೃತಿಮಾನೇಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ| ತಥಾ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ್ನೇನ ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈಃ ಅನ್ಯತ್ಯೈವ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ 'ಸೈಷಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ' ಇತ್ಯಾದೌ ಶ್ರುತಪ್ರಕೃತಿತದುಪಲಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯತ್ಯೋದಿತೋ ನ ತು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ದಿಃ| ಕುತಃ| ಶಬ್ದೈಃ|

‘ಹನ್ನ ಏತಮೇವ ಸರ್ವಾಣಿ ನಾಮಾನ್ಯಭಿವದಂತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತಿಜ್ಞಾದೃಷ್ಟಾನ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೋಪಪಾದಕಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ ‘ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಶ್ಚ ಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ತಥಾ ಹರೇಃ ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯೇಚ್ಛಾಸ್ವರೂಪತ್ವಾವೇದಕೈಃ ‘ಪ್ರಕೃತಿರ್ವಾಸನೇತ್ಯೇವ ತವೇಚ್ಛಾಸನ್ನ ಕಥ್ಯತೇ’ ಇತಿ, ‘ಸೋಽಭಿದ್ಯಾ ಸ ಜೂತಿಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈಸ್ತಥಾ ‘ಏಷ ಸ್ತೇಷ ಪುರುಷಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾವೇದಕೈಃ ಶಬ್ದೈಃ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತತ್ವಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ನಿಮಿತ್ತಭಾವ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ | ‘ಅಥ ಹೈಷ ಆತ್ಮಾ ಪ್ರಕೃತಿಮನುಪ್ರವಿಷ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಬಹುಧಾ ಚಕಾರ | ತನ್ಮಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದ-ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಪ್ರಕೃಷ್ಟಕೃತಿಮತ್ತಾವೇದಕೈಃ, ತಥಾ ‘ಯದ್ಭೂತಯೋನಿಂ’ ಇತಿ, ‘ಸೂತಿರವ್ಯವಧಾನೇನ’ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದಮಾತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಭೂತಾವ್ಯವಧಾನೇನ ಪ್ರಸವಹೇತುತ್ವರೂಪಸ್ತ್ರೀತ್ವಾವೇದಕೈಃ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿರೂಪೈಃ ಶಬ್ದೈಃ ಹೌ ನಿಮಿತ್ತಭಾವಾವಗಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ || 6 ||

ಏತೇನ ಸರ್ವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಹರೇಃ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತಾ | ಶೂನ್ಯಾಸತ್ತುಚ್ಛಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ನಿಸ್ಸ ರೂಪವಾಚಿನಾಂ ಸಸ್ವರೂಪೇ ಹರಾವಯೋಗಾತ್, ನಿಸ್ಸ ರೂಪೇ ನಿಯಮನಾಯೋಗೇನ ತದಧೀನತ್ವನ್ಯಾಯಾಸಮ್ಭವಾಚ್ಚೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಏತೇನ ಸರ್ವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ಇತಿ | ತದರ್ಥಃ - ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ | ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ | ಶಬ್ದೈರಿತಿ |

ಏವಕಾರಸ್ಯ ಅನ್ಯತ್ಯವೇತ್ಯನ್ವಯಃ | ಚಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಇತ್ಯಾದೀತ್ಯವಿಭಕ್ತಿಕಮ್ | ಇತ್ಯಾದಿಭಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚಾನ್ಯತ್ಯವ ನಿಯತೈಃ ನಿಃಸ್ವರೂಪವಾಚಿತ್ವೇನ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಶೂನ್ಯಂ, ಅಸತ್, ಅಭಾವಃ, ತುಚ್ಛಮಿತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ | ನ ಶೂನ್ಯಾದಿಃ | ಕುತಃ | ಶಬ್ದೈಃ | ‘ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ’, ‘ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ’, ‘ತಾ ವಾ ಏತಾಃ ಸರ್ವಾ ಋಚಃ’, ‘ಹಂತೈತಮೇವ ಪುರುಷಂ ಸರ್ವಾಣಿ ನಾಮಾನ್ಯಭಿವದಂತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾವೇದಕೈಃ ಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಶಬ್ದೈರಿತಿ | 'ಶಮೂನಂ ಕುರುತೇ ಯಸ್ಮಾತ್' ಇತಿ ನಿರ್ವಚನಪರಶಬ್ದೈಃ ತತ್ರ ತಿಪಾದಕಸ್ಯಾತನ್ಯಾ ವೇದಕಸರ್ವಶಬ್ದೈರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಪಾದಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಪಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ - ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ | ಶಬ್ದೈರಿತಿ ಇತ್ಯಾದೀತ್ಯನೇನ ಸಮನ್ವಿತೈತತ್ಪಾದೀಯಾವ್ಯಕ್ತಾದಿಕ್ಯತ್ನ ಶಬ್ದಪರಾಮರ್ಶಃ | ತಥಾ ಚ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಬ್ದಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರೇಕೋ ಜನಾರ್ದನೋ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತ ಇತಿ |

ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ - ಅತೋಽನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಚಬ್ಧಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ ಇತಿ | ಅತಃ ಅನ್ಯತ್ರೋಭಯತ್ರಾನ್ಯತ್ಯವ ಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಶೇಷಶಬ್ದೈಃ ವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ಜನಾರ್ದನೋಽನಂತಗುಣ ಇತಿ | ತಾವತಾ ಕಥಮನಂತಗುಣ ಇತ್ಯತ್ರ ಉಕ್ತಮ್ - ಯಚ್ಚಬ್ಧಾ ಇತಿ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾದ್ಯೋಗೇನ ಅವಯವಾರ್ಥಸಮ್ಮನೇನ ವೃತ್ತಿಃ ಯೇಷಾಂ ತ ಇತಿ ಯೋಗವೃತ್ತಯೋ ಯೌಗಿಕಾಃ ಶಬ್ದಾಃ ತಸ್ಮಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇನೈಣ ಭಿಕ್ಷುಣಾ |
ಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ತ ಮಜ್ಜಯಾಂ ಸಮಾಪ್ತೋಽಧ್ಯಾಯ ಆದಿಮಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಟೀಕಾಯಾಂ ರಾಘವೇನೈಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ತ ಮಜ್ಜಯಾಂ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ || 1 - 4 ||
|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

|| ದ್ವಿತೀಯಾಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ಶ್ರೌತಸ್ಮೃತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ಮೃತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ |
ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ಷುಯುರ್ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್ || 01 ||

ದೇವತಾವಚನಾದಾಪೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ |
ನಾಯುಕ್ತವಾದ್ಯಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ || 02 ||

ಅಸಜ್ಜೀವಪ್ರಧಾನಾದಿಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಪರಮ್ |
ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿಃ || 03 ||

ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾನ್ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿಃ |
ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತತಃ || 04 ||

ನ ತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಙ್ಕೃತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ |
ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ ಲೀಯತೇ || 05 ||

ಸೋಽನುತ್ತತಿಲಯಃ ಕರ್ತಾ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದಾ |
ಸದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿಃ ಸಮಃ ಸದಾ || 06 ||

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇನ್ಪಿಯಾಣಿ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ |
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸ ವಿಷ್ಟೋರ್ವಶಗಃ ಸದಾ || 07 ||

ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಞಿತಸ್ತಸ್ಮಾಧ್ಯಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
ಉಕ್ತಾಗುಣಾಶ್ಚವಿರುದ್ಧಾಸ್ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ || 08 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಕ್ತಸೂತ್ರಣುಭಾಷ್ಯೇ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ

ನನು ಯದುಕ್ತಂ ಅತೋಽನಂತಗುಣ ಇತಿ ತದಸಾದ್ಭಿವ| ತತ್ರ ಯುಕ್ತಾದಿಭಿರ್ವಿರೋಧಾತ್| ತತ ಏವ ಹರೇದೋಷಿತ್ಯನ್ಯಾಪ್ಯಾಪಾತಾಚ್ಚೇತಿ| ಅತಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ| ತಸ್ಯೈಕವಾಕ್ಯತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯೋಕ್ತಿಪರತಯಾ - 'ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಜಿತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ| ಉಕ್ತಾ ಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾಸ್ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ' ಇತಿ ಅನ್ತಿಮಭಾಷ್ಯಮಾದಾವಾಕ್ಯಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್| ತಥಾ ಹಿ | ಉಕ್ತಾ ಇತ್ಯಾವರ್ತಮ್| ಸರ್ವಶಾ ಇತ್ಯಪಿ | ತಸ್ಯ ಭಗವತಃ| ಸರ್ವಶೋ ವೇದೇನ ಕೃತ್ಸುವೇದೇನ | ಪೂರ್ವಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತನ್ಯಾಯಾನುಗೃಹೀತೇನೇತಿ ಭಾವಃ| ಉಕ್ತಾಃ ಸರ್ವಶೋ ಗುಣಾಃ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದಯೋ ಗುಣಾಃ ಅವಿರುದ್ಧಾಶ್ಚ ಯುಕ್ತಿಸಮಯಾದಿವಿರೋಧರಹಿತಾಶ್ಚೋಕ್ತಾಃ| ಸೂತ್ರಕೃತಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವವಿರೋಧಾನಾಂ ಪರಿಹೃತತ್ವಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಜಿತ ಉಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಇತಿ| ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾರ್ಥೇ ಪ್ರತೀತಾಶೇಷ ವಿರೋಧನಿರಾಸೇನ ನಿರೋಷಾಶೇಷಗುಣತಾ ಹರೇರತ್ರ ನಿರ್ಣೇತಾ ಸೂತ್ರಕೃತೇತಿ ಯಾವತ್|

ಆದ್ಯಪಾದಾರ್ಥೋಕ್ತಿಪರತಯಾ 'ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿಃ' ಇತ್ಯಪ್ಯಾದಾವಾಕ್ಯಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್| 'ಅತೋಽನಂತಗುಣ' ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಮೇಯಂ ನಾಯುಕ್ತಮ್ - ಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧಂ ನ ವದೇಚ್ಛುತಿರಿತ್ಯಾಹ ಅತ್ರಾದ್ಯಪಾದೇ ಸೂತ್ರಕೃದಿತಿ ಶೇಷಃ| ಯುಕ್ತಿ ಸಮಯ-ಶ್ರುತಿ-ಯುಕ್ತೃಪೇತಶ್ರುತಿವಿರೋಧಭೇದೇನ ವಿರೋಧಸ್ಯ ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಾತ್ತತ್ರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಾತ್ ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧಮಾದೌ ನಿರಾಹೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಆದ್ಯನಯಸ್ಯ ಸ್ಮೃತ್ಯವಿರೋಧಪರಸ್ಯ ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧಪರತ್ವಮಪ್ಯಸ್ತಿ| ಸ್ಮೃತಿವಿರೋಧಸ್ಯ ಯುಕ್ತಿಸಮಯಾದಿಚತುರ್ವಿಧವಿರೋಧ-ರೂಪತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನು ಯದುಕ್ತಂ ಅತೋಽನಂತಗುಣ ಇತಿ| ತನ್ನ| ಶೈವಸಂಖ್ಯಬೌದ್ಧಾರ್ಹತಾದಿಸ್ಮೃತಿಷು ಶಿವಾದೇರೇವ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಮಹಿಮ್ನೋ ವರ್ಣನೇನ ತದ್ವಿರೋಧಾತ್| ನ ಚ

ತಾನಾಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ | ಸರ್ವಜ್ಞಶಿವಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೂಲತ್ವೇನ ತದಯೋಗಾದಿತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾ
ತನ್ನಿರಾಸಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಸ್ಮೃತ್ಯನವಕಾಶೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ -
ಶ್ರೌತಸ್ಮೃತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ಮೃತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ | ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ನುಯಿರಿತಿ |

ಶ್ರುತೀಭಿಃ ಶ್ರುತಿಸಂವಾದಿನೀಭಿಃ ಪಾಞ್ಚರಾತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸ್ಮೃತಿಭಿಃ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ವಿಶೇಷೇಣ
ರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಬಾಧಿತತ್ವಾದಿತಿ ಯಾವತ್ | ಶೈವಾದಿಸ್ಮೃತಯೋ ಹರೇರ್ಗುಣಾನ್ ವಿಷೇದ್ಧಂ ನ
ಶಕ್ನುಯಿಃ | ತದ್ಭಾವಬೋಧನಾಕ್ಷಮಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸರ್ವಜ್ಞತಮವಿಷ್ಣುಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೂಲತ್ವಾತ್
ಶ್ರುತಿಸಂವಾದಾಚ್ಚ ವೈಷ್ಣವಸ್ಮೃತೀನಾಂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಃ | ನ ಚಾಪ್ತೋಕ್ತಾನಾಂ
ಶೈವಾದಿಸ್ಮೃತೀನಾಂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಯೋಗಾದನವಕಾಶತ್ವಮಿತ್ಯತೋ ನ
ನಿಷೇಧೇಯುರಿತ್ಯನುಕ್ತಾ ನ ಶಕ್ನುಯಿರಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತದುಕ್ತಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನೇಽಪಿ ಯೋಗ್ಯಫಲಾ-
ನುಪಲಭ್ಯೇಃ ಅಲಭ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾನಾಮೇತನ್ನಿಷೇಧೇ ಶಕ್ಯಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಶಿವಾದೇಃ
ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇಽಪ್ಯಯೋಗ್ಯಜನಪ್ರತಾರಣಾರ್ಥಂ ಕೃತತ್ವೇನ ಆಪ್ತೋಕ್ತಸ್ವಸ್ಯೈವ ತಾನಾಮಭಾವಾತ್
ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯೈವೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ || 1 ||

ನವಿಲಕ್ಷಣಾಧಿಕರಣ

ನನು ಫಲವಿಸಂವಾದೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಶೈವಾದಿಸ್ಮೃತಿವದೇವ ಶ್ರುತಿಶ್ರೌತಸ್ಮೃತೀನಾಮಪಿ
ತಥಾತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ | ವೇದಾದಿಷ್ಟಪಿ ಫಲವಿಸಂವಾದಸ್ಯ ಬಹುಲಮುಪಲಮ್ಭಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ನ
ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾದಸ್ಯೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ವೇದಾನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮಿತಿ |

ಶ್ರೌತಸ್ಮೃತಯ ಇತಿ ವಿಭಾಗವಿಪರಿಣಾಮಾಭ್ಯಾಮನುವರ್ತ್ಯಮ್ | ವೇದಾಃ ಶ್ರೌತಸ್ಮೃತಯಶ್ಚ
ಉತ್ತಮಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕುತ ಇತ್ಯತಃ ಶ್ರೌತಸ್ಮೃತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಯತ್ತತ್ವಾತ್
ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಹೇತುಮಾಹ - ನಿತ್ಯತ್ವಾದಿತಿ | ವೇದಾನಾಮಿತಿ ಯೋಗ್ಯತಯಾಽನ್ವೇತಿ |
ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯ ದೋಷೈಕಹೇತುತ್ವಾತ್ ವಾಕ್ಯೇ ಚ
ದೋಷಾಣಾಂ ಸ್ವತನ್ತ್ರಪುರುಷದೋಷನಿಮಿತ್ತತ್ವಾತ್ ವೇದೇ ಚ ಅಭಿನವಾನುಪೂರ್ವೀರಚಯಿತ್ಯ-
ಪುರುಷಸ್ಯಾಭಾವೇನ ತದ್ದೋಷನಿಬನ್ಧನದೋಷಾಣಾಮಭಾವಾನಿಯಮಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಚ 'ವಾಚಾ ವಿರೂಪ ನಿತ್ಯಯಾ', 'ನಿತ್ಯಾ ವೇದಾಃ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಸಿದ್ಧತ್ವಾನಾಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಭಾವಃ | ಅತ್ರ ವೇದಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ನಾಮ

ಸಜಾತೀಯಾನುಪೂರ್ವಿಕತ್ವಮ್ | ನ ವರ್ಣವತ್ ಕೂರಸ್ಥನಿತ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಧ್ಯೇಯಮ್ | 'ನ ಹಿ ವಯಂ
 ವೇದಸ್ಯ ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯತಾಂ ಬ್ರೂಮಃ' ಇತಿ, 'ಕ್ರಮಸ್ಯ ಕೃತಕರ್ತೃಽಪಿ'
 ಇತ್ಯಾದಿತತ್ವನಿರ್ಣಯಟೀಕೋಕ್ತೇಃ | ಯತ್ತು 'ನಿತ್ಯಾ ವೇದಾಃ ಪುರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಕಾಲಃ ಪ್ರಕೃತಿರೇವ
 ಚ | ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿತತ್ವಸಂಜ್ಞಾನಟೀಕಾಯಾಂ 'ನಿತ್ಯತ್ವಂ ನಾಮ ಕೂಟಸ್ಥತಯಾ
 ಆದ್ಯಂತಶೂನ್ಯತ್ವಂ ಇತಿ ವಚನಂ ತತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞೇಶ್ವರಬುದ್ಧಿಕ್ರಮಮಪೇಕ್ಷ್ಯ,
 ನತ್ಯಸ್ಮದಾದಿಪ್ರಮೋತ್ತಾದಕ ಕ್ರಮಮಪೇಕ್ಷ್ಯ | 'ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದೀಶ್ವರಸ್ಯ ತದ್ಬುದ್ಧೌ ಸರ್ವದಾ
 ಪ್ರತೀಯಮಾನತ್ವಾತ್' ಇತಿ ತತ್ವನಿರ್ಣಯೋಕ್ತೇಃ |

ನನು ಮಾಸ್ತಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವೇದಸ್ಯ | ತದ್ಧೇತುದೋಷಾಣಾಂ ಅಭಾವಾತ್ | ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತು
 ಕುತಃ | ತಸ್ಯಾಪ್ತೋಕ್ತತ್ವಾದಿಗುಣಹೇತುಕತ್ವಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ನಿತ್ಯತ್ವಾದಿತಿ |
 ಸಹಜತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಾನತ್ವಸ್ಯೇತಿ ಯೋಗ್ಯತಯಾಸ್ವೇತಿ | ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಹಿ
 ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಜನನಶಕ್ತಿಃ | ಸಾ ಚ ಮಾನತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಜನನಸಾಮರ್ಥ್ಯಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್
 ಸ್ವಾಭಾವಿಕತ್ವಾತ್ | ಗುಣಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಾದಿತಿ ಯಾವತ್ | ವೇದಾಃ ಉತ್ತಮಂ ಮಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವಮೇವಾಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯತಃ ಶ್ರೌತೇತಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಾತ್ ಶ್ರುತಯ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ವೇದಾ
 ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ವೇದಾ ಹ್ಯೇವೈನಂ ವೇದಯಂತಿ ತಸ್ಮಾದಾಹುರ್ವೇದಾಃ' ಇತ್ಯಾದೇಃ ವಿದ್
 ಧಾತ್ವರ್ಥಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವದ್ಯೋತನಾಯ | ತಥಾ ಚ ಬೋಧಕತ್ವಾತ್ ದೋಷಾಭಾವೇನ
 ವಿಪರೀತಬೋಧಕತ್ವಾಭಾವಾತ್ ವೇದಾಃ ಉತ್ತಮಂ ಮಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಉಕ್ತಂ ಚ ಜೈಮಿನಿಸೂತ್ರೇ 'ಔತ್ಪತ್ತಿಕಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ಯಾರ್ಥೇನ ಸಮ್ಪನ್ನಸ್ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮುಪದೇಶೋ
 ವ್ಯತಿರೇಕಶ್ಚಾರ್ಥನೋಪಲಭ್ಯಃ ತತ್ರಮಾಣ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ | ವೇದಾ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ 'ವೇದಾ
 ಹ್ಯೇವೈನಂ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿ ಸೂಚನೇನ ಮಾನಾಂತರಸಂವಾದಾನಪೇಕ್ಷಮೇವ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ
 ಸೂಚಿತಮ್ |

ಏವಂ ಚ ಸತಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ವಿಸಂವಾದಃ ಕರ್ತೃವೈಗುಣ್ಯಾದಿಕ್ಯತ ಇತಿ ಕಲ್ಪಂ ಅಧಿಕಾರಿಣಾಂ
 ಫಲೋಪಲಮ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವೇನೋತ್ತಮಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ || 2 ||

ಅಭಿಮಾನ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ 'ಅತೋಽನಂತಗುಣ' ಇತ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | 'ಆಪೋಽಬ್ರುವನ್' 'ಮೃದಬ್ರವೀತ್', 'ತಾ ಆಪ

ಐಕ್ಷನ್ತ' ಇತ್ಯಾದಿವೇದವಚನಃ ಅಬಾದಿಕಂ ನ ವಕ್ತ್ವ ಜಡತ್ವಾತ್ ಘಟವದಿತ್ಯಾದಿಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ
ಅಮಾನತ್ತೇ ತತ್ಸಾಮಾನ್ಯಾದಿತರೇಷು ತಥಾತ್ವಮಿತಿ ಜೈಮಿನಿನ್ಯಾಯೇನ ಸರ್ವವೇದವಚನಿ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇನಾಶ್ವಾಸಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅಭಿಮಾನಿವ್ಯಪದೇಶಸ್ವಿತಿ ಯೋಗದ್ವಯಮ್ |
ತದರ್ಥಃ - ದೇವತಾವಚನಾದಾಪೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ | ನಾಯುಕ್ತವಾದೀತಿ |

ಆಪೋ ವದಂತೀತ್ಯರ್ಥಾನುವಾದಃ | ಶಾಖಾಂತರವಾಕ್ಯಂ ವಾ | 'ಆಪೋಽಬ್ರುವನ್' ಇತ್ಯಾದಿಕಂ
ವಚಃ ನ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಾರ್ಥವಾದೀ | ಕುತಃ | ದೇವತಾವಚನಾತ್ | ದೇವತಾಕರ್ತೃಕ-
ವಚನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಈಕ್ಷಣಾದೇಃ ದೇವತಾಕರ್ತೃಕತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ತದೇವ ಕುತಃ | ದೇವತಾವಚನಾತ್ | ಅಬಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಅಬಾದ್ಯಭಿಮಾನಿ-
ಚೇತನರೂಪದೇವತಾನಾಮಭಿದಾನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನನು ಕಥಂ ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧಮಾತ್ರೇಣ
ಅಬಾದಿಪದಾನಾಂ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾಂತರಗ್ರಹಣಮ್ | 'ಪ್ರಾಬಲ್ಯಮಾಗಮಸ್ಯೈವ ಜಾತ್ಯಾ ತೇಷು
ತ್ರಿಷು ಸ್ಯುತಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಿತ್ಯತೋಽಬಾದಿಜಡಾದಪ್ಯಭಿಮಾನಿಚೇತನೇ ತಚ್ಚಬ್ಧಾನಾಂ
ಮುಖ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಸೂಚನಾಯ ವಚನಾದಿತ್ಯಭಿಧಾವೃತ್ತಿರುಕ್ತಾ | ತತ್ರಾಬಾದಿಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿ-
ನಿಮಿತ್ತಾಪ್ತಾದಿಕಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯರೂಪತದಧೀನತ್ವ ಸೂತ್ರೋಕ್ತನ್ಯಾಯನ್ಸಾರಣಾಯ
ಸ್ವಾಮಿವಾಚಿದೇವತಾಪದಪ್ರಯೋಗಃ | ಅನ್ಯಥಾ ಚೇತನೇತ್ಯೇವ ಬ್ರೂಯಾತ್ |

ನನು ದೇವತಾ ನಾಸ್ತೇವ | ಮಾನಾಭಾವಾತ್ | ಶರೀರೇನ್ನಿಯಾದಿ-
ಮತ್ತೇಚೋಪಲಮ್ಭಾಪತ್ತೇಃ | ಅನ್ತರ್ಧಾನಶಕ್ತೌ ಚ ನ ಮಾನಮಿತ್ಯನುಪಪತ್ತಿನಿರಾಸಾಯಾಪಿ -
ದೇವತಾವಚನಾದಿತಿ | 'ಪೃಥಿವ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿನ್ಯೋ ದೇವತಾಃ ಪೃಥಿತೌಜನ'
ಇತ್ಯಾದಿತಾದ್ಯಶದೇವತಾಪ್ರತಿಪಾದಕಾಗಮರೂಪವಚನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ದೇವತಾ
ತದ್ವಿಗ್ರಹತದನ್ತರ್ಧಾನಾಭಿಮನ್ಯಮಾನವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದೇಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಾನ್ನ ಕೋಽಪಿ ದೋಷ ಇತಿ || 3 ||

ಅಸದಧಿಕರಣ

ನನ್ಯಥಾಪಿ ನ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯನನ್ತಗುಣೋ ಹರಿರಿತಿ ಯುಕ್ತಮ್ | ಸರ್ವೇ ಭಾವಾಃ
ಪ್ರಲಯೇಽಸನ್ನೋ ಭಾವತ್ವಾತ್ ಕಾರ್ಯವದಿತಿ ಯುಕ್ತ್ಯಾಲಯೇ ಭಾವಮಾತ್ರಾಸಿದ್ಧೌ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ
ಕರ್ತೃಪಾದಾನಪೂರ್ವಕತ್ವನಿಯಮಯುಕ್ತ್ಯಾ 'ಅಸದೇವೇದಮಗ್ರೇ', ' ಸ ಯದ್ಯದೇವ
ತನ್ಮನೋಽಕುರುತ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಪಸರ್ಜನತಯಾ ಕಾರಣತ್ವೇನೋಪೇತಸ್ಯ
ಲಯವರ್ತಿವಿಶ್ವಪ್ರಾಗಭಾವಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಸಾಧನೇನ ತದ್ವಿರೋಧಾದನ್ಯಗತ್ಯಾ

ತಸ್ಯೈವೋಪಾದಾನತ್ವಾತ್ | ನ ಚ ಜಡಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಾಯೋಗಃ | ವೃಕ್ಷೇಣ ಸ್ಥೀಯತ ಇತ್ಯಾದೌ
 ಕರ್ತೃವಾಚಿತ್ಯತೀಯಾದರ್ಶನಾತ್ | ನ ಚಾಭಾವಸ್ಯ ಭಾವೋಪಾದಾನತ್ವಾ ಯೋಗಃ | ನೀರುಪಸ್ಯ
 ವಾಯೋರುಪಯುಕ್ತಾಗ್ನೃಪಾದಾನತ್ವವದುಪಪತ್ತೇಃ | ಕುತ ಏವೇಶ್ವರಃ ಕುತಸ್ತರಾಂ ತಸ್ಯ
 ನರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಂ, ಕುತಸ್ತಮಾಂ ಅನನ್ತಗುಣತಾ ತಸ್ಯೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಅನದಿತಿ
ಚೇದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಷಟ್ಕಮ್ | ತದರ್ತಃ - ಅಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿದಿತ್ಯಾದಿ |

ಅತ್ರಾಸಚ್ಛಬ್ದೇನ ಲಯವರ್ತಿವಿಶ್ವಪ್ರಾಗಭಾವ ಉಚ್ಯತೇ | ಕಾರಣಶಬ್ದಃ ಕರ್ತೃವಚನಃ |
 ಅಭಾವೋ ನೈವ ಕರ್ತಾ ಕುತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅನದಿತಿ | ಹೇತುಗರ್ಭಮಿದಮ್ | ಅಭಾವತ್ವಾತ್**
 ನಿಷೇಧೈಕ ಸ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ | ತಾವತಾ ಕುತೋ ಕರ್ತೃತೇತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ**
ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿದಿತಿ | ಅಭಾವಃ ಕರ್ತಾ ಕ್ವಾಪಿ ನೋಪಲಭ್ಯತ ಇತಿ
 ವ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವೋಕ್ತಾಯೋಽಭಾವಃ ಸೋ ಕರ್ತಾ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಲಾಭಾತ್ಪಲ್ಲಾಪದಿತಿ ಭಾವಃ |
 ತೃತೀಯಾ-ಯೋಗಿತ್ವರೂಪಕರ್ತೃತ್ವದೃಷ್ಟಾವಪಿ ಹರಾವಭಿಮತಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕೃತಿಮತ್ತ್ವ -
 ರೂಪಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯ ಕ್ವಚಿದಭಾವೇಽನುಪಲಮ್ಬಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ನನು ಲೋಕೇಽದೃಷ್ಟಮಪಿ ಅಸ್ತು ವಿಶ್ವಪ್ರಾಗಭಾವಸ್ಯ ಉಕ್ತದಿಶಾ ಕರ್ತೃತ್ವಮುಪಾದಾನತ್ವಂ
 ಚ | ತಥಾ ಚಾಪ್ರಯೋಜಕೋ ಹೇತುರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - **ಅನದಿತಿ |** ಅಸದೇವೇತ್ಯೇವಕಾರಾನ್ವಯಃ |
 ಯದ್ಯಸತ್ ಅಭಾವಃ ಕರ್ತೃ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ ತರ್ಹಿ ಕ್ವಚಿತ್ಪ್ರಲಯೇ ಅಸದೇವ ಸ್ಯಾದಿತಿ
 ಶೇಷಃ | ಅಭಾವಮಾತ್ರಾವಶೇಷಃ ಸ್ಯಾತ್ | ಕಾರ್ಯನಾಶೇ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಾವ-
 ಶೇಷನಿಯಮಾತ್ | ನೇದಮನಿಷ್ಠಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ - **ನ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿದಿತಿ |** ಕ್ವಾಪಿ ಪ್ರಮಾಣೇ
 ಲಯೇಽಭಾವಮಾತ್ರಾವಶೇಷಸ್ಯಾದರ್ಶನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಭಾವತ್ವಂ ತು ಲಯರೂಪೇ ಕಾಲೇ
 ವ್ಯಭಿಚಾರಿ | ಶ್ರುತಿಗತಿನ್ನು ವಕ್ಷ್ಯತೇ | ತಥಾ ಚಾಪ್ರಾಮಾಣಿಕಸ್ವೀಕಾರರೂಪತ್ವಾದನಿಷ್ಠಮೇವೇತಿ
 ನಾಪ್ರಯೋಜಕೋ ಹೇತುರಿತಿ ಭಾವಃ |

ಕಿಂಚಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಪರಿತ್ಯಾಗರೂಪತ್ವಾಚ್ಚೇದಮನಿಷ್ಠಂ ಇತ್ಯಪ್ಯಾಹ - **ಅನದಿತ್ಯಾದಿನಾ |**
 ಕಾರಣಂ ಕ್ವಚಿತ್ ಪ್ರಲಯೇ ಅಸನ್ನೈವ ಅಭಾವೋ ನೈವ | ಕಿನ್ನು ಭಾವ ಏವ | ಕುತಃ | **ದೃಶ್ಯತೇ**
ಕ್ವಚಿತ್ | ಅನುಮಾನರೂಪೇ ಪ್ರಮಾಣೇ ತಥೋಪಲಮ್ಬಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಮತೋತ್ಪತ್ತಿಃ
 ಭಾವಾಧೀನಾ ಉತ್ಪತ್ತಿತ್ವಾತ್ ಘಟೋತ್ಪತ್ತಿವತ್ | ವಿಮತೋ ವಿನಾಶಃ ಸಶೇಷಃ ನಾಶತ್ವಾತ್
 ಘಟನಾಶವತ್ ಇತ್ಯನುಮಾನೇನ ಲಯೇ ಭಾವಕಾರಣಸಿದ್ಧೇರಿತಿ ಭಾವಃ |

ನನ್ನಭಾವಸ್ಯ ನಿಷೇಧೈಕಸ್ವರೂಪತ್ವೇನ ವಿವಕ್ಷಿತಕರ್ತೃತ್ವಾಯೋಗೇಽಪಿ ಘಟಾದೌ
ಕರ್ತೃತ್ವೇನ ದೃಷ್ಟಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯೈವ ಲಾಘವಯುಕ್ತ್ಯಾ ವಿಶ್ವಕರ್ತೃತ್ವಮಪ್ಯಸ್ತು| ತಥಾ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ
ವಿಶ್ವೋಪಾದಾನಸ್ಯ ವಾಸ್ತು ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಲಾಘವಾತ್| ಅಕಾರಣಕರ್ಮೇವೋತ್ಪದ್ಯತಾಂ
ಜಗದುಕ್ತಯುಕ್ತೇಃ ನ ಚ ಯುಕ್ತಿರಪ್ರಯೋಜಿಕಾ| 'ಜೀವಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ',
'ಪ್ರಧಾನಾದಿದಮುತ್ಪನ್ನಂ', 'ಅಕಸ್ಮಾದ್ಧೀದಮಾವಿರಾಸೀತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಮೂಲತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ
ಅಮೂಷಾಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶ್ಚ ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಿಂ ಏತೇನೇತಿ ಷಷ್ಠಗುಣಸೂತ್ರಸ್ಮಾರಿತಾಮಾಹ -
ಅಸಜ್ಜೀವಪ್ರಧಾನಾದಿಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಪರಮ್| ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪೀತಿ| 'ಏತೇನ
ಸರ್ವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ' ಇತ್ಯತ್ರೋಕ್ತನ್ಯಾಯೇನೇತಿ ಭಾವಃ| ತಥಾ ಚ ಯುಕ್ತಿನಿರ್ಮೂಲತ್ವಾತ್
ಅಪ್ರಯೋಜಿಕೈವೇತಿ ಭಾವಃ|

ಯದ್ವಾ 'ಅಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ' ಇತ್ಯತ್ರ ಅಸತ್ತ್ವದೋದ್ಧಾರೇಣ ಜೀವಪದಾವಾಪೇನ ಜೀವಃ ಕ್ವಾಪಿ
ಕಾರಣಂ ನೈವ ದೃಶ್ಯತೇ| ಯೇನ ಲಾಘವಾವತಾರಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮ್| ಜೀವಸ್ಯ
ಸುಖದುಃಖಾದೌ ಸ್ವತನ್ತ್ರಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವದರ್ಶನೇನ ಘಟಾದಾವಪಿ ತಥಾಽನುಮಾನಾದಿತಿ
ಭಾವಃ|| 4 ||

ಭೋಕ್ತೃಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಅನಂತಗುಣೋ ಹರಿರಿತ್ಯಸಾದು| ಅಲ್ಪಗುಣಜೀವಾಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಜೀವವದಿತಿ
ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್| ನ ಚಾಸಿದ್ಧಿಃ| 'ಪರೇಽವ್ಯಯೇ ಸರ್ವ ಏಕೀಭವಂತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್|
ಶೌತ್ಯೈಕ್ಯಸ್ಯ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಧರ್ಮತ್ಯಾಗೇನ ತಸ್ಯ ಜೀವಸಾಲಕ್ಷಣ್ಯೇನ ವಾ, ಜೀವಧರ್ಮತ್ಯಾಗೇನ ತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸಾಲಕ್ಷಣ್ಯೇನ ವಾ, ಉಭಯಧರ್ಮತ್ಯಾಗೇನ ಚಿನ್ಮಾತ್ರೇಣ ವಾ ನಿರ್ವಾಹ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಭೋಕ್ತೃಪತ್ತೇರವಿಭಾಗಶ್ಚೇತ್ ಸ್ಯಾಲ್ಲೋಕವದಿತಿ| ತದರ್ಥಃ - ಪೂರ್ಣಗುಣೋ
ಹರಿರಿತಿ|

ನಿದೋಷಶ್ರುತಿಸಾಕ್ಷಿಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಮಿತೇಶಜೀವಧರ್ಮತ್ಯಾಗಾಯೋಗೇನ ಐಕ್ಯಸ್ಯ
ಬಾಧಿತತಯಾ ಹೇತೋರಸಿದ್ಧಿಃ. ಶೌತ್ಯೈಕ್ಯೋಕ್ತಿನ್ನು ಉದಕೇ ಉದಕಾಂತರಸ್ಯೈಕ್ಯೋಕ್ತಿವತ್
ಸ್ಥಾನೈಕ್ಯಾದಿನಾ ಗೌಣೇ ನೇಯೇತಿ ಭಾವಃ|| 5 ||

ಆರಮ್ಭಣಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯನನ್ತಗುಣೋ ಹರಿರಿತಿ ಸಾಧು| ವಿಮತಾ ಸೃಷ್ಟಿಃ,
 ಕರ್ತೃನೃಸ್ವತನ್ತ್ರ ಸಾಧನಸಾಧ್ಯಾ, ಸೃಷ್ಟಿತ್ವಾತ್ ಪಟಸೃಷ್ಟಿವದಿತ್ಯನೇಕಸ್ಯ
 ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ಸಾಧಕಯುಕ್ತಿವಿರೋಧೇನ ಈಶಸ್ಯೈವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ಬೋಧಕವೇದಸ್ಯಾ-
 ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ತದನನ್ಯತ್ವಮಾರಮ್ಭಣಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಯೋಗಸಪ್ತಕಮ್ |
 ತದರ್ಥಃ - ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾ ದಿತಿ|

ಹರೇರಿತಿ ವಿಪರಿಣಾಮೇನಾನ್ವಯಃ| 'ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿಃ' ಇತಿ ಚೇಹಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ|
 ಹರೇರೇವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾದನ್ಯಸ್ಯ ಅಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾತ್ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧವಾದಿನೀ ಶ್ರುತೀರ್ನ ಭವತಿ|
 ಯೇನೋಕ್ತದೋಷಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಕುತೋ ಹರೇರೇವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ -
 ನಾಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಾದಿ| ತತ್ ಹರೇರೇವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರಂ ಅನ್ಯಸ್ಯಾಸ್ವಾತನ್ತ್ರಮಿತ್ಯೇತತ್ 'ಕಿಂ
 ಸ್ವಿದಾಸೀದಧಿಷ್ಠಾನಮಾರಮ್ಭಣಂ ನಾಸದಾಸೀನ್ನೋ ಸದಾಸೀತ್ತದಾನೀಂ ನಾಸೀದ್ರಜೋ ನೋ
 ವ್ಯೋಮ' ಇತ್ಯಾದಿಸಾಧನಾನ್ತರಸ್ವಾತನ್ತ್ರನಿರಾಕರಣಪರಾಶ್ರುತಿರ್ವದೇತ್| ತಥಾನ್ಯುಕ್ತಂ ನ
 ಯುಕ್ತಿಶೂನ್ಯಂ ನ| ಸರ್ವಸ್ಯ ತತ್ತನ್ತ್ರತ್ವಾತ್ ಸಾಧನಸತ್ತಾಪ್ರದತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಯುಕ್ತಿಸಿದ್ಧಂ ಚ
 ಯತೋಽತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್|

ಸ್ವರೂಪನಿರಾಕರಣಪರೇಯಂ ಕುತೋ ನೇತ್ಯತಃ- ಅಯುಕ್ತಂ ತದಿತಿ| ತತ್
 ಸಾಧನಸ್ವರೂಪನಿರಾಕರಣಮಯುಕ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಕುತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ನಾಯುಕ್ತಂ
 ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿರಿತಿ| ತತ್ ಸಾಧನಜಾತಂ ಶ್ರುತಿರ್ವದೇತ್ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ| ತದಯುಕ್ತಂ ನ|
 ವಿಮತಾ ಸೃಷ್ಟಿಃ, ಕರ್ತೃನೃಸಾಧನಸಾಧ್ಯಾ, ಸೃಷ್ಟಿತ್ವಾತ್ ಪಟಸೃಷ್ಟಿವದಿತಿ ಯುಕ್ತಿಸಿದ್ಧಂ ಚ
 ಯತೋಽತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| 'ಅಧ್ಯಃ ಸಮೂತಃ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ರಸಾಚ್ಚ' ಇತಿ, 'ತಮ ಆಸೀತ್',
 ಇತಿ, 'ಅಧ್ಯಃ ಸಮೂತೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಇತ್ಯಷ್ಟಾ'ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾದೌ
 ಸಾಧನಾನ್ತರಸತ್ತೋಕ್ತನೃತ್ಯಾನ್ವಯಪಪತ್ತೇಃ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ರೂಪಧರ್ಮಾನ್ತರೇಣ ನಿಷೇಧೋ ನ
 ಸ್ವರೂಪೇಣೇತಿ ಭಾವಃ| ತಥಾ 'ತದ್ಯದಾಸೀತ್ತದಾವೃತಮಾಸೀತ್ ತಸ್ಮಾದ್ಧಾನ್ಯನ್ನ ಪರಃ ಕಿಂ
 ನಾಸ' ಇತ್ಯಾದಿಕಾ ಶ್ರುತಿಃ ತತ್ ಹರಿಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾದಿ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ವದೇತ್| ಅತಶ್ಚೇತಿ ಚ ಯೋಜ್ಯಮ್|
 ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾಚ್ಚ ಸಾಧನಾನ್ತರಸ್ವಾತನ್ತ್ರಮ್ ನೋಪೇಯಮಿತ್ಯಾಹ - ನಾಯುಕ್ತಂ
 ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿರಿತಿ| ತತ್ ಸಾಧನಾನ್ತರಸ್ವಾತನ್ತ್ರಂ ಅಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಿಶೂನ್ಯಂ ಶ್ರುತೀರ್ನ ವದೇತ್|
 ಶ್ರುತ್ಯಸಿದ್ಧಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ತು ತತ್ರ ನೈವ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಅತಃ
 ಪ್ರಮಾಣೈರನುಪಲಮ್ಯಾನ್ ಸಾಧನಾನ್ತರಸ್ವಾತನ್ತ್ರಮಿತಿ ಭಾವಃ| ವಿಮತಾ ಸೃಷ್ಟಿಃ,

ಕರ್ತೃನೃಸ್ವತನ್ತ್ರಸಾಧನಸಾಧ್ಯೇತ್ಯಾದಿಯುಕ್ತಿಸ್ತು ಪ್ರಾಗುಕ್ತಶ್ಚುತ್ಯಾದಿನಾ ಬಾಧಿತಾ |
ಸಾಧನಸತ್ತ ಶ್ರುತಿಸ್ತು ಪರತನ್ತ್ರಸಾಧನಪರೇತಿ ಭಾವಃ |

ನನ್ನೇವಂ ಹರೇರೇವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರೈ ಸ್ವರೂಪಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನೈವ ಸರ್ವಸೃಷ್ಟ್ಯಾ ದ್ಯುಪಪತ್ತೌ
ಸಾಧನಾಂತರೋಪಾದಾನಮಪಿ ತಸ್ಯ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ನಾಯುಕ್ತಂ ತದಿತ್ಯಾದಿ | ತತ್
ಸಾಧನಾಂತರೋಪಾದಾನಂ ಸ್ವತನ್ತ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಹರೇರಯುಕ್ತಂ ನ | ಲೀಲಯೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ |
ಗಮನಶಕ್ತಸ್ಯ ಪುಂಸೋಲೀಲಯಾ ದಣ್ಣಮಾಲಮ್ಯ ಗಚ್ಛತೋ ಪಙ್ಗುತ್ವವದೈಶ್ವರ್ಯಾ-
ವಿರೋಧಾತ್ | ಲೀಲಯಾತೂಪಾದಾನಮಿತಿ ಕುತಃ | ಅಶಕ್ತಸ್ಯೈವ ಕುತೋ ನೇತ್ಯತ ಆಹ -
ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿರಿತಿ | ಲೀಲಯೈವ ಸಾಧನಾಂತರೋಪಾದಾನಮಿತ್ಯೇತತ್ 'ಶಕ್ತೋಽಪಿ ಹ್ಯನ್ಯಥಾ
ಕರ್ತುಂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾನಿಯಮತೋ ಹರಿಃ | ಕಾರಣೈರ್ನಿಯತೈರೇವ ಕರೋತೀದಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯನು-
ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ಚುತಿರ್ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಾದ್ಯೂಹ್ಯಮ್ || 6 ||

ಇತರವ್ಯಪದೇಶಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಹರಿರೇವ ಸೃಷ್ಟ್ಯತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣ ಇತಿ ಯುಕ್ತಮ್ | ಜೀವೋ
ಮಹದಾದಿವಿಶ್ವಕರ್ತಾ ಚೇತನತ್ವಾತ್ ಈಶವಾದ್ಯಜ್ಞೇಕೃತೇಶವತ್ ಇತ್ಯಾದಿಯುಕ್ತ್ಯಾ
'ಜೀವಾಧ್ಯವನ್ತಿ ಭೂತಾನಿ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯನುಭವಸಂವಾದಿನ್ಯಾ ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಸಾಧಿನ್ಯಾ
ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಈಶಸೃಷ್ಟ್ಯತ್ವಶ್ರುತೇರಮಾನತ್ವಾದಿತ್ಯಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ- ಇತರವ್ಯಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿ-
ಸೂತ್ರಷಟ್ಕಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾನ್ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿರಿತಿ |

ಹರೇರಿತ್ಯಸ್ತಿ | ಹರೇರೇವ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನೋಕ್ತಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧವಾದಿನೀ ಶ್ರುತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಕುತ ಏವಂ, ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಮೇವ ಕುತೋ ನೇತ್ಯತೋಽಪಿ-ಅಯುಕ್ತಂ ತದಿತಿ | ತಚ್ಚ
ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಮಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಿಸೂನ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಹಿತಾಕರಣಾಹಿತಕರಣ-
ಕೃತ್ಸ ಪ್ರಸಕ್ತಾದಿಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧಂ ಚ ಯತೋಽತ ಇತಿ | ಚೇತನತ್ವಂ ತ್ವಪ್ರಯೋಜಕಮಿತಿ ಭಾವಃ |
ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಮೂಲಂ ಕಥಮೇವಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ ಶ್ರುತಿಃ ತಜ್ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಂ ನ ವದೇದಿತಿ
ಯೋಚ್ಯಮ್ | ಪೂರ್ವೋಕ್ತದಿಶಾ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವಾತ್ | ಸ್ವತನ್ತ್ರಕರ್ತೃತ್ವಾನುಭವಸ್ತು
ಅನ್ಯಾತನ್ತ್ರಾನುಭವಬಾಧಿತ ಇತಿ ಭಾವಃ || 7 ||

ಶ್ರುತಿಶಬ್ದಮೂಲತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನು ಜೀವ ಇವೇಶೇಽಪಿ ಕೃತ್ಸ ಪ್ರಸಕ್ತಾದಿಯುಕ್ತವಿರೋಧದೋಷನಾಮ್ಯಾತ್

ಹನ್ನಾಧಿಕರಣಶೂನ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ ತಸ್ಯಾಪಿ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣತಾ ನ ಯುಕ್ತೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಶ್ರುತೇಸ್ತು ಶಬ್ದಮೂಲತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್ | ತದರ್ಥಃ-ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇದಿತ್ಯಾದಿ |

ತತ್ ಹರೇಃ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣತ್ವಂ ಅಯುಕ್ತಂ ಕೃತ್ಸಪ್ರಸಕ್ತಾದಿಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ | ಕುತಃ | ತತ್ ಲೋಕೇ ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಣಾಂ ಈಶೇವವಿರುದ್ಧತ್ವಂ 'ಯೋಽಸೌ ವಿರುದ್ಧೋಽವಿರುದ್ಧಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಃ ತಥಾ ತತ್ ಅಪ್ರಾಕೃತಹಸ್ತಪಾಣ್ಯಾದಿಮತ್ತಂ ವಾ 'ಅಪಾಣಿಪಾದೋ ಜವನೋ ಗೃಹೀತಾ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಃ ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತಿ | ನನು ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವೇಽಪಿ ಕಥಂ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಮಪೇಯಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದಿತಿ | ತತ್ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ | ಯತಃ ತತ್ ಪ್ರಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಯೋಗ್ಯಮ್ | ನ ಹಿ ಯುಕ್ತಗಮ್ಯೇ ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧ ಇತಿ ಭಾವಃ |

ಕುತ ಏತತ್ | ಯತ್ ಮುಕ್ತಗಮ್ಯತ್ವಂ 'ಔಪನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತಿ | ಕಿಂಚ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಯುಕ್ತಂ ಸರ್ವವಿರೋಧಶಾಮಕಾನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತಮೇವ | 'ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿಃ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ', 'ನ ಚಾನ್ಯೇ ಷಾಂ ಶಕ್ತಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿವದೇತ್ | ಜೀವಂ ತು ನೈವಂ ಯತೋಽತ ಇತಿ || 8 ||

ನ ಪ್ರಯೋಜನಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣತ್ವಂ ಹರೇಃ ಸಾಧು | ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದೇಃ ಫಲವತ್ತ್ವೇಽಪೂರ್ಣತಾಪತ್ತೇಃ | ಅಸತಿ ಚ ಫಲೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಾವತ್ತ್ವಾಭಾವಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯಾದಿ-ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ನ ಪ್ರಯೋಜನವತ್ತ್ವಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತದರ್ಥಃ - ನಾಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಾದಿ |

ತತ್ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣತ್ವಂ ಅಯುಕ್ತಂ ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಫಲಮುಖಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ | ಕುತಃ | ತತ್ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದಿಸಾಧ್ಯಫಲಂ ಅನಪೇಕ್ಷ್ಯೇವ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದಿಗುಣವತ್ತ್ವಂ ಕೇವಲಂ ಲೀಲಯೈವೇತಿ 'ದೇವಸ್ಯೈಷ ಸ್ವಭಾವೋಽಯಮಾಪ್ತಕಾಮಸ್ಯ ಕಾ ಸ್ವಹಾ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಃ ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತ್ಯಾದಿ ಯೋಜ್ಯಮ್ | ಲೋಕೇ ಮತ್ತಸ್ಯ ನೃತ್ಯಗಾನಾದಿವತ್ ಪೂರ್ಣಸ್ಯಾಪಿ ಹರೇರ್ಲೀಲಾರೂಪತಯಾ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ | ಶ್ರುತೌ 'ಏಷ' ಇತ್ಯಸ್ಯೇಚ್ಛಾರೂಪಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿವ್ಯಾಪಾರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ || 9 ||

ವೈಷಮ್ಯನೈರ್ಘ್ಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಾದ್ಯನನ್ತಗುಣವತ್ವಂ ಹರೇಃ ಸಾಧು| ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ
ವಿಭಾಗೇನ ಸುಖದುಃಖಾದಿದಾನೇ ವೈಷಮ್ಯಸ್ಯ ನೈರ್ಘ್ಯಸ್ಯ ಚಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ -
ವೈಷಮ್ಯನೈರ್ಘ್ಯಣ್ಯೇ ನ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್| ತದರ್ಥಃ - ನಾಯುಕ್ತಂ
ತದಿತ್ಯಾದಿ|

ತತ್ ಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಾದ್ಯನನ್ತಗುಣವತ್ವಂ ನಾಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ ಭವತಿ| ಕುತಃ| ತತ್
ಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಾದಿಕಂ 'ಪುಣ್ಯೇನ ಪುಣ್ಯಂ ಲೋಕಂ ನಯತಿ| ಪಾಪೇನ ಪಾಪಮ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಶ್ರುತಿಃ
ಕರ್ಮಸಾಪೇಕ್ಷಂ ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಅನಾದಿ ತತ್ತದೀಯಕರ್ಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ
ಸುಖಾದಿದಾನೀನ್ನ ವೈಷಮ್ಯಾದಿ ಯುಕ್ತಿವಿರೋಧ ಇತಿ ಭಾವಃ| ನನ್ನೇವಂ ಕರ್ಮಣೋ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇ
ಪುನರ್ವೈಷಮ್ಯಾದ್ಯಪತ್ತಿಃ| ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಷು ಹರೇಃ ಸರ್ವಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾದಿಗುಣಹಾನಿರಿತ್ಯತೋಽಪಿ
ನಾಯುಕ್ತಂ ತದಿತ್ಯಾದಿ |

ತತ್ ಹರೇಃ ಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾದಿಗುಣವತ್ವಂ ಉಕ್ತಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ | ಕುತಃ| ತತ್
ಸ್ವಾಧೀನಕರ್ಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಫಲದಾನಂ 'ಸ ಕಾರಯೇತ್ ಪುಣ್ಯಮಥಾಪಿ ಪಾಪಂ ನ ತಾವತಾ
ದೋಷವಾನೀಶಿತಾಽಪಿ ಇತ್ಯಾದಿಕಾ ಶ್ರುತಿರದೋಷಂ ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್|
ತತ್ತದೀಯಾನಾದಿಪೂರ್ವಾಪೂರ್ವಪುಣ್ಯಾಧಿಕಂ ಅಪೇಕ್ಷ್ಯ ಆತ್ಮನಾ ತೈಸ್ತೈಃ ಕಾರಿತೋತ್ತರ-
ಪುಣ್ಯಾಧಿಕಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ಸುಖದುಃಖದಿಫಲದಾನೇನ ಪ್ರಾಪ್ತವೈಷಮ್ಯಾದೇರದೋಷತ್ವಸ್ಯ
ಶ್ರುತಾವಕ್ತತ್ವಾತ್ ವೇದಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕಾರಣತ್ವಾಭಾವಾನ್ನ ಕೋಽಪಿ ದೋಷ ಇತಿ ಭಾವಃ || 10 ||

ಸರ್ವಧರ್ಮಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪ್ಯನನ್ತಗುಣೋ ಹರಿರಿತ್ಯಸಾಧು| ಹರಿಃ ನಾನನ್ತಗುಣಃ ಚೇತನತ್ವಾತ್ ಚೈತ್ರವತ್|
ದೋಷವಾನ್ ಗುಣವತ್ತ್ವಾತ್ ಚೈತ್ರವದಿತ್ಯಾದಿಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ -
ಸರ್ವಧರ್ಮೋಪಪತ್ತೇಶ್ಚೇತಿ| ತದರ್ಥಃ - ನಾಯುಕ್ತಂ ತದಿತ್ಯಾದಿ|

ತತ್ ಹರೇರನನ್ತಗುಣತ್ವಾದಿಕಂ ನಾಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ನ| ಕುತಃ| ತತ್ ಹರೇಃ
ನಿರ್ದೋಷಾಶೇಷನದ್ಗುಣತ್ವಂ 'ಗುಣಾಃ ಶ್ರುತಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿಕಾ ಶ್ರುತಿಃ ವದೇದ್ಯತೋಽತ ಇತಿ|

ತಥಾ ನಾಯುಕ್ತಂ ತತ್ ಉಕ್ತಂ ಪ್ರಮೇಯಂ ಯುಕ್ತಿಹೀನಂ ನ | ಕಿನ್ನು, ಹರಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾನನ್ತಗುಣಃ
ತತ್ಪ್ರೇಷ್ಟತ್ವೇ ಸತಿ ತತ್ರ ಶಕ್ತತ್ವಾತ್ | ಹರಿಃ ಸದಾ ತ್ಯಕ್ತಾಶೇಷದೋಷಃ ತಜ್ಜಿಹಾಸುತ್ವೇ ಸತಿ ತತ್ರ
ಶಕ್ತತ್ವಾತ್, ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾ ಚೈತ್ರವದಿತ್ಯಾದಿಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಮೇವ ಯತೋಽತ ಇತಿ |
ಪ್ರಾಚೀನಯುಕ್ತಿಸ್ತು ಉಕ್ತಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿಬಾಧಿತೇತಿ ಭಾವಃ |

ಪಾದಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಪಾದಾರ್ಥಂ ಉಪಸಂಹರತಿ - ನಾಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಾದಿ | ತತ್ ತಸ್ಮಾತ್
ಪೂರ್ವವಾದ್ಯುಕ್ತಯುಕ್ತೀನಾಂ ಸಿದ್ಧಾನ್ತುಕ್ತಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿಬಾಧಿತತ್ವಾದ್ಭಗವತಃ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯ-
ನನ್ತಗುಣವತ್ತ್ವಬೋಧಿಕಾ 'ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಃ ನ
ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಂ ವದೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಶ್ರುತಿರಿತ್ಯೇಕವಚನಂ ಅರ್ಥೈಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ |
'ಪುನಸ್ತಸ್ಯಾರ್ಥವಿತ್ತಯೇ ಚಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ' ಇತ್ಯಾದಿವದಿತಿ || 11 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ
ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ಸಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಧ್ಯಾಯಸ್ಯ
ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ || 2-2 ||

ನನು ಶ್ರುತಿಃ ನಾಯುಕ್ತವಾದಿನೀತ್ಯುಕ್ತಂ, ತಥಾಪಿ ಸಾಂಖ್ಯಚಾರ್ವಾಕವೈಶೇಷಿಕಾದಿ-
ನಾನಾಮತವಿರುದ್ಧವಾದಿನೀ ವಿಷ್ಣುಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಶ್ರುತಿಃ ಅಪ್ರಮಾಣಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಸ್ತೇಷಾಂ
ಮತಾನಾಂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವಿವರಿತುಂ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ಪ್ರಾಪ್ತಃ | ತಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯಯೋಃ
ವಿವೃತ್ತತ್ವಾದಿಹ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾರ್ಥಮಾಹ -ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತಿತಃ |
ನ ತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಿಷ್ಟತಾಂ ವ್ರಜೇದಿತಿ |

ವ್ಯಾಸಸಮಯಾನ್ಯಸರ್ವಸಮಯಾನಾಂ ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಭ್ರಾಂತೀಹೇತುತ್ವೇನ
ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವೇನೇತಿ ಯಾವತ್ | ತದೇವ ಕುತಃ | ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ |
ಭ್ರಾಂತಿರಿತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಭ್ರಮಪ್ರಮಾದವಿಪ್ರಲಿಪ್ಸಾದಿಪೂರ್ವಕತ್ವೇನ | ತದೇವ ಕುತಃ |
ಅಯುಕ್ತಿತಃ | ಯುಕ್ತಿಶೂನ್ಯತ್ವಾ, ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ

ನ್ಯಾಯಮುಕ್ತವಲ್ಯಾದೌ ಅಸ್ಮಾಭಿವಿವೃತತ್ವಾತ್ ನಾತ್ಯೇತತ್ ವಿವ್ರಿಯತೇ | 'ಅಕ್ಷಪಾದಕಣಾದೌ
ಚ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಾರ್ಹತಾಸ್ತಥಾ | ಶಿವಶಕ್ತಿಮಹಾಯಾನಲೋಕಾಯತಪುರಸ್ಕರಾಃ |
ದುರಾಗಮಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ದಾಷ್ಯೋಕ್ತಪಾದ್ಮಸ್ಮತ್ಯಾದೌ ಸ್ಪಷ್ಟಮೇವ ದುರಾಗಮತ್ವಂ
ತೇಷಾಮಿತಿ |

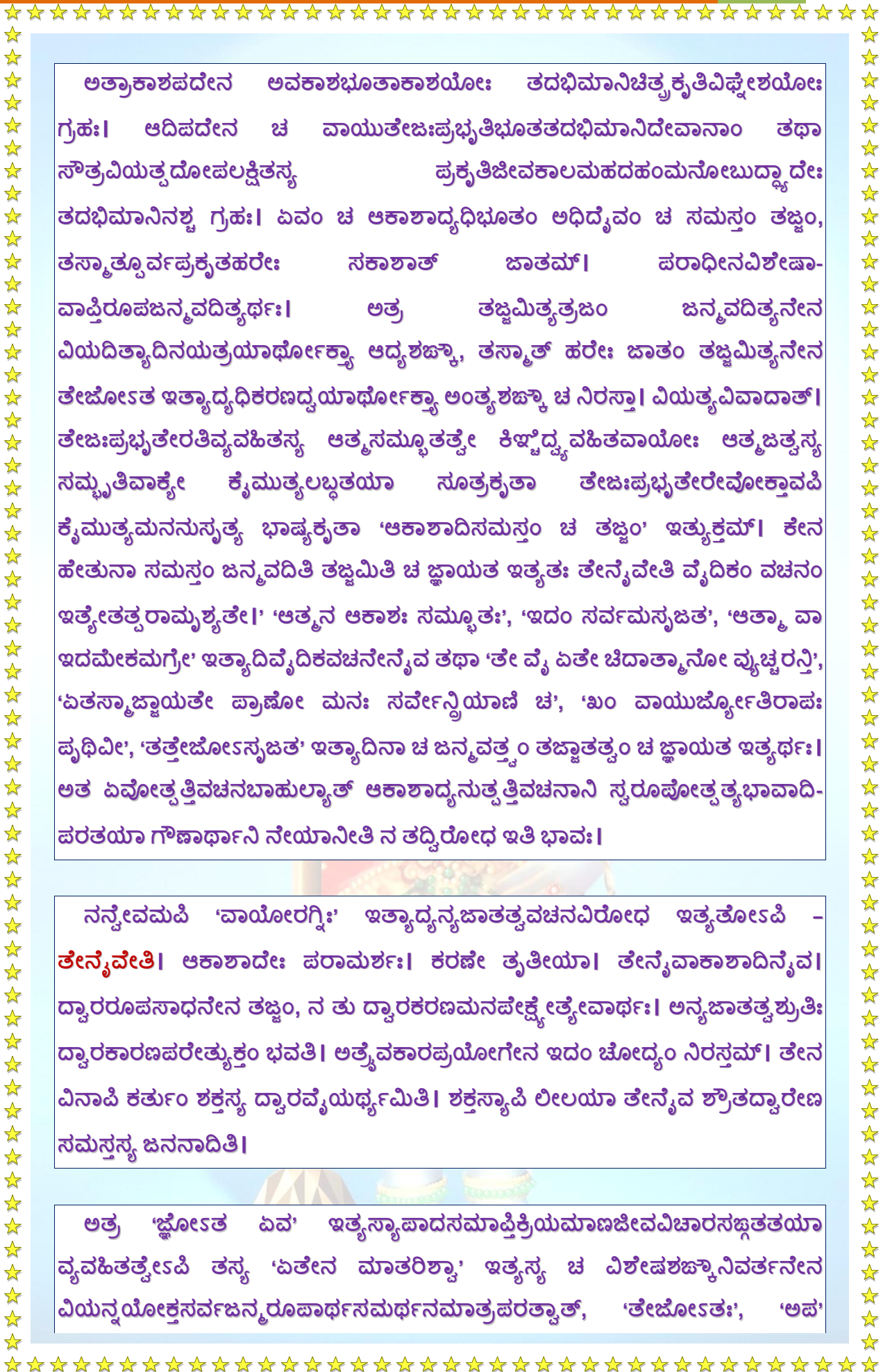
ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ
ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಯಾಂ ತತ್ವಮುಷ್ಣಾರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ
ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ || 2-2 ||

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ

ನನ್ನೇವಮುಕ್ತದಿಶಾ ಯುಕ್ತಿಸಮಯಾನಾಮಾಭಾಸತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣೋರುಕ್ತಸ್ಪಷ್ಟತ್ವಾದಿಗುಣಾನಾಂ
ತದ್ವಿರುದ್ಧತ್ವಭಾವೇಪಿ ಅಧಿದೈವಾಧಿಭೂತಾದ್ಯನಾದಿತ್ವಾವೇದಕಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ
ಶ್ರುತಿ ವಿರೋಧಂ ಪರಿಹರ್ತುಂ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ | ತದರ್ಥೋಕ್ತಿಪರತಯಾ ಉಕ್ತಾ
ಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾ ಇತ್ಯನ್ವಿಮಾರ್ಥಂ ಅತ್ರಾಪ್ಯಾಕೃಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಹಿ | ಪೂರ್ವಾರ್ಥಾಯೇ
ಅಶೇಷ ಸಮನ್ವಯೇನೋಕ್ತಾಃ ಹರೇಃ ಸೃಷ್ಟತ್ವಾದಯಃ ಸರ್ವಶಃ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ
ವೇದೇನಾವಿರುದ್ಧಾ ಉಕ್ತಾಃ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹರೇಃ
ಸೃಷ್ಟತ್ವಾದಿಗುಣವತ್ತ್ವೇ ಆಕಾಶಾದ್ಯನುತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತ್ಯವಿರೋಧಂ ವಕ್ತಿ ಅಸ್ಮಿನ್ ಪಾದ ಇತಿ
ಯಾವತ್ |

ವಿಯದಾಧಿ ಪಞ್ಚ ಅಧಿಕರಣಃ

ನನು ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೇನ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯನಂತಗುಣ ಇತಿ
ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥಾಯೋಕ್ತಮಯುಕ್ತಮ್ 'ಅನಾದಿವಾ ಅಯಮಾಕಾಶಃ' 'ವಾಯುರ್ವಾ ವ ನಿತ್ಯಃ',
'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಆಕಾಶವಾಯುಜೀವಾನುತ್ಪತ್ತಿಬೋಧಕವೇದೇನ ತಥಾ
'ವಾಯೋರಗ್ನಿಃ | ಅಗ್ನೇರಾಪಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅಗ್ನಾದೇಃ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ
ವಾಯ್ವಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಚೈತನ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಬೋಧಕೇನ, ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ ವಾಯ್ವಾದಿಜಡೋಪಾದಾನ-
ಕತ್ವಬೋಧಕೇನ ಚ ವೇದವಾಕ್ಯೇನ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ - ನ ವಿಯದಶ್ರುತೇರಿತಿ,
ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ವೇತಿ, ಜ್ಞೋತ ಏವೇತಿ, ತೇಜೋತಸ್ತಥಾ ಹ್ಯಾಹೇತಿ, ಅಪ ಇತಿ
ಪಞ್ಚಾಧಿಕರಣಾನಿ | ತೇಷಾಮರ್ಥಮಾಹ - ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವೇತಿ |

ಅತ್ರಾಕಾಶಪದೇನ ಅವಕಾಶಭೂತಾಕಾಶಯೋಃ ತದಭಿಮಾನಿಚಿತ್ರಕೃತಿವಿಘ್ನೇಶಯೋಃ
 ಗ್ರಹಃ| ಆದಿಪದೇನ ಚ ವಾಯುತೇಜಃಪ್ರಭೃತಿಭೂತತದಭಿಮಾನಿದೇವಾನಾಂ ತಥಾ
 ಸೌತ್ರವಿಯತ್ಸದೋಪಲಕ್ಷಿತಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಜೀವಕಾಲಮಹದಹಂಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಾದೇಃ
 ತದಭಿಮಾನಿನಶ್ಚ ಗ್ರಹಃ| ಏವಂ ಚ ಆಕಾಶಾದ್ಯಧಿಭೂತಂ ಅಧಿದೈವಂ ಚ ಸಮಸ್ತಂ ತಜ್ಜಂ,
 ತಸ್ಮಾತ್ಸೂರ್ವಪ್ರಕೃತಹರೇಃ ಸಕಾಶಾತ್ ಜಾತಮ್| ಪರಾಧೀನವಿಶೇಷಾ-
 ವಾಪ್ತಿರೂಪಜನ್ಮವದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಅತ್ರ ತಜ್ಜಮಿತ್ಯತ್ರಜಂ ಜನ್ಮವದಿತ್ಯನೇನ
 ವಿಯದಿತ್ಯಾದಿನಯತ್ರಯಾರ್ಥೋಕ್ತಾ ಆದ್ಯಶಿಷ್ಯಾ, ತಸ್ಮಾತ್ ಹರೇಃ ಜಾತಂ ತಜ್ಜಮಿತ್ಯನೇನ
 ತೇಜೋಽತ ಇತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕರಣದ್ವಯಾರ್ಥೋಕ್ತಾ ಅಂತ್ಯಶಿಷ್ಯಾ ಚ ನಿರಸ್ತಾ| ವಿಯತ್ಯವಿವಾದಾತ್|
 ತೇಜಃಪ್ರಭೃತೇರತಿವ್ಯವಹಿತಸ್ಯ ಆತ್ಮನಮ್ಭೂತತ್ವೇ ಕಿಂಚಿದ್ವ್ಯವಹಿತವಾಯೋಃ ಆತ್ಮಜತ್ವಸ್ಯ
 ಸಮ್ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯೇ ಕೈಮುತ್ಯಲಭತಯಾ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ತೇಜಃಪ್ರಭೃತೇರೇವೋಕ್ತಾವಪಿ
 ಕೈಮುತ್ಯಮನನುಸೃತ್ಯ ಭಾಷ್ಯಕೃತಾ 'ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್| ಕೇನ
 ಹೇತುನಾ ಸಮಸ್ತಂ ಜನ್ಮವದಿತಿ ತಜ್ಜಮಿತಿ ಚ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯತಃ ತೇನೈವೇತಿ ವೈದಿಕಂ ವಚನಂ
 ಇತ್ಯೇತತ್ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ| 'ಆತ್ಮನ ಆಕಾಶಃ ಸಮ್ಭೂತಃ', 'ಇದಂ ಸರ್ವಮಸೃಜತ', 'ಆತ್ಮಾ ವಾ
 ಇದಮೇಕಮಗ್ರೇ' ಇತ್ಯಾದಿವೈದಿಕವಚನೇನೈವ ತಥಾ 'ತೇ ವೈ ಏತೇ ಚಿದಾತ್ಮಾನೋ ವ್ಯುಚ್ಚರನ್ತಿ',
 'ಏತಸ್ಮಾಜ್ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾಣೋ ಮನಃ ಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ', 'ಋಂ ವಾಯುರ್ಜ್ಯೋತಿರಾಪಃ
 ಪೃಥಿವೀ', 'ತತ್ತೇಜೋಽಸೃಜತ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಚ ಜನ್ಮವತ್ತ್ವಂ ತಜ್ಜಾತತ್ವಂ ಚ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
 ಅತ ಏವೋತ್ಪತ್ತಿವಚನಬಾಹುಲ್ಯಾತ್ ಆಕಾಶಾದ್ಯನುತ್ಪತ್ತಿವಚನಾನಿ ಸ್ವರೂಪೋತ್ಪತ್ಯಭಾವಾದಿ-
 ಪರತಯಾ ಗೌಣಾರ್ಥಾನಿ ನೇಯಾನೀತಿ ನ ತದ್ವಿರೋಧ ಇತಿ ಭಾವಃ|

ನನ್ನೇವಮಪಿ 'ವಾಯೋರಗ್ನಿಃ' ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯಜಾತತ್ವವಚನವಿರೋಧ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ -
ತೇನೈವೇತಿ| ಆಕಾಶಾದೇಃ ಪರಾಮರ್ಶಃ| ಕರಣೇ ತೃತೀಯಾ| ತೇನೈವಾಕಾಶಾದಿನೈವ|
 ದ್ವಾರರೂಪಸಾಧನೇನ ತಜ್ಜಂ, ನ ತು ದ್ವಾರಕರಣಮನಪೇಕ್ಷೇತ್ಯೇವಾರ್ಥಃ| ಅನ್ಯಜಾತತ್ವಶ್ರುತಿಃ
 ದ್ವಾರಕಾರಣಪರೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ| ಅತ್ಯವಕಾರಪ್ರಯೋಗೇನ ಇದಂ ಚೋದ್ಯಂ ನಿರಸ್ತಮ್| ತೇನ
 ವಿನಾಪಿ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ತಸ್ಯ ದ್ವಾರವೈಯರ್ಥ್ಯಮಿತಿ| ಶಕ್ತಸ್ಯಾಪಿ ಲೀಲಯಾ ತೇನೈವ ಶ್ರುತದ್ವಾರೇಣ
 ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಜನನಾದಿತಿ|

ಅತ್ರ 'ಜ್ಞೋಽತ ಏವ' ಇತ್ಯನ್ಯಾಪಾದಸಮಾಪ್ತಿಕ್ರಿಯಮಾಣಜೀವವಿಚಾರಸನ್ನತತಯಾ
 ವ್ಯವಹಿತತ್ವೇಽಪಿ ತಸ್ಯ 'ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ವಾ' ಇತ್ಯಸ್ಯ ಚ ವಿಶೇಷಶಿಷ್ಯಾನಿವರ್ತನೇನ
 ವಿಯನ್ನಯೋಕ್ತಸರ್ವಜನ್ಮರೂಪಾರ್ಥಸಮರ್ಥನಮಾತ್ರಪರತ್ವಾತ್, 'ತೇಜೋಽತಃ', 'ಅಪ'

ಇತ್ಯನಯೋರಪಿ ಅನ್ಯೋಪಲಕ್ಷಣತಯಾ ಕೈಮುತ್ಯೇನ ವಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ತಜ್ಜತ್ವೋಕ್ತಿಪರತ್ವಂ ಚ ದ್ಯೋತಯಿತುಂ ನಯಪಿಷ್ಕಾಕಸ್ಯಾರ್ಥಂ 'ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ' ಇತಿ ಸಂಜ್ಞೆಪ್ರಾಭಾಷತ ಇತಿ ||

ಪೃಥಿವ್ಯಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಹರೇಃ ಸಾಕ್ಷಾದನ್ಯದ್ವಾರಾ ಚ ಸರ್ವಸ್ರಷ್ಟೃತ್ವಮುಕ್ತಂ, ತದಯುಕ್ತಮ್ | ತಸ್ಯ ಪೃಥಿವೀಸೃಷ್ಟ್ವಾ 'ಅಧ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀ' ಇತಿ 'ಹೃಪಾಂ ದ್ವಾರತ್ವಶ್ರುತೇಃ', 'ತಾ ಆಪ ಐಕ್ಷಂತ', 'ತಾ ಅನ್ನಮಸೃಜಂತ' ಇತ್ಯಪಾಂ ಅನ್ನದ್ವಾರತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ತುಲ್ಯಬಲತಯಾ ದ್ವಯೋರಪಿ ದ್ವಾರಶ್ರುತ್ಯೋರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಪೃಥಿವ್ಯಧಿಕಾರರೂಪಶಬ್ದಾಂತರಾದಿಭ್ಯ ಇತಿ ಸೂತ್ರಮ್ | ತಸ್ಯಾರ್ಥಃ - ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ ಚೇತ್ಯಾದಿ |

ತೇನೈವಾಕಾಶಾದಿನಾ 'ಆಕಾಶಾದ್ವಾಯುಃ ವಾಯೋರಗ್ನಿಃ ಅಗ್ನೇರಾಪಃ ಅಧ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತದ್ವಾರಭೂತಸಾಧನೇನೈವ ತಜ್ಜಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞೆಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ | 'ತಾ ಅನ್ನಮಸೃಜಂತ' ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಂತರಸ್ಥಾನಶಬ್ದಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯರ್ಥತ್ವೇನಾವಿರೋಧಾದಿತಿ ಭಾವಃ | ಕೇನ ಹೇತುನಾನ್ವಶ್ರುತೇಃ ಪೃಥಿವ್ಯರ್ಥತ್ವಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ತೇನೈವೇತಿ | 'ಆಪಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀ ಚಾನ್ನಂ', 'ಪೃಥಿವೀ ವಾ ಅನ್ನಮ್' ಇತ್ಯಾದಿವೈದಿಕವಚನೇನೈವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ತದಭಿಧ್ಯಾನಾಧಿಕರಣ

ನನು ನ ಹರೇಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮ್ | 'ರುದ್ರೋ ಮಾ ವಿಶಾಂತಕಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಶ್ರುತೌ ಅಂತಕಪದೇನ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸಂಹರ್ತೃತ್ವೋಕ್ತಾತದ್ವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ತದಭಿಧ್ಯಾನಾದೇವ ತು ತಲ್ಲಿಜ್ಞಾತ್ಸ ಇತಿ ಸೂತ್ರಮ್ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ಲೀಯತ ಇತಿ |

ತೇನೈವೇತಿ, 'ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ' ಇತಿ ಚ ವರ್ತತೇ | ಆಕಾಶವಾಯುತೇಜಃಪ್ರಭೃತ್ಯಧಿದೈವಾಧಿ ಭೂತಾಂತಂ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ತೇನೈವ ಪ್ರಸ್ತುತಹರಿಣೈವ ಲೀಯತೇ | ನ ತು ರುದ್ರೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೇನಮಾನೇನ ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯತ ಆಹ - ತೇನೈವೇತಿ | 'ಯಮಪ್ಯೇತಿ ಭುವನಂ ಸಾಮ್ವರಾಯೇ ಸ ನೋ ಹರಿರ್ಘೃತಮಿಹಾಯುಷೇತ್ತು ದೇವಃ', 'ಯ ಇದಂ ವಿಲಾಪಯತಿ ಸ ಹರಿಃ', 'ಸೃಷ್ಟ್ವಾಪಾತಾ ಚ ಸಂಹರ್ತಾ ಸ ಏಕೋ ಹರಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿವೈದಿಕವಚನೇನೈವೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಂತಕಶ್ರುತೇಃ ಕಾ ಗತಿರಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ತೇನೈವೇತಿ |

ರುದ್ರೇಣೈವ ದ್ವಾರಸಾಧನೇನ ಭಗವತಾ ಕರ್ತ್ರಾ ಲೀಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ದ್ವಾರಪರಾ ಸಾ ಶ್ರುತಿರಿತಿ ಭಾವಃ| ಅಸ್ಯಾಂ ಯೋಜನಾಯಾಂ ಸಮಸ್ತಪದಂ ಸಮ್ಭಾವಿತಸರ್ವಪರಮ್| ಕೇನೈವಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ತೇನೈವೇತಿ| 'ಸ ರುದ್ರೇಣ ವಿಲಾಪಯತಿ', 'ಸೃಷ್ಟ್ಯತ್ಪಾದಿಕಮನ್ಯೇಷಾಂ ದಾರುಯೋಷಾವತ್ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಮೀಶಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿವೈದಿಕವಚನೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ವಿಪರ್ಯಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಕ್ರಮಾದ್ವಿಲೀಯತ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ಲೋಕಾನುಸಾರಿತ್ವಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮೇಣೈವ ವಿಲೀಯತ ಇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ 'ವ್ಯತ್ಕ್ರಮಾದ್ವಿಲಯಶ್ಚೈವ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಭಿಃ ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಾನಾಂ ನಾಮರ್ಥ್ಯಾಧಿಕೃತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚ ವಿಪರೀತಕ್ರಮೇಣ ಲೀಯತ ಇತಿ ವಕ್ತುಂ - ವಿಪರ್ಯಯ ತು ಕ್ರಮೋಽತ ಉಪಪದ್ಯತೇ ಚೇತಿ ಸೂತ್ರಮ್|

ತದರ್ಥೋ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾಚಿನಾ ತೇನೈವೇತ್ಯನೇನ ನಿರವಕಾಶಶ್ರುತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧೇನೈವ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥೇನ ವಿಪರೀತ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ ಚ ಲೀಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಖ್ಯಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ| ಕ್ರಮಶ್ರುತಯಸ್ತು ವಿಪರೀತಕ್ರಮಸ್ಯಾಪಿ ಕ್ರಮತ್ಪಾತ್ರತ್ವರತ್ವೇನ ಸಾವಕಾಶ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

ಅನ್ತರಾಧಿಕರಣ

ಸಮಸ್ತಂ ಚ ತು ವಿಜ್ಞಾನಮನಸ್ತತ್ವೇ ವಿನಾ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚಾನ್ತರಾ ವಿಜ್ಞಾನಮನಸೀ ಕ್ರಮೇಣೇತ್ಯೇತನ್ನಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸಂಖ್ಯಹೀತಃ ||

ಅಸಮ್ಭವಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ನ ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣ

ನನು ಹರೇರಪಿ 'ಅಸತಃ ಸದಜಾಯತ' ಇತಿ , 'ಸ ಇದಂ ಸರ್ವಂ ವಿಲಾಪ್ಯಾನ್ತಸ್ತಮಸಿ ವಿಲೀನಃ' ಇತಿ ಚ ಜನ್ಮಲಯಯೋಃ ಶ್ರವಣಾನ್ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ತೃತಾ| ನ ಚ 'ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ಪ್ರಿಯತೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಃ| ಅಸ್ಯಾ ಜನ್ಮಲಯಾಭಾವಶ್ರುತೇಃ ಜೀವೇ ಜನ್ಮಲಯಾಭಾವಶ್ರುತೇರಿವ ಈಶ್ವರಸ್ವರೂಪಪರತ್ವೇನ ಜನ್ಮಲಯಶ್ರುತೇಸ್ತು ಪರಾಧೀನವಿಶೇಷದೇಹಾವಾಪ್ತಿತ್ವಾಗಾಖ್ಯಾ- ಜನ್ಮಲಯಪರತ್ವೇನ ಚ ವ್ಯವಸ್ಥೋಪಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಅಸಮ್ಭವಸ್ತು ಸತೋಽನುಪಪತ್ತೇರಿತಿ, ನಾತ್ಮಾ ಶ್ರುತೇರ್ನಿತ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ ತಾಭ್ಯಃ ಇತಿ ಚಾಧಿಕರಣದ್ವಯಮ್|

ತದರ್ಥಮಾಹ - ಸೋಽನುತ್ಪತ್ತಿಲಯಃ ಕರ್ತೇತಿ |

ಸಃ ಅಶೇಷಜನ್ಮಲಯಹೇತುತ್ವೇನ ಪ್ರಸ್ತುತೋ ಹರಿಃ ಪರಾಧೀನವಿಶೇಷಾವಾಪ್ತಿ-
ರೂಪೋತ್ಪತ್ತಿಶೂನ್ಯಃ | ದೇಹತ್ಯಾಗಾಖ್ಯಲಯಶೂನ್ಯಶ್ಚೇತ್ಯರ್ತಃ | ಕುತಃ | ಕರ್ತೇತಿ
ಹೇತುಗರ್ಭಮಿದಮ್ | ಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಸ್ವತನ್ತ್ರತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವತನ್ತ್ರಃ ಕರ್ತೇತಿ ಸ್ಮರಣಾತ್ |
ತಜ್ಜನ್ಮಶ್ರುತಿಃ ವಾಯೋರೀಶಜತ್ವಪರಾ | ವಿಲೀನಶ್ರುತಿರಪಿ ಅಪಿಹಿತತ್ವಪರೇತಿ ಭಾವಃ |

ಅತ್ರಾಸಮ್ಭವಸ್ತಿತ್ಯಸ್ಯ ಅಸಮ್ಭವಜ್ಜನ್ಮನೋರ್ನಭೋನಭಸ್ವತೋಃ ಶ್ರುತ್ಯೈವ ಜನ್ಮೋಕ್ತೌ
ತರ್ಹಿ ತಾದೃಶಸ್ಯಾಪೀಶಸ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯೈವ ಜನ್ಮಾಸ್ತು ಇತ್ಯುತ್ಪನ್ನಚೋದ್ಯನಿರಾಸಕತಯಾ
ಪೂರ್ವತ್ಯೈವ ಸಜ್ಜತತ್ವೇನ ಪೂರ್ವತ್ರ ನಿವೇಶೇಽಪಿ, ತಥಾ, ನಾತ್ಮಾ ಶ್ರುತೇರಿತ್ಯಸ್ಯ ತು ಸರ್ವಸ್ಯ
ವ್ಯುತ್ಕಮೇಣ ಶ್ರುತ್ಯೈವ ಲಯೋಕ್ತೌ ತರ್ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಪಿ ತಥೈವ
ಸೋಽಸ್ತಿತಿಶಙ್ಕಾನಿರಾಸಕತಯಾ ಲಯಪ್ರಕರಣಾನಂತರಂ ನಿವೇಶೇಽಪಿ ಶ್ರೋತುರ್ಬುದ್ಧಿ-
ಸೌಕರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಹಿತಯೋರಪಿ ಏಕತ್ಯೈವ ಸಜ್ಜಪ್ಯೈವಾರ್ಥಭಾಷಣಮ್ | ಏವಂ ಅಗ್ರೇಽಪಿ
ಬೋಧ್ಯಮ್ |

ನನು ಯಥಾ ಆಕಾಶಾದೇಃ ಜನ್ಮೋಕ್ತೈವ ಲಯಃ ಸಿದ್ಧಃ ಏವಂ ಭಗವತೋಽಪಿ
ಅಸಮ್ಭವಸ್ತಿತ್ಯನೇನ ಜನ್ಮಾಭಾವೋಕ್ತೈವ ಲಯಾಭಾವಃ ಸಿದ್ಧಃ | ತತ್ತಿಂ ನಾತ್ಮೇತಿ ಸೂತ್ರೇಣ |
ನಹ್ಯಾಕಾಶಾದೇಃ ಲಯವ್ಯುತ್ಪಾದನಾರ್ಥಮಧಿಕರಣಾಂತರಮಸ್ತಿ | ತದಭಿಧ್ಯಾನಾದಿತ್ಯಾದೌ ಕೇನ
ಲಯ ಇತ್ಯಾದೇರೇವ ಚಿಂತನಾದಿತಿ ಚೇತ್ | ಉಚ್ಯತೇ |
ಪರಾಧೀನವಿಶೇಷಾವಾಪ್ತಿರೂಪಜನ್ಮಶೂನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಲೀಲಯಾ ದೇಹೋತ್ಪಾದತನ-
ತ್ಯಾಗರೂಪಲಯೋ ನೇತಿ ಸಮರ್ಥನಾರ್ಥತ್ವಾದವೈಯ್ಯರ್ಥಮ್ | ಅಸ್ಯ 'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ'
ಇತಿ ದೇಹನಿತ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯುಕ್ತೇರಿತಿ ||

ಉತ್ಪಾನ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ಅಣುಹೇಷ ಆತ್ಮಾ' ಇತಿ ಜೀವಾಣುತ್ವಶ್ರುತೇಃ 'ವ್ಯಾಪ್ತಾ ಹ್ಯಾತ್ಮಾನಃ' ಇತಿ
ತದಣುತ್ವಶ್ರುತಿವಿರೋಧೇನ ಅಮಾನತ್ತೇನ ಪ್ರಾಗುಕ್ತ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೋಹರಾವಯುಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಉತ್ಪಾನ್ಯಧಿಕರಣಗತೀನಾಮಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಸಪ್ತಕಮ್ | ತದರ್ಥಮಾಹ - ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ
ಸದೇತಿ |

ಗಚ್ಛತೀತಿ ಗಮೇರ್ಡಃ| ಸದಾ ಉತ್ಪಾನ್ತಿಕಾಲೇ ಪರಲೋಕಾದಿಗಮನಾಗಮನಕಾಲೇ ಚ
ಪ್ರಸ್ತುತ ಹರ್ಯಧೀನಗಮನಾಗಮನಾದಿಮಾನ್ ಜೀವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
‘ಸೋತ್ಮಾಚ್ಛರೀರಾದುತ್ಯಮ್ಯಾಮುಂ ಲೋಕಮಧಿಗಚ್ಛತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ
ಗತ್ಯಾಗತಿಮತ್ತಾದಣುರ್ಜೀವಃ| ವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ರುತಿಃ ಬ್ರಹ್ಮಪರೇತಿ ಭಾವಃ| ಅಣುತ್ವೇ
ಸೌತ್ರಯುಕ್ತಿಸೂಚನಾಯೈವಂ ನಿರ್ದೇಶಃ| ನಚೇಶ್ವರೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ| ತತ್ರಾಣುತ್ವಸ್ಯಾಪಿ
ಅಕ್ಷರನಯಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್| ನಚ ಮಧ್ಯಮಪರಿಮಾಣತ್ವೇಽಪ್ಯುಪಪತ್ತಿಃ| ಅನಿತ್ಯತ್ವಾಪಾತೇನ ತಸ್ಯ ನ
ಚ ಪರ್ಯಾಯಾದಪೀತ್ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತದಿಶಾ ನಿರಸ್ತತ್ವಾದಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್| ನ ಚ
ಗತ್ಯಾದೇರ್ಮನೋಗತಸ್ಯ ಆತ್ಮನ್ಯುಪಚಾರಾದಸಿದ್ಧಿಃ| ‘ಸ ತತ್ರ ಪರ್ಯೇತಿ ಜಕ್ಷನ್ ಕ್ರೀಡನ್’ ಇತಿ
ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಶ್ರುವಣಾತ್| ಅತ ಏವ ಸದೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ| ಅತ್ರ ಗತ್ಯಾದಿಮಾನ್ ಜೀವ ಇತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ
ಗತ್ಯಾದೇರೀಶವಶತ್ಪ್ರೋಕ್ತಿಸ್ತು ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಚೋತ್ತರಯೋರಿತಿ ಸೂತ್ರೋಕ್ತಂ
ಗತ್ಯಾದೇರೀಶಾಧೀನತ್ವಂ ಚ ಸಜ್ಞಹೀತುಮ್| ‘ಪರೇಣ ನೀಯತೇ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ| ತೇನ
ಜೀವಮಾದಾಯ ಹರೇಲೋಕಾನ್ತರಗಮನೇ ಜೀವವದೇವ ದುಃಖಭೋಗಾದಿಕಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ
ನಿರಸ್ತಮ್| ಸ್ವತನ್ತ್ರತ್ವೇನ ತಸ್ಯ ತತ್ಪರಿಹಾರಸಮ್ಯವಾದಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್| ಉಕ್ತಂ ಚ
ಸಮೋಗಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇನ್ನ ವೈಶೇಷ್ಯಾದಿತಿ| ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕ ಇತ್ಯತ್ರೇವ ತದ್ವಶಗಃ
ಇತ್ಯತ್ರಾಪ್ಯರ್ಥೋ ಧ್ಯೇಯಃ ||

ವ್ಯತಿರೇಕಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ‘ಸ ಏಕಥಾ ನ ಸಪ್ತಥಾ’ ಇತಿ ಜೀವೈಕರೂಪ್ಯಶ್ರುತೇಃ ‘ಸ ಪಞ್ಚಥಾ ಸ ಸಪ್ತಥಾ’ ಇತಿ
ತದ್ಬಾಹುರೂಪ್ಯಶ್ರುತಿವಿರೋಧೇನ ಅಮಾನತ್ವಾನ್ನ ಹಠೌ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೋ ಯುಕ್ತಃ| ನ ಚ
ಬಹುರೂಪ್ಯಮಣೌ ಜೀವೇ ಯುಕ್ತಮ್| ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾತ್ ಕಾಯವ್ಯೂಹೇನ ಬಹುರೂಪ್ಯಮಿತ್ಯಸ್ಯ
ವಿಭಾವೇವ ಸಮ್ಯವೇನ ಅಣಾವಯೋಗಾತ್| ನ ಚ ಭಿನ್ನಾಂಶಶೂನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಜೀವಸ್ಯ
ಅಘಟಿತಘಟಕಶಕ್ತ್ಯಾ ಅಗನ್ಯಾದೇಃ ಸಮುದ್ರಪಾನಾದಿಕಮಿವ ಯುಕ್ತಂ ಬಹುರೂಪತ್ವಮಿತಿ
ವಾಚ್ಯಮ್| ತಥಾ ಸತಿ ಜೀವಸ್ಯೇಶ್ವರೇಣ ಸಾಮ್ಯಾಪಾತಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - **ವ್ಯತಿರೇಕೋ**
ಗನ್ನವತ್ತಥಾ ಚ ದರ್ಶಯತೀತಿ| ತದರ್ಥಮಾಹ- ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದೇತಿ|

ಜೀವಃ ಯೋಗೀಭೂತೋಽಶೀ ಜೀವಃ ಭಗವದ್ವಶಃ ಸನ್ನೇವಾಂಶತಃ ಪೃಥಗ್ಗತಿಮಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ|
ಯೋಗಿಜೀವಸ್ಯ ಯೋಗಾರಾಧಿತಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ಅಂಶಾನಾಂ ಪೃಥಗ್ಗತಿಸಮ್ಯವೇನ
ಬಹುರೂಪತ್ವಸ್ಯ ಈಶಾಧೀನತ್ವಾನ್ನ ತೇನ ಗುಣಸಾಮ್ಯಾಪಾತಃ| ‘ಯಥಾ ಯಥೇಶ್ವರಃ ಕುರುತೇ

ತಥಾ ತಥಾ ಭವತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಐಕವಿದ್ಯಶ್ರುತಿ ಸ್ವರೂಪೈಕೃಪರೇತಿ ಭಾವಃ ||

ಪೃಥಗುಪದೇಶಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ದ್ವಾಸುಪರ್ಣೇತ್ಯಾದಿಜೀವೇಶಭೇದಶ್ರುತೇಃ ತತ್ತ್ವಮನ್ಯಾದ್ಯಭೇದಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ತೇ ಜೀವೇಶಭೇದಾಸಿದ್ಧ್ಯಾ ನ ಹರೇಃ ವಿಶ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದೌ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೋ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಪೃಥಗುಪದೇಶಾದಿತಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತಸ್ಯಾರ್ಥೋ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದೇತಿ |

ಜೀವಃ ಸದಾ ತದ್ವಶಗೋ ಹರ್ಯಧೀನತ್ವೇನ ವರ್ತಮಾನೋ ನ ಕದಾಚಿತ್ತದೈಕ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತರ್ಹ್ಯಭೇದಶ್ರುತಿರಮಾನಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶ ಇತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಗಮಿರತ್ರ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಃ | ಆನನ್ಯಾದೇರುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಜೀವಃ ಪ್ರಸ್ತುತಹರ್ಯಧೀನಜ್ಞಾನಾನನ್ಯಾದಿಮಾಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಈಶ್ವರವಜ್ಜೀವೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಮಾನಿತಿ ಕೃತ್ವಾ ಆದಿತ್ಯೋ ಯೂಪಃ, ಸಿಂಹಶ್ಚೈತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿವದಭೇದಶ್ರುತಿಃ ಸಾದೃಶ್ಯಾದಭೇದಪರೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ ||

ಯಾವದಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಜ್ಞೋತ ಏವೇತಿ ಜೀವನ್ಯಾಪ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರುಕ್ತಾ | ತಥಾ ತ್ವೇ ಜೀವೋ ವಿನಾಶೀ ಜನಿಮತ್ತಾದಿತಿ ಯುಕ್ಯುಪೇತಯಾ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಲಯಮಭ್ಯುಪೈತಿ' ಇತಿ ಜೀವಾನಿತ್ಯತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಸೋಽನಾದಿನಾ ಪುಣ್ಯೇನ ಪಾಪೇನ ಚಾನುಬದ್ಧಃ ಪರೇಣ ನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಆನನ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ' ಇತಿ ಜೀವನಿತ್ಯತ್ವಶ್ರುತೇರ್ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ತೇಪ್ರಾಪ್ತೇ ಜ್ಞೋತ ಇತ್ಯತ್ರ ಚ ರೇತೋರುಪೋಪಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರುಕ್ತಾವಪಿ ಉಪಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬರೂಪಜೀವೋತ್ಪತ್ತೇ- ರಾವಶ್ಯಕತ್ವೇ ವಿನಾಶಿತ್ವಧೌವ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್-ಯಾವದಾತ್ಮಭಾವಿತ್ವಾಚ್ಚ ನ ದೋಷಸ್ತದ್ವರ್ಶನಾದಿತಿ | ತಸ್ಯಾರ್ಥಃ - ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದಾ |

ಜೀವಃ ಸದಾ ತದ್ವಶತ್ವೇನ ವಿದ್ಯಮಾನಃ ನ ಕದಾಚಿದುಪಾಧಿನಾಶಾದಿನಾ ಹೀಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಬಾಹ್ಯದೇಹರೂಪೋಪಾಧೇಃ ಜನ್ಮಲಯವತ್ತ್ವೇಽಪಿ ಸ್ವರೂಪೋಪಾಧೇಃ ಅನ್ಯನ್ಯಾನಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಾವಾತ್ | ತಸ್ಯ ಯೋಽನುತ್ಪತ್ತಿಲಯ ಇತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಅನಾದಿನಿತ್ಯಬಿಮ್ಬಭೂತೇಶ್ವರಸನ್ನಿಧೇಶ್ಚ ಭಾವೇನಾನಾದಿನಿತ್ಯೋ ಜೀವ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

ಪುಂಸ್ತಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಜೀವಸ್ಯ 'ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾ ಸಹ ದೇವೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಾಣಾಭೂತಾನಿ ಸಮೃತಿಷ್ಠಂತಿ ಯತ್ರ' ಇತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಾನನ್ನಾತ್ಮಕತ್ವಾದಿಶ್ರುತೇಃ 'ಸ ದುಃಖಾದ್ವಿಮುಕ್ತ ಆನನ್ದೀಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಆನನ್ನಾದ್ಯನಾತ್ಮಕತ್ವಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ತೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯಾಯೋಗ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಪುಂಸ್ತಾಧಿವತ್ತ್ವಸ್ಯ ಸತೋಽಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೋಗಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದೇತಿ |

ಗಚ್ಛತಿರತ್ರ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥೋ, ನಿವೃತ್ತೇ ಗತಮಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಾನ್ನಿವೃತ್ಯರ್ಥೋ ವಾ | ಏವಂ ಚ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಹರ್ಯಧೀನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಶಬ್ದಿತಾನನ್ದಗೋಚರಾನುಭವವಾನಿತಿ ವಾ ಹರ್ಯಧೀನಾಭಿವ್ಯಕ್ತ್ಯಾಖ್ಯಾವಿದ್ಯಾನಿವೃತ್ತಿಮಾನಿತಿ ವಾರ್ಥಃ | ಯಥಾ ಬಾಲ್ಯೇ ಸತೋಽಪಿ ಪುಂಸ್ತಾದೇಃ ಯೌವನೇಽಭಿವ್ಯಕ್ತ್ಯಾ ಇದಾನೀಂ ಪುಮಾನ್ ಪುರಾ ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಿಸ್ತಥಾ | ಜೀವಸ್ವರೂಪಸ್ಯೈವ ಆನನ್ನಾದೇಃ ಪ್ರಾಗವಿದ್ಯಾವೃತಸ್ಯ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಈಶಪ್ರಸಾದಾಯತ್ತಾಯ ಆನನ್ನಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪಾಯಾ ಅವಿದ್ಯಾನಿವೃತ್ತಿರೂಪಾಯಾ ವಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತೇರ್ಭಾವೇನ' ದುಃಖಾದ್ವಿಮುಕ್ತ ಆನನ್ದೀಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದಿವ್ಯಪದೇಶೋಪಪತ್ಯಾಜೀವಸ್ಯಾನನ್ನಾದ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವೇ ನ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ ಇತಿ ಭಾವಃ | ಅತ್ರ ಜೀವೋಽಭಿವ್ಯಕ್ತಿಮಾನಿತಿ ವಾಚ್ಯೇ ತಸ್ಯೇಶವಶತ್ವೋಕ್ತಿಃ ಅನಾದಿಭಾವರೂಪಾವಿದ್ಯಾಖ್ಯಾವರಣಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿರಸಮ್ಮಾವಿತೇತಿ ಶಙ್ಕಾನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ಅಚಿನ್ಮಶಕ್ತಿಕೇಶ್ವರ ನಿವರ್ತ್ಯತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯಿತುಮ್ | ಏತಚ್ಚ ತದಭಿಧ್ಯಾನಾದಿತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ ||

ಕರ್ತೃತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ 'ಯತ್ಕರ್ಮ ಕುರುತೇ ತದಭಿಸಮೃದ್ಯತೇ' ಇತಿ ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಶ್ರುತೇಃ 'ನಾನ್ಯಃ ಕರ್ತಾ' ಇತಿ ತದಕರ್ತೃತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ, ಇತರವ್ಯಪದೇಶಾದಿತ್ಯತ್ರ ಹಿತಾಕರಣಾದಿನಾ ತದಕರ್ತೃತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಚ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ತಪ್ರಾಪ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಕರ್ತಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರನವಕಮ್ | ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದೇತಿ |

ಕರ್ತೇತ್ಯನ್ವೇತಿ | ಜೀವಃ ಸದಾ ತದ್ವಶಗಃ ಸನ್ ಕರ್ತಾ ನತ್ತೀಶವತ್ ಸ್ವತತನ್ವಃ ಸನ್ ಕರ್ತೇತ್ಯರ್ಥಃ | 'ನಾನ್ಯಃ ಕರ್ತಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಸ್ವತನ್ವಕರ್ತೃತ್ವನಿಷೇಧಪರೇತಿ

ಭಾವಃ| ಅತ್ರ ಸದೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ಜಕ್ಷನ್ ಕ್ರೀಡನ್' ಇತಿ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಕರ್ತೃತ್ವಶ್ರವಣೇನ ನ ಕದಾಚಿನ್ನಿವರ್ತತ ಇತಿ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ತಾತ್ಪ್ರಿಕಮಿತಿ ವಕ್ತುಮ್| ತದ್ವಶ ಇತ್ಯೇವ ಪೂರ್ತೌ ತದ್ವಶಗಃ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಭಗವದಧೀನ ವಿಹಿತನಿಷಿದ್ಧವಿಷಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿರೂಪಗತಿಮಾನಿತ್ಯರ್ಥಪ್ರತೀತ್ಯಾ ವಿಧಿನಿಷೇಧರೂಪಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವತ್ತ್ವರೂಪಯುಕ್ತಿಸೂಚನಾಯ| ಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾ ತದ್ವಶಂ ನ ತು ಸ್ವಾಧೀನಮೇವಂ ಕೃತಿರಪೀತ್ಯುಪಲಭಿವದನಿಯಮ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಸಜ್ಞಹಾಯ ಚೇತಿ| ಗತೇರಪಿ ಈಶವಶತ್ಯೋಕ್ತಿಃ ಈಶಸ್ಯ ವಿದ್ಯಾಧ್ಯವಿಷಯತ್ವಂ ಸೂಚಯಿತುಮ್ ||

ಅಂಶಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ಜೀವಾನಾಂ 'ಅಂಶಾ ಏವ ಹಿ ಮೇ ಜೀವಾಃ ಪರಸ್ಯ' ಇತಿ ಈಶಾಂಶತ್ವಶ್ರುತೇಃ 'ನೈವಾಂಶೋ ನ ಸಮ್ಯನ್ಃ' ಇತ್ಯನಂಶತ್ವಶ್ರುತಿವಿರೋಧೇನ ಅಮಾನತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೇಃ, ಜೀವಾನಾಂ ಮತ್ಯಾ ದಿವತ್ ಈಶಾಂಶತ್ವೇ ಮತ್ಯಾ ದಿಸಾಮ್ಯಾಪತ್ತೇಃ, ಮತ್ಯಾ ದೇಶ್ಚ ಜೀವಸಾಮ್ಯಾಪತ್ತೇಶ್ಚೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಅಂಶೋ ನಾನಾವ್ಯಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್| ತದರ್ಥಃ - ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದಾ| ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಪಿ ಸಮಃ ಸದೇತಿ|

ಗತಿರತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ| ಅಪಿಸ್ತದಾಭಾಸೋಽಪೀತ್ಯನ್ವೇತಿ| ಜೀವಃ ಸರ್ವದಾ ಹರ್ಯಧೀನಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾನ್| ತದಾಭಾಸೋಽಪಿ ಹರಿಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬಭೂತಶ್ಚ| ಹರಿಃ ಮತ್ಯಾ ದಿಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಪಿ ಸದಾ ಸಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತಥಾ ಚ ಜೀವಸ್ಯೇಶಾಧೀನ- ಪ್ರವೃತ್ತಿಮತ್ಯಾತ್ ಈಶಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತ್ವಾಚ್ಚ ಮತ್ಯಾ ದೇಃ ತದುಭಯಾಭಾವಾತ್ ತಯೋರೀಶಾಂಶತ್ವಾವಿಶೇಷೇಽಪಿ ನ ಸಾಮ್ಯಾಪತ್ತಿಃ| ಜೀವಸ್ಯ ಭಿನ್ನಾಂಶತ್ವಾತ್, ಮತ್ಯಾ ದೇರಭಿನ್ನಾಂಶತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ| ಅತ್ರೋಕ್ತಾಸು ಸರ್ವಾಸ್ವಪಿ ಯೋಜನಾಸು ಉಕ್ತಾರ್ಥೇಷು ಪ್ರಮಾಣಾಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ ವೈದಿಕವಚನಪರಾಮರ್ಶಕತಯಾ ತೇನೈವೇತಿ ಪದಂ ಪ್ರತಿಯೋಜನಮನುವೃತ್ಯ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಚನಾನ್ಯೂಹ್ಯಾನಿ| ಗ್ರಂಥಗೌರವಭಯಾನ್ ಪ್ರಪಿಷ್ಯತೇ ||

ಅದೃಷ್ಟಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ಜೀವಸ್ಯ 'ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪೋ ಬಭೂವ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತ್ವಶ್ರುತೇಃ 'ನೈವಾಂಶೋ ನ ಸಮ್ಯನ್ಃ' ಇತ್ಯಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ, ಸುರನರಾದಿವಿಚಿತ್ರಜೀವರಾಶೇಃ ಅವಿಚಿತ್ರೇಶ್ವರಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತ್ವಾಯೋಗಾದಿತಿ ಯುಕ್ಯಪೇತಯಾ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಅದೃಷ್ಟಾನಿಯಮಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್| ತದರ್ಥಃ -

ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಪಿ ಸಮಃ ಸದೇತಿ |

ಅಪಿಸ್ತಥಾಪೀತ್ಯರ್ಥಃ| ಜೀವ ಇತ್ಯಸ್ತಿ | ಯದ್ಯಪಿ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಸದಾ ಸಮಃ ಏಕರೂಪಃ| ತಥಾಪಿ ಜೀವಸ್ತದಾಭಾಸಃ ಹರಿಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಬಿಮ್ಬಾವೈಚಿತ್ಯೇಽಪಿ ತದೀಯಾನಾದ್ಯದೃಷ್ಟವೈಚಿತ್ಯೇಣ ದೇವದಾನವಮಾನವಾದಿ ವೈಚಿತ್ಯಸಮ್ಭವಾತ್ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತಾ ಯುಕ್ತೇತಿ ಭಾವಃ| ಏತಸ್ಮಿನ್ನೈವಾರ್ಥೇ ಜೀವಸ್ತದ್ಭಗಃ ಸದೇತಿ ವಾಽನುವರ್ತ್ಯ ತಚ್ಚಬ್ರಹ್ಮಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಾದೃಷ್ಟಾದ್ಯರ್ಥಪರಾಮರ್ಶಿತ್ವಂ ವರ್ಣಯಿತ್ವೋಕ್ತಾಭಿಪ್ರಾಯೋಃ ಧ್ಯೇಯಃ |

ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ತತ್ತ್ವಮಣ್ಣರ್ಯಾಂ
ರಾಘವೇನ್ವಯತಿಕೃತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ||2-3 ||

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ || 2 - 4 ||

ನನ್ನೇವಂ ಕತಿಪಯಶ್ರುತ್ಯವಿರೋಧೋಽಪಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮತ್ಪ್ರದಿತಯುಕ್ತಿಸಹಿತಶ್ರುತಿವಿರೋಧಸ್ತು ಪ್ರಾಗುಕ್ತ ಸಮನ್ವಯಸಿದ್ಧಗುಣಾನಾಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ| ತದರ್ಥಮಾಹ - ಉಕ್ತಾ ಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾಃ ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ ಇತ್ಯಗ್ರೇತನಾರ್ಥೇನ ಅತ್ರಾಪ್ಯಾಕೃಷ್ಣೇನ| ನ ಕೇವಲಂ ಕತಿಪಯಶ್ರುತ್ಯವಿರೋಧೋಽಪಿ ಕಿನ್ತು ಸರ್ವಶಃ ಸರ್ವೇಣ ಶ್ರುತ್ಯಾದ್ಯಪಾತ್ರಯುಕ್ತಿಸಹಿತೇನಾಪಿ ವೇದೇನ ಅವಿರುದ್ಧಾಃ ಉಕ್ತಾಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಪಾದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ||

ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ಹಿ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೇನ ಯತ್ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗುಣೋ ಹರಿರಿತ್ಯುಕ್ತಂ, ತದಯುಕ್ತಮ್| 'ಯತ್ರಾಪ್ತಃ ಯತ್ಪರಿತ್ಯಾಗಃ' ಇತಿ ಸ್ಮತ್ಪ್ರಕೃತಸರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮತಿಹೇತುತ್ವಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ 'ನೈಷ ಪ್ರಾಣ ಉದೇತಿ' ಇತಿ ಪ್ರಾಣಾನುತ್ತತ್ತಿಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಆತ್ಮತ ಏಷ ಪ್ರಾಣೋ ಜಾಯತೇ' ಇತಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತೇರಪ್ರಮಾಣತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚೇತಿಸೂತ್ರದ್ವಯಯುಕ್ತಂ ಷಷ್ಠಮಧಿಕರಣಮ್| ತದರ್ಥಮಾಹ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇತಿ |

ತದುದ್ಭವ ಇತಿ ಅತ್ರಾಪ್ಯಾಕೃಷ್ಣತೇ| ಚಶಬ್ದೋಽಪ್ಯರ್ಥಃ ಸನ್ ತೇನಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ| ತಚ್ಚಬ್ಬಃ ಪೂರ್ವಪ್ರಕೃತಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ಪರಾಮರ್ಶಕಃ| ತದುದ್ಭವಶ್ಚ, ತಸ್ಯ ಜೀವರಾಶೇಃ ಉದ್ಭವೋ

ಜನ್ಮ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಮೃತಿಶ್ಚಯನ್ಮಾತ್ಮ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಾಸರ್ವಜನಿಮೃತಿಹೇತುರಪಿ |
 ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚತದುದ್ಭವಃ ತನ್ಮಾತ್ರಕೃತಹರೇಃ ಸಕಾಶಾತ್ ಉದ್ಭವೋ ಜನ್ಮ ಯಸ್ಯೇತಿ
 ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಾ ಭಗವದಧೀನೋತ್ಪತ್ತಿಮಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನ ಕೇವಲಂ 'ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ಚಾ'
 ಇತ್ಯತ್ರೋಕ್ತೋ ಬಾಹ್ಯೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ, ಕಿನ್ನು ಅಧ್ಯಾತಿಕಪ್ರಾಣರೂಪ್ಯಪೀತಿ ವಾ
 ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇನ್ಪಿಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾ ಸಮುಚ್ಚಯೇ ಚಶಬ್ದಃ | ತೇನ 'ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ಚಾ
 ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ' ಇತ್ಯನೇನ ಅಪೌನರುಕ್ಯಂ ಸೂಚಿತಮ್ | ಅತ್ರ ಉದ್ಭವವಾನಿತ್ಯೇವ ಪೂರ್ತಿ ಅತ್ರ
 ಪುನರ್ವಿಪ್ರತಿಪತ್ಯಭಾವೇನ ಕಾರಣತ್ವಸ್ಯ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ವಿಚಾರಾತ್ ಸಿದ್ಧವತ್ಯತ್ಯ ತದುದ್ಭವ
 ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತದುತ್ಪತ್ತಿಃ ಪರಾಧೀನವಿಶೇಷಾವಾಪ್ತಿರಿತಿ ಸೂಚಯಿತುಂ ವಾ | ತೇನ 'ಸೌಕ್ಷ್ಮೇಣ ವಾ
 ಏಷೋಽವತಿಷ್ಠತೇ ಸ್ಥೂಲತ್ವೇನೋದೇತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಅನುತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತಿಃ ಸ್ವರೂಪಪರಾ |
 ಜನ್ಮಶ್ರುತಿಃ ಶರೀರಪರೇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸೂಚಿತಾ | ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯೇವ ಪೂರ್ತೌ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
 'ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ ಪರನ್ಮಾಚ್ಚ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹರೇಃ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಜನ್ಮೇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ |
 ತೇನ 'ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಯತ್ಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವತೋಽಪಿ ತತೋಽಪ್ಯತಿಮಹತೋ
 ಹರೇರುತ್ಪತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಯುಕ್ತಿ ವಿರೋಧೋಽಪ್ಯಪೋಧಃ | ತದುಕ್ತಂ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೇ
 'ಮಹತ್ತ್ವಾನ್ಮಹತಾಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಕರ್ತಾ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಚೈಕರಾಟ್ | ಕಿಂ ನಾಮ ನ ಸೃಜೇದೇಷ ಯೇನ
 ಶಕ್ಯೇದಮಾವೃತಮ್' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ತತೋಽಪಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾದ್ವಿಷ್ಣೋರಿತಿ ||

ಪಞ್ಚವೃತ್ತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಫಿ 'ಸರ್ವೇ ವಾ ಏತೇ ಮುಖ್ಯದಾನಾಃ' ಇತಿ 'ಮುಖ್ಯಸ್ಯೈವ ರೂಪಾಣಿ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ'
 ಇತಿ ಚ ಶ್ರುತ್ಯೋಃ ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನಸಮಾನಶಬ್ದಿತಪಞ್ಚವಾಯೂನಾಂ
 ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದಾಸತ್ವ ತತ್ಸ್ವರೂಪತ್ವಬೋಧಿಕಯೋಃ 'ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಯಃ ಸರ್ವೇ' ಇತಿ
 ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಜ್ಞಾದೀನತ್ವ ಯುಕ್ತ್ಯಾ, 'ವಾಯೂಪಸ್ಥೇ ಅಪಾನಂ ಚಕ್ಷುಶ್ರೋತ್ರೇ
 ಮುಖನಾಸಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠತೇ | ಮಧ್ಯೇ ತು ಸಮಾನ ಏಷ ಹೈತದ್ಭೂತಮನ್ನಂ
 ಸಮಂ ನಯತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತವ್ಯಕ್ತಸದ್ಗುಣತ್ವಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚೋಪೇತಯೋಃ
 ತುಲ್ಯಬಲಯೋರ್ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸಮನ್ವಯಾಯೋಗೇ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ -
 ಪಞ್ಚವೃತ್ತಿರ್ಮನೋವದ್ಯಪದಿಶ್ಯತ ಇತ್ಯಷ್ಟಮಮಧಿಕರಣಮ್ | ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ
 ಇತಿ |

ಪ್ರಾಣಶಬ್ದೋಽತ್ರ 'ಯ ಏಷ ಪ್ರಾಣ ಇತರಾನ್ ಪ್ರಾಣಾನ್' ಇತ್ಯತ್ರೇವ
 ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನಸಮಾನಾಖ್ಯಪಞ್ಚವಾಯುಪರಃ ತನ್ನೇಣ ವರ್ಗದ್ವಯವಾಚೀ |

ಏವಂಚ ಮುಖ್ಯಾಃ ಪ್ರಧಾನಾಃ ಸ್ವರೂಪಭೂತಾ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಪ್ರಾಣಶಬ್ದಿತಾಃ
 ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಯಃ ಪಿಷ್ಟವಾಯವೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಇತಿ | ತಥಾ ಮುಖೇ ಪ್ರಧಾನೇ, 'ಮಣಿರ್ಮುಖಂ
 ಪ್ರಧಾನಶ್ಚೇತ್ಯುತಮಸ್ಯ ವಚೋ ಭವೇತ್' ಇತಿ ಬೃಹದ್ವಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ, ಭವಾ ಮುಖ್ಯಾಃ |
 ಪ್ರಧಾನವಾಯಾವುತ್ವನ್ನಾ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಪ್ರಧಾನವಾಯುದಾಸಭೂತಾಃ ಪ್ರಾಣಾಃ
 ಪ್ರಾಣಶಬ್ದಿತಾಃ ಪಿಷ್ಟ ವಾಯವೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಇತಿ ಚ | ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ ಏವ ಪ್ರಾಣ
 ಇತಿ ವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಇತಿ ವಾ ನಿರ್ದೇಶಮಕೃತ್ವಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಇತಿ ನಿರದಿಕ್ಷತ್ |
 ಸ್ವರೂಪಭೂತಪ್ರಾಣಾದಿಪಿಷ್ಟಕವಾನ್ ದಾಸಭೂತಪ್ರಾಣಾದಿಪಿಷ್ಟಕವಾಂಶ್ಚ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ-
 ಸ್ತದುದ್ಭವ ಇತ್ಯನ್ವಯೇನ ಚ ವರ್ಗದ್ವಯಸ್ಯಾಪಿ 'ತೇಜೋಽತಸ್ತಥಾಹ್ಯಾಹ' ಇತ್ಯುಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ
 ಈಶ್ವರಾದೇವ ಜನ್ಮೇತ್ಯಪಿ ಸೂಚಯಿತುಮೇವಂ ನಿರ್ದೇಶಃ | ಅನ್ಯಥಾ ಪೃಥಗೇವ
 ತದರ್ಥಮವಕ್ಷ್ಯತ್ || 8 ||

ಅಣ್ವಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ಪ್ರಾಣ ಏವಾಧಸ್ತಾತ್' ಇತಿ ಪ್ರಾಣವ್ಯಾಪ್ತಿಪರಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಯತಃ ಸರ್ವಂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ'
 ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಜಗದ್ಧಾರಕತ್ವಯುಕ್ತಪೇತಯಾ 'ಪ್ರಾಣೋಽಣುಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಮಾನತ್ವೇ
 ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸಮನ್ವಯಾಯೋಗಃ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅಣುಶ್ಚೇತಿ ನವಮಾಧಿಕರಣಮ್ | ತದರ್ಥಃ -
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇತಿ |

ಪ್ರಕೃಷ್ಠಮನನಂ ಚೇಷ್ಟಾ ಯಸ್ಯೇತಿ ಪ್ರಾಣಃ | ಅನ ಚೇಷ್ಟಾಯಾಮಿತಿ ಧಾತೋಃ ಭಾವೇ ಘೌ |
 ಮುಖ್ಯಶ್ಚಾನೌ ಪ್ರಾಣಶ್ಚೇತಿ ಪ್ರಕೃಷ್ಠಚೇಷ್ಟಾಖ್ಯಕ್ರಿಯಾವಾನ್ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ
 ಉತ್ಕಾನ್ತಿಗತ್ಯಾಗತೀನಾಮಿತ್ಯುಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ ಉತ್ಕಾನ್ಯಾದಿಕ್ರಿಯಾವತ್ತ್ವಾದಣುರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
 ಚಶಬ್ದಾತ್ ವ್ಯಾಪ್ತೇಶ್ಚೇತಿ ಸಮುಚ್ಚೇಯತೇ | 'ಅನ್ತರ್ವಾಣುಃ ಬಹಿರ್ಮಹೀಯಾನ್' ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ
 ದೇಹಾನ್ತಃ ಪ್ರಾಣರೂಪೇಣಾಣುತ್ವಸ್ಯ ಬಹಿಃ ಮುಖ್ಯವಾಯುರೂಪೇಣ ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಸ್ಯಾವಗಮಾದಿತಿ
 ಭಾವಃ | ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯೇವ ಪೂರ್ತೌ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ಅಣುವೈ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣೋ ಯ
 ಉತ್ಕಾಮತಿ ನಾಡೀಭಿಃ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೋಕ್ತಶ್ರುತಿಸೂಚನಾಯ | ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽಣುರಿತ್ಯೇವ
 ವಾಚ್ಯೇ ಯೌಗಿಕಪ್ರಾಣಶಬ್ದೋಕ್ತಿಃ ಉತ್ಕಾನ್ತಿಸೂತ್ರೋಕ್ತನ್ಯಾಯಸ್ಮಾರಣಾರ್ಥಾಃ | ತಥಾ ಚ
 ಪ್ರಾಣಾಣುತ್ವಶ್ರುತೇರಪಿ ಸಯುಕ್ತಿಕತ್ವಾನ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಶ್ರುತಿಬಾಧೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಃ || 9 ||

ಪ್ರಾಣೋತ್ಪತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ 3 ಅಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ನೋಪಾದಾನಂ ಹೀನ್ವಿಯಾಣಾಂ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತನಿರುಪಾದನತ್ವ-

ಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ 'ಪ್ರಾಣಾ ಏವಾನಾದಯಃ' ಇತೀನ್ವಯಾಣಾಮನುತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತ್ಯಾ ತಥಾ 'ನಿತ್ಯಂ ಮನೋಽನಾದಿತ್ವಾತ್, ನ ಹ್ಯಮನಾಃ ಪುಮಾಂಸ್ತಿಷ್ಠತಿ' ಇತಿ ಸಯಕ್ತಿಕಮನೋಽನುಪ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತ್ಯಾ, ತಥಾ 'ವಾಗ್ವಾ ವ ನಿತ್ಯಾ ನಹ್ಯೇಷೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಶ್ರುತಿರವತಿಷ್ಠತೇ' ಇತಿ ಅನಾದಿನಿತ್ಯಶ್ರುತ್ಯಾಶ್ಚಯತ್ಪಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ ವಾಗ್ನಿಯಾನುತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತ್ಯಾ ಚ 'ಏತನ್ಮಾಜ್ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾಣೋ ಮನಃ ಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ' ಇತಿ ಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯೋತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತೇಃ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸಮನ್ವಯಾಯೋಗ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ - ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾಃ, ತತ್ಪಾಕ್ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ, ತತ್ಪೂರ್ವಕತ್ವಾದ್ವಾಚಃ ಇತಿ ತ್ರೀಣ್ಯಧಿಕರಣಾನಿ | ತೇಷಾಮರ್ಥಃ - ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣೀತಿ |

ತದುದ್ಯವಾನೀತಿ ವಿಪರಿಣಮ್ಯಾನ್ವೇತಿ | ಬಹುವಚನೇನ ವಾಙ್ಮನಸಯೋರಪಿ ಗ್ರಹಃ | ಮನಃಪ್ರಭೃತಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯಾಪೀನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಹರ್ಯಧೀನೋತ್ಪತ್ತಿಮನೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ-ಮನೀತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ ತದಿತ್ಯುಕ್ತಿರುಕ್ತಾಭಿಪ್ರಾಯಾ | ತೇನೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಮನುತ್ಪತ್ತಿಶ್ರುತಿಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಪರಾ ಜನ್ಮಶ್ರುತಿಸ್ತು ಉಪಚಯಪರೇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸೂಚಿತಾ | 'ನಿತ್ಯಾನ್ಯೇತಾನಿ ಸೌಕ್ಷ್ಮೇಣ ಹೀನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ತು ಸರ್ವಶಃ | ತೇಷಾಂ ಭೂತ್ಯರುಪಚಯಃ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇ ವಿಧೀಯತೇ' ಇತ್ಯಾದೇಃ ಮನಃಪ್ರಭೃತೇರಲ್ಲೋಪಚಯಾದಿನಾ ನಿತ್ಯತ್ವೋಕ್ತುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ನಯದ್ವಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷ ಶಙ್ಕಾನಿರಾಸೇನ ಪ್ರಾಣನಯೋಕ್ತಾರ್ಥಮಾತ್ರಸಮರ್ಥನ ಪರತ್ವದ್ಯೋತನಾಯ ವಾ ವಾಙ್ಮನಸಯೋರಪಿ ಸಹ ನಿರ್ದೇಶಃ ಕೃತಃ ||1-2-3||

ಸಪ್ತಗತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾವಿ 'ಸಪ್ತಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರಭವಂತಿ ತನ್ಮಾತ್ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಷಃ' ಇತಿ, 'ದ್ವಾದಶ ಏತೇ ಪ್ರಾಣಾ ದ್ವಾದಶ ಮಾಸಾಃ' ಇತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಷಯಶ್ರುತ್ಯೋರಭಿಮನ್ಯಮಾನಯೋಃ ಸಮಸಙ್ಖ್ಯಾನಿಯಮೇನ ಅಭಿಮಾನಿನಾಂ ಸಪ್ತತ್ವದ್ವಾದಶತ್ವ ರೂಪಸಙ್ಖ್ಯಾವತ್ತ್ವೇನ ಅಭಿಮನ್ಯಮಾನೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಮಪಿ ತಥಾತ್ವಮಿತಿ ಯುಕ್ತೇರುಭಯತ್ರ ತುಲ್ಯಬಲ-ಯೋರ್ಧ್ವಯೋರಪಿ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಸಪ್ತಗತೇರಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ | ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾಹೀತಃ |

'ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿ, ತು ಪಚ್ಛೇವ ತಥಾ ವಾಗಾದಿಪಿಪ್ಪಕಮ್ | ಮನೋಬುದ್ಧಿಸಹಾಯಾನಿ ದ್ವಾದಶೈವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ತು' ಇತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಮನೋಬುದ್ಧಿಸಾಹಿತ್ಯೇನ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಪಿಪ್ಪಕಸ್ಯ

ಸಪ್ತತ್ವೇನ 'ಸಪ್ತಪ್ರಾಣಾಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ, ದ್ವಾದಶೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ 'ದ್ವಾದಶ ವಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಶ್ಚೋಪಪತ್ತೇಃ ಸೂಚನಮ್ | ಅನ್ವಥಾ ಪ್ರಾಣಾ ಇತ್ಯೇವ ಬ್ರೂಯಾದಿತಿ || 4 ||

ಅಣ್ವಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ದೂರಶ್ರವಣದರ್ಶನಾದಿಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ 'ದಿದೀವ ಚಕ್ಷುರಾತತಂ' ಇತೀನ್ವಿಯವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಪ್ರಾಣಾ ವಾ ಅಣವಃ' ಇತಿ ತದಣುತ್ವಶ್ರುತೇರ್ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅಣವಶ್ಚೇತಿ |

ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಇನ್ವಿಯಾಣೀತ್ಯುಕ್ತೈವ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತಃ | 'ವಿಷಯದ್ರವಣಾತ್ತೇಷಾಂ ಇನ್ವಿಯತ್ವಮುದಾಹೃತಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ದ್ರವಣರೂಪಕ್ರಿಯಾವತ್ತ್ವೇನಾಣುತ್ವಸ್ಯ ಧ್ರುವಾದಿಪರ್ಯಂತಂ ದ್ರವಣೋಕ್ತ್ಯಾ ತೇಜಸಾ ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸೂಚನೇನ ಇನ್ವಿಯಾಣುತ್ವಾನುತ್ವಶ್ರುತೋರವಿರೋಧಸೂಚನಾದಿತಿ |

ಅತ್ರ ಸೂತ್ರೇಷು ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮಾನುರೋಧೇನ ಇನ್ವಿಯಾಣಾಂ ವಿಚಾರಾನಂತರಂ ಸರ್ವೇನ್ವಿಯಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯ ವಿಚಾರ ಇತಿ ಭಾವೇನ ತನ್ಯಾಭ್ಯರ್ಹಿತತ್ವಂ ಸೂಚಯಿತುಂ ಭಾಷ್ಯೇ ಕ್ರಮೋಲ್ಲಂಘನಮ್ || 5 ||

ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ಜೀವಸ್ಯ ಕರಣಾನ್ಯಾಹುಃ ಪ್ರಾಣಾನ್' ಇತೀನ್ವಿಯಾಣಾಂ ಜೀವಕರಣತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ ಜೀವವಶತ್ವೇನಾನುಭವಾತ್ ಜೀವಕರಣಾನೀತಿ ಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾ ಏತಾನಿ ಕರಣಾನಿ' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಕರಣತ್ವಶ್ರುತೇರಮಾನತ್ವೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸಮನ್ವಯಾಯೋಗ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಜ್ಯೋತಿರಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಂ ತ್ವಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯೋಪೇತಂ ದಶಮಾಧಿಕರಣಮ್ | ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಇನ್ವಿಯಾಣಿ ತದುದ್ಭವಾನೀತಿ |

ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪೇಣ ನಿತ್ಯಾನೀನ್ವಿಯಾಣಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇ ಭೂತೈರುಪಚಯ- ರೂಪೇಶಾಧೀನೋತ್ಪತ್ತಿಮನ್ವೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವಭೂತಪ್ರೇರಕೇಶ್ವರಪ್ರಯೋಜ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಭೂತಕಾರ್ಯೇನ್ವಿಯಾಣಾಂ ಸೂಚನೇನ ಬ್ರಹ್ಮಕರಣತ್ವಸ್ಯ, ಜೀವಕರಣತ್ವಶ್ರುತೇಃ ಜೀವೇನ್ವಿಯಸಮ್ಭವಸ್ಯ ಬಹುಕಾಲೀನಪರತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸೂಚನಾತ್ | ಅನ್ವಥಾ

ಇನ್ರಿಯಾಣ್ಯತ್ವತ್ತಿಮನೀತ್ಯೇವ ಬ್ರೂಯಾತ್ | ತದಿತಿ ನಾವಕ್ಸತ್ | ಅತ್ರ
ತತ್ರಯೋಜ್ಯಾನೀನ್ರಿಯಾಣೀತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ ತದುದ್ಧವಾನೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಭೂತಪ್ರೇರಕತ್ವಾದೀಶ್ವರಸ್ಯ
ತತ್ವಾಯೇನ್ರಿಯಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಂ ನ್ಯಾಯ್ಯಮಿತಿ ಜ್ಯೋತಿರಾದ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಮಿತಿ ಸೂತ್ರಾಂಶ-
ಸೂಚಿತಯುಕ್ತಿಸೂಚನಾರ್ಥಾ| ಯದ್ವಾ, ತೇನೇಶೇನ ಉದ್ಧವಃ ಕಾರ್ಯಾಭಿಮುಖ್ಯಂ ಯೇಷಾಂ
ತಾನಿ ತದುದ್ಧವಾನಿ, ತತ್ರಯೋಜ್ಯಾನೀತ್ಯರ್ಥಃ || 10 ||

ತ - ಇನ್ರಿಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ಪ್ರಾಣಾ ವಾ ಇನ್ರಿಯಾಣಿ', 'ಪ್ರಾಣಾ ಹೀದಂ ದ್ರವನ್ರಿ' ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣತದನ್ಯಪ್ರಾಣಮಾತ್ರೇನ್ರಿಯತ್ವಶ್ರುತ್ಯಾ ವಿಷಯದ್ರವಣರೂಪಯುಕ್ತುಪೇತಯಾ
'ದ್ವಾದಶೈವೇನ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುಃ ಮನೋಬುದ್ಧೀ ತು ದ್ವಾದಶೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರ್ವಿರುದ್ಧತ್ವೇ-
ನಾಮಾನತ್ತಂ ನ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ತ ಇನ್ರಿಯಾಣಿ
ತದ್ವ್ಯ ಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಾತ್ಮಕೈಕಾದಶಾಧಿಕರಣಮ್| ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ-
ಶ್ಚೇನ್ರಿಯಾಣೀತಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇನ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚ ಪಾರ್ಥಕ್ಯೇನ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಸಂಭುಹೀತಃ|

ತೇನ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಅನಿನ್ರಿಯತ್ವಂ ತದನ್ಯೇಷಾಂ ಇನ್ರಿಯತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಸ್ಯ ಸೂಚನೇನ
'ದ್ವಾದಶೈವ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದನ್ಯಪ್ರಾಣಾನಾಂ ದ್ವಾದಶತ್ವೇನ ತತ್ರರತ್ವಸ್ಯ 'ಪ್ರಾಣಾ
ವಾ ಇನ್ರಿಯಾಣಿ, ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯಶ್ರುತೇಃ ದ್ವಾದಶೈವೇನ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುಃ ಪ್ರಾಣೋ
ಮುಖ್ಯಸ್ತನ್ರಿನಿನ್ರಿಯಮ್' ಇತಿ ವಿಶೇಷಶ್ರುತ್ಯನುರೋಧೇನ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣೇತರಪ್ರಾಣಪರತ್ವಸ್ಯ ಚ
ಸೂಚನಾತ್| ಅತ ಏವ ಪ್ರಾಣಾ ಇತ್ಯನುಕ್ತ್ಯಾ ಇನ್ರಿಯಾಣೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ|

ಏವಂ ಸಪ್ರಾಧಿಕರಣ್ಯಾ ಇನ್ರಿಯವಿಷಯತ್ವದ್ಯೋತನಾಯ ಇನ್ರಿಯಾಣೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
ಸಪ್ತನಯಾರ್ಥಮಪಿ ಸಮಕ್ಷಿಪತ್| ಕೇಚಿತ್ತು ಪ್ರಾಗುಕ್ತಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ
ಇತರಾನಾದಿತ್ವಶಿಕ್ಷಾನಿರಾಸೇನ ತದುತ್ಪತ್ತಿಸಮರ್ಥನಪರಪ್ರಧಾನಾಧಿಕರಣಪ್ರಮೇಯಸ್ಯೈ-
ವಾತ್ರ ಸಂಕ್ಷೇಪಃ ಕುತೋ ನತ್ವವಾನ್ತರಾಧಿಕರಣಪ್ರಮೇಯಸ್ಯಾಪಿ | ಅನುಭಾಷ್ಯೇಽಪಿ
ಕಿಂಚಿನ್ನಿರೂಪಣಸ್ಯ ದರ್ಶನಾದಿತ್ಯಾಹುಃ || 11 ||

ಸಂಜ್ಞಾ ಮೂರ್ತಿ ಅಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ 'ಯಸ್ಮಾದ್ವಿರೇಚಯೇತ್ಸರ್ವಂ ವಿರಿಷ್ಟಸ್ತೇನ ಭಣ್ಯತೇ' ಇತಿ

ಸೃಷ್ಟ್ಯಕ್ತವಿರಿಷ್ಟತ್ವಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಯಾ 'ವಿರಿಷ್ಟೋ ವಾ ಇದಂ ಸರ್ವಂ ವಿರೇಚಯತಿ' ಇತಿ ವಿರಿಷ್ಟಸ್ಯ
 ದೇಹಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಶ್ಚುತ್ಯಾ, 'ಪರಮಾದ್ವೇತೇ ನಾಮರೂಪೇ ವ್ಯಾಕ್ರಿಯೇತೇ' ಇತಿ ಹರೇಃ
 ತತ್ಕರ್ತೃತ್ವಶ್ಚುತೇರ್ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಮಾನತ್ತಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಓಂ
 ಸಂಜ್ಞಾಮೂರ್ತಿಕ್ಕೃಪ್ತಿಸ್ತು ತ್ರಿವೃತ್ಕುರ್ವತ ಉಪದೇಶಾದಿತಿ ದ್ವಾದಶಮಧಿಕರಣಮ್ |
 ತದರ್ಥಮಾಹ - ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವ ಇತಿ |

ದೇಹ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕದೇಹಾದಿಪ್ರಪಂಚಶ್ಚ | ನ ಕೇವಲಂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ
 ಇತಿ ಚಾರ್ಥಃ | ತದುದ್ಭವ ಏವ ನ ವಿರಿಷ್ಟೋದ್ಭವ ಇತ್ಯೇವಕಾರಾರ್ಥಃ | ವಿರಿಷ್ಟಕರ್ತೃಕತ್ವಶ್ಚುತಿನ್ನು
 'ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾನುದವಾನ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾವಾನ್ತರಕರ್ತೃತ್ವಪರೇತಿ ಭಾವಃ |

ಅಸ್ಯಾಧಿಕರಣಸ್ಯೋಪಾನ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮತ್ಸ ರೂಪೈಕಾರ್ಥಪರತ್ವದ್ಯೋತನಾಯ
 ಕ್ರಮೋಲ್ಲಂಘನಮ್ | ಅತ್ರೇಶಸಮ್ಭವ ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಕ್ತಾ ತದಿತಿ ತತ್ಪದಪ್ರಯೋಗೇಣ 'ಸೇಯಂ
 ದೇವತಾ ಇಮಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ದೇವತಾಃ ಅನೇನ ಜೀವೇನಾತ್ಮನಾಽನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ನಾಮರೂಪೇ
 ವ್ಯಾಕರೋತ್ತಾಸಾಂ ತ್ರಿವೃತಂ ತ್ರಿವೃತಮೇಕೈಕಾಮಕರೋತ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ಚುತೌ
 ತ್ರಿವೃತ್ಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಪರಾಮರ್ಶಮಪಿ ಸೂಚಯತಿ | ತೇನ ರೂಪಾದಿಸೃಷ್ಟೇಃ
 ತ್ರಿವೃತ್ಕರಣ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ ತತ್ಕರ್ತೃರೇವ ದೇಹಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಮಿತಿ ಯುಕ್ತಿಃ ಸೂಚಿತಾ
 || 12 ||

ಮಾಂಸಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ 'ಆಪೋ ವಾ ಮಾಂಸಮಾಪಃ ಶರೀರಂ' ಇತಿ, 'ಪೃಥಿವೀಂ ಶರೀರಮಪ್ಯೇತಿ' ಇತಿ,
 'ಸೋಽಗ್ನೇಃ ದೇವಯೋನ್ಯಾ ಆಹುತಿಭ್ಯಃ ಸಮ್ಭೂಯ ಹಿರಣ್ಯಶರೀರ ಉರ್ಧ್ವಂ ಸ್ವರ್ಗಂ
 ಲೋಕಮೇತಿ' ಇತಿ ಚ ಶ್ರುತಿಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಶರೀರಸ್ಯಾಽಪ್ಯತ್ವ
 ಪಾರ್ಥಿವತ್ವತ್ಯೈಜನತ್ವಮಾತ್ರಪ್ರಾಪಿಕಾಭಿಃ ಕ್ರಮೇಣ ತತ್ಪ್ರಾಪಕಕರಿಣತ್ವಾದಿರೂಪ-
 ಯುಕ್ತವೇತಾಭಿಃ ದೇಹಸ್ಯೈಕೈಕಭೂತಮಾತ್ರಕಾರ್ಯತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ಇಚ್ಛಯೈಕ ಪಕ್ಷಾಙ್ಗೇಕಾರೇ
 ಚಾನ್ಯಪಕ್ಷದ್ವಯಪ್ರಾಪಕನಯುಕ್ತಿಕಶ್ರುತಿದ್ವಯಸ್ಯ, ಭೂತತ್ರಯಕಾರ್ಯತ್ವೇ ಚ ಆಪಃ
 ಶರೀರಮಿತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷೋಕ್ತಯೋಗೇನ 'ಇಮಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ದೇವತಾಃ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ' ಇತಿ
 ಭೂತತ್ರಯಾತ್ಮಕತ್ವಶ್ಚುತೇಶ್ಚ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಮಾಂಸಾದಿ
 ಭೌಮಮಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಾತ್ಮಕಮನ್ತಿಮಾಧಿಕರಣಮ್ | ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಮಾಹ - ದೇಹಶ್ಚೈವ
 ತದುದ್ಭವ ಇತಿ |

ಪ್ರಾಗುಕ್ತದಿಶಾ ತ್ರಿವೃಪದಸನ್ನಿಧಾಪಿತಂ ವಾ, ಇನ್ನಿಯೋಪಚಯಹೇತುತ್ವೇನ ಸನ್ನಿಧಾಪಿತಂ
ವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋರುಪಭೂತತ್ರಯಂ ತದಿತಿ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ | ದೇಹಶ್ಚ ತದುದ್ಭವ ಏವ |
ಭೂತತ್ರಯಜನ್ಯ ಏವ | ನತ್ಯೇಕೈಕಮಾತ್ರಜನ್ಯ ಇತ್ಯೇವಕಾರಾರ್ಥಃ | ಅತ್ರ ತದುದ್ಭವ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇಹೇ ಯಸ್ಯ ಭೂತಸ್ಯೋದ್ಭೂತಿಃ ವಿಷಯಸಂಯೋಗೋಽಸ್ತಿ ತನ್ನಿಮಿತ್ತೋ
ವಿಶೇಷವ್ಯಪದೇಶ ಇತಿ ಸೂಚನಾದಾಪಃ ಶರೀರಮಿತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷಶ್ರುತಿಗರ್ತಿರ್ದರ್ಶಿತಾ || 13 ||

ಚಕ್ಷುರಾದ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ನಧಾಪಿ 'ಯದಾಶ್ರಯಾದಸ್ಯ ಚೇಷ್ಟಾ' ಇತಿ ಭಾರತೋಕ್ತಾಖಿಲಚೇಷ್ಟಕತ್ವ-
ರೂಪಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವತ್ತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ವತನ್ತ್ರಃ ಇತಿ ಯುಕ್ತೃಪೇತಯಾ 'ನ ಪ್ರಾಣಃ ಕಿಂಚಿದಾಶ್ರಿತಃ' ಇತಿ
ಪ್ರಾಣಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ಶ್ರುತ್ಯಾ 'ಪ್ರಾಣಃ ಪರವಶೇ ಸ್ಥಿತಃ' ಇತಿ ಪ್ರಾಣಪಾರತನ್ತ್ರ ಶ್ರುತೇಃ
ವಿರುದ್ಧತ್ವೇನಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಚಕ್ಷುರಾದಿವದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಾತ್ಮಕಂ
ಸಪ್ತಮಧಿಕರಣಮ್ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಶಃ
ಸದೇತಿ |

ಸರ್ವಂ ರುದ್ರಾದಿಜಗತ್ ಸ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ | ಅತ್ರ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಶಃ ಇತ್ಯೇವ
ಪೂರ್ತೌ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ಶ್ರುತ್ಯಾದೇಃ |
ಅವಾನ್ತರೇಶ್ವರಾನನ್ಯೇಶ್ವರಪರತ್ವರೂಪಗತಿಸೂಚನಾಯ | 'ಅವಾನ್ತರೇಶ್ವರತ್ವೇನ ತನ್ಯೇಶ್ವರ-
ವಚೋ ಭವೇತ್ | ಅನನ್ಯೇಶ್ವರತಾಪ್ರಾಣೇ ತದನ್ಯೇಶ್ವರವರ್ಜನಾತ್' ಇತ್ಯಾದೇಃ |

ತಥಾ ಚ ಚಕ್ಷುರಾದೇರಿವ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯಾಪಿ ಈಶವಶತ್ವೇಽವಾನ್ತರೇಶ್ವರತ್ವಮಪಿ ನ ಸ್ಯಾತ್
ತದ್ವದೇವೇತಿ ಶಿಷ್ಯಾವ್ಯುದಾಸಾಯ ಚ ತತ್ರಾಕರಣತ್ವರೂಪಯುಕ್ತಿ ಸೂಚನಾಯ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶ
ಇತಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಪದಪ್ರಯೋಗಃ | 'ತಾನಿ ಹ ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರಣಾನ್ಯಥ ಪ್ರಾಣ
ಏವಾಕರಣಸ್ತಸ್ಮಾನ್ಮುಖ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾನ್ಮುಖ್ಯ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ |

ಅತ್ರ ಸರ್ವದಾ ವಿಶ್ವವಶಗೋ ನ ಕದಾಚಿದನ್ಯಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಉತ್ಪತ್ತಾವಿವ ಪಾರತನ್ತ್ರೇಽಪ್ಯಸ್ತು
ಕಾಚಿದ್ವ್ಯವಸ್ಥೇತಿ ನಿರಸ್ತಮ್ |

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ ತದುದ್ಭವಃ ಇತ್ಯುಕ್ತೈವ ವಿಷ್ಣುವಶ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಲಾಭೋ ಯದ್ಯಪಿ | ತಥಾಪೀಹ
ಪ್ರಾಣಸ್ವಾತನ್ತ್ರ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಬಲಾತ್ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚೇತ್ಯತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಾಣೋತ್ಪತ್ತಿರಯುಕ್ತೇತಿ ಶಿಷ್ಯಾಯಾಂ

'ಪ್ರಾಣಸೈತತ್ ವಶೇ ಸರ್ವಂ' ಇತಿ ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯೇನ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವಾತನ್ತ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯಾದೇಃ
ನೇಯತ್ವಾದಿತಿ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥತ್ವಾದಸ್ಯಾಧಿಕರಣಸ್ಯಾಪೌನರುಕ್ಯಂ ಧೈಯಮ್ | ಅತ ಏವ
ವ್ಯವಧಾನೇನಾಸ್ಯ ಭಾಷಣಮ್ || 7 ||

ಅಂತಿಮ ಪಾದದ್ವಯಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಅಂತಿಮಪಾದದ್ವಯಾರ್ಥೋಪಸಂಹಾರಂ ಸೂಚಯನ್ನಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ -
ಸರ್ವದೋಷೋಚ್ಛಿತ್ತಸ್ತಸ್ಮಾಧ್ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ | ಉಕ್ತಾ ಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾಸ್ತಸ್ಯ
ವೇದೇನ ಸರ್ವಶ ಇತಿ | ಅತ್ರೋತ್ತರಾರ್ಥೇಽಪಿ ತಸ್ಮಾದಿತ್ಯಸ್ಯಾನುವರ್ತನೇನ
ಪಾದಾರ್ಥೋಪಸಂಹಾರಸ್ತಾವದ್ವೋಧ್ಯಃ | ತಥಾ ಹಿ - ತಸ್ಮಾದ್ವಿರೋಧಿಭೂತಸರ್ವಶ್ರುತೀನಾಂ
ಸಾವಕಾಶಿತತ್ವಾತ್ತಸ್ಯ ಭಗವತಃ ಉಕ್ತಾಃ ಪೂರ್ವಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತಾ ಗುಣಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವತ್ವಾದಯೋ ಗುಣಾಃ
ಸರ್ವಶೋ ವೇದೇನ ಬಾಹ್ಯಯುಕ್ತೃಪೇತೇನ ಚ ವೇದೇನ, ಯದ್ವಾ
ಅಧಿಭೂತಾಧಿದೈವಪರಮಾತ್ಮಜೀವವಿಷಯೇಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಾಣಾದಿವಿಷಯೇಣ ಚ ಸರ್ವೇಣ
ವೇದೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ, ಅವಿರುದ್ಧಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಸಮಗ್ರಶ್ಲೋಕೇನಾಧ್ಯಾಯಾರ್ಥೋಪಸಂಹಾರಃ | ತಥಾ ಹಿ | ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವವಿರೋಧಾನಾಂ
ಪರಿಹೃತತ್ವಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ಸರ್ವದೋಷೋಚ್ಛಿತ್ತಃ | ನ ಕೇವಲಮೇತಾವತ್ |
ತಸ್ಯ ಭಗವತಃ ಸರ್ವಶೋ ವೇದೇನ ಕೃತ್ಸುವೇದಸಮನ್ವಯೇನ ಪೂರ್ವಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತಾ
ಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾ ಯುಕ್ತಾದಿ ವಿರುದ್ಧಾ ನ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ |

ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇನೈಣ ಭಿಕ್ಷುಣಾ
ಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ಸಮಜ್ಜರ್ಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯ ಈರಿತಃ ||

ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ತತ್ಸಮಜ್ಜರ್ಯಾಂ
ರಾಘವೇನೈಯತಿಕೃತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ || 2-4 ||

ತೃತೀಯಾಽಧ್ಯಾಯಃ

ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ |
ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಮ್ || 01 ||

ಯಾತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ |
ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕಶ್ಚ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಭೇದವಾನ್ || 02 ||

ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |
ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಗಮ್ || 03 ||

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷ್ಯೆಸ್ತು ಸುರೇಶ್ವರೈಃ |
ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತ್ವವಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ || 04 ||

ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಮ್ |
ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇ ಸ್ಯಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ || 05 ||

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸುಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ |
ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ || 06 ||

ಗುಣದೋಷೈಃ ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ |
ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌತು ಸುಖಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ || 07 ||

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ || 3-1 ||

ಏವಮುಕ್ತದಿಶಾ ನಿರ್ದೋಷಾನಂತಗುಣೋ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚೇತ್ ಕಿಂ ಮಯಾ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯಧಿಕಾರಿಣಃ
ಶಂಕಾಯಾಂ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಸಾಧನಮನುಷ್ಠೇಯಮಿತಿ ಭಾವೇನ
ಸಾಧನವಿಚಾರಾರ್ಥೋಽಯಮಧ್ಯಾಯ ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಮ್ |

ತತ್ರಾದ್ಯಪಾದೇ ಗತ್ಯಾಗತಿಸ್ವರ್ಗನರಕಗರ್ಭವಾಸಾದಿಸ್ವರೂಪಸ್ಯೈವೋಕ್ತಾ ಮುಕ್ತಿಹೇತ್ವೀಶ-
ಪ್ರೀತಿಸಾಧನಸ್ಯಾನುಕ್ತೇಃ ಕಥಮಸ್ಯ ಪಾದಸ್ಯ ಏತಧ್ಯಾಯೇಽಂತರ್ಗತಿರಿತಿ ಚೋದ್ಯನಿರಾಸಾಯ
ಫಲತೋಽಂತರ್ಭಾವೋಕ್ತಿಪರತಯಾ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್
ಇತ್ಯನ್ತಿಮಭಾಷ್ಯಮಾದಾವಾಕೃಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್ |

ತಥಾ ಹಿ | ಜೀವ ಇತ್ಯನುವೃತ್ತಿಃ ಶೇಷೋ ವಾ | ತಸ್ಮಾದಿತಿ ಲ್ಯಬ್ಲೋಪೇ ಇತಿ ಪಙ್ಗಮೀ |
ತದನುಸನ್ಧಾಯೇತಿ | ಏತತ್ಪಾದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮನುಸನ್ಧಾಯ ಜೀವೋ ವಿರಕ್ತೋ ಭವನ್ನಿತಿ
ಜ್ಞಾನಾನ್ಯಸಾಧನೇ ತಜ್ಜನ್ಯಫಲೇ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಾಯ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಮತ್ರ ಕ್ರಿಯತ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ನನು ಕಥಂ ವೈರಾಗ್ಯಮಪಿ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಗತಿಜನಕಮ್ | ಯೇನ
ಸಾಧಾನಾಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವೋಽಸ್ಯ ಪಾದಸ್ಯ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ನಿತಿ |
ತಸ್ಮಾದ್ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ | ವಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ, 'ವಿಃ ಪಕ್ಷಿಪರಮಾತ್ಮನೋಃ'
ಇತ್ಯಭಿಧಾನಾತ್, ವಿಶೇಷೇಣ ಸ್ವತಃ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಃ ಭಕ್ತ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಭವನ್ನಿತಿ | ಅನ್ಯತ್ರ
ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ ಭಗವತಿ ಭಕ್ತಿರ್ದಾರ್ಥ್ಯಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ |

ನನು ತಾವತಾಸಪಿ ಕಥಮೀಶ್ವರ ಪ್ರೀತಿಃ | 'ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋಽತ್ಯರ್ಥಂ ಅಹಂ ನ ಚ ಮಮ
ಪ್ರಿಯಃ' ಇತಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಪ್ರೀತಿಜನಕತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯನೂಕ್ತಮ್ - ಜ್ಞಾನಮೇವ
ಸಮಾಶ್ರಯೇದಿತಿ | ಅನ್ಯತ್ರ ವೈರಾಗ್ಯಾದ್ಭಗವತೀ ದೃಢಭಕ್ತಿಮಾನ್ ಸನ್, ಸಂಶಬ್ದೋಕ್ತಃ
ಶ್ರವಣಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನರೂಪಸಾಧನೈಃ ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಮೇವಾಶ್ರಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಂ
ಪರಮ್ಪರಯಾ ವೈರಾಗ್ಯಸ್ಯ ಮುಕ್ತಿಹೇತು ಜ್ಞಾನೋಪಾಯತ್ವೋಕ್ತಾ
ವೈರಾಗ್ಯಭಕ್ತೃಪಾಸನಜ್ಞಾನಪಾದಾನಾಂ ಚತುರ್ಣಾಂ ಕ್ರಮಬೀಜಮಪಿ ಸೂಚಿತಮ್ |
ತದುಕ್ತಮನುಭಾಷ್ಯೇ - 'ವೈರಾಗ್ಯತೋ ಭಕ್ತಿರ್ದಾರ್ಥ್ಯಂ ತೇನೋಪಾಸಾ ಯದಾ ಭವೇತ್ |
ಅಪರೋಕ್ಷ್ಯಂ ಭವೇದ್ವಿಷ್ಣೋರಿತಿ ಪಾದಕ್ರಮೋ ಭವೇತ್' |

ತದನ್ತರ ಇತ್ಯಾದಿ 6 ಅಧಿಕರಣ

ನನು 'ಭೂತಬಂಧನು ಸಂಸಾರೋ ಮುಕ್ತಿಸ್ತೇಭ್ಯೋ ವಿಮೋಚನಮ್ !', 'ಭೂತಾನಾಂ ವಿನಿವೃತ್ತಿಸ್ತು ಮರಣಂ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿಭ್ಯಾಂ ಮೃತಿಮಾತ್ರೇಣ ಮುಕ್ತವಗಮಾತ್ ಕಿಂ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಸಾಧನೇನೇತ್ಯತಃ ಶುಭಾದಿಕೃತಃ ಮೃತ್ಯಾ ಲೋಕಾಂತರಂ ಗಚ್ಛತೋ ಜೀವಸ್ಯ ಭೂತೈರವಿನಾಭಾವಸಮರ್ಥನಾರ್ಥಂ ಸೂತ್ರಮ್ - ತದನ್ತರಪ್ರತಿಪತ್ತೌ ರಂಹತೀತ್ಯಾದಿ | ತತ್ರ ವಿಶೇಷಾಶಂಕಾನುಮಾಧಾನಾಭ್ಯಾಂ ತದರ್ಥಸ್ಯೈವ ಸಮರ್ಥನಾರ್ಥಂ ತ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವಾದಿತ್ಯಾದೀನಿ ಪಞ್ಚಾಧಿಕರಣಾನಿ | ತೇಷಾಂ ಸೂತ್ರಾಣಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ |

ಜೀವ ಇತ್ಯನ್ವೇತಿ | ಯಾತೀತ್ಯಾಕೃಷ್ಯತೇ | ಇಹ ಮೃತ್ಯಾ ಗಚ್ಛನ್ ಜೀವಃ ಶುಭೇನ ಪುಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತಿ | ನ ತು ಶುಭಕರ್ಮಕೃತ್ ಮುಕ್ತ್ಯಾಖ್ಯಂ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಮರಣಮಾತ್ರೇಣ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಮಲ್ಲೋಕಸ್ಯೈವ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಮೋಕ್ಷಾಭಾವಾತ್, ಭೂತನಿವೃತ್ತೇಃ ಮುಕ್ತಿಕೇತುತ್ವೇಽಪಿ ಮೃತೌ ನಿಃಶೇಷಭೂತನಿವೃತ್ತೇರಭಾವಾತ್, ತದರ್ಥಂ ಕಾಮ್ಯಶುಭಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ ವಿಧೇಯಮಿತಿ ಭಾವಃ ||1||2||3||4||5||6||

ಭಾಕ್ತಾಧಿಕರಣ

ನನು ತಥಾಪಿ 'ಅಪಾಮ ಸೋಮಮಮೃತಾ ಅಭೂಮ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಶುಭಕೃತೋಽಪಿ ಮುಕ್ತಿಪ್ರತೀತೇಃ ನ ಪುಣ್ಯೇ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಭಾಕ್ತಂ ವಾಽನಾತ್ಮವಿತ್ತಾ ತಥಾ ಹಿ ದರ್ಶಯತೀತಿ | ತನ್ಯಾವ್ಯರ್ಥಃ - ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ |

'ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತಿ' ಇತ್ಯೇತದಪ್ಯಾಕೃಷ್ಯತೇ | ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಕೃಚ್ಛೇತ್ ತದಾ ಸೋಮಯಾಗಾದಿರೂಪಶುಭಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತಿ | ನ ತು ಮೋಕ್ಷಂ ನಾಪಿ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಅಪಾಮ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಶ್ರುತಮಮೃತಂ ಕಿಂಚಿತ್ಕಾಲೇನಂ ಸ್ವರ್ಗಾಖ್ಯಮೇವ | ನ ತು ಮುಖ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ಅಕಾಮ್ಯಕೃಚ್ಛೇತ್ ತದಾ ಸೋಮಯಾಗಾದ್ಯಕಾಮ್ಯಶುಭಕರ್ಮಣಾ, ಜಾತೇನೇತಿ ಶೇಷಃ, ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಯಾತಿ ನ ತು ಸಾಕ್ಷಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಾಕ್ಷಾದೇವ ಕುತೋ ನೇತ್ಯತೋಽಪಿ -

ಜ್ಞಾನೇನೇತಿ | ಯತೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತಿ ನತ್ವನೈನಾತ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್ |
'ತಮೇವಂ ವಿದ್ವಾನಮೃತ ಇಹ ಭವತಿ ನಾನ್ಯಃ ಪನ್ನಾ ಅಯನಾಯ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಿತಿ ಭಾವಃ |
'ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ' ಇತ್ಯನ್ಯಾತ್ಯೈವ ವಾಚ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಜ್ಞಾನಫಲಯೋಃ
ಸರ್ವಾತಿಶಯದ್ಯೋತನಾಯಾನೇ ಭಾಷಣಮ್ || 7 ||

ಕೃತಾತ್ಯಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಕೃತಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ಸ್ವರ್ಗಾದೌ ಭೋಗೇನ ನಿಃಶೇಷಕರಣಾತ್, 'ಕರ್ಮಣಾ ಬದ್ಯತೇ
ಜನ್ತುಃ' ಇತ್ಯಾದೇಃ ಕರ್ಮನಿಬಂಧನಸ್ಯ ಬಂಧಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಭಾವೇ ಸ್ಥಿತಿಯೋಗಾತ್ ಕಿಂ
ವೈರಾಗ್ಯೇಣೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಕೃತಾತ್ಯಯೇನುಶಯವಾನ್ ದೃಷ್ಟಸ್ಮೃತಿಭ್ಯಾಮಿತಿ |
ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ |

ವಿಕರ್ಮಣೇತಿ ಯಾತೀತಿ ಚಾನ್ವೇತಿ | ಕರ್ಮಣೇತ್ಯಾದಿತ್ಯತೀಯಾ ಸಹಯೋಗೇ |
'ಸಹಯುಕ್ತೇಽಪ್ರಧಾನೇ' ಇತಿ ಪಾಣಿನೀಯಸ್ಯ ತೌ ವಿನಾಽಪಿ ತದ್ಯೋಗಂ ತೃತೀಯಾ ಭವತೀತಿ
ತದಭಿಯುಕ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾತ್ | ವೃದ್ಧೋ ಯೂನಾ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಶ್ಚೇದೇವ ವಿಶೇಷಃ' ಇತ್ಯತ್ರೇವ |
ಅಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ ಚ ಪದಚ್ಛೇದಃ | ತಚ್ಚ ಸ್ವರ್ಗಾದನ್ಯಮಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ ಭೂಲೋಕಪರಃ | 'ನೌ
ಯುಕ್ತಮಿವಯುಕ್ತಮನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಸದೃಶಾದಿಕರಣೇ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಂ ಗಮಯತಿ' ಇತಿ ಶಾಬ್ದಿಕನ್ಯಾಯಾತ್ |
'ಇಮಂ ಚಾಮುಂ ಚೋಭೌ ಲೋಕಾವನುಸಂಚರತಿ' ಇತ್ಯಾದೌ ದ್ಯಾವಾಭೂಮ್ಯೋಃ
ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿತಯಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ | ತಥಾ ಚ ಕರ್ಮಣಾ ವಿಕರ್ಮಣಾ ಚ ಸಹ ತದ್ಯುಕ್ತ ಏವ ಅಸ್ವರ್ಗಂ
ಭೂಲೋಕಂ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಾದ್ಭೂಲೋಕಂ ಪುಣ್ಯಾದಿಕರ್ಮಶೇಷಯುಕ್ತ ಏವ
ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ತಥಾ ಹಿ | ಸ್ವರ್ಗಾದೌ ಭೋಗೇನ ಕರ್ಮಣೋ ನಿಃಶೇಷನಾಶಾಭಾವಾತ್ ತತ್ರ
ವೈರಾಗ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವಃ || 8 ||

ಯಥೇತಾದಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ಕರ್ಮೀ ಯೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಲೋಕಂ ಗತಃ ತೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ
ಭೂಲೋಕಂ ಪ್ರತ್ಯಾಗಚ್ಛತಿ | ಅಪರಿಚಿತಮಾರ್ಗಾಂತರಕೃತಕ್ಷೇಷಾಭಾವಾಚ್ಚ ಅತೀವ ಕರ್ಮಾದೌ
ವೈರಾಗ್ಯಂ ನ ವಿಧೇಯಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಯಥೇತಮನೇವಂ ಚೇತಿ | ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ -
ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತೀತಿ |

ಸ್ವರ್ಗಮಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ ಚ ದ್ವೇಧಾ ಚ ಪದಚ್ಛೇದಃ| ಆಜೋಽಪ್ಯತ್ರೋಪಶ್ಲೇಷಃ| ಯಥಾ ತಥೇತಿ ಶೇಷಃ| ತಥಾ ಚ ಶುಭೇನ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಥಾ ಯೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಯಾತಿ ಅಸ್ವರ್ಗಂ ಭೂಲೋಕಂ ಚ ಈಷತ್ ತಥಾ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ| ಯೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಸ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ತೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ ಕಿಣ್ವದ್ಗೂರಮಾಗತ್ಯ ತತೋಽರ್ವಾಙ್ ಮಾರ್ಗಾಂತರೇಣ ಭೂಲೋಕಂ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಧೂಮಾದಭ್ರಂ' ಇತ್ಯಾದಿಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ಚುತೇರಿತಿ ಭಾವಃ| 'ಈಷದರ್ಥೇ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೇ ಮರ್ಯಾದಾಭಿವಿಧೌ ಚ ಯಃ| ಏತಮಾತಂಜಿತಂ ವಿದ್ಯಾದ್ವಾಕ್ಯಸ್ಮರಣ ಯೋರಜಿತ್||' ಇತಿ ಶಾಬ್ದಿಕೋಕ್ತೇಃ ಈಷದರ್ಥತ್ವಂ ಆಜೋ ಬೋಧ್ಯಮ್ || 9 ||

ಚರಣಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಮ್| 'ರಮಣೀಯಚರಣಾ ರಮಣೀಯಾಂ ಯೋನಿಮಾಪದ್ಯಂತೇ' ಇತಿ ಗಮನಾಗಮನಾದೇಃ ಕರ್ಮಾಙ್ಗಭೂತಾಚಾರಫಲತ್ವಶ್ಚವಣೇನ ಕರ್ಮಫಲತ್ವಾಭಾವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಚರಣಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ ತದುಪಲಕ್ಷಣಾರ್ಥತ್ಯಾದಿ-ಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತೀತಿ|

ಸ್ವರ್ಗಮಸ್ವರ್ಗಂ ಭೂಮ್ಯಾದಿಕಂ ವಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಾ ಯಾತಿ, ನ ತು ತದನೈನ ಆಚಾರೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಶ್ರುತೌ ಚರಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮೋಪಲಕ್ಷಣಾರ್ಥತ್ವಸ್ಯ ವಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕಾಮ್ಯಾರ್ಥತ್ವಸ್ಯೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ || 10 ||

ಅನಿಷ್ಟಾಧಿಕರಣ

ನನು ತರ್ಹಿ ಅಸ್ತು ಕಾಮ್ಯೇ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ, ಆಗಮನಾದೇಃ ಯಜ್ಞಾದಿಶುಭಕರ್ಮಫಲತ್ವಾತ್| ನ ತು ವಿಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಮ್| ಪಾಪಕೃತಃ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಭಯಾಭಾವೇನ ಪತನಾ ಭಾವಾತ್| ಬಿಭೃತ್ಯತತಿ ಪಾದಪಾದಿತಿ ನ್ಯಾಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅನಿಷ್ಟಾದಿಕಾರಿಣಾಮಪಿ ಚೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್| ತದರ್ಥಮಾಹ - ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ| ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮ ಇತಿ|

ಯಾತೀತ್ಯನೈತಿ| ವೀತ್ಯಭಾವವಾಚೀ ವಿರುದ್ಧವಾಚೀ ಚ| 'ನಾಮರೂಪಾದ್ವಿಮುಕ್ತಃ' ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ನಾಮರೂಪಾವಿಮುಕ್ತತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ವಿಪ್ರಿಯ ಇತ್ಯಾದಿವದಿತಿ ಷಟ್ ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ

ವೀತ್ಯನ್ಯಾಭಾವಾರ್ಥತ್ವೋಕ್ತೇಃ| ಅನಿಷ್ಠಾದಿಕಾರೀ ಹಿ ದ್ವಿವಿಧಃ| ಅಜ್ಞೋ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೀ ಚೇತಿ| ತತ್ರ
 ದ್ವಯೋಃ ಫಲಮುಚ್ಯತೇ| ವಿಕರ್ಮಣಾ ಸ್ತೋಚಿತಕರ್ಮಾನನುಷ್ಠಾನೇನ ವಿರುದ್ಧಕರ್ಮಣಾ
 ಪಾಪಕರ್ಮಣಾಚ ನಿರಯಂ ಯಾತಿ| ನರಕಂ ಚ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ, ನ ಕೇವಲಂ
 ಶುಭಫಲಾಪ್ರಾಪ್ತಿಮಾತ್ರಮಿತಿ ಚಾರ್ಥಃ| ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಿನೋಽಧಿಕಂ ಚಾಹ| ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ
 ತಮಶ್ಚ ಯಾತೀತಿ| ನರಕಮನುಭೂಯ ಪಞ್ಚಾನಿತ್ಯನರಕಂ ತಮಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ|
 ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಾರ್ಹವಿಕರ್ಮಣಿ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಂ ವಿಧೇಯಮಿತಿ ಭಾವಃ || 11 ||

ಅಪಿ ಸಪ್ರಾಧಿಕರಣ

ನನು ನಿತ್ಯನರಕೋ ನಾಮ ನಾಸ್ಯೇವ| 'ಯಾವದಿನ್ಯಾಶ್ಚತುರ್ದಶ' ಇತಿ
 ನರಕಭೋಗನ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅಪಿ ಸಪ್ರೇತಿ| ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ನಿರಯಂ ತಮ
 ಇತಿ ಚ ನರಕಭೇದೋಕ್ತ್ಯಾ ಸೂಚಿತಃ|

'ರೌರವೋಽಥ ಮಾಹಾಂಶ್ಚ' ಇತಿ ಸ್ಫುತೌ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯನರಕವಿಭಾಗೋಕ್ತ್ಯಾ 'ಯಾವದಿನ್ಯಾಃ'
 ಇತ್ಯಾದೇರನಿತ್ಯನರಕವಿಷಯತ್ವೇನ ನಿತ್ಯನರಕಸ್ಯ ತಮಸೋ ಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಃ || 12 ||

ತತ್ರಾಪ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ವಥಾಪಿ ನರಕಸ್ಯ ದುಃಖಾನಾತ್ಮಕತ್ವಾನ್ನರಕೇ ತತ್ನಾಥನೇ ವಾ ನ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮ್|
 ನ ಚ ತಸ್ಯ ದುಃಖರೂಪತಾಽಙ್ಗೇಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯಾ| ತಸ್ಯ ದುಃಖಾತ್ಮಕತ್ವೇ
 ತದ್ಭೋಕ್ತಜೀವಾಪ್ರೇರಕತ್ವೇ ಹರೇಃ 'ನರ್ವಂ ಪ್ರವರ್ತಯತಿ' ಇತಿ ಸರ್ವಪ್ರೇರಕತ್ವ-
 ಶ್ರುತಿವಿರೋಧೇನ ತತ್ಪ್ರೇರಕತ್ವೇ ವಾಚ್ಯೇ ದುಃಖಭೂತನರಕಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ಹರೇರಪಿ
 ದುಃಖಭೋಗಪ್ರಸನ್ನಾದಿತ್ಯತೋ ದುಃಖಾಭೋಗೇನೈವ ತತ್ಪ್ರೇರಕತ್ವಂ ಹರೇರ್ವಕ್ತುಂ ಸೂತ್ರಮ್ -
 ತತ್ರಾಪಿ ಚ ತದ್ವ್ಯಾ ಪಾರಾದವಿರೋಧ ಇತಿ| ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಮಾಹ - ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣೇತಿ|

ವೇಃ ವಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಕರ್ಮಣಾ ಪ್ರೇರಣರೂಪವ್ಯಾಪಾರೇಣ ಜೀವೋ ನಿರಯಂ
 ಚ ಯಾತೀತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| ನ ಕೇವಲಮಿತರಾವಸ್ಥಾಃ, ನರಕದುಃಖಮಪಿ
 ತತ್ಪ್ರೇರಣಯೈವಾನುಭವತಿ ಜೀವ ಇತಿ ಚಾರ್ಥಃ| ದುಃಖರೂಪನರಕಾನುಭವಿತ್ಯಪ್ರೇರಕತ್ವೇಽಪಿ
 ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಈಶ್ವರತ್ವಾದೇವ ದುಃಖನಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕೃತನೀಚೋಚ್ಚತಾರೂಪಭೋಗಾ-
 ಭಾವೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ || 13 ||

ನ ತೃತೀಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಯತ್ರ ದುಃಖಂ ತತ್ರ ಸುಖಮಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತೇಃ ತಮಸ್ಯದಿ ಸುಖಮಸ್ತೀತ್ಯತಃ ತಸ್ಯ ದುಃಖೈಕರೂಪತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ - ನ ತೃತೀಯೇ ತಥೋಪಲಭೈರಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್ |

ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ತಃ ವಿಕರ್ಮಫಲದುಃಖರೂಪನಿರಯಾದಪಿ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಫಲತ್ವೇನ ತಮಸೋ ವಿಶಿಷ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತೋ ಬೋಧ್ಯಃ | 'ತೀರ್ಯಕ್ಷು ನರಕೇ ಚೈವ ಸುಖಲೇಶೋ ವಿಧೀಯತೇ' ಇತ್ಯಾದೇಃ ನರಕೇ ಸುಖಲೇಶಸತ್ತೇಽಪಿ ತಮಸಿ ತದಭಾವಸೂಚನಾತ್ || 14 ||

ವಿದ್ಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ 'ಅಧೈತಯೋಃ ಪಥೋನ್ಯೈಕತರೇಣ ಚ ತಾನೀಮಾನಿ ಚ ಕ್ಷುದ್ರಮಿಶ್ರಾಣ್ಯಸಕ್ಯದಾವರ್ತಿನೀ ಭೂತಾನಿ ಭವಂತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಏತಯೋರ್ದೇವಯಾನ- ಪಿತೃಯಾನಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಯಾನ್ಯೇಕೇನಾಪಿ ಪಥಾ ನ ಗಚ್ಛಂತಿ ತಾನೀಮಾನಿ ಅಲ್ಪಾನಿ ಸುಖದುಃಖಮಿಶ್ರಾಣಿ ಸದಾ ಗತ್ಯಾದಿಮನ್ವೀತಿ ದೇವಯಾನಪಿತೃಯಾನರೂಪಫಲ ಏವ ಜೀವಾನಾಂ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಂ ಪ್ರತೀಯತೇ | ನ ಹಿ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನಾವಿಷಯೇ ನ ಗಚ್ಛಂತಿ ಪ್ರಯೋಗೋ ಯುಜ್ಯತೇ | ಅತೋ 'ಮೂಲೇ ಲಭಫಲೋ ನೈವ ಶಾಖಾಗ್ನಂ ಗಂತುಮಿಚ್ಛತಿ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ ಫಲ ಏವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾತ್ ಕಿಂ ವೈರಾಗ್ಯಸಾಧನೇನೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ವಿದ್ಯಾ ಕರ್ಮಣೋರಿತಿ ತು ಪ್ರಕೃತತ್ವಾದಿತಿ | ತದರ್ಥಮಾಹ - ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತೀತಿ |

ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮಿತ್ಯನುವರ್ತ್ಯಮ್ | ಕರ್ಮಣೈವೇತ್ಯೇವಕಾರಾನ್ವಯಃ | ಶುಭಕರ್ಮಣೈವ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತಿ | ಭಗವತ್ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಮಂ ಪದಂ ಯಾತಿ | ನ ತು ಸ್ವರ್ಗಂ ಪರಮಂ ಪದಂ ವಾ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ ಯಾತೀತ್ಯೇವಕಾರಾರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಫಲರೂಪಯೋಃ ಪರಪದಯಾನಸ್ವರ್ಗಯಾದರೂಪದೇವಯಾನಪಿತೃಯಾನಯೋಃ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮರೂಪ- ಸಾಧಕಾಯತ್ತತ್ವೇನ ಜೀವಾನಾಂ ತತ್ರ ಫಲೇ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ಭಾವಾದೀಶಾಧೀನಮಪಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಂ ಕರ್ಮಾದಿರೂಪಸಾಧನ ಏವೇತಿ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮೇವೇತಿ ಭಾವಃ || 15 ||

ತತ್ತ್ವಾಭಾವ್ಯಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನಥಾಪಿ ನ ಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಯುಕ್ತಮ್ | 'ಧೂಮೋ ಭೂತ್ವಾಭ್ರಂ ಭವತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ

ಕರ್ಮಕೃತೋ ಮಹಾಸುಖಹೇತುದೇವತಾಭಾವಸ್ಯೋಕ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ |
ತತ್ಸಾ ಭಾವ್ಯಾಪತ್ತಿರುಪಪತ್ತೇರಿತಿ| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಮಾಹ - ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತೀತಿ ||

ಶುಭೇನೇತ್ಯಾಕೃಷ್ಯಾನೇತಿ ಸ್ವರ್ಗಮೇವೇತ್ಯೇವಕಾರಾನ್ವಯಃ| ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಜೀವಃ
ಸ್ವರ್ಗಮೇವ ಯಾತಿ| ನ ತು ದೇವತಾತ್ವಾದಿಕಮ್| ಕುತಃ, ಯತೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ
ಸ್ವಯೋಗ್ಯಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಉತ್ತಮಂ ಪದಂ ಸ್ವರ್ಗರೂಪಂ ದೇವತ್ವಂ ದೇವತಾಪದವೀಂ ವಾ
ಯಾತಿ| ನ ತು ಕರ್ಮಣಾ ವಿದ್ಯಾಗಮ್ಯಂ ಪದಂ ಯಸ್ಮಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಧೂಮೋ ಭೂತ್ಯೇತಿ
ಶ್ರುತಿನ್ನು 'ಧೂಮಾದಿಭಾವಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ ತದ್ಗತೌ ಗತಿರೇವ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತೇಃ
ದೇವತಾಸಾಯುಜ್ಯಪರೇತಿ ಭಾವಃ || 16 ||

ನಾತಿಚಿರೇಣಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಾದವರೂಢಸ್ಯ ಕರ್ಮಿಣಃ 'ಯಥೇತಮಾಕಾಶಮಾಕಾಶಾದ್ವಾಯುಃ
ವಾಯುರ್ಭೂತ್ಯಾ ಧೂಮೋ ಭವತಿ ಧೂಮೋ ಭೂತ್ವಾಭ್ರಂ ಭವತಿ ಅಭ್ರಂ ಭೂತ್ವಾ ಮೇಧೋ
ಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದೌ ಬಹುಸ್ಥಾನಪ್ರಾಪ್ತುಕ್ತೇಃ, ಅನೇಕಸ್ಥಾನೇಷು ಕಲ್ಪಾಂತಂ
ತತ್ತದ್ದೇವತಾಸಾಯುಜ್ಯೇನ ಮಹಾಸುಖಹೇತುತ್ವಾತ್ ಕಿಂ ಕರ್ಮಣಿ ವೈರಾಗ್ಯೇಣೇತ್ಯತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ನಾತಿಚಿರೇಣ ವಿಶೇಷಾದಿತಿ ಸೂತ್ರಮ್|

ತದರ್ಥಸ್ಯ 'ಶುಭೇನ ಕರ್ಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ, ಇತಿ ಪ್ರಾಚೀನಭಾಷ್ಯೇಣೈವ
ಭೋಗವಿಶಿಷ್ಟಶುಭಕರ್ಮಾದಿಸಹಿತೋ ಜೀವಃ ಈಷತ್ ಅಲ್ಪಕಾಲೇನವ ಅಸ್ವರ್ಗಂ ಸ್ವರ್ಗದನ್ಯತ್
ಭೂಮ್ಯಾದಿಕಂ ಯಾತಿ, ನ ತು ಚಿರೇಣೇತಿ ಯೋಜನಯಾ ಸಂಭ್ರಹಸಮ್ಭವಾನ್ನ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ|
'ಸ್ವರ್ಗಲ್ಲೋಕಾದವಾಕ್ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ವತ್ಸರಾತ್ಪೂರ್ವಮೇವತು| ಮಾತುಃ ಶರೀರಮಾಪ್ನೋತಿ'
ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ || 17 ||

ಅನ್ಯಾಧಿಷ್ಟಿತಾಧಿಕರಣ

ನನು 'ತ ಇಹ ವ್ರೀಹಿಯವಾ ಓಷಧಿವನಸ್ತತಯಸ್ತಿಲಾ ಮಾಷಾ ಇತಿ ಜಾಯಂತೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ
ಕರ್ಮಿಣೋ ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಭಾವಶ್ರವಣಾತ್ ಸುಖಸಾಧನತಯಾ ವೇದೋಪದಿಷ್ಟಕರ್ಮವತಾಂ
ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಭಾವೇನ ದುಃಖಿತ್ಯೇ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಿರ್ವೇದಮಾಯಾತ್'
ಇತ್ಯಾದಿವೇದವಿಹಿತವೈರಾಗ್ಯಾದಾವಪಿ ತಚ್ಚಿತ್ಸಾ ಸ್ಯಾತ್| ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಹಿಂಸಾಯುತತ್ವೇನ

ತತಃಪಾಪಸ್ಯ ಸಮ್ಭವೇನ ದುಃಖಹೇತುತ್ವಸ್ಯ ನ್ಯಾಯ್ಯತ್ವೇನ ಸುಖಹೇತುತ್ವೇನ
ವಿಧಾನಾಯೋಗಾಚ್ಚೇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅನ್ಯಾದಿಷ್ಟಿತೇ ಪೂರ್ವವದಭಿಲಾಪಾ-
ದಿತ್ಯಾದಿಯೋಗದ್ವಯಮ್ |

ತದರ್ಥನ್ಯಾಪಿ ಶುಭೇನೈವೇತಿ ಭಾಷ್ಯೇಣೈವ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಯಾತೀತಿ
ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಃ ಶುಭತ್ವಸ್ವರ್ಗರೂಪಸುಖಹೇತುತ್ವಯೋರುಕ್ತ್ಯಾ, ತಥಾ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ
ಅಸ್ವರ್ಗಂ ಸ್ವರ್ಗಾದನ್ಯತ್, ಪದಮಿತ್ಯನ್ವೇತಿ, ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಸ್ಥಾನಮೇವ ಯಾತಿ, ನ ತು ತದ್ಭಾವಂ
ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಸಜ್ಜಹೋ ಬೋಧ್ಯಃ| ಯಾಗೀಯಹಿಂಸಾಯಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಹಿಂಸಾವತ್
ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಾಭಾವಾತ್, ಪ್ರತ್ಯುತ 'ವಾಯವ್ಯಂ ಶ್ವೇತಮಾಲಭೇತ' ಇತಿ ವಿಹಿತತ್ವಾಚ್ಚ
ಪಾಪಾಹೇತುತ್ವೇನ ಶುಭತ್ವಾತ್ ಪಾಪಾಹೇತುತ್ವೇನೈವ ದುಃಖಾನಾಪಾದಕತ್ವಾತ್
ತದ್ಯುಕ್ತಯಜ್ಞಾನಾಂ ಸುಖಸಾಧನತ್ವಂ ದುಃಖಾಹೇತುತ್ವಂ ಚ ಯುಕ್ತಮೇವ| 'ವ್ರೀಹಿಯವಾಃ' ಇತಿ
ಶ್ರುತಿಸ್ತು ವ್ರೀಹ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಜೀವೇನ ಸ್ಥಾನೈಕ್ಯಪರೇತಿ ಭಾವಃ || 18 ||

ರೇತೋಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಯೋನ್ಯಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು 'ಸ್ವರ್ಗಾದವಾಗ್ಗತಶ್ಚಾಪಿ ಮಾತುರೇವೋದರಂ ವ್ರಜೇತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ
ಸ್ವರ್ಗಾದವರೂಢಸ್ಯಾಪಿ ಪಿತೃಪ್ರವೇಶಂ ವಿನೈವ ಮಾತೃಪ್ರವೇಶ ಇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯ ಪಿತೃಕ್ರಮೇಣ
ಮಾತೃಪ್ರವೇಶಂ ವಕ್ತುಂ ಸೂತ್ರಮ್ - **ರೇತಃಸಿಗ್ಗೋಗೋಥೇತಿ|**

ಯಚ್ಚ 'ದೇಹಂ ಗರ್ಭಸ್ಥಿತಂ ಕ್ವಾಪಿ ಪ್ರವಿಶೇತ್ಸ್ವರ್ಗತೋ ಗತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ ಪಿತೃಪ್ರವೇಶಂ
ವಿನೈವ ಮಾತೃಪ್ರವೇಶೋಽಸ್ತು| ಆಸ್ತೀಕಾದೌ ದರ್ಶನಾತ್| ದ್ರುಪದಮಾನ್ಯಾತ್ಯಶುಕಾದೌ
ದರ್ಶನಾನ್ಮಾತೃಪ್ರವೇಶೋಽಪಿ ವ್ಯರ್ಥ ಏವೇತ್ಯಾಶಂಕ್ಯ ಕರ್ಮಿಣಾಂ ಪಿತೃಕ್ರಮೇಣ ಯೋನಿದ್ವಾರ
ಮಾತೃಪ್ರವೇಶೋಕ್ತರ್ಥಂ ಸೂತ್ರಂ - **ಯೋನೇಃ ಶರೀರಮಿತಿ|**

ತತ್ರ ಪಿತೃದಿಕ್ರಮೇಣೈವ ಜನನಮೌತ್ಸರ್ಗಿಕಮ್| ಕ್ವಚಿದನ್ಯಥಾಭಾವೋ ಬಲವತ್ಕಾರಣಕೃತ್
ಇತಿ ಭಾವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಪಿತೃದಿಕ್ರಮಮುಕ್ತ್ಯಾ ಅನ್ಯಥಾಭಾವೇಽಪಿ ಹೇತುಮಾಹ -
ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಯಾತೀತಿ|

ಶುಕಾದಿಜೀವಾ ಯತ್ಪರಂ ಅನ್ಯತ್ಪದಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಮಾತಾಪಿತೃದಿಸ್ಥಾನಂ ವಿನಾ
ಯತ್ಸಾ ನಾನ್ತರಪುರುಷಮಾತೃಪ್ರಭೃತಿಂ ಯಾನ್ತಿ ತಜ್ಞಾನೇನೈವ ಭಗವಜ್ಞಾನ-
ಪ್ರಭಾವೇಣೈವೇತ್ಯರ್ಥಃ| ತೇಷಾಂ **ಜ್ಞಾನಿತ್ವೇನ** ಜ್ಞಾನಪ್ರಭಾವಾತ್ ಕ್ವಚಿದನ್ಯಥಾ ತ್ವೇಽಪಿ ಕರ್ಮೀ

ವಿತ್ಯಪ್ರವೇಶಕ್ರಮೇಣೈವ ಶರೀರಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತ ಇತಿ ನಿಯಮಾತ್ ವಿಧೇಯಮೇವ ಕರ್ಮಣಿ
 ವೈರಾಗ್ಯಮಿತಿ| ತದುಕ್ತಮನುಭಾಷ್ಯೇ - 'ಜೀವಪುರುಷಯೋನೀನಾಂ ಸಜ್ಞಾತಿನಿಯಮೋಜ್ಜಿತಿಮ್|
 ಅಥಶಬ್ದೇನ ಭಗವಾನಾಹ ಕಾರಣತಶ್ಚ ತಾಮ್' ಇತಿ| ಉಕ್ತಂ ಚ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೇ -
 'ವಿಶೇಷಕಾರಣಾದೇವ ವಿಶೇಷಾಜ್ಜನಿರಿಷ್ಯತೇ| ಸಾಮಾನ್ಯಜನನಂ ಚೈವ ನೃಣಾಂ
 ಸಾಮಾನ್ಯಹೇತುತಃ||' ಇತಿ | ಉಕ್ತಂ ಚ ಸುಧಾಯಾಂ - ಜನ್ಮಕಾರಣಾದೃಷ್ಟಾಕೃಷ್ಣೋ ಜನ್ಮಃ
 ಬೀಜಾದಿಸಮ್ಯನ್ನೇನ ಶರೀರಮಾಪದ್ಯತ ಇತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಃ| ಸ ಚ ಕ್ವಚಿತ್
 ಜ್ಞಾನತಪೋಯೋಗಾದಿಲಕ್ಷಣೇನ ಕಾರಣವಿಶೇಷೇಣಾಪೋದ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ||

ಪಾದಾರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರ

ಏವಂ ಸಂಕ್ಷೇಪತೋ ನಿರೂಪಿತಸ್ಯ ಏತತ್ಪಾದೀಯಾಶೇಷನಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಪರಮ್ಪರಯಾ
 ಮುಕ್ತಿಹೇತೌ ವೈರಾಗ್ಯೇ ಉಪಯೋಗಂ ವದನ್ನುಪಸಂಹರತಿ - **ತಸ್ಮಾದಿತಿ |** ಜ್ಞಾನಾದನ್ಯಸ್ಯ
 ಅಸ್ಥಿರಾನರ್ಥಫಲಸಾಧನತ್ವಾತ್, ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಸ್ಥಿರಮಹಾಫಲಸಾಧನತ್ವಾತ್ ಅನ್ಯತ್ರ ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್
 ಭಗವಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮುದೋಕ್ತಭಕ್ತಿಶ್ರವಣಾದಿಸಾಧನೈಃ ಆಶ್ರಯೇತ್, ಸಮ್ಪಾದಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||
19 || 20 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಭಾಷ್ಯಸ್ಯ
 ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತೀಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ವಮಂಜುರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ
 ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ

ಏವಮುಕ್ತದಿಶಾ ಉಕ್ತಾರ್ಥಮನುಸಂದಧತೋಽಧಿಕಾರಿಣೋ ವೈರಾಗ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಸಮ್ಯವೇಽಪಿ
 'ಅನುಬನ್ಧಾಭ್ಯಃ' ಇತಿ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣದಿಶಾ ಭಕ್ತಿಮತ ಏವ ಶ್ರವಣಾದಿಭಿಃ
 ಈಶ್ವರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೋದಯಾತ್ ಭಕ್ತಿನಿರೂಪಣಾರ್ಥೋಽಯಂ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ಇತಿ
 'ಭಕ್ತಿರಸ್ಮಿನ್ ಪಾದ ಉಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ವಿಸ್ತರಭಾಷ್ಯಾತ್ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಮ್ |

ನನು ಅತ್ರ ಭಕ್ತಿರುಚ್ಯತ ಇತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ| ಕಿಂ ನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿವಿಧೀಯತೇ ಕಿಂ ವಾ
 ತತ್ಸುರೂಪಮುಚ್ಯತೇ| ನಾದ್ಯಃ| ಪ್ರಯತ್ನಗೋಚರತ್ವೇನ ವಿಧೇಯತ್ವಾಭಾವಾತ್| ನಾನ್ಯಃ|
 ಭಗವನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯೈವ ನಿರೂಪಣೇನ ಭಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಾನಿರೂಪಣಾತ್| ಭಕ್ತೃರ್ಥಂ

ಭಗವನ್ಮಹಿಮೋಚ್ಯತ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಶ್ಚ | ನ ಹಿ ಮಹಿಮೋಕ್ತೇಃ
 ಭಕ್ತಾವುಪಯೋಗೋಽಸ್ತೀತ್ಯಾಶಂಕಾನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ 'ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್'
 ಇತಿ ಪೂರ್ವಭಾಷ್ಯಮತ್ರಾನುವರ್ತ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್ | ತಥಾಹಿ | ಸನ್ನಿತಿ ಶೈನೇನಾಭಿಚರನ್ ಯಜೇತ,
 ಅರ್ಜಯನ್ ವಸತೀತ್ಯಾದಾವಿವ ಲಕ್ಷಣಹೇತ್ಯೋಃ ಕ್ರಿಯಾಯಾ ಇತಿ ಹೇತೌ ಶತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಾನ್ತಂ
 ಪದಮ್ | ನೀತಿ ತನ್ತ್ರಮ್ | ವಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ವಿಶೇಷೇಣ ರಕ್ತಃ ಸನ್ ರಕ್ತೋ ಭವಿತುಂ,
 ಭಕ್ತೋ ಭವಿತುಮಿತಿ ಯಾವತ್, ಭಗವನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್
 ಸಮ್ನಾದಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

'ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಸ್ತು ಸುದೃಢಃ ಸರ್ವತೋಽಧಿಕಃ | ಸ್ನೇಹೋ ಭಕ್ತಿಃ'
 ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಸ್ನೇಹಸ್ಯೈವ ಭಕ್ತಿತ್ವಾತ್ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಾನುಕ್ತೌ ಚ ತಜ್ಞಾನವತ್
 ಸ್ನೇಹಸ್ಯ ಚಾನುದಯಾತ್ ತಯೋರುತ್ಪತ್ತಿರ್ಥಂ ಅತ್ರ ಪಾದೇ ಭಗವನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೋಕ್ತಿರಿತಿ ಭಾವಃ |
 ಅತ್ಯವಕಾರೇಣ ಏತಚ್ಛೋದ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ವಿನಾಽಪಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಪುತ್ರಾದೌ
 ಸ್ನೇಹದೃಷ್ಟೇಃ | ಕ್ವಚಿನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ಸ್ನೇಹಾದೃಷ್ಟೇಃ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್
 ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಸ್ನೇಹಾಹೇತುರಿತಿ | ಹೇತ್ವನ್ತರೇಣ ಫಲಸಿದ್ಧಾವಾಪ್ಯಸ್ಯ
 ಹೇತುತ್ವಾವಿರೋಧಾತ್ | ಹಾರೀರಿಂ ವಿನಾ ವೃಷ್ಟಿದೃಷ್ಟೇತಿ ಕಾರೀರ್ಯಾ
 ವೃಷ್ಟ್ಯ ಹೇತುತ್ವಭಾವಾತ್ | ಜ್ಞಾತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಪುಂಸಃ ಸ್ನೇಹಾನುತ್ಪತ್ತೇಃ
 ಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಿನಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಅಕಾರಣತ್ವಾನಾಪಾದಕತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ |

ನನು ಯದುಕ್ತಂ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯೇ ಸರ್ವಮೀಶಾಧೀನಮಿತಿ ತದಸಾಧ್ವಿವ |
 ಸ್ವಾಪ್ನಪದಾರ್ಥಾನಾಮಸತ್ಯತ್ವೇನ ತತ್ಪ್ರತೀತೇಃ ಬಾಹ್ಯಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾಧೀನತ್ವೇನ ತೇಷಾಂ
 ತತ್ಪ್ರತೀತೇಶ್ಚ ಈಶಾಧೀನತ್ವಭಾವಾತ್ | ತಥಾ ಸ್ವಾಪ್ನತಿರೋಧಾನಮಪಿ ನೇಶಾಧೀನಮ್ |
 ಸ್ವಾಪ್ನಪ್ರತೀತೇಃ ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾಧೀನತ್ವೇನ ತದಪ್ರತೀತೇಃ ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾ-
 ಧೀನತ್ವಾಚಿತ್ಯಾತ್ | ಜಾಗ್ರತ್ಪುಷ್ಪವಸ್ಥಯೋರಪಿ ನೇಶಾಧೀನತ್ವಮ್ | ತಯೋಃ
 ಕಾಲಾದ್ಯಧೀನತ್ವಾನುಭಾವಾತ್ | ಸುಷುಪ್ತೌ ಜೀವಸ್ಯ 'ಸತಾ ಸೋಮ್ಯ ತದಾ ಸಮ್ಯನ್ನಃ' ಇತಿ
 ಶ್ರುತ್ಯಾ ಈಶಪ್ರಾಪ್ಯಕ್ಯತದಧೀನತ್ವೋಪಗಮೇ 'ತದಾ ನಾಡೀಷು ಸುವೋ ಭವತಿ' ಇತಿ
 ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಃ | ತಥಾ ಸುಪ್ತಪ್ರಬೋಧಸ್ಯ ಮೂರ್ಛಾಯಾಶ್ಚ ನೇಶಾಧೀನತ್ವಮ್ | ತಯೋಃ
 ಭೇರೀತಾಡನಾದ್ಯಧೀನತ್ವಾನುಭವಾತ್ | ಮೂರ್ಛಾಯಾಮೀಶಾದನ್ಯತ್ರ ಚಕ್ಷುರಾದೌ
 ಜೀವಸ್ಯಾವಸ್ಥಾನೇ ಜಾಗ್ರದಾದ್ಯವಸ್ಥಾನುಪ್ರವೇಶೇನ, ಭಗವತ್ಯವಸ್ಥಾನೇ ಸುಪ್ತಿಸಾಂಖ್ಯಯೇಣ
 ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಗವಸ್ಥಾತ್ವಾಯೋಗಾಚ್ಛೇತಿ ಚೋದ್ಯಾನಾಂ ನಿರಾಸಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ - ಸನ್ವೇ
 ಸೃಷ್ಟಿರಾಹ ಹೀತಿ, ಪರಾಭಿಧ್ಯಾನಾದಿತಿ, ದೇಹಯೋಗಾದ್ವಾಸೋಪೇತಿ, ತದಭಾವೋ ನಾಡೀಷ್ಟಿತಿ,
 ಅತಃ ಪ್ರಬೋಧೋಸ್ತಾದಿತಿ, ಮುಗ್ಧೇಽರ್ಥಸಮ್ಪತ್ತಿರಿತಿ ಷಡಧಿಕರಣಾನಿ | ತೇಷು ಕೋ ಮಹಿಮಾ

ವಿಷ್ಣೋರುಕ್ತ ಇತ್ಯತಸ್ತೇಷಾಂ ಭಾವಾರ್ಥಮಾಹ - ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕಶ್ಚೇತಿ|

1ರಿಂದ 5 ಮತ್ತು 7ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ಸರ್ವಾಸಾಮವಸ್ಥಾನಾಂ ಸ್ವಪ್ನತತ್ತಿರೋಧಾನಜಾಗ್ರತ್ಸುಷುಪ್ತಿಸುಪ್ತಪ್ರಬೋಧಮೋಹರೂಪಾ-
ವಸ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರೇರಕೋ ನಿಯನ್ತಾ| 'ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ' ಇತ್ಯಗ್ರೇತನಂ ವಾಕ್ಯಮಾತ್ರಾಕೃಷ್ಯ
ಯೋಜ್ಯಮ್| ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇನ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಶ್ಶಬ್ದಃ| ಯೋಽಧ್ಯಾಯದ್ವಯೇನ
ನಿದೋಷಗುಣಪೂರ್ಣೋ ನಿರ್ಣೇತಃ ಸ ಇತಿ ತಚ್ಚಬ್ಧಾರ್ಥಃ| ಸ್ವಪ್ನತಿರೋಧಾನ-
ಸುಪ್ತಪ್ರಬೋಧಯೋಃ ಪೃಥಗವಸ್ಥಾತ್ವಭಾವೇಽಪಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಜಾಗ್ರದಾದ್ಯವಸ್ಥೈಕದೇಶತ್ವಾ-
ದೇವಾವಸ್ಥಾತ್ಪ್ರೋಕ್ತಃ| ಯದ್ವಾಽವಸ್ಥಾನಾಮಿತಿ ಸ್ವಪ್ನಜಾಗ್ರತ್ಸುಷುಪ್ತಮೋಹಾವಸ್ಥಾನಾಮೇವ
ಗ್ರಹಣಂ ತತ್ತಿರೋಧಾಯಕೋ ಬೋಧಕಶ್ಚೇತಿ ಚಶಬ್ಧಾರ್ಥಃ| ಯದ್ವಾಽವಸ್ಥಾ ಅವಸ್ಥಿತಯಃ
ಜೀವಾನಾಮವಸ್ಥಾನಾನಿ| ತೇಷಾಂ ಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕ ಇತಿವದಯಂ
ನಿದೇಶೋ ಬೋಧ್ಯಃ| ಅತ್ರ ಸ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತಮಹಿಮ್ನ ಏವಾತ್ರ
ವಿಶೇಷಶಙ್ಕಾನಿರಾಸೇನ ಪ್ರಪಿಪ್ಪಾನಮಿತಿ ಸೂಚಿತಮ್| ತತ್ರ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
'ಮನೋಗತಾಂಶ್ಚ ಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ| ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ ಜೀವಾಯ'
ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಸೂಚನೇನ ಸ್ವಾಪ್ನಾನಾಂ ಮಾನಸವಾಸನೋಪಾದಾನೇನ ಈಶ್ವರಜನ್ಯತಯಾ
ಸತ್ಯತ್ವಾತ್, ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷಾದಿಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವಾತ್ ಸ್ವಪ್ನಾದ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವಂ ತಸ್ಯ ಯುಕ್ತಮಿತಿ
ದರ್ಶಿತಮ್ ||1||2||3||4||5||7||

6 ನೇ ಅಧಿಕರಣ - ಕರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ನನು ಲೋಕೇ ರಾಜಾದೇಃ ಖಣ್ಣೇಶತ್ವದರ್ಶನೇನ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಕೇಷಾಞ್ಚಿತ್ ಕಿಞ್ಚಿದವಸ್ಥಾಯಾಃ
ಪ್ರೇರಕತ್ವಮಸ್ತು, ನ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾನಾಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಸ ಏವ ಚ
ಕರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತಿಶಬ್ದವಿಧಿಭ್ಯ ಇತಿ ಷಷ್ಠಮಧಿಕರಣಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥ - ಸರ್ವೇತ್ಯಾದಿ|

ಸರ್ವೇತಿ ತನ್ನಮ್| ಸರ್ವಾಸಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಮವಸ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರೇರಕಃ ಸಃ ಯ
ಏಕದೇಶಪ್ರೇರಕತ್ವೇನಾಜ್ಞೇಕೃತಃ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ನತ್ವನೇಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
ತತ್ತ್ವೈಕಪರಮಪದಾಭ್ಯಾಂ 'ಪ್ರದರ್ಶಕಸ್ತು ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ವಪ್ನಾದೇರೇಕ ಏವ ತು| ಪರಮಃ
ಪುರುಷೋ ವಿಷ್ಣುಃ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಸೂಚನೇನ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವಹೇತುರುಕ್ತೋ ಭವತಿ| ಅನ್ಯಥಾ
ಈಶ್ವರತ್ವಮೇವ ಸ್ಯಾನ್ನ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವಮ್| ತಚ್ಚ ವಚನಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಭಾವಃ|

ಅತ್ರ ಯದ್ಯಪಿ ತದಭಾವೋ ನಾಡೀಷ್ಟಿತಿ ನಯೇ ಜೀವಸ್ಯ ನಾಡೀಸ್ಥಿತಪರಮಾತ್ಮನಿ
 ಸುಪ್ತೀರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ನ ತು ಸುಪ್ತವಸ್ಥಾಯಮೀಶಾಧೀನತ್ವಮ್ | ತಥಾ ಮುಗ್ಧೇಽರ್ಥಸಮ್ಮತ್ತಿರಿತಿ
 ನಯೇಽಪಿ ಮೋಹಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಜೀವಸ್ಯ ಭಗವತಿ ನ ಸಮಗ್ರಪ್ರಾಪ್ತೀಃ, ಸುಖಾನುಸನ್ಧಾನಾತ್ |
 ನಾಪ್ಯಪ್ರಾಪ್ತೀರೇವ | ಅನ್ಯಾರ್ಥಾದರ್ಶನಾತ್ | ಅತಃ ಪರಿಶೇಷಾದರ್ಥಪ್ರಾಪ್ತೀರಿತಿ
 ಮೋಹಾವಸ್ಥಾನಮೇವೋಕ್ತಮ್ | ನ ತು ಸುಪ್ತಮೋಹಾವಸ್ಥಯೋರೀಶಾಧೀನತ್ವಮುಚ್ಯತೇ |
 ತಥಾಽಪಿ ತಯೋರವಸ್ಥಯೋರೀಶಾಧೀನತ್ವಸ್ಯ 'ಸ ಏವ ಚ ಕರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತಿ' -
 ಇತ್ಯೇತನ್ನಯೇನೈವ ಸಿದ್ಧತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯಿತುಂ ತದರ್ಥೋಕ್ತಿಪರಭಾಷ್ಯೇಣ ಸರ್ವವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕ
 ಇತ್ಯನೇನೈವ ಸಹೇತರಷಡಧಿಕರಣಭಾವಾರ್ಥೋಽಪಿ ಭಾಷಿತಃ | ಯಥೋಕ್ತಂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯೇ
 ಮೋಹನಯೇ 'ಸೋಽಪಿ ತತ ಏವೇತಿ ಸಿದ್ಧಂ' ಇತಿ | ನನ್ವೇವಂ ಸಪ್ತಾದ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸ
 ಏವ ಚೇತಿ ನಯೇನೈವ ಸಿದ್ಧೇಃ ತದುಕ್ತರ್ಥಂ ಸನ್ದೇ ಸೃಷ್ಟಿರಾಹ ಹೀತ್ಯಾದಿ ವ್ಯರ್ಥಮಿತಿ ಚೇನ್ನ |
 ಸಾಮಾನ್ಯತೋಽವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವಸಿದ್ಧಾವೇವ ಕಿಮೇಕದೇಶಪ್ರವರ್ತಕೋಽಥ ಸರ್ವಪ್ರವರ್ತಕ
 ಇತಿ ಚಿನ್ತಾವಸರಾತ್ |

ಅತ್ರ ಸೂತ್ರೇಷು ಜೀವನಮ್ನಿಸುಪ್ತಾದ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಕೈಮುತ್ಯನ್ಯಾಯಸಿದ್ಧನಾನಾ-
 ದೇಶಕಾಲಸ್ಥಿತನಾನಾಜಡಗತವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾದ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವಮಿತ್ಯಪಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್
 ಸರ್ವಾವಸ್ಥೇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತಿರಿತಿ || 6 ||

ನ ಸ್ಥಾನತೋಽಪ್ಯಧಿಕರಣ

ನನ್ವೇವಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕತ್ವೇ ಅಧಿಷ್ಠಾನಭೂತಪ್ರೇರ್ಯಜೀವಾನಾಂ
 ಸುರನರತೀರ್ಯಗಾದಿಭೇದೇನ ಭೇದಾತ್ತತ್ಪ್ರೇರಕೋಽಪಿ ಭಿನ್ನಾಧಿಷ್ಠಾನಗತಘಟಾದಿವತ್
 ಭೇದವಾನ್ ಸ್ಯಾತ್ | ತಥಾ 'ದಕ್ಷಿಣಾಕ್ಷಿಮುಖೇ ವಿಶ್ವೋ ಮನಸ್ಯಂತಸ್ತು ತೈಜಸಃ | ಆಕಾಶೇ ಚ ಹೃದಿ
 ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ತ್ರಿಧಾ ದೇಹೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ' ಇತಿ ದಕ್ಷಿಣಾಕ್ಷ್ಯಾದಿದೇಶಭೇದೇನ, 'ವಿಶ್ವೋ ಹಿ ಸ್ಥೂಲಭುಜ್
 ನಿತ್ಯಂ' ಇತಿ ಜಾಗ್ರದಾದಿಕಾಲಭೇದೇನ ಚ ತಥಾ 'ಕಾರ್ಯಕಾರಣಬದ್ಧೌ ತಾವಿಷ್ಯೇತೇ
 ವಿಶ್ವತೈಜಸೌ | ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಕಾರಣಬದ್ಧಸ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿರೂಪಭೇದವಚನಾಚ್ಚ ಸ್ವರೂಪೇಷು ಭೇದವಾನ್
 ನ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ನ ಸ್ಥಾನತೋಽಪಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ | ತದರ್ಥಮಾಹ -
 ಸ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ | ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ |

ಸೂರನರಾದಿಶರೀರದಕ್ಷಿಣಾಕ್ಷ್ಯಾದಿಸರ್ವದೇಶೇಷು ಜಾಗ್ರದಾದಿಸರ್ವಕಾಲೇಷು ಸ್ಥಿತೇಷು
 ವಿಶ್ವಾದಿಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ ಸ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕುತ ಇತ್ಯತ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ
 ಇತಿ 'ಯತೋ ನೈವೇಶ್ವರದ್ವಯಂ' ಇತಿ ಚಕ್ಷುರಾದಿವತ್ತಿತ್ಯತ್ರ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಯುಕ್ತ್ಯಾ ಏಕೋ ಹಿ

ಪರಮೇಶ್ವರೋ ನ ತು ಅನೇಕಃ| ರೂಪಾಣಾಂ ಭೇದೇಽನೇಕೇಶ್ವರಾಪಾತಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ನನು ಚ ರೂಪಾಣಾಂ ಭೇದೇಪ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ನೇವ ರೂಪೇ ಭಗವಾನ್ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವಾನ್| ಅನ್ಯಾನಿ ರೂಪಾಣಿ ತದನುಗ್ರಾಹಕಾಣಿ ಸನ್ವತೋ ನ ದೋಷ ಇತ್ಯತೋಽಪಿ - ಸರ್ವೇತಿ| ಸ ಪ್ರಾಗುಕ್ತೋ ಭಗವಾನ್ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಸರ್ವದೇಶಕಾಲಸ್ಥಿರರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ | ಅವಿಶೇಷವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ|

ನನ್ವೇವಂ ಸರ್ವದೇಶಕಾಲಸ್ಥಿರರೂಪಾಣಾಮಭೇದೇ ವ್ಯೋಮವತ್ಪಾದಾದ್ಯೇಕದೇಶೇನೈವ ತತ್ರ ತತ್ರಾವಸ್ಥಾನಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯೇತಿ ಸ್ಯಾತ್| ತಚ್ಚ 'ಸಪ್ರಾಜ್ಞ ಏಕೋನವಿಂಶತಿ ಮುಖಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧಮಿತ್ಯತೋಽಪಿ - ಸರ್ವೇತ್ಯಾದಿ| ಸರ್ವಶಬ್ದಃ ಸಮಗ್ರವಾಚಿ| ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಸರ್ವಕಾಲೇಷು ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಪಾಣಿಪಾದಾದ್ಯವಯವೈಃ ಸಮಗ್ರರೂಪೇಷು ಸತ್ಸು ಅಭೇದವಾನ್ ಸ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|

ನನು ಸಮಗ್ರರೂಪೇಣ ಸರ್ವದೇಶಾದ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಕಥಂ ಹರೇರುಪಪದ್ಯತೇ| ಅನ್ಯತ್ರಾದೃಷ್ಟತ್ವಾದಿತ್ಯತಃ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ ಹೇತುಗರ್ಭಮ್| ಸ ಏಕೋಽಪಿ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವಾತ್ ತಾದ್ಯಶರೂಪೇಣಾಭೇದವಾನಿತಿ| 'ಐಶ್ವರ್ಯಾದ್ರೂಪಮೇಕಂ ಚ ಸೂರ್ಯವದ್ಭಹುಧೇಯತೇ' ಇತಿ ಸ್ಮೃತೇರಿತಿ ಭಾವಃ| ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತ್ಯುಕ್ತೈವ 'ಬದ್ಧೋ ಬನ್ಧಾದಿಸಾಕ್ಷಿತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿಸೂಚನೇನ ಭೇದೋಕ್ತೇರ್ಗತಿರಪಿ ಸೂಚಿತೇತಿ || 8 ||

ಅರೂಪಾಧಿಕರಣ

ನನ್ವೇವಂ ಸರ್ವದೇಶಾದೌ ಹರೇಃ ಪಾಣಿಪಾದಾದಿಸಮಗ್ರರೂಪಾಣಾಂ ಅವಸ್ಥಿತಿಮುಪೇತ್ಯ ತೇಷಾಮಭೇದೋಕ್ತೌ ರೂಪವತ್ವಾತ್ ಯಜ್ಞದತ್ತವದನಿತ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಘಃ| 'ಅರೂಪಮವ್ಯಯಂ', 'ತದರೂಪಮನಾಮಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಚ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋ ಹರೇರಪ್ರಾಕೃತಂ ರೂಪಂ ವಕ್ತುಂ ಅರೂಪವದೇವೇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ- ಸರ್ವೇತ್ಯಾದಿ|

ಸ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ | ಸರ್ವಸ್ವಾತ್ಮೀಯಕರಚರಣಾದಿ- ಮದ್ವಿಗ್ರಹೇಷ್ವಭೇದವಾನ್| ನ ತು ಯಜ್ಞದತ್ತಾದಿಜೀವಸಮ್ಪನ್ನಿಪ್ರಾಕೃತಶರೀರೇಷು ಯಜ್ಞದತ್ತಾದಿರಿವ ಭೇದವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ| ತಥಾ ಚ 'ಐಕಾತ್ಮ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಸಾರಂ', 'ಆನಂದರೂಪಮಮೃತಂ', ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭ್ಯೋ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದ್ಯಾತ್ಮಕೇಶ್ವರತಾದಾತ್ಮ್ಯೇನ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತದೇಹವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾತ್ ಗೃಹಾಂತಃ ನಯನಾದಿಪ್ರಕಾಶೇ ಸತ್ಯಪಿ

ಚಕ್ಷುಷಾದಿಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ ಲೌಕಿಕಪ್ರಕಾಶವೈಲಕ್ಷಣ್ಯೇನ ನಾನಿ ಪ್ರಕಾಶ ಇತ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರವತ್
 ಅರೂಪಮಿತ್ಯಾದಿ ಶ್ರೌತವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ, ಅಪ್ರಾಕೃತರೂಪವತ್ತ್ವೇನ ಅನಿತ್ಯತ್ವಾಪ್ರಸಂಗಸ್ಯ
 ಚೋಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ| ಕುತ ಏತಾದ್ಯಶರೂಪವತ್ತ್ವಂ ಹರೇಃ? ಲೋಕೇ ಸರ್ವರೂಪಾಣಾಂ
 ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವನಿಯಮಾದಿತ್ಯತಃ - ಸರ್ವದೇಶೇಷ್ಟಿತ್ಯಾದಿ| ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ
 ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ| ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಸರ್ವಸ್ವಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ| ಸರ್ವರೂಪಾಣಾಂ ಲೋಕೇ
 ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವೇಽಪಿ ಹರೇಃ ಪ್ರಕೃತಿಭೂತಾದಿಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವಾತ್ ನ ತತ್ರ
 ಪ್ರಾಕೃತಾದಿರೂಪಂ ಯುಕ್ತಮ್| ಸ್ವಾಧೀನೇನ ಸ್ವಾತ್ಮಬಂಧನಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಃ| ಕ್ವಾಪಿ ಕದಾಽಪಿ
 ಕಿಂಚಿದಪಿ ರೂಪಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಭಿನ್ನಂ ನೇತಿ ವಕ್ತುಂ ದೇಶಕಾಲಸರ್ವಪದಾನಾಮುಕ್ತಿಃ|
 ವಿವೃತಮೇತತ್ ದ್ವಿತೀಯಗೀತಾಭಾಷ್ಯಾದೌ ತತ್ರ ತತ್ಯವೇತಿ ||

ಉಪಮಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನೀಶ್ವರರೂಪಾಣಾಂ ಮತ್ಸ್ಯಾದೀನಾಮೀಶ್ವರೇಣಾಭೇದೇ ಮತ್ಸ್ಯಾದೀನಾಮಿವ
 ಜೀವಾದೀನಾಮಪಿ ಈಶ್ವರಾಂಶತ್ವೇನೇಶ್ವರೇಣಾಭೇದೋಽಸ್ತು| ನ ಚ| ಪೃಥುಗುಪದೇಶಾದಿತಿ
 ಜೀವೇಶ್ವರಭೇದೋಕ್ತಿವಿರೋಧಃ| ಸರ್ವಜೀವಸಮುದಾಯಸ್ಯೇಶತ್ವೇನ ಏಕೈಕಜೀವಸ್ಯ ಈಶ್ವರೇಣ
 ಭೇದಾಭೇದಾತ್ ಅಭೇದೇಽಪಿ ಭೇದಾವಿರೋಧಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅತ ಏವ ಚೋಪಮಾ
 ಸೂರ್ಯಕಾದಿವದಿತಿ| ತಸ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಮಾಹ - ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸ ವಿಷ್ಣುರೇಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ | ನ ಜೀವೋಽಪೀಶ್ವರಕೋಟೌ ನಿವೇಶ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅಂಶತ್ವಂ
 ತು ಭೇದೇನೈವ 'ಅಂಶೋ ನಾನಾವ್ಯಪದೇಶಾತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ದ್ವಿತೀಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮಿತಿ ಭಾವಃ ||

13,14, ಮತ್ತು 15ನೇ ಅಧಿಕರಣ

ನನು ಯದುಕ್ತಂ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರೇ ಸರ್ವಕರ್ತೇತಿ, ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟವ್ಯಾಪಾರಕರ್ತೇತಿ
 ತದಯುಕ್ತಮ್| ಸೃಷ್ಟೌ ಸತ್ಯಾಂ ಯಾವತ್ಸಂಹಾರಂ ಜಗತ್ ಸ್ಥಿತೇಃ ಸ್ವತ ಏವ ಸಿದ್ಧೇಃ, ಸಂಹರ್ತುಃ
 ಸಂಹಾರಾತಿರಿಕ್ತವ್ಯಾಪಾರಸ್ಯ ಪಾಲನರೂಪಸ್ಯಾಯೋಗಾದಿತ್ಯತಃ ಪೃಥಗ್ವ್ಯಾಪಾರಂ ವಕ್ತುಂ
 ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಪ್ರಕೃತೈತಾವತ್ತ್ವಂ ಹಿ ಪ್ರತಿಷೇಧತೀತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಮ್ |

ತಥಾ ಭಕ್ತಿಂ ವಿನಾ ಸ್ತಮ್ಭಾದೇರಿವ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನೇನೈವ ಈಶ್ವರಾಪರೋಕ್ಷ್ಯ ಸಮ್ಯವಾಚ್ಛ
 ಭಕ್ತಿವ್ಯರ್ಥಾ| ತನ್ಯಾವ್ಯಕ್ತೇಕಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ಸ್ತಮ್ಭಾದಿವೈಲಕ್ಷಣ್ಯೇ ತು ಸುತರಾಂ ವ್ಯರ್ಥಾ|

ಸಾಧನಶತೇನಾಪಿ ತಾದೃಶನ್ಯಾದೃಷ್ಟಸ್ಯೇವ ಅಪರೋಕ್ಷ್ಯಾ ಸಮ್ಭವಾದಿತ್ಯತೋಽನಂತಶಕ್ತಿಕೇನ ಪ್ರಸನ್ನೇನೇಶ್ವರೇಣೈವ ಅಪರೋಕ್ಷ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ತದವ್ಯಕ್ತಮಾಹ ಹೀತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಮ್|

ತಥಾ ಪೂರ್ವಂ ವೈಶೇಷಿಕನಯೇ ಸಮವಾಯಾಪಾಕರಣೇನ ಜ್ಞಾನಾನನ್ದಾದಿಗುಣಾನಂ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪತ್ವೋಪಗಮೇನ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣವತ್ತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್| ಗುಣವತ್ತ್ವಾಜ್ಞೇಕಾರೇ ಚ ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋ ಭಗವತೋ ಗುಣಾತ್ಮಕತ್ವಂ ವಿಶೇಷಬಲಾದ್ಗುಣಿತ್ವಂ ಚೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಉಭಯವ್ಯಪದೇಶಾದಿತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಮ್|

ತೇಷಾಮರ್ಥಮಾಹ - ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ ಏಕ ಇತಿ ಚ | ಪರಶ್ಚಾನೌ ಮೇಶ್ವರಶ್ಚೇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ| ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಃ ಪಾಲಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಪೃಪಾಲನಪೂರಣಯೋಃ ಪಚಾದ್ಯಚ್ಛ| ಧಾರಣಪೋಷಣಾದಿರೂಪವ್ಯಾಪಾರಸ್ಯ ರಕ್ಷಾದಿರೂಪಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ಚುತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧತ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವಃ| ಮೇಶ್ವರಃ ಪರೇತ್ಯನ್ತೇತಿ| ಪರಸ್ಯ ಲೋಕವಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಅವ್ಯಕ್ತೇಕಸ್ವಭಾವಸ್ಯೇತಿ ಯಾವತ್| ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸಮ್ಭುನ್ಧ್ಯಾ ಇತಿ ವಾ, ಪರಾಯಾ ಉತ್ತಮಾಯಾ ಇತಿ ವಾ, ಮಾಯಾಃ ಪ್ರಮಾಯಾ ಈಶ್ವರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಪ್ತೇಃ ಈಶ್ವರಃ ಸ್ವಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ| 'ನಿತ್ಯಾವ್ಯಕ್ತೋಽಪಿ ಭಗವಾನ್ ಈಕ್ಷ್ಯತೇ ನಿಜಶಕ್ತಿತಃ' ಇತ್ಯಾದೇಃ| ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವಭಾವೋಽಪಿ ಪ್ರಸನ್ನಃ ಸನ್ ಸ್ಯಾತ್ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಂ ಭಕ್ತೇಭ್ಯೋ ದದಾತೀತಿ ಭಾವಃ|

ತಥಾ ಏಕಃ ಗುಣಾಭಿರಭಿನ್ನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ಗುಣಿತ್ವಮಿತ್ಯತೋ ವಸ್ತುನಾಮರ್ಥ್ಯಾ ಪರಪರ್ಯಾಯವಿಶೇಷಬಲಾತ್ ಗುಣಿತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವೇನ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ| ಯಥಾಶ್ರುತ ಏವಾರ್ಥಃ||

ಪರಮತೋಽಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಾದಿಕಂ ಲೌಕಿಕಜ್ಞಾನಾದಿವದೇವ 'ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಜ್ಞಾನಾನನ್ದಾದಿಪದವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ಅಲೌಕಿಕಂ ನೇತ್ಯತಸ್ತಸ್ಯ ಅಲೌಕಿಕತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಪರಮತಃ ನೇತೂನ್ಮಾನಸಮ್ಭುನ್ಧಭೇದವ್ಯಪದೇಶೇಭ್ಯ ಇತಿ ಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಪರೇಮೇಶ್ವರಃ| ಪರಂ ಅಲೌಕಿಕಂ ಮಾ ಪ್ರಮಾ, ಅನನ್ದಾದೇರುಪಲಕ್ಷಣಂ, ಜ್ಞಾನಾನನ್ದಾದಿಗುಣಜಾತಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಪರಮಃ| ಸ ಚಾಸಾವೀಶ್ವರ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅಲೌಕಿಕಜ್ಞಾನಾದಿಮತ್ತೇ ಹೇತುತ್ವೇನೇಶ್ವರ ಇತಿ| 'ಏಷ, ಸೇತುರ್ವಿಧೃತಿಃ ಯ ಏಷ ಆನಂದಃ ಪರಸ್ಯ' ಇತಿ, 'ಏತಸ್ಯೈವಾನಂದಸ್ಯ ಅನ್ಯಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಮಾತ್ರಾಮುಪಜೀವಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಸೇತುತ್ವೋಪಜೀವ್ಯತ್ವಬಿಮ್ಬತ್ವಾದಿನಾ ಸ್ವಾಮೀ ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಅಲೌಕಿಕೇಽಪಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದೌ ಜ್ಞಾನಾದಿಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಸ್ತು ತಸ್ಯ ಅರ್ಥಪ್ರಕಾಶತ್ವಾನುಕೂಲವೇದ್ಯತ್ವಾದಿ-ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

ಸ್ಥಾನ ವಿಶೇಷಾಧಿಕರಣ

ನನ್ನೇವಂ ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಾನಂದಾದೇಃ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಕಂ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನಾನಂದಾದೌ ತಾರತಮ್ಯವದೀಶ್ವರಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣೇಷು ತಾರತಮ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಾದಿತ್ಯಾದಿಯೋಗದ್ವಯಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸ ವಿಷ್ಣುರೇಕಃ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಭಿಃ ಏಕಪ್ರಕಾರ ಏವ ನ ತು ತಾರತಮ್ಯವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಬಿಮ್ಬಾನಂದಾದ್ಯವೈಚಿತ್ಯೇಽಪಿ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬವೈಚಿತ್ಯಸ್ಯ ಬಿಮ್ಬಭೂತಭಗವದೈಶ್ವರ್ಯವಶಾದುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ - ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ| ಸ್ಥಾನಗುಣಸ್ಯಾಪ್ಯಪಲಕ್ಷಣಮ್| 'ಐಶ್ವರ್ಯಾತ್ಪರಮಾದ್ವಿಷ್ಟೋಃ ಭಕ್ತ್ಯಾದೀನಾಮನಾದಿತಃ| ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಸೂಪಪನ್ನಾ ಹ್ಯಾನಂದಾವೇವಿಚಿತ್ರತಾ|' ಇತಿ ಸ್ಮೃತೇರಿತಿಭಾವಃ ||

ತಥಾನ್ಯದಧಿಕರಣ

ನನ್ನೇವಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಬಿಮ್ಬತ್ವೇ ಸೂಪಪನ್ನೇ ಸತಿ ತತ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ನ ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಸಾಧನಾಪೇಕ್ಷಾ| ಧ್ಯಾನಕಾಲೇ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನೇನ ಪ್ರತೀತಸ್ಯೈವ ಬಿಮ್ಬಭೂತವಿಷ್ಟರೂಪತ್ವಾತ್| ಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ಧ್ಯಾನೇನ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಫಲದಾನಾಯೋಗಾದಿತ್ಯತೋ ಧ್ಯಾನಕಾಲೇ ಪ್ರತೀತಸ್ಯಾವಿಷ್ಟತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಸೂತ್ರಂ - ತಥಾನ್ಯತ್ರತಿಷೇಧಾದಿತಿ| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸ ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಪರಮೇಶ್ವರಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಧ್ಯಾನಪ್ರತೀತಸ್ಯ ತು ಧ್ಯಾತ್ಯಪುರುಷಬಹುತ್ವೇನ ಅನೇಕದುರ್ಲಕ್ಷಣತ್ವಾದಿನಾ ಅನೀಶ್ವರತ್ವಮಿತಿ ಕಥಂ ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಟತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಧ್ಯಾನಕಾಲೇ ಪ್ರತೀತಸ್ಯಾಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇಽಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಾತ್ ತದ್ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಧ್ಯಾನತ್ವೇನೈತಾವತ್ಯೇವ

ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಫಲದಾನೋಪಪತ್ತೇಃ| 'ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬೇ ಯದತನೇಷಾಂ ಫಲಪ್ರದಂ'
ಇತ್ಯಾದಿಸ್ತುತೇರಿತಿ ಭಾವಃ| ವಿಷ್ಣೋಃ ಧ್ಯಾನಪ್ರತೀತಾದನ್ಯತ್ರಯುಕ್ತಿಸೂಚನಾಯ ತತೋಽನ್ಯ
ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಕ್ತಾ ಏವಂ ವಿನ್ಯಾಸಃ ಕೃತಃ||

ಸರ್ವಗತತ್ವಾಧಿಕರಣ

ನಂದೇವಂ ಧ್ಯಾತ್ಯುಭ್ಯಃ ಫಲದಾನವತ್ ದೇಶಾಂತರೇ ಕಾಲಾಂತರೇಽನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯ ಮಪಿ ದತ್ವಾ
ತತಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ದಿಕಮಪಿ ಕುರ್ಯಾತ್| ಲೋಕೇ ರಾಜಾದೌ ದೇಶಾದಿಭೇದೇನ ಅನೇಕಸ್ವಾತನ್ತ್ಯ ಸ್ಯ
ದರ್ಶನಾತ್| ಹರೇರಪ್ಯವತಾರೇಷು ವಿವಿಧಲೀಲಾದರ್ಶನಾಚ್ಚ| ಅತೋ ನ ತಸ್ಯೈವ
ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಮಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅನೇನ ಸರ್ವಗತತ್ವಮಾಯಾಮಯಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯಃ ಇತಿ|
ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಮಾಹ - ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾ ಏಕ ಏವ ಸ್ವತನ್ತ್ರಃ ಸನ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿಕರ್ತಾ, ನಂದನೇಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
'ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯಾ ತ್ವೀಡತೇ ವಿಷ್ಣುಃ ನ ಹಿ ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯ ಮನ್ಯಗಮ್ | ಕರೋತಿ' ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ ಭಾವಃ ||

ಫಲಾಧಿಕರಣ

ನಂದೇವಮಪಿ ನೇಶ್ವರಸ್ಯ ಫಲದಾತ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಮ್ | ತಸ್ಯ ಕರ್ಮ ವಿನಾ ಕೃತಸ್ಯ
ಫಲದಾತ್ಯತ್ವೇ ಕರ್ಮಣಾಂ ವೈಯುರ್ಧ್ಯಾಪಾತೇನ ತದ್ವಿಧಾಯಕವೇದಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಪಾತಾತ್|
ತಸ್ಯ ವೈಷಮ್ಯಾದಿದೋಷಾನುಷಂಗಾಚ್ಚ| ಅಕೃತಕರ್ಮಣಾಂ ಪುಂಸಾಂ ಫಲಾದರ್ಶನಾಚ್ಚ ಫಲಸ್ಯ
ಕರ್ಮಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿತ್ವೇನ ಕರ್ಮೈವ ಫಲಪ್ರದಂ ನೇಶ್ವರ ಇತ್ಯತಃ - ಫಲಮತ
ಉಪಪತ್ತೇರಿತ್ಯಾದಿಯೋಗಚತುಷ್ಪಯಮ್| ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ|

ಸ ಏಕೋ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಪರಃ ಫಲದಾನಾದಿಸಮರ್ಥಃ| ನ ತು ಕರ್ಮ, ತಸ್ಯಾಚೇತನತ್ವೇನ
ಫಲದಾನಾನುಪಪತ್ತೇಃ| 'ರಾತಿರ್ದಾತುಃ ಪರಾಯಣಂ', 'ಪುಣ್ಯೇನ ಪುಣ್ಯಂ ಲೋಕಂ ನಯತಿ'
ಇತ್ಯಾದೇಃ ಕರ್ಮ ನಿಮಿತ್ತೀಕೃತ್ಯ ಈಶ್ವರ ಏವ ಫಲದಾತೇತಿ ಭಾವಃ ||

11 ಮತ್ತು 12ನೇ ಅಧಿಕರಣ

ನಂದೇವಂ ಅಷ್ಟಾದಶಭಿಃ ನಯೈಃ ಭಗವತೋ ಯನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವರ್ಣನಂ ತದಯುಕ್ತಮಿವ| ತಸ್ಯ

ಭಕ್ತೃರ್ಭವತೇನ ಭಕ್ತೇರೇವಾನುಪಯೋಗಾದಿತ್ಯಾನನ್ನಜ್ಞಾನಾದಿಮತ್ತ್ವಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷತ್ವೇನ
ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತೇರಪಿ ಸುಪ್ತಾವಿವ ಕದಾಚಿತ್ ಸ್ವಯಮೇವ
ನಮ್ಭವಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ಅಮ್ಭುವದಗ್ರಹಣಾತ್ನು ನ ತಥಾತ್ವಮಿತಿ ಸೂತ್ರಮ್ |

ತಥಾ ಭಕ್ತೇರಾವಶ್ಯಕತ್ವೇನಪಿ ಕೇಷಾಂಶ್ಚಿತ್ ಸಮ್ಯಜ್ಞುಕ್ತಿ, ಕೇಷಾಂಶ್ಚಿತ್
ಅನಮ್ಯಜ್ಞುಕ್ತಿರಿತ್ಯಸ್ಯಾಯೋಗೇನ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮುಕ್ತೇರೇಕರೂಪತ್ವೇನ ತದ್ಧೇತೋಃ ಭಕ್ತೇರಪಿ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಷ್ಟನೈಷು ಚೈಕಪ್ರಕಾರತ್ವಮೇವೋಪೇಯಮ್ | ತದ್ವೈಷಮ್ಯಂ ತು ನಿರ್ಬೀಜಮಿತ್ಯತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ - ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಭಾಕ್ತ ಮನ್ತರ್ಭಾವಾದುಭಯಸಾಮಾನ್ಯಾದಿತ್ಯಾದಿಯೋಗದ್ವಯಮ್ |
ತಯೋರಪ್ಯೇಕಾದಶದ್ವಾದಶಾಧಿಕರಣಯೋಃ ಅರ್ಥಂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥಾಭ್ಯಾಂ ಭಾಷತೇ -
ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮಿತಿ |

ವಿಮುಕ್ತಿಗಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮ್ಯಜ್ಞುಕ್ತಿಃ ತತ್ರ ವಿದ್ಯಮಾನಮಾನನ್ದಾತಿ ತಾರತಮ್ಯಂ
ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ಪ್ರಕೃತಪರಮೇಶ್ವರಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ಹೇತುನಾ ಭವತಿ ನಾನೈನೇತಿ
ಶ್ರುತೋಽರ್ಥಃ | ಮುಕ್ತೌ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಅವಿದ್ಯಾನಿವೃತ್ತಾದೇಃ ನಿಶ್ಯೇಷತೋ ಭಾವೇನ
ಸಮ್ಯಜ್ಞುಕ್ತಿಭಾವೇನ ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಾನನ್ದಾದಿತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ 'ಅರ್ಥಾತ ಆನಂದಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ
ಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್, ಫಲವೈಷಮ್ಯಸ್ಯ ಸಾಧನವೈಷಮ್ಯಕಾಢೀನತ್ವಾತ್
ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಮುಕ್ತಿಗತಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾನಂದತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಅನ್ಯಥಾಸನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯ-
ಮುಪೇಯಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ತಥಾ ಸುಪ್ತೌ ಆನಂದಾದೇರೀಷದಭಿವ್ಯಕ್ತಾವಪಿ ಸಮ್ಯಗಭಿವ್ಯಕ್ತೇರೇವ ಮುಕ್ತಿತ್ವಾತ್, ತಸ್ಯಾಶ್ಚ
ಭಕ್ತಿಂ ವಿನಾಽಯೋಗಾತ್, ಭಕ್ತೇರ್ಮುಕ್ತಿಫಲತ್ವಸಮರ್ಥನಾತ್ಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಮುಕ್ತೃರ್ಥಂ
ಭಕ್ತಿರಾವಶ್ಯಕೀತ್ಯಾರ್ಥಿಕೋಽರ್ಥಃ |

ಸಾಮಾನ್ಯಾಸಿದ್ಧೌ ವಿಶೇಷಚಿಂತಾಯಾ ಅನವಸರದುಃಸ್ಥತ್ವೇನ ವಿಶೇಷೋಕ್ತ್ಯಾ-
ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯಾಕ್ಷೇಪಾದಿತಿ ಭಕ್ತಿವಿಚಾರಪರಾಧಿಕರಣದ್ವಯಸ್ಯ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ಅತ ಏವ
ಚೋಪಮೇತಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಜ್ಞಾನಾನನ್ದಾದಿಮತ್ತ್ವರೂಪಸ್ಯ ಭಗವತ್ಸಾದ್ಯಶ್ಯಸ್ಯ ಜೀವೇ
ಪ್ರಕೃತಸುಪ್ತಾವಿವ ಭಕ್ತಿಂ ವಿನಾಽಪ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಮ್ಭವಾತ್ ತದರ್ಥಸ್ಯಾನ್ತೇ ಭಾಷಣಂ
ತ್ವೇತತ್ಪಾದೀಯಸರ್ವಾಧಿಕರಣೇಷು ವಿಷ್ಟಮಾಹಾತ್ಮ್ಯನಿರೂಪಣಸ್ಯ ಭಕ್ತಾವುಪಯೋಗಿ ಇತಿ
ಸೂಚಯಿತುಮ್ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತೀಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ || 3-2 ||

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ || 3-3 ||

ಏವಮಾದ್ಯಸೂತ್ರಸ್ಥಾಪದೋಕ್ತಾಧಿಕಾರಿವಿಶೇಷಣವೈರಾಗ್ಯಭಕ್ತೀ ನಿರೂಪ್ಯ ಇದಾನೀಂ
ಜಿಜ್ಞಾಸಾಶಬ್ದೋಕ್ತೋಪಾಸನಾನಿರೂಪಣಾರ್ಥೋಽಯಂ ಪಾದಃ| ತದರ್ಥೋಕ್ತಿಪರತಯಾ
ಅಗ್ರೇತನಂ 'ಉಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣು' ಇತಿ ಪದದ್ವಯಂ ಆದಾವಾಕೃಷ್ಯ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಇತ್ಯುಚ್ಯತ ಇತಿ
ಶೇಷಃ| ವಿಷ್ಣುಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಪರಪರ್ಯಾಯಶ್ರವಣಮನನಧ್ಯಾನರೂಪೋಪಾಸನಾವಿಷಯಃ ಕಾರ್ಯ
ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ| ತದ್ವಿಷಯಾ ನಾ ಕಾರ್ಯೇತ್ಯತ್ರ ಪಾದೇ ನಿರೂಪ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ವ್ಯಕ್ತಂ ಚ
ಜಿಜ್ಞಾಸೋಪಾಸನಯೋರೇಕಾರ್ಥತ್ವಂ ಅನುಭಾಷ್ಯೇ 'ಸೋಪಾಸನಾ ಚ ದ್ವಿವಿಧಾ
ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಸ್ವರೂಪಿಣೀ ಧ್ಯಾನರೂಪಾ ಪರಾ ಚ' ಇತಿ| ಉಕ್ತಂ ಚ ಟೀಕಾಯಾಂ 'ಉಪಾಸನಾ
ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಇತಿ |

ತತ್ರಾದ್ಯನಯಾರ್ಥಃ ಸರ್ವವೇದವಿಷಯಶ್ರವಣಮನನೇ ಕಾರ್ಯೇ ಇತ್ಯೇವಂ ರೂಪಮ್| ತಸ್ಯ
ಮನ್ದಮಧ್ಯೋತ್ತಮಾಖ್ಯಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಕತ್ವಸ್ತೋರಣಾಯಾನ್ತೇ ವಿವಕ್ಷುಃ ಧ್ಯಾನರೂಪೋಪಾಸನಾ-
ಪ್ರಕಾರೋಕ್ತಿಪರನಾನಾನಯಾರ್ಥಾನ್ ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯೋಕ್ತಾನ್ ಶ್ರೋತೃಬುದ್ಧಿಸೌಕರ್ಯಾಯ
ಸೋಪಾನಾರೋಹಣನ್ಯಾಯೇನ ಅಧಿಕಾರಿಕ್ರಮಮನುಸೃತ್ಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯಾಹ - ಸಚ್ಚಿದಿತ್ಯಾದಿನಾ|

ಆನಂದಾಧಿಕರಣ

ತತ್ರ ಸರ್ವಮುಮುಕ್ಷೂಪಾಸ್ಯೇಶಗುಣಾನಾಂ ಸಂಖ್ಯಾನಿರ್ದೇಶಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ವಪೌ ನಿಯಾಮಕಾ-
ಭಾವೇನ ಅನಿರ್ಣಯಾನ್ ಕನ್ಯಾಪ್ಯುಪಾಸನಮಿತ್ಯುಪಾಸನಾಸಾಮಾನ್ಯಾಕ್ಷೇಪನಿರಾಸಾಯ
ಸರ್ವಮುಮುಕ್ಷುಸಾಧಾರಣಗುಣೋಪಾಸನಾಂ ವಕ್ತುಂ ಪಞ್ಚಮಾಧಿಕರಣಮ್ - ಆನಂದಾದಯಃ
ಪ್ರಧಾನಸ್ಯೇತಿ| ತದರ್ಥಮಾಹ - ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷ್ಯೇಶ್ಚ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ |
ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈರಿತಿ|

ಸರ್ವೈರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯತ್ರಾಪ್ಯನ್ವೇತಿ| ಸುರೇಶ್ವರೈಶ್ಚೇತಿ| ಚಾನ್ವೇತಿ|
ಉಪಾಸನಾಶಬ್ದೋಽತ್ರ ಧ್ಯಾನಮಾತ್ರಪರೋ ನ ಪೂರ್ವತ್ರೇವ ತ್ರಿತಯಪರಃ|

ಆತ್ಮಶಬ್ದಶಬ್ದಲೋಕೇ ಶರೀರಪ್ರತಿಸಮ್ನಿವಾಚಿತ್ವಾತ್ ಇಹೇ
 ಶರೀರಸ್ಥಾನೀಯಸರ್ವಚಿದಚಿತ್ಪ್ರತಿಸಮ್ನಿವಾಚೀ ಸನ್ ಸ್ವಾಮಿಪರಃ| ಯದ್ವಾ 'ಆದನಾರ್ಥತ್ವ
 ತಶ್ಚಾಯಮಾತ್ಮಶಬ್ದಃ ಪತಿಂ ವದೇತ್' ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಾಭ್ಯುತ್ಯಾನಾದತ್ತ ಇತಿ
 ಸ್ವಾಮಿಪರಃ| ನಿರ್ದೋಷಃ ಜ್ಞಾನಮಾನಂದಃ ಸ್ವಾಮಿತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಬಹುಗುಣೈರನೇಕಗುಣೈಃ
 ನತ್ಯೇಕೈಕಗುಣೇನ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಭೃತಿಬ್ರಹ್ಮಾಂತೈಃ ಸರ್ವೈರಪಿ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರೂಪಾಸ್ಯೋ ಧ್ಯೇಯೋ
 ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಕುತಃ| ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ| ಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಮನತಿಕ್ರಮ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ|
 ನಿರ್ದೋಷಜ್ಞಾನಾನಂದಾನುಭವರೂಪಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ ಫಲಸಾಮ್ಯೇನೋ-
 ಪಾಸನಾಯಾಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್, 'ತಂ ಯಥಾ ಯಥೋಪಾಸತೇ' ಇತ್ಯಾದೇಃ
 ಆತ್ಮತ್ವೋಪಾಸನಸ್ಯ ಚ ಪ್ರೀತಿಹೇತುತ್ವಾತ್| 'ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನಾ
 ವಿನಿಶ್ಚಿತಾ| ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ ಫಲಸಾಮ್ಯಾದಪೇಕ್ಷಿತಾ| ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತೇರಿತಿ
 ಭಾವಃ||

ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು 'ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮೇವ ಶಿರಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತಾದೇರಪಿ
 ಸರ್ವಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯತೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ನೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಸೂತ್ರಂ -
ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತಾದೀತ್ಯಾದಿ ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತೀತಿ|

ಚೋಽವಧಾರಣೇ| ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯನ್ವೇತಿ| ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮತ್ಯೇವ ಮಾನುಷಾದಿಭಿಃ
 ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ಯೈಃ ಉಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ, ನ ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತಾದಿಸರ್ವಗುಣವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನಾಪಿ| ಕುತಃ|
 ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಾನುಸಾರಾತ್| ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತಾದೇಃ ಸರ್ವಾಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ||

ಸಮ್ಪ್ರತ್ಯಧಿಕರಣ

ಯದಪಿ 'ಉಲ್ಲಾಸ ದ್ಯಾವಾಭೃಥಿವೀ ಬಿಭರ್ತಿ', 'ಏಷೋ ಹಿ ಸರ್ವೇಷು ಲೋಕೇಷು ಭಾತಿ' ಇತಿ
 ಶ್ರುತಭರಣಪ್ರಕಾಶಯೋಃ ಸರ್ವಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯತಾ ತಯೋರಪೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ
 ನೇತಿ ವಕ್ತುಮ್ - ಸಮ್ಪ್ರತಿದ್ಯುವ್ಯಾಪ್ಯಪಿ ಚಾತ ಇತಿ ಚತುರ್ದಶಮಧಿಕರಣಮ್ ತದರ್ಥೋಽಪಿ
 ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತೀತ್ಯೇವ ಮಾನುಷೈರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ ನ ಸಮ್ಪ್ರತಿದ್ಯುವ್ಯಾಪ್ತಿಮತ್ತೇನಾಪಿ|
 ತಯೋರ್ದೇವಮಾತ್ರೋಪಾಸ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತಾ ಸಂಘಹೀತಃ||

ವೇದಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ದುಷ್ಟಜನನಿಗ್ರಹಸ್ಯ ಸರ್ವಸಜ್ಜನಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ 'ತಂ ಪ್ರತ್ಯಂಚಮರ್ಚಿಷಾ ವಿಧ್ಯಮರ್ಮನ್' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತವೇದಾದಿಗುಣಾನಾಮಪಿ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯತೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ನೇತಿ ವಕ್ತುಮ್ - ವೇದಾದ್ಯರ್ಥಭೇದಾದಿತಿ ಯತ್ತು ಷೋಡಶಮಧಿಕರಣಂ ತದರ್ಥೋ ಯತ್ಯಾದಿರೂಪೈರಪಿ ಮಾನುಷಾದಿಭಿಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮತೈವೋಪಾಸ್ಯೋ ನ ವೇದಾದಿಗುಣವತ್ತ್ವೇನೇತ್ಯರ್ಥೋಕ್ಯೈವ ಸಜ್ಞಹೀತಃ| ತತ್ಪ್ರೋಭಯತ್ರ ಹೇತುರ್ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತ್ಯೇವ| ತದರ್ಥಃ ಪೂರ್ವವತ್ ||

ಭೂಮ್ನುಃ ಕ್ರತ್ವಧಿಕರಣ

ಯದಪಿ ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ತ್ವಾದಿವತ್ 'ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಂ ನಿರತಿಶಯತ್ವಾಪರಪರ್ಯಾಯಂ ಭೂಮತ್ವಮಪಿ ಸರ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಂ ನೇತಿ ನ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯಮೇವೇತಿ ವಕ್ತುಮ್ ಭೂಮ್ನುಃ ಕ್ರತುವಜ್ಞಾಯಸ್ವಮಿತ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶಮಧಿಕರಣಮ್| ತದರ್ಥೋಽಪಿ ಬಹುಗುಣೈರಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಜ್ಞಹೀತಃ| 'ಬಹುಃ ಪೂರ್ಣತಾಯಾಂ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ಬಹುಶಬ್ದಃ ಪೂರ್ಣತ್ವವಾಚೀ| ತಥಾ ಚ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮತೈವಂ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಬಹುಗುಣೈಃ ಮಾನುಷಾದಿಸುರೇಶ್ವರಾನ್ವಿರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯರ್ಥಃ||

ನಾನಾಶಬ್ದಾಧಿಕರಣ

ಯಚ್ಚ ಪೂರ್ಣತ್ವರೂಪಂ ಭೂಮತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣೇಷು ಮಾನುಷೈಃ ಸುರೇಶ್ವರೈಶ್ಚೈಕಪ್ರಕಾರೇಣೈವ ಉಪಾಸ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಮಾಸಪಕ್ಷಾದಿನಾ ಆನಂದಾದಿವತ್ ಪೂರ್ಣತ್ವಮಪಿ ಮಾನುಷಾದೀನಾಂ ತಾರತಮ್ಯೇನೈವೋಪಾಸ್ಯಮಿತಿ ವಕ್ತುಂ - ನಾನಾಶಬ್ದಾಧಿಭೇದಾದಿತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥೋಽಪಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾನುರೋಧೇನ ಪೂರ್ಣತ್ವೇನ ಜ್ಞಾತಗುಣೈಃ ಮಾನುಷಾದಿಭಿರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಜ್ಞಹೀತೋ ಧೈಯಃ||

ವಿಕಲ್ಪಾಧಿಕರಣ

ಯದಪಿ ದುರಿತನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಕತಯಾ ಕಾಮ್ಯಂ ನೃಸಿಂಹಾದ್ಯುಪಾಸನಂ
ಮೋಕ್ಷಾನುಪಯೋಗಿತ್ಯಾತ್ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ ನ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಽಪಿ
ತಾದ್ಯಶಫಲಪ್ರಾಪ್ತೀಚ್ಛುನಾ ತಾದ್ಯಶೋಪಾಸನಂ ಪರಮ್ಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷೋಪಯೋಗಿತ್ಯಾತ್
ಕಾರ್ಯಮೇವೇತಿ ವಕ್ತುಂ - ವಿಕಲ್ಪೋ ವಿಶಿಷ್ಟಫಲತ್ವಾದಿತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥೋಽಪಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ
ದುರಿತನಿವೃತ್ತಾದಿರೂಪಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಾನುರೋಧೇನ ಮಾನುಷಾದಿಭಿಃ ನೃಸಿಂಹಾದಿರೂಪೇ
ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತಃ ||

ಕಾಮ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಏತೇನೈವ ಅರ್ಥಾದಿಸಾಧನತಯಾ ಕಾಮ್ಯಭಗವದ್ರೂಪವಿಶೇಷಾದ್ಯುಪಾಸನಮಪಿ
ಸರ್ವೇಷಾಮಾವಶ್ಯಕಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಂ ನಾವಶ್ಯಕಂ ಅನ್ಯೇಷಾಮಾವಶ್ಯಕಮ್ |
ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಮಪಿ ಕಾಮಪ್ರಹಾಣೇನ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥತ್ವೇನಾವಶ್ಯಕಮಿತ್ಯಾದಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ
ಕಾಮ್ಯಾಸ್ತು ಯಥಾಕಾಮಂ ಸಮುಚ್ಚೇಯೇರನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಸ್ಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತಃ |
ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸ್ವಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಕಾಮ್ಯಫಲಾನುರೋಧೇನ ಬಹುಗುಣೈಃ ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯೋ
ಮಾನುಷಾದಿಭಿರಿತ್ಯರ್ಥಕಥನಾತ್ ||

ಅಜ್ಞಾವಬದ್ಧಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಏವೋಪಾಸ್ಯೋ ನಾನ್ಯೇಽಪಿ
ದೇವಾ ಇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ, ಅನ್ಯೇಽಪಿ ಭಗವತ್ಪರಿವಾರತ್ವೇನೋಪಾಸ್ಯಾ ನ ಪ್ರಧಾನತ್ವೇನೇತಿ ವಕ್ತುಂ -
ಅಜ್ಞಾವಬದ್ಧಾಸ್ತು ಇತ್ಯಪಿ ಷಟ್ ತ್ರಿಂಶಮಧಿಕರಣಂ | ತದರ್ಥೋಽಪ್ಯುಕ್ತೋ
ಮಾನುಷೈಶ್ಚೇತ್ಯಾದಿನಾ |

ಸುರೇಶ್ವರೈರಿತಿ ಸಹಯೋಗೇ ತೃತೀಯಾ | 'ಸಹಯುಕ್ತೇಽಪ್ರಧಾನೇ' ಇತ್ಯತ್ರ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
ಸಹಪದಾಪ್ರಯೋಗೇಽಪಿ ತದರ್ಥಸತ್ತೇಽಪಿ ತೃತೀಯಾಯಾಃ ಸ್ಮರಣಾತ್ | ತಥಾ ಚ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿರಪ್ರಧಾನೈಃ ಪರಿವಾರಭೂತೈಶ್ಚ ಸಹ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಾನುಷಾದಿಭಿರುಪಾಸ್ಯೋ ನ ಕೇವಲ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಇತರಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತೂಕ್ತಂ ಚತುರ್ಗುಣೈರೇವ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯತ್ವನಿರ್ಣಯಾತ್ ದೇವೈರಪಿ

ತಾವದ್ಧಿರೇವೋಪಾಸ್ಯೋ ನಾಧಿಕಗುಣೈರಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸ್ವಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಾನುರೋಧೇನ ಚತುರ್ಭ್ಯೋಽಧಿಕೈರಪಿ ಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ವಕ್ತುಂ - ಇತರೇ ತ್ವರ್ಥಸಾಮಾನ್ಯಾದಿತಿ ಸಪ್ತಮಮಧಿಕರಣಮ್ | ತದರ್ಥಮಾಹ - ಸುರೈಶ್ಚರೈರ್ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈರಿತಿ |

ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯನ್ವೇತಿ | ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತೀತಿ ವರ್ತತೇ | ಇತಿ ಶಬ್ದಃ ಪ್ರಭೃತ್ಯರ್ಥಃ | ಸುರೈಶ್ಚರೈಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ ಬಹುಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತತ್ರ ಹೇತುರ್ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ | ಸ್ವಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಾನುರೋಧೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋಽತಿಶಾಯಿತಫಲಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ ತತೋಽಧಿಕಗುಣೋಪಾಸನನಾಯಾಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್, ಫಲಾನುಸಾರಿತ್ವಾದುಪಾಸನನಾಯಾಃ | ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋಽತಿಶಯಿತಫಲವತ್ತೇ ಹೇತುಸೂಚನಾಯ ಸುರೈರಿತ್ಯನುಕ್ತಾ ಸುರೈಶ್ಚರೈರಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಸುರಾಶ್ಚ ತೇ ಈಶ್ವರಾಶ್ಚ ಲೋಕಸ್ಯೇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ | ಕಿಂ ಸರ್ವೈರ್ದೇವೈಃ ಸಾಮ್ಯೇನೋಪಾಸ್ಯೋ ನೇತ್ಯಾಹ - ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ | ಅನಾದಿಸ್ವಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾಕ್ರಮಾನುರೋಧೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಯವದಧಿಕರಣ

ಏತೇನ ಉಪಾಸನಾಯೋಗ್ಯತಾನಿಯಮೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ ಉಪಾಸನಾ ನ ಯೋಗ್ಯತಾಽನುಸಾರಿಣೀತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಮುಕ್ತವಾದತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಅನ್ಯಥಾಽನುಪಪತ್ತಿಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಯೋಗ್ಯತಾನಿಯಮಸ್ಯ ತದನುಸಾರಿಣ್ಯೇವೋಪಾಸನೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಯಾವದಧಿಕಾರಮವಸ್ಥಿತಿರಾಧಿಕಾರಿಣಾಮಿತಿ ವಿಂಶಾಧಿಕರಣಸ್ಯಾರ್ಥಃ, ತಥಾಽನಾಗಂತು- ಕೋಪಾಸನಾಯಾ ಆಗಂತುಕಯೋಗ್ಯತಾಽಧೀನತ್ವಾಯೋಗಾತ್ ಅರ್ಜುನಾದೀನ್ಶಾಂತಾನಾಂ ಉತ್ಪತ್ತಾದಿಮತಾಂ ಸ್ವರೂಪಭೂತಯೋಗ್ಯತಾಯಾ ಅನಾದಿತ್ವಾಯೋಗಾತ್ ನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರಿಣ್ಯುಪಾಸನೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಅಂಶಾಂಶಿನೋರಭೇದೇನ ಯೋಗ್ಯತಾಽಪ್ಯನಾದಿರೇವೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ - ಏಕ ಆತ್ಮನಃ ಶರೀರೇ ಭಾವಾದಿತಿ ಪೞ್ವತ್ರಿಂಶಾಧಿಕರಣಸ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ ಸಂಕ್ಷುಹೀತೋ ಭವತಿ ||

ಏಕಾಧಿಕರಣ.....

ಅಙ್ಕಾರಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ನವಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ಸುರೈಶ್ಚರೈರಿತ್ಯಾದಿನೈವ 'ಅಙ್ಗೇಷು ಯಥಾಽಶ್ರಯಭಾವಃ' 'ನ ವಾ ತತ್ಸಹಭಾವಶ್ಚುತೇಃ'

ಇತ್ಯತತ್ಪಾದೀಯೋಪಾನ್ಯಾನ್ತಿಮನಯಯೋರವ್ಯರ್ಥಃ ಸಂಕ್ಷುಹೀತೋ ಧೈಯಃ| ತತ್ರಾದ್ಯನಯೇ
 ವಿಷ್ಣು ಸೂರ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ರಯಭಕ್ಷುಷ್ಕತ್ವಾದಿಗುಣಾನಾಂ ಚತುರ್ಗುಣಮಾತ್ರಾಧಿಕಾರತ್ವೇನ
 ನಿರ್ಣೀತಮನುಷ್ಯಾಧಿಕಾರಿತ್ವಾಯೋಗಾತ್ ದೇವಾಧಿಕಾರಕತಯಾಽನುಪಾಸ್ಯತೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ
 'ಶೀಷ್ಣೋ ದ್ಯೌಃ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಸನ್ನಿಧಾವಶ್ರವಣೇಽಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ ಶ್ರುತಿಷು ಶ್ರವಣಾತ್ 'ಶೀಷ್ಣೋ
 ದ್ಯೌಃ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತನೃಧಾಽನುಪಪತ್ಯಾಚ ದೇವಾಧಿಕಾರಿಕತ್ವಸಿದ್ಧೇಃ ದೇವೋಪಾಸ್ಯತೇತ್ಯುಕ್ತಮ್|
 ತದರ್ಥದ್ವಯನ್ಯಾಪಿ ಸುರೈಶ್ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸ್ವಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಯತದಜ್ಞಾಶ್ರಿತತ್ವ-
 ರೂಪಫಲಕ್ರಮಾನುರೋಧೇನ ಬಹುಗುಣೈಃ ಸೂರ್ಯಾದಿತತ್ವದೇವಾಶ್ರಿತಚಕ್ಷುರಾದ್ಯಜ್ಞ-
 ಕತ್ವಾದಿರೂಪಾನೇಕಗುಣೈಃ ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ ಸುರೈಶ್ಚರೈರಿತ್ಯುಕ್ತಮ್|

ತತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಶೇಷಮಾಹ - ಬ್ರಹ್ಮಣತ್ವಾವಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ | ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚೇತಿ|

ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯನ್ವೇತಿ| ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ ವರ್ತತೇ| ಸಮೂರ್ಣಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಾನು-
 ರೋಧೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ| ಸಮೂರ್ಣಫಲಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ ತೇನ
 ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಪ್ರಭೃತಿಭಿರಶೇಷೈಃ ಗುಣೈಃ ನಾನಾವೇದೋಕ್ತೈಃ ಉಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಉಪಸಂಹಾರಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಸರ್ವಾಭೇದಾದಾಧಿಕರಣ

ಏತೇನ ಸರ್ವಗುಣೋಪಸಂಹಾರೇಣೇಶ್ವರಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಕರ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಅಕರ್ತವ್ಯತ್ವೇ
 ಪ್ರಾಪ್ತೇ ವಿಧ್ಯಾದಿಬಲಾತ್ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ 'ಉಪಸಂಹಾರೋಽರ್ಥಾಭೇದಾತ್'
 ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧಿಕರಣಸ್ಯ, ತಥಾ ಕತಿಪಯಗುಣೋಪಾಸನಯೈವ ಫಲಸಿದ್ಧೇಃ
 ನಾವಿಲಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಅಲ್ಪಗುಣೋಪಾಸನೇನ
 ಅಪ್ರಾಪ್ತಫಲವಿಶೇಷಭಾವಾತ್ ಸರ್ವಗುಣೈರುಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯವೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ
 'ಸರ್ವಾಭೇದಾದನ್ಯತ್ರೇಮೇ' ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾಧಿಕರಣಸ್ಯ ಚಾರ್ಥ ಉಕ್ತೋ ಭವತಿ| ಅತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣೇತಿ
 ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಪ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್| ಗುಣೈರಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕ್ರಿಯಾಸು ವಿಶೇಷಃ ಸೂಚಿತಃ ||

3,8,9,10,13 ಮತ್ತು 15ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ಅತ್ರಾಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಅಲ್ಪಗುಣಬಹುಗುಣಾವಿಲಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯತ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ಗುಣೋಪ-
 ಸಂಹಾರಾನುಪಸಂಹಾರಯೋಃ ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಕಾರ್ಯತ್ಯೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ
 'ಪ್ರಾಪ್ತೇಶ್ಚಸಮಜ್ಞಸಮ' ಇತಿ ನಯನ್ಯಾರ್ಥಃ, ತಥೋಪಸಂಹಾರಯೋಃ ಪ್ರಮಿತತ್ವಾದ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
 ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯತ್ಯೋಕ್ತಿಪರಾಣಾಂ 'ಆಧ್ಯಾನಾಯ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾತ್',

‘ಆತ್ಮಗೃಹೀತಿರಿತರವದುತ್ತರಾತ್’, ‘ಅನ್ವಯಾದಿತಿ ಚೇತ್ಸ್ಯಾದವಧಾರಣಾತ್’, ‘ನ ವಾ ವಿಶೇಷಾತ್’, ‘ಪುರುಷವಿದ್ಯಾಯಾಮಪಿ ಚೇತರೇಷಾಮನಾಮ್ನಾನ್ಯಾತ್’ ಇತಿ ಪಞ್ಚಾನಾನಯಾನಾಂ ಅರ್ಥಶ್ಚ ಸಂಘಹೀತೋ ಭವತಿ ||

11,12,17, ಮತ್ತು 18 ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ತಥಾ ತತ್ರ ಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯತ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಗುಣಾನಾಮಪ್ಯಲೌಕಿಕತ್ವಸ್ಯ ‘ಪರಮತ’ ಇತ್ಯತ್ಯೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ತೇಷಾಂ ಚ ಬುದ್ಧವನಾರೋಹಾತ್ ನ ಧ್ಯೇಯತ್ವಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ, ಉಪದೇಶನ ತಜ್ಞಾನನಮ್ಭವಾತ್ ಅಲೌಕಿಕಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಪಲಾನುಸಾರಿತ್ವಾತ್ ಅಲೌಕಿಕೈರೇವ ಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯ ಇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ‘ಕಾರ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದಪೂರ್ವಂ’ ಇತ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಃ, ತಥಾ ಸರ್ವತ್ರ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸ್ವಸ್ವಪ್ರಾಪ್ಯಫಲಕ್ರಮಾನುರೋಧೇನ ಉಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇವ ಉಪಾಸನಾಯಾಃ ಸ್ವಾನುಸಾರಿಫಲದತ್ತಸಮರ್ಥನಪರಸ್ಯ ‘ಸಮಾನ ಏವಂ ಚಾಭೇದಾತ್’ ಇತಿ ನಯಸ್ಯಾರ್ಥೋಽಪ್ಯುಕ್ತಃ|

ತಥಾ ಮುಕ್ತಾವಿತಿ ವಾ ಸಂಸಾರ ಇತಿ ವಾ ಕಾಲವಿಶೇಷಮನುಪಾದಾಯ ಉಪಾಸ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾ ಸದಾಽಪ್ಯುಪಾಸ್ಯತ್ವಲಾಭಾತ್ ‘ಹಾನೌ ತೂಪಾಯನಶಬ್ದಶೇಷತ್ವಾತ್’ ಇತಿ ಮುಕ್ತವಪ್ಯುಪಾಸನೋಕ್ತಿಪರನಯಾರ್ಥಃ, ಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕರ್ಮಭಿರುಪಾಸನಂ ತು ಮುಕ್ತಿದಶಾಯಾಂ ನ ನಿಯತಮಿತಿ ಸೂಚನಾಯ ಮುಕ್ತೌ ಕರ್ಮೋಪಾಸ್ತನಿಯಮೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ ‘ಭಿನ್ನತ ಉಭಯಾವಿರೋಧಾತ್’ ಇತ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ ಸಂಘಹೀತೋ ಭವತಿ ||

ಅನಿಯಮಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ಸರ್ವೈರಧಿಕಾರಿಭಿರುಪಾಸ್ಯ ಇತಿ ಸರ್ವಪದೋಕ್ತೈವ ಉಪಾಸನಾಜನ್ಯಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮುಕ್ತಿನೈಯತ್ಯಸೂಚನಾತ್ ‘ಅನಿಯಮಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ’ ಇತಿ ನಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸಂಘಹೀತಃ ||

21, 22, 23 ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ತಥಾಽಧಮಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತತ್ವಕಥನೇನಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾವಧಿತ್ವೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಇಯದಾಮನನಾತ್' ಇತಿ ನಯನ್ಯಾರ್ಥಂ ಉಪಾಸ್ಮೋ
ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯೇಕವಚನಾನೇನ ನಿರ್ದಿಶ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸರ್ವೋಪಾಸ್ಯತ್ವೋಕ್ತ್ಯಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದನಂತರಂ
ವಿಷ್ಣೋರೇಕಸ್ಯೈವೋತ್ತಮತ್ವೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ವ್ಯತಿಹಾರೋ ವಿಶಿಂಷನ್ತಿ ಹೀತರವತ್', 'ಸೈವ ಹಿ
ಸತ್ಯಾದಯಃ' ಇತಿ ನಯದ್ವಯನ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಂಜ್ಞಹೀತಃ ||

ಕಾಮಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ತತ್ರಾಧಿಕಾರಿವರ್ಗೇ ಉಪಾಸ್ಯೇಶ್ವರಕೋಟೌ ವಾ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವನಿರ್ದೇಶಾ-
ಭಾವೇನಾಬದ್ಧತ್ವಸ್ಯ ಈಶ್ವರತನ್ತ್ರತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸೂಚನಾಯ ತಸ್ಯ ನಿರುಪಾಧಿಕಭಕ್ತತಿಶಯೇನೈವ
ವಿಷ್ಣುಪಾಸನಂ ನ ವಿಧಿ ಬದ್ಧತ್ವಾದಿನೇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ 'ಕಾಮಾದಿತರತ್ರ' ಇತಿ
ನಯನ್ಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸೂಚಿತಃ ||

ಸರ್ವೇವೇದಾನ್ತಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಧ್ಯಾನರೂಪೋಪಾಸನೋಪಯೋಗಿತಯಾ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ
ಸರ್ವವೇದವಿಷಯಶ್ರವಣಮನನಾಭ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ 'ಸರ್ವವೇದಾನ್ತಪ್ರತ್ಯಯಂ'
ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕಂ ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಮ್ | ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ |

ಸರ್ವೈರಪಿ ಮಾನುಷಾದಿಭಿಃ ಅಶೇಷೈರಧಿಕಾರಿಭಿಃ ಜ್ಞೇಯಃ | ನ ಕೇವಲಮಧಿಕೈರ್ಗುಣೈರಿತಿ
ಚಾರ್ಥಃ | ಯಥಾಽಯೋಗ್ಯಗುಣೈಃ ನೋಪಾಸ್ಯಃ ಕಿನ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಯೈವ ಮಾನುಷಾದಿಭಿಃ
ಸ್ವಸ್ವಯೋಗ್ಯಗುಣೈರೇವೋಪಾಸ್ಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ ನ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಶೇಷಃ |

ಅಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರ್ವೇದೈಶ್ಚ ಯಥಾಬಲಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ ಸರ್ವವೇದಾನ್ತನಯಸ್ಯ
ವಕ್ತ್ಯ ಮಾಣಧ್ಯಾನರೂಪೋಪಾಸನೋಪಯೋಗಿತಯಾ ಉಪೋದ್ಭೂತತ್ವೇನ ಸೂತ್ರಕೃತಾಽದೌ
ನಿವೇಶಿತತ್ವೇಽಪಿ ಉಪಾಸನೋಪಯೋಗಸ್ಯೋರಣಾಯ ಉಪಾಸನಾಯಾಮೇವಾಧಿ-
ಕಾರಿವ್ಯವಸ್ಥಾ ನತ್ತಿಹ ಸಾಸ್ತೀತಿ ದ್ಯೋತನಾಯ ಚೋಪಾಸನೋಕ್ತನಂತರಮತ್ರ ತದರ್ಥಭಾಷಣಂ
ಕೃತಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವದುಪಾಸನಾಯಾಮಪ್ಯವಿಶೇಷೇಣ ಸರ್ವೇಽಪ್ಯಧಿಕಾರಿಣ ಇತಿ ಧೀಃ
ನ್ಯಾದಿತಿ ||

25, 26, 27, 28, 31, 34, 29 ಮತ್ತು 30ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ಅತ್ರ ಸರ್ವೈರಪೀತಿ ಪದಮಾವರ್ತಮ್ | ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಪರಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ | ತಥಾ ಚ ಸರ್ವೈರಪ್ಯಧಿಕಾರಿಭಿಃ ಸರ್ವೈರಪಿ ಶ್ರವಣಮನನನಿಧಿಧ್ಯಾನನಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕಗೂರೂಪದೇಶ ಹರಿಗುರುಭಕ್ತಿಶಮದಮಾದಿಭಿರಪಿ ಯಥಾಬಲಂ ಜ್ಞೇಯೋಪರೋಕ್ಷೀಕರ್ತವ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಫಲಭೇದೋಕ್ತ್ಯಾ ಶ್ರವಣಾದಿತ್ರಿತಯಕರ್ತವ್ಯತ್ವೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ತನ್ನಿರ್ಧಾರಣಾರ್ಥನಿಯಮ್' ಇತಿ ನಸ್ಯ, 'ಪ್ರದಾನವದೇವ ಹಿ ತದುಕ್ತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಗುರುವಿಷಯನಯತ್ರಯಸ್ಯ, ಭಕ್ತಾದಿಕಮಪ್ಯಙ್ಗಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಅನುಬನ್ಧಾದಿಭ್ಯ' ಇತಿ ನಯಸ್ಯ, ಭಕ್ತೇರೇವ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ್ಯೇಣ ಜ್ಞಾನಹೇತುತ್ವಂ ಪರಾಕೃತ್ಯ ಪ್ರಧಾನಾಙ್ಗತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ 'ಪರೇಣ ಚ ಶಬ್ದಸ್ಯ ತಾದ್ವಿದ್ಯಂ' ಇತಿ ನಯಸ್ಯ, ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪುಮರ್ಥಹೇತುತ್ವಸೂಚನಾತ್ 'ವಿದ್ಯೈವ ತು ನಿರ್ಧಾರಣಾತ್', 'ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಬಲೀಯಸ್ತಾಚ್ಚ ನ ಬಾಧಃ' ಇತಿ ನಯದ್ವಯಸ್ಯ ಚಾರ್ಥಃ ಸಙ್ಗ್ರಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ ||

ಪ್ರಜ್ಞಾನ್ತರಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಯಥಾಬಲಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಜ್ಞಾನೇ ತಾರತಮ್ಯಮಯುಕ್ತಮ್ || 'ದೃಷ್ಟೈವ ತಂ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪರೇಣ' ಇತ್ಯಾದೌ ಸರ್ವೇಷಾಮವಿಶೇಷಿತಜ್ಞಾನೇನೈವ ಮೋಕ್ಷಶ್ರವಣಾದಿತ್ಯತಃ ಅಸ್ಯೇವೋಪಾಸನಾತಾರತಮ್ಯಾತ್ಫಲೇ ಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ತಾರತಮ್ಯಮಿತಿ ವತ್ಕುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ ಪ್ರಜ್ಞಾನ್ತರಪೃಥಕ್ತ್ವಂವದ್ವಿಷ್ಟಿಶ್ಚ ತದುಕ್ತಮಿತಿ ತದರ್ಥಮಾಹ - ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇ ಸ್ಯಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮಿತಿ |

ಉಪಾಸನಾತಾರತಮ್ಯವತ್ ಈಶಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇ ವಿಶೇಷಸ್ತು ತಾರತಮ್ಯಂ ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ ಮಾನುಷಾನಾರಭ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ | ತೇನ ವಿನಾ ಮುಕ್ತೌ ತಾರತಮ್ಯಾನುಪಪತ್ತೇಃ | ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಉಪಾಸನಾತಾರತಮ್ಯಾಧೀನತ್ವಾತ್ | ಅತ ಏವ ಪೂರ್ವಮುಪಾಸನಾತಾರತಮ್ಯಂ ಭಾಷಿತಮಿತಿ ಭಾವಃ ||

ನ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಭಗವದ್ರೂಪಾಣಾಮವಿಶೇಷಾತ್ ಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ರೂಪಜ್ಞಾನಮಪಿ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಃ ನ ತು ಸ್ವಭಿಮ್ನುಭೂತರೂಪವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಮೇವೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ, ರೂಪಾಣಾಂ ಸಾಮ್ಯೇಽಪಿ ರೂಪವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಮೇವ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಃ ನ ತು ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಮಿತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ 'ನ

ಸಾಮಾನ್ಯಾದಪ್ಯುಪಲಭೇಃ ಮೃತ್ಯುವನ್ನ ಹಿ ಲೋಕಾಪತ್ತಿಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನೇ
ಭಗವದಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇ ವಿಶೇಷಸ್ತು ಸ್ವಬಿಮ್ಬವಿಷಯಕತ್ವರೂಪವಿಶೇಷಸ್ತು ಸ್ಯಾನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ
ಇತ್ಯರ್ಥಕಥನೇನ ಸಂಭ್ರಹೀತೋ ಧೈಯಃ || 33 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ವಮಂಜುರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ

ಏತತ್ಪಾದಾರ್ಥೋ ಭಾಷ್ಯ ಏವ ವ್ಯಕ್ತತ್ವಾದಿಹ ನೋಕ್ತಃ| ಯದ್ವಾ, 'ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇ'
ಇತ್ಯನುವರ್ತ್ಯ ಪೂರ್ವಪಾದೋಕ್ತೋಪಾಸನಾಜನ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತಿಶಯರೂಪ-
ವಿಶೇಷಸ್ತುಚ್ಯತೇ ಅತ್ರ ಪಾದ ಇತ್ಯಧ್ಯಾಹೃತ್ಯೈತತ್ಪಾದಾರ್ಥೋಕ್ತಿಪರತಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮ್|

ಪುರುಷಾರ್ಥಾಧಿಕರಣ

ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷತದನ್ಯಸರ್ವಪುಮರ್ಥಹೇತುತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ 'ಪುರುಷಾರ್ಥೋಽತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ
ಸೂತ್ರನವಕಮ್ | ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - 'ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪುರುಷಾಸ್ಥಾಃ ಸ್ಯುಃ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ
ಸಂಶಯಃ' ಇತಿ| ನ ಕೇವಲಂ ಮೋಕ್ಷಃ ಕಿನ್ತು ಪುರುಷೈರರ್ಥಮಾನಾ ಯಾವಂತಃ ಕಾಮಾಃ ತೇ
ಸರ್ವೇಽಪೀತ್ಯರ್ಥಃ|

ನನು 'ಯದೇವ ವಿದ್ಯಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾನೃತ್ಯಗಾರ್ಥಿಪುಮರ್ಥವಿಷಯೇ
ತದ್ಧೇತುಕರ್ಮ ಪ್ರತಿ ಶೇಷತ್ವಾವಗಮಾತ್ ಕಥಂ ಜ್ಞಾನಾದೇವೇತ್ಯುಕ್ತಿರಿತ್ಯತೋ ನ ಸಂಶಯ
ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ|

ಕಾ ಗತಿರ್ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮಶೇಷತ್ವೋಕ್ತೇರಿತ್ಯತೋಽಪಿ 'ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸ್ಯುಃ
ಜ್ಞಾನಾದೇವ ನೇತಿ'| ಉತ್ತರೋತ್ತರಮಿತಿ ವರ್ತತೇ| ಸರ್ವೇಽಪಿ
ಪ್ರಾಗ್ನುಕ್ತಮಾನುಷಾದಿಸಮಸ್ತಾಧಿಕಾರಿಣೋಽಪಿ| ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪುರುಷಾರ್ಥಃ| ಅರ್ಶ
ಆದಿಭ್ಯೋಽಚ್ | ಸ್ವರ್ಗಾದಿಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೋ ನ ಭವಂತಿ| ಕಿನ್ತುತ್ವೋತ್ತರಂ
ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಧಿಕಾರಿಷೂತ್ತರೋತ್ತರಂ ಸುರೇಶ್ವರಾದ್ಯುತ್ಪಾದಾಧಿಕಾರಿಣ ಏವ ಸರ್ವೇಽಪಿ

ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸರ್ವಪುಮರ್ಥವನೋ ಭವನೀತ್ಯರ್ಥಃ| ತಥಾ ಚ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗಾದೌ
ಕರ್ಮಶೇಷತ್ವಾದಸ್ತು ಮಾನುಷಪರೋ ವಾ ಪ್ರತಿಬದ್ಧದೇವವಿಷಯೋ ವೇತಿ ಭಾವಃ || 1 ||

ಮುಕ್ತಿಫಲಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸ್ವಾವಚ್ಛೇದದೇಹಪಾತಾನಂತರಮೇವ ಮುಕ್ತಹೇತುತ್ವೇ ಕಾಲಾಂತರೇಽಪಿ
ತದ್ಧೇತುತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ - ಏವಂ
'ಮುಕ್ತಿಫಲಾನಿಯಮಸ್ತದವಸ್ಥಾವಧ್ಯತೇಸ್ತದವಸ್ಥಾವಧ್ಯತೇಃ' ಇತಿ ಚರಮಾಧಿಕರಣಮ್
ತದರ್ಥೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸ್ಯುಃ ನ ಸಂಶಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಖ್ಯಹೀತೋ
ಧ್ಯೇಯಃ| ಅಸತಿ ಪ್ರತಿಬದ್ಧೇ ತದ್ಧೇಹಾನಂತರಮೇವಪ್ರತಿಬದ್ಧೇ ತು ಸತಿ ಕಾಲಾಂತರ ಇತ್ಯುಕ್ತೋಕ್ತಾರೇ
ದೋಷಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಃ || 11 ||

ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕೇ ಅಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ನಾವಿಶೇಷಾಧಿಕರಣ

ಯಚ್ಚ ಜ್ಞಾನೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಾಧಿಕಾರಿತಾ, ಕಿನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕೃತ್ಸಾದ್ಯಯನವತಾಮೇವ|
ಸಾಽಪಿ ತಾರತಮ್ಯೇನೈವ ನತ್ವೇಕಪ್ರಕಾರೇಣೇತ್ಯೇತತ್ಪ್ರತಿಪಾದಯಿತುಂ 'ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕೇ'
'ನಾವಿಶೇಷಾತ್' ಇತಿ ಚ ನಯದ್ವಯಮ್ ತದರ್ಥಸಂಖ್ಯಹಾಯ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ
ಯಥಾಬಲಂ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯನುವರ್ತ್ಯ ಇಹಾಪಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| ತಥಾ ಹಿ | ಜ್ಞೇಯ
ಇತ್ಯಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಮತ್ರಾಭಿಪ್ರೇತಮ್| ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯೇಷಾಂ ತೈಃ ಸರ್ವವೇದೈರಿತಿ
ಬಹುವ್ರೀಹಿಃ| ಚೋಽವಧಾರಣೇ| ಯಥಾಬಲಂ ಸರ್ವವೇದಾದ್ಯಯನವದ್ಧಿರೇವ| ಸರ್ವೈರಪಿ
ಮಾನುಷಾದಿಬ್ರಹ್ಮಾನ್ತೈಃ ಸರ್ವೈರಧಿಕಾರಿಭಿಃ ಯಥಾಬಲಂ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞೇಯೋಪರೋಕ್ಷೇಕರ್ತವ್ಯ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ || 2 || 3 ||

5,6 ಮತ್ತು 7ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ಅತ್ರ ಸರ್ವೈರಿತ್ಯಾವರ್ತ್ಯಮ್| ಏಕಂ ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಮಾನುಷಾದ್ಯಧಿಕಾರಿಪರಮ್| ಅನ್ಯತ್ತು
ಜ್ಞಾನೇತಿರ್ತವ್ಯತಾರೂಪಧರ್ಮಪರಮ್| ಅನಾದಿಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತಾದೇವತಾದಿರೂಪಸ್ವೋ-
ತ್ತಮಪದಾನಾಕಾಂಕ್ಷಾತ್ಯಾನಾವಿಷ್ಕರಣಾದಿರೂಪಧರ್ಮೈಃ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞೇಯಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಯಾಯೋಃ
ನಾನ್ಯಥೇತಿ|

ತೇನ ಯೋಗ್ಯಾನಾಮೇವ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ನತ್ವಯೋಗ್ಯಾನಾಂ
 ಆಸುರಪ್ರಕೃತೀನಾಮಿತೈತದರ್ಥಕಸ್ಯ 'ಸರ್ವಥಾಽಪಿ ತು ತ ಏವೋಭಯಲಿಂಗ್ನಾತ್' ಇತಿ ನಯಸ್ಯ,
 ತಥಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ದೇವಾದಿಪದಾಕಾಂಕ್ಷಾಶೂನ್ಯೈರೇವ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ 'ನ
 ಚಾಧಿಕಾರಿಕಮಪಿ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣಸ್ಯ, ತಥಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಯೋಗ್ಯೇಭ್ಯೋಽತಿಗೋಪನಂ ವಕ್ತುಂ
 ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ 'ಅನಾವಿಷ್ಟುರ್ವನ್ನನ್ವಯಾತ್' ಇತ್ಯಧಿಕರಣಸ್ಯ ಚಾರ್ಥಃ ಸಂಕ್ಷುಹೀತೋ
 ಧ್ಯೇಯಃ ||5||6||9||

ಸ್ತುತ್ಯಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಜ್ಞಾನಿನಃ ಸದಸತ್ಯವೃತ್ತೌ ವಿಶೇಷೋಕ್ತರ್ಥಂ 'ಸ್ತುತಯೇಽನುಮತಿರ್ವಾ'
 ಇತ್ಯಾದಿವಿಂಶತಿಸೂತ್ರಮಧಿಕರಣಂ ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ
 ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್| ಗುಣದೋಷೈಃ ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ| ನೃಣಾಂ
 ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌ ತು ಸುಖಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ|

ಸರ್ವದೋಷೈಃ ಸದಾ ಪಾಪೈರಪಿ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾನ್ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಚ | ನ
 ಕೇವಲಂ ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಭಾಗಿತಿ ಚಾರ್ಥಃ| ಅಯಂ ಚ 'ಕಾಮಕಾರೇಣ ಚೈಕೇ' ಇತ್ಯಾದೇರರ್ಥಃ|

ಯದ್ವಾ ಜ್ಞಾನಿತ್ವೇಽಪಿ ಮಾನುಷದೇವಯೋರ್ಲೇಪಾಭಾವೇಽಪಿ ವಿಶೇಷದ್ಯೋತಕತಯಾ
 ಜ್ಞಾನವಾಂಸ್ತಿತಿ ತುಶಬ್ದಾರ್ಥಕಶ್ಚಕಾರಃ| ಸ ಕೋ ವಿಶೇಷ ಇತ್ಯತಃ 'ಪರಾಮರ್ಶಂ ಜೈಮಿನಿಃ'
 ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರೇತಂ ಮಾನುಷಾಣಾಂ ತಾವತ್ತಂ ವಿಶೇಷಮಾಹ - ಗುಣದೋಷೈಃ
 ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ| ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌ ತು ಸುಖಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ
 ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ| ಜ್ಞಾನಾನಂತರಭಾವಿಪುಣ್ಯಪಾಪೈಃ ನೃಣಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಸ್ವರೂಪಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಕ್
 ಚಂದನವನಿತಾಸದಿವಿಷಯಭೋಗಹೇತುಕವ್ಯಕ್ತಿಶಯತದಭಾವಲಕ್ಷಣವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ಭವತ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ|

ಅತ್ರ ನ ಲಿಪ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ 'ತದಧಿಗಮ ಉತ್ತರಪೂರ್ವಾರ್ಥಯೋರಶ್ಲೇಷವಿನಾಶೌ' ಇತಿ
 ಚತುರ್ಥ್ಯಾಧ್ಯಾಯಾದ್ಯಪಾದೀಯಸೂತ್ರೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಮುಕ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕತಾಽಶುಚಿತ್ವಾದಿರಾಹಿತ್ಯ-
 ಮಾತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯೇತಿ ಭಾವಃ| ತದುಕ್ತಮನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ - 'ಜ್ಞಾನೋತ್ತರಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ
 ಚತುರ್ಥೋಽಲೇಪ ಉಚ್ಯತೇ| ಅಶುಚಿತ್ವಾದಿಕಂ ತಸ್ಯ ನ ಭವೇದಿತಿ ತತ್ಫಲಮ್| ಅತ್ರ
 ಜ್ಞಾನಫಲಸ್ಯೈವ ಮುಕ್ತೇರ್ನಿಯತತೋಚ್ಯತೇ' ಇತಿ |

ಏವಂ ಮಾನುಷಾಣಾಮಲೇಪೇ ವಿಶೇಷಮುಕ್ತಾ ದೇವಾನಾಂ 'ಅನುಷ್ಠೇಯಂ ಬಾದರಾಯಣಃ'
 ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಾಭಿಮತಂ ವಿಶೇಷಮಾಹ - 'ಸುರಾಣಾಂ ತು ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸುಖಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ' ಇತಿ
 ಕ್ಲೃಪ್ತಮೇವ ನ ಹ್ರಾಸವದಿತ್ಯರ್ಥಃ| ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮಭಿಜ್ಞಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ -
 ಯಥಾಕ್ರಮಮಿತಿ| ಸುರಾಣಾಂ ತ್ವಿತಿ ತುಶಬ್ದಸ್ತು 'ದೇವಾನಾಮಪಿ ನ ಪ್ರಾಯಃ ಕ್ಲೃಪ್ತಸ್ಯ ತು
 ಕಥಿಷ್ಯನ್| ಪ್ರಾಪ್ತಕ್ರಾಸೋ ಭವೇತ್ಕ್ವಾಪಿ ಮಹತಾ ತು ವಿಕರ್ಮಣಾ'
 ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಿಶೇಷದ್ಯೋತಕಃ || 4 ||

ಫಲಶ್ರುತ್ಯಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ತತ್ತಾಭಿಮಾನಿದೇವಾನಾಮೇವ ಸಮ್ಪೂರ್ಣಪ್ರಜಾಕೃತಪುಣ್ಯಫಲಮಿತ್ಯರ್ಥಸಾಧಕಂ
 'ಸ್ವಾಮಿನಃ ಫಲಶ್ರುತೇಃ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣಂ ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥೋ 'ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ
 ಸಂಜ್ಞಾಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ| ತಥಾ ಹಿ | ಗುಣದೋಷೈರಿತ್ಯತೋ ವಿಭಾಗೇನ ಗುಣೈರಿತ್ಯನ್ವೇತಿ|
 ನೃಣಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಗುಣೈಃ ಪುಣ್ಯೈಃ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ, ಸಮ್ಪೂರ್ಣಮಿತಿ ಯಾವತ್, ಸುಖಂ ತು ಸುರಾಣಾಂ
 ಯಥಾಕ್ರಮಂ ತತ್ತದೇವತಾಧಿಕ್ಯಾನುರೋಧೇನ ಭವೇತ್| ಪ್ರಜಾನಾಂ ತ್ವಲ್ಪಮೇವೇತಿ| ಅತ್ರ
 ಫಲಮಿತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಸುಖಮಿತಿ ಪುಣ್ಯಫಲಮಾತ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರಜಾಕೃತಪುಣ್ಯಫಲಮೇವ ದೇವಾನಾಂ ನ
 ಪಾಪಫಲಮ್| ತತ್ತು ಅಸುರಾಣಾಮ್| 'ಪುಣ್ಯಮೇವಾಮುಂ ಗಚ್ಛತಿ ನ ಹ ವೈ ದೇವಾನ್ ಪಾಪಂ
 ಗಚ್ಛತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಿತಿ ದ್ಯೋತಯಿತುಮ್ || 7 ||

ಕೃತ್ಸ್ನ ಭಾವಾಧಿಕರಣ

ದೇವಾನಾಂ ಸಮ್ಪೂರ್ಣಪುಣ್ಯಫಲೋಕ್ತೈವ ತೇಷಾಂ ಸರ್ವಾಶ್ರಮಧರ್ಮವತ್ತ್ಸೂಚನಾತ್
 'ಕೃತ್ಸ್ನ ಭಾವಾತ್ತು ಗೃಹಿಣೋಪಸಂಹಾರಃ' ಇತಿ ನಯಾರ್ಥೋಽಪ್ಯುಕ್ತಪ್ರಾಯಃ || 8 ||

ಐಹಿಕಾಧಿಕರಣ

ಸಾಧನಸಮ್ಪತ್ತಿಜನ್ಮನೈವ ದೇಹೇಽಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೇರದರ್ಶನಾತ್, ಕಾಲಾಂತರೇಽ-
 ಪ್ಯಪಾಸನಯಾ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೋದಯೋ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತೋ ಸತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧೇ ತಜ್ಞನ್ಮನಿ,
 ಪ್ರತಿಬಂಧೇ ತು ಜನ್ಮಾಂತರ ಇತಿ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ 'ಐಹಿಕಮಪ್ರಸ್ತುತಪ್ರತಿಬಂಧೇ' ಇತಿ
 ನಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ತು 'ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಂ' ಇತ್ಯಗ್ರೇ ವ್ಯಕ್ತತ್ವಾದಿಹ ನೋಕ್ತಃ| ತಥಾ ಚಾಗ್ರೇ
 ವಿವರಿಷ್ಯಾಮಃ|

ಸುಧೀನ್ದಗುರುಶಿಷ್ಯೇಣ ರಾಘವೇನ್ದೇಣ ಭಿಕ್ಷುಣಾ|
ಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಂ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯ ಈರಿತಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ
ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇನ್ದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ
ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಚರ್ತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ

ವಿಷ್ಟುರ್ಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾ ದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ |
ಕಾರ್ಯ ಮಾಪದ್ಯದಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮ್ || 01 ||

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ |
ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತಃ || 02 ||

ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ |
ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಜ್ಜತೇ ಭೋಗಾಂಸ್ತದಂತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ || 03 ||

ವಾಯುವಿಷ್ಟುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಭೋಗಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ |
ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ ಸುರಾಃ || 04 ||

ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾ ವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತೇನ ಜನಾರ್ದನಮ್ |
ಯಾನ್ತುತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ || 05 ||

ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಣಃ |
ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ದಿವಿಷಯೇ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಪ್ಯತೇ || 06 ||

ಯಥೇಷ್ಟಶಕ್ತಿಮನ್ತಶ್ಚ ವಿನಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ |
ಅನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸವಿವರ್ಜಿತಾಃ |
ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇಽವಿರತಂ ಸುಖಮ್ || 07 ||

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಘ್ರಹಃ |
ಕೃತೋಽಯಂ ಪ್ರಿಯತಾಂ ತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾರಮಾಪತಿಃ || 08 ||

ನಮೋ ನಮೋಽಶೇಷದೋಷದೂರಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ |
ವಿರಿಷ್ಟಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯವನ್ದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ತೇ || 09 ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ

ಅಸ್ಮಿನ್ನಧ್ಯಾಯೇ ಆದ್ಯಸೂತ್ರಸ್ಥಾತಃ ಪದೋಕ್ತಕರ್ಮಕ್ಷಯೋತ್ಪಾನ್ನಿಮಾರ್ಗಭೋಗ-
ರೂಪಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಂ ಫಲಂ ನಿರೂಪ್ಯತ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯಾದೇವ ಅತ್ಯವಾಗ್ರೇ ಪ್ರತಿಪಾದನದಿಶಾ
ವಾ ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಃ ಸುಜ್ಞಾನಃ| ತಥೈವ ಪಾದಾರ್ಥಾ ಅಪಿ | ತತ್ರಾನ್ವನಯೇ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾಖ್ಯಂ
ಫಲಂ ವಕ್ಷ್ಯನ್ ಸಪ್ತಭಿರ್ನಯೈಃ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕಾನ್ತರಂಗನಾಧನಂ ಜ್ಞಾನಸ್ಯೋಚ್ಯತೇ| ತದರ್ಥಂ
ಭಾಷತೇ - 'ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾ ದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ | ಕಾರ್ಯಮಾಪದ್ಯಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ
ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮ್' ಇತಿ

ಅವ್ಯಕ್ತೈಧಿಕರಣ

ತತ್ರಾಯಾಂ ವಿವೇಕಃ| ಸಕೃದನುಷ್ಠಿತಾಗ್ನಿಷ್ಠೋಮಾದಿನಾ ಸ್ವರ್ಗಫಲದರ್ಶನಾತ್
ಶ್ರವಣಾದಿನಾಽಪಿ ಸಕೃದನುಷ್ಠಿತೇನೈವ ಜ್ಞಾನಮಸ್ತಿ ತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ

‘ಅವೃತ್ತಿರಸಕೃದುಪದೇಶಾತ್’ ಇತಿ ನಯಸ್ಯಾರ್ಥೋ - ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ|
ಶ್ರವಣದಿರೂಪಮುಪಾಸನಂ ನಿತ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಂ ನ ತು ಸಕೃದೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ| ವ್ರೀಹ್ಯವಘಾತಾದಿವತ್
ದೃಷ್ಟಾರ್ಥತ್ವೇನ ಯಾವಜ್ಞಾ ನೋದಯಂ ಶ್ರವಣಾದೇರಾವತ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ || 1 ||

ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಹರೇಃ ಸ್ವಾಮಿತ್ವಸ್ಯಾತಿಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ನಿತ್ಯಂ ತದುಪಾಸನಂ ನಾವಶ್ಯಕಮಿತ್ಯತಃ
ಪ್ರಾಪ್ತಂ ‘ಆತ್ಮೈತಿ ತೂಪಗಚ್ಛನ್ನಿ ಗ್ರಾಹಯನ್ನಿ ಚ’ ಇತಿ ತದರ್ಥಃ - ಆದಾತೇತ್ಯೇವಂ
ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ | ಕಾರ್ಯಮಾಪದ್ಯಪೀತಿ| ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯನ್ವೇತಿ| ವಿಷ್ಣುರಾದಾತಾ ಸ್ವಾಮಿತ್ಯೇವಂ
ಪ್ರಕಾರೇಣ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮ್| ನಿತ್ಯಮಿತ್ಯಸ್ಯ ವಿವರಣಮಾಪದ್ಯಪೀತಿ|
‘ಆತ್ಮೈತ್ಯುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸರ್ವಥೈವ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ| ನಾನಾಕ್ಲೇಶಸಮಾಯುಕ್ತೋಽ-
ಪ್ಯೇತಾವನ್ನೈವ ವಿಸ್ಮರೇತ್’ ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|

ಸ್ವಾಮೀತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಆದಾತ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಆದತ್ತೇ ಭೃತ್ಯಾನಿತ್ಯಾತ್ಮಾ ಇತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದೋ ಯೋಗೇನ
ಸ್ವಾಮಿವಾಚೀತಿ ಸೌತ್ರಾತ್ಮಪದಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮ್| ‘ಆದಾನಾರ್ಥತ್ವತಶ್ಚಾಯಮಾತ್ಮಶಬ್ದಃ ಪತಿಂ
ವದೇತ್’ ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಃ| ಆದಾತೇತೀತ್ಯೇವ ಪೂರ್ತೌ ಪ್ರಕಾರವಾಚ್ಯೇವಂಶಬ್ದೋಕ್ತಿಃ
ಆತ್ಮತ್ವಂ ವಿಶೇಷಣಮಿತ್ಯೇವಂ ರೂಪೇಷೋಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ ನ ತು ಜೀವತ್ವೇನೇತಿ ವಕ್ತುಮ್
| ‘ಆತ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುರಿತಿಧ್ಯಾನಂ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯತಃ’ ಇತ್ಯಾದೇಃ | ತೇನ ವಿಷ್ಣುಃ ಆತ್ಮತಯಾ
ಜೀವತ್ವೇನೋಪಾಸ್ಯ ಇತ್ಯೇವಂ ವದನ್ನೋ ನಿರಸ್ತಾಃ || 2 ||

ಪ್ರತೀಕಾಧಿಕರಣ

ಏತೇನ ‘ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮೈತ್ಯುಪಾಸೀತ’ ಇತ್ಯಾದೌ ನಾಮಾದ್ಯಭಿಮಾನಿರೂಪ-
ಪ್ರತೀಕತಾದಾತ್ಮ್ಯೇನ ಉಪಾಸನಮಪಾಕುರ್ವತೋ ‘ನ ಪ್ರತೀಕೇ ನ ಹಿ ಸಃ’ ಇತಿ
ನಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಂಘಹೀತಃ| ವಿಷ್ಣುರಾದಾತೇತ್ಯನನ್ತರಂ ವಿಷ್ಣುರ್ನಾಮಾ-
ದಾವಿತ್ಯಸ್ಯಾಪ್ಯಯಭಿಪ್ರೇತತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣುನಾಮಾದಾವಿತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ, ನ
ತು ವಿಷ್ಣುರ್ನಾಮೇತ್ಯೇವಂ ರೂಪೇಣೇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಮ್ಯವಾತ್ || 3 ||

ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ವಿಷ್ಣೋರತಿಪ್ರೀತಿಹೇತುತ್ವೇನ ಉತ್ಪನ್ನತ್ವರೂಪಬ್ರಹ್ಮತ್ವೋಪಾಸನಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತ್ವಂ

ವಕ್ತುಂ 'ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿಃ ಉತ್ಕರ್ಷಾತ್' ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ| ತದರ್ಥಂ ಭಾಷತೇ - ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮತೈವಂ
ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮಾಪದ್ಯಪೀತಿ| ಪೂರ್ವವದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ | 'ಆಧಿವ್ಯಾಧಿನಿಮಿತ್ತೇನ
ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಮನಸೋಪಿ ತು| ಗುಣಾನಾಂ ಸ್ಮರಣಾಶಕ್ತೌ ವಿಷ್ಣೋರ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮೇವ ತು| ಸ್ಮರ್ತವ್ಯಂ
ಇತ್ಯಾದೇಃ|

ಅತ್ರ ವಿಷ್ಣುರಾದಾತಾ ಬ್ರಹ್ಮತೈವಮಿತಿ ಸೌತ್ರಕ್ರಮೇಽನುಸರ್ತವ್ಯೇಽಪ್ಯೇವಮುಕ್ತಿಃ
ಆತ್ಮತ್ವೋಪಾಸನಮಪಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಯುಕ್ತಮೇವ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್| 'ಅತ್ಮತೈವ
ಯದೋಪಾಸಾ ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಸಂಯುತಾ| ಕಾರ್ಯೇವ ಸರ್ವಥಾ' ಇತ್ಯಾದೇಃ| ಅತ ಏವ
ದ್ವಯೋಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ ತಥಾಶಬ್ದಃ || 4 ||

ಅಜ್ಞಾಶ್ರಿತತ್ವಾಧಿಕರಣ

ದೇವಾನಾಂ ಸ್ವಾಶ್ರಯಾಙ್ಗತತ್ವಗುಣವತ್ತ್ವೇನ ಈಶ್ವರೋಪಾಸನಸ್ಯಾಙ್ಗೇಷು
ಯಥಾಶ್ರಯಭಾವ ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದ ಏವೋಕ್ತಸ್ಯಾತ್ರ 'ಆದಿತ್ಯಾದಿಮತಯಶ್ಚ'
ಇತ್ಯನೇನಾವಶ್ಯಕತ್ವಮಾತ್ರೋಕ್ತ್ಯಾ 'ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈರ್ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸ್ಯಃ'
ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದಿಯಭಾಷ್ಯೇಣೈವ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತಪ್ರಾಯತ್ವಾತ್ ಅತ್ರ ತದರ್ಥಸ್ಯಾನುಕ್ತಿಃ|
ಯದ್ವಾ, ಆದಾತೇತ್ಯನಂತರಮಿತಿಶಬ್ದಂ ಪ್ರಭೃತ್ಯರ್ಥಕಮಪಿ ವಾ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಂ ವಾ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತೋತ್ಪತ್ತ್ಯಙ್ಗಕಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುರೇವಮಿತ್ಯರ್ಥಮುಕ್ತ್ಯಾ 'ಆದಿತ್ಯಾದಿಮತಯಶ್ಚಾಙ್ಗ
ಉಪಪತ್ತೇಃ' ಇತ್ಯೇತದರ್ಥಸಂಜ್ಞಾಹೋಽಪಿ ಧ್ಯೇಯಃ || 5 ||

ಆಸೀನಾಧಿಕರಣ

ತಥಾ ಸ್ಮರಣಧ್ಯಾನಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ಉಪಾಸನಮಾತ್ರಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಭಾಷಣಾತ್
ಧ್ಯಾನಮಾತ್ರಾಙ್ಗಾಸೀನಾದೀತ್ಯಂಭಾವೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಆಸೀನಃ ಸಮ್ಭವಾತ್' ಇತಿ
ನಯಸ್ಯಾರ್ಥೋಽತ್ರ ನೋಕ್ತಃ| ಯದ್ವಾ, ಏವಮಿತ್ಯನೇನೈವ ಆಸೀನಾದೀತ್ಯಂಭಾವಮಪಿ
ಪರಾಮೃಶ್ಯಾಸೀನ ಇತಿ ನಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸಂಜ್ಞಾಹ್ಯಃ| ಯದ್ವಾ ಉಪಾಸನಮಿತ್ಯಾವರ್ತ್ಯಮ್| ಏವಂ
ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮ್| ಕಿಂ ಕೃತ್ಯಾ? ಉಪಾಸನಂ, ಆಸನನ್ಯೋಽಪರಿ ಉಪಾಸನಮ್|
ಆಸನೇ ಉಪವಿಶ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ || 6 ||

ಅಪ್ರಾಯಣಾಧಿಕರಣ

ಯದಪಿ ಮುಕ್ತಿಪರ್ಯಂತಮುಪಾಸನಸ್ಯ ಕಾರ್ಯತೋಕ್ತಿಪರಂ 'ಆಪ್ರಾಯಣಾತ್ತತ್ರಾಪಿ ಹಿ ದೃಷ್ಟಂ'
ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥೋಽಪಿ ನಿತ್ಯಂ ಯಾವನ್ಮುಕ್ತಿ ಉಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವ ಸಜ್ಜಹೀತ
ಇತಿ || 7 ||

ನನು ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯೇ ವಕ್ತವ್ಯಸ್ಯೋಪಾಸನಸ್ಯಾತ್ರ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾಖ್ಯಪಲೋಕ್ತಿಪರಪಾದೇ
ನಿರೂಪಣಮನುಭೂತಮಿತ್ಯತೋ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನ್ತರಂಗಸಾಧನತ್ವದ್ಯೋತನಾಯಾತ್ರನಿರೂಪಣಮಿತಿ
ಭಾವೇನ ತತ್ಪಲಮಾಹ - ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮಿತಿ| ತೇನ
ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಾದ್ಯುಪಾಸನೇನ ಬ್ರಹ್ಮ ಕರ್ತೃ ಅಧಿಕಾರಿಣಾಮಪರೋಕ್ಷವಿಷಯತಾಂ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ|
ಏತೇನ ಯದುಪಾಸನಪಾದೇ 'ತನ್ನಿರ್ಧಾರಣಾರ್ಥನಿಯಮಸ್ತದ್ಭಿಷ್ಠೇಃ ಪೃಥಗ್ಗೃಪ್ರತಿಬಂಧಃ ಫಲಮ್'
ಇತಿ ಶ್ರವಣಮನನನಿಧಿಧ್ಯಾನನಾನಾಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮ್ಪರಯಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಹೇತುತ್ವಮುಕ್ತಂ,
ಯದಪಿ ಜ್ಞಾನಪಾದೇ 'ಐಹಿಕಮಪ್ರಸ್ತುತಪ್ರತಿಬಂಧೇ' ಇತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರನಿರಾಸೇನ
ಜ್ಞಾನಫಲಕತ್ವಮುಕ್ತಂ ತದತ್ರ ಸ್ಫುಟೀಕೃತಂ ಭವತಿ ||

ತದಧಿಗಮಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮುಕ್ತಿಹೇತುತ್ವಮಯುಕ್ತಮ್| ಯೇನ ತದರ್ಥಮುಪಾಸನಮಾವಶ್ಯಕಂ ಸ್ಯಾತ್|
ಚಿರಕಾಲೀನಚೀರ್ಣಕರ್ಮಣಾಂ ಭೂಯಸಾಂ ಭಾವೇನ ತೇಷಾಂ ಭೋಗೇನ ವಿನಾ
ನಿವೃತ್ತಯೋಗಾತ್ ಕರ್ಮಣಾಂ ಚಿರಕಾಲಭೋಗೇ ಚ ಸತಿ ಜೀರ್ಣಬೀಜವತ್
ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಹೇತುತ್ವಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ 'ತದಧಿಗಮೇ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಸಪ್ತಕಮ್ | ತದರ್ಥಂ
ಭಾಷತೇ - ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ| ಅರಿಷ್ಟಸ್ಯೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ
ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತ ಇತಿ|

ಉಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮವೋತ್ತರಕಾಲೀನಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯೋ
ಭವತಿ| ಪ್ರಾಚೀನಸ್ಯ ನಾಶಃ| ಉದೀಚೀನಸ್ಯಚೋತ್ತಮಾನಾಂ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಶ್ಶೇಷಃ|
ಅಧಮಾನಾಂ ನೃಣಾಂ ತು ಉತ್ತರಾರಿಷ್ಟಸ್ಯ ಪರಿಕ್ಷಯೋನಾಮು
ಅಶುಚಿತ್ವಾನ್ವಶ್ಯತ್ವಾನಮ್ಘತ್ವಾದ್ಯನಾಪಾದಕತ್ವಂ ತು ಪ್ರಾಗುಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಪಾಪಸ್ಯಾನ್ವೇವ|
ಅತೋ ನ ತೇನ ವಿರೋಧಃ|

ನನ್ನೇವಂ 'ನಾಭುಕ್ತಂ ಕ್ಷೀಯತೇ' ಇತ್ಯಾದಿವಚನವಿರೋಧ ಇತ್ಯತಃ 'ಅನಾರಬ್ಧಕಾರ್ಯೇ ಏವ
ತು' ಇತಿ ಸೂತ್ರೋಕ್ತಂ ವಿಶೇಷಮಾಹ- ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯಾರಿಷ್ಟಸ್ಯೇತಿ| ವಚನಂ ತು

ಪ್ರಾರಭಪರಮಿತಿ ಭಾವಃ| ಅತ್ರ ಪುಣ್ಯವಾಪಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ
 ಅರಿಷ್ಟಸ್ಯೇವೇತಿ ಪಾಪಸ್ಯೇವೋಕ್ತಿಸ್ತು ಪ್ರಾಚೀನಪುಣ್ಯಸ್ಯಾನಿಷ್ಟಸ್ಯ ತ್ಯಾಗ ಇಷ್ಟಸ್ಯ ಭೋಗಃ|
 ಉತ್ತರಸ್ಯ ಚಾತ್ಯಾಗ ಇತಿ ವಿಶೇಷದ್ಯೋತನಾಯ| ಅನ್ಯಸ್ಯಾಪ್ರಾರಭಾರಿಷ್ಟಾದನ್ಯಸ್ಯ
 ಪ್ರಾರಭಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಚ ಭೋಗತೋ ಭೋಗೇನ ಪರಿಕ್ಷಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಪ್ರಾರಭಸ್ಯೇತಿ ವಾಚ್ಯೇ
 ಅನ್ಯಸ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾರಭಪುಣ್ಯವಾಪೋಭಯಗ್ರಹಣಾಯ| ಏತಚ್ಚೋಪಲಕ್ಷಣಮ್|
 ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಿಪುಣ್ಯಸ್ಯಾಪ್ಯೇವಂ ಧ್ಯೇಯಮ್ || 8 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
 ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
 ತತ್ವಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ

ಏವಂ ಜ್ಞಾನಭೋಗಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ಷೇಣಕರ್ಮಣಾಮಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಕಾಯತ್ಯಾಗಪ್ರಕಾರಂ
 ವಕ್ತುಮಯಂ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ| ತದರ್ಥಸ್ತು 'ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತಿ
 ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ನುರಾಃ' ಇತಿ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾರ್ಥೇನ ವ್ಯಕ್ತಃ| ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನಾನವಾನ್ತರಭೇದೇಽಪಿ
 ದೇಹತ್ಯಾಗರೂಪೈಕಾರ್ಥ್ಯಾತ್ ಪಾದೈಕ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಃ|

1,2,4, ಮತ್ತು 5ನೇ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ತತ್ರ ಕಥಂ ಸುರಾಣಾಂ ದೇಹಲಯ ಇತ್ಯತಃ ತಂ ಪ್ರಕಾರಂ ವಕ್ತುಂ 'ವಾಙ್ಮನಸಿ
 ದರ್ಶನಾಚ್ಚಬ್ಧಾಚ್ಚ', 'ತನ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣ ಉತ್ತರಾತ್' 'ಭೂತೇಷು ತಚ್ಚುತೇಃ', 'ನೈಕಸ್ಮಿನ್
 ದರ್ಶಯತೋ ಹಿ' ಇತಿ ನಯಚತುಷ್ಟಯಮ್| ತತ್ರ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವದೇಹಾನಾಂ
 ಸ್ವಸ್ವಜನಕದೇವೇಷು ದೇಹಲಯ ಉಚ್ಯತೇ| ಸತ್ವಯುಕ್ತ ಇವ| ತಥಾತ್ಯೇ ಸ್ವೋತ್ತಮದೇಹಾನ್
 ಪ್ರವಿಷ್ಠಾನಾಂ ಕೂಪಪತಿತಜನ್ತೂನಾಮಿವ ಕ್ಲೇಶಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯತಃ ತತ್ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ -
 'ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ| ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಜ್ಜತೇ ಭೋಗಾನ್
 ತದನ್ತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ' ಇತಿ| ಪೂರ್ವೇ ಪೂರ್ವೇ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್| ಪೂರ್ವೇ ಪೂರ್ವೇ ಅವರಾ
 ಅವರಾ ದೇವಾಃ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷು ಸ್ವಸ್ವಜನಕೋತ್ತಮದೇವೇಷು ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭೋಗಾನ್
 ಭುಜ್ಜತೇ| ಕುತ್ರ? 'ತದನ್ತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ' ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸ್ವಸ್ವತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮಾನುರೋಧೇನ
 ಉತ್ತಮದೇವೇಷು ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತದ್ದೇಹಾನ್ತರ್ಬಹಿರ್ನಿರ್ಗತ್ಯ ಚ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಾನೇವ ಭೋಗನ್ ಭುಜ್ಜತೇ|

ಭೋಗಾನೇವ ನ ತು ಕ್ಲೇಶಾನಿತಿ ವಾಸವಧಾರಣಾನ್ವಯಃ| ತತ್ರ ಹೇತುಃ 'ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ' ಇತಿ|
ಕರ್ಮಾದಿಬನ್ಧಾತ್ ವಿಶೇಷೇಣ ಮುಕ್ತಿಂ ಮೋಚನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟಿತಿ
ವೀಪ್ಲಾಸ್ವಸ್ವೋತ್ತಮದೇವೇಷು ಪ್ರವೇಶ ಇತಿ ಸೂಚನಾಯ| ಕಿಯತ್ಪರ್ಯಂತಮವರಾಣಾಂ
ಉತ್ತಮಾನುಪ್ರವೇಶೇನ ಭೋಗಾ ಇತ್ಯತ ಉಕ್ತಮ್- ಏವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಮಿತಿ|
ವಾಯುಶಬ್ದಿತಚತುರ್ಮುಖಪ್ರಯನ್ತಮೇವಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಜತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ|
ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕೋ ವಿಧಿರನಿತ್ಯ ಇತಿ ಸ್ವಮೋರ್ಲುಂಙ್ಗಕೃತಃ| ತೇನ ಯಾವದ್ವಾಯುಮಿತ್ಯಾದಿ
ಸಾಧ್ವಿತ್ಯಾಹು ||

ಸೋಽಧ್ಯಕ್ಷಾಧಿಕರಣ

ಯದ್ಯೇವಂ ತರ್ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮುಕ್ತತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾದೀಶಪ್ರಾಪ್ತೇರೇವ ಮುಕ್ತಿತ್ವಾತ್ |
ವಾಯೋರೇವ ವಾ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೇಶ್ಚೇತ್ಯತಃ 'ಸೋಽಧ್ಯಕ್ಷೇತದುಪಗಮಾದಿಭ್ಯಃ'
ಇತ್ಯೇತನ್ನಯಾರ್ಥಮಾಹ - ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಇತಿ| ತದನ್ತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ ಭೋಗಾನ್
ಭುಂಜತ ಇತ್ಯನ್ವೇತಿ| ಏವೇತಿ ಶಿಷ್ಯಾದ್ವಯಂ ನಿರಾಹ| ಕಿಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೋಗ ಏಕಪ್ರಕಾರ
ಇತ್ಯತೋ ನೇತ್ಯಾಹ - ಭೋಗಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮಿತಿ| ಚಸ್ತಥೇ| ಭೋಗಸ್ತುತ-
ರೋತ್ತರಮೇವ| ಸ್ವಸ್ವತಾರತಮ್ಯಾನುರೋಧೇನೈವೇತಿ || 3 ||

ಏಳನೆಯ ಅಧಿಕರಣ

ಏತೇನ ಸಪಾದಶ್ಲೋಕೇನ ವಾಯುದ್ವಾರಾ ಸರ್ವದೇವಾನಾಮೀಶೇ ಪ್ರವೇಶೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ
'ತಾನಿ ಪರೇ ತಥಾ ಹ್ಯಾಹ' ಇತ್ಯೇತನ್ನಯಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ || 7 ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧಿಕರಣ

ತಥಾ ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವೇತಿ ವಾಯೋರಪಿ ಈಶವಶತ್ಪೋಕ್ತೈವ ಮುಕ್ತಾನಾಂ
ಈಶಾಧೀನತ್ವಸ್ಯ ಕೈಮುತ್ಯಸಿದ್ಧತಯಾ ಮುಕ್ತಾನಾಮೀಶಾಧೀನತ್ಪೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಅವಿಭಾಗೋ
ವಚನಾತ್' ಇತ್ಯೇತನ್ನಯಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಸಂಜ್ಞಾಹೀತೋ ಭವತಿ || 8 ||

ಆರನೆಯ ಅಧಿಕರಣ

ತಥಾ ಚ ವಾಯ್ವಾನ್ತಾನಾಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾನಾಂ ಪ್ರವೇಶಿತ್ಯತ್ಸಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರವೇಶ್ಯತ್ಸಸ್ಯ
ಚೋಕ್ತಾ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾಃ ದ್ವಯೋರಪ್ಯತ್ರಾಭಾಷಣೇನ ತನ್ಯಾ ಲಯಾಭಾವನ್ವಾತನ್ಯಾ ಭಾವಯೋಃ
ಸೂಚನಾತ್ ಶ್ರಿಯೋ ಲಯಾಭಾವದ್ಯುಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಸಮನಾ ಚಾಸ್ಯತ್ಯುಪಕ್ರಮಾದಮೃತತ್ವಂ
ಚಾನುಪೋಷ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕನ್ಯಾಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತೋ ಧ್ಯೇಯಃ || 6 ||

ತದೋಕ್ತೋ ಅಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾಯತ್ಯಾಗಪ್ರಕಾರಂ ವಕ್ತುಂ 'ತದೋಕ್ತೋಗ್ರಜ್ಜಲನಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರ
ಪಙ್ಕ್ತಂ ತದರ್ಥಮಾಹ - 'ಉತ್ಯಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತಿ' ಇತಿ ಜ್ಞಾನಿಮಾನುಷಾಃ
ಬ್ರಹ್ಮನಾಡ್ಯಾದೇಹಾನ್ನಿರ್ಗತ್ಯ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಉತ್ಯಾ ಮನ್ತಿ ಮಾನುಷಾ ಇತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ
ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಮುಕ್ತಿಗಮನ ಏವೋತ್ಯಮಣಂ ಅನ್ಯಥಾ ತು ನೈವಮ್ |
'ತಯೋರ್ಧ್ವಮಾಯನ್ನಮೃತತ್ವಮೇತಿ ವಿಷ್ಣುಗನ್ಯಾ ಉತ್ಯಮಣೇ ಭವನ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ
ಸೂಚಯಿತುಮ್ | ಅತ್ರ ಮಾನುಷಾ ಇತಿ ಪ್ರಾಯಿಕತ್ವಭಿಪ್ರಾಯಮ್ | ತೇನ 'ಇಹೈವ ಕೇಚಿತ್
ಮುಚ್ಯಂತೇ ನೋತ್ಯಾ ಮನ್ತಿ ಕದಾಚನ' ಇತಿ ವಚನವಿರೋಧೋ ನೇತಿ ಧ್ಯೇಯಮ್ | ಯದ್ವೇದಂ
ವಚನಂ ಮಾನುಷಜೀವವಿಷಯಮಿತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ || 9 ||

ಯೋಗಿನೋಽಧಿಕರಣ

ಅತ್ಯೋತ್ಯಮ್ಯ ಯಾನ್ತಿ ಮುಕ್ತಿಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವ ಉತ್ಯಮಣಪೂರ್ವಕಗಮನಾಙ್ಗಸ್ಯ
ಗತ್ಯನುಸ್ಮರಣಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತ್ವೋಕ್ತಿಪರಸ್ಯ 'ಯೋಗಿನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಮರ್ಯೇತೇ' ಇತಿ ನಯಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ
ಸಂಪ್ರಹೀತೋ ಭವತಿ || 10 ||

ಉತ್ಯಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯನ್ತೀತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ದೇವಾಃ ಕಥಮಿತ್ಯಾಕಾಙ್ಕ್ಷಾ ಯಾಂ
ವಾಙ್ಮನಸೀತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಕ್ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಮಾತ್ಯೋಕ್ತಾವಪಿ ಇಹ ಪ್ರಸ್ತಾವಾತ್
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮರ್ಥಮಾಹ - ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಪುರಾ ಇತಿ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯನ್ವೇತಿ | ಏತೇನ
ವಿಮುಕ್ತಿಗಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಮುಕ್ತಿಗತತ್ವಪ್ರಕಾರೋ ವಿವೃತಃ | ತತ್ರ ಸುರಾ ಲೀನದೇಹಾ ಇತ್ಯೇವ ವಾಚ್ಯೇ
ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಮುಕ್ತಿಗಮನ ಏವ ಸುರಾಣಾಂ ದೇಹಲಯೋಽನ್ಯದಾ ಅವನ್ಯಾಂ
ಅವತಾರದಶಾಯಾಂ ಉತ್ಯಮಣಮಪ್ಯನ್ತೀತಿ ಸೂಚಯಿತುಮ್ | ಅತ ಏವ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಪುರಾ
ಉತ್ಯಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಇತ್ಯನುಕ್ತ್ಯಾ ಉತ್ಯಮ್ಯೇತ್ಯುತ್ಯಮಣಸ್ಯ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಿಃ | ಉಕ್ತಂ
ಚಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ಜಾತಾನಾಂ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ದೇವಾನಾಂ ಚ ಕದಾಚನ |

ಉತ್ಯಾನ್ತಿಮಾರ್ಗೌ ಭವತೋ ನ ತದಾ ಮುಕ್ತಿರಿಷ್ಯತ' ಇತಿ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತೀಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ

ಮಾರ್ಗೋ ಗಮ್ಯಂ ಚೈತತ್ಪಾದಾರ್ಥ ಇತಿ ಭಾವೇನ ಏತತ್ಪಾದೀಯಾಧಿಕರಣಾನಾಂ
ಸಂಜ್ಞಾಹೇತಾರ್ಥಮಾಹ - ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾ ವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತೇನ ಜನಾರ್ದನಮ್|
ಯಾನ್ತುತ್ವಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ ಇತಿ|

ಅಯಂ ವಿವೇಕಃ| ದ್ವಿವಿಧೋ ಹಿ ಮಾರ್ಗಃ| ಅರ್ಚಿಮಾರ್ಗೋ, ದೇವಾನಾಂ
ಲಯಮಾರ್ಗಶ್ಚೇತಿ| ತದ್ವಯಮಪಿ ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥೇತ್ಯನೇನ ಸಂಜ್ಞಾಹೃತೇ| ಅದಿಪದೇನ
ಪ್ರವೇಶಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಾತ್| ಪಥಿಭ್ಯಾಮಿತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಪಥೇತ್ಯೇಕವಚನಂ ಜಾತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಮ್|
ಋಕ್ ಪೂರಬ್ಧೂಃ ಪಥಾಮಾನಕ್ಷ ಇತಿ ಸಮಾಸಾನೋಽನಿತ್ಯಃ| 'ಸೃಷ್ಟೃಷ್ಟೇವ ತು ಸೃಜ್ಯಾನಾಂ
ಪ್ರವೇಶೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಯೇ| ದೇವಾನಾಂ ಮಾರ್ಗ ಉದ್ದಿಷ್ಟೋ ನಾರ್ಚಿರಾದಿನರ್ಚೋತ್ಯಮ'
ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ| ತಥಾಚಾಯಮರ್ಥಃ| ಉತ್ಯಾನ್ತಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಹಿ 'ಉತ್ಯಾನ್ತಸ್ತು
ಶರೀರಾತ್ ಸ್ವಾತ್ ಗಚ್ಛತ್ಯರ್ವಿಷಮೇವ ತು' ಇತ್ಯಾದಿಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವತ್ಯಕ್ತಾರ್ಚಿಮಾರ್ಗೇಣ,
ಉತ್ತಮದೇವಾದ್ಯಾಸ್ತು 'ತಸ್ಮಾದಶೇಷಾ ಗಿರಿಜಾಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತಯೈವ ರುದ್ರಂ ಸಹ ತೇನ ವಾಣೀಂ'
ಇತ್ಯಾದ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಪ್ರವೇಶಮಾರ್ಗೇಣ ವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯೇತಿ| ಅನೇನ 'ಅರ್ಚಿರಾದಿನಾ
ತತ್ಪ್ರಥಿತೇಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಯಚತುಷ್ಪದಾರ್ಥ ಉಕ್ತೋ ಧ್ಯೇಯಃ| ಅರ್ಚಿಮಾರ್ಗಮಾತ್ರಸ್ಯೈವ
ಏತತ್ಪಾದೋಕ್ತತ್ವೇಽಪಿ ಪ್ರವೇಶಮಾರ್ಗಃ ಪೂರ್ವಪಾದಾರ್ಥಃ ಪ್ರಸಂಸ್ತಾದತ್ರಾನೂದಿತೋ
ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಕಥನಾರ್ಥಮಿತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ ||1||2||3||4||

ಐದನೆಯ ಅಧಿಕರಣ

'ವೈದ್ಯುತೇನೈವ ತತಸ್ತಚ್ಛುತೇಃ' ಇತಿ ನಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ತೇನ ಜನಾರ್ದನಂ ಯನ್ತಾ ಇತಿ| ತೇನ
ವಾಯುನಾ ನಾನೈನೇತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಸ ಏನಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಗಮಯತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಿತಿ ಭಾವಃ || 5 ||

ಕಾರ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಗಮ್ಯನಿರೂಪಣಾರ್ಥಂ 'ಕಾರ್ಯಂ ಬಾದರಿ:' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದಶಕಮಧಿಕರಣಂ ತತ್ರ 'ಪರಂ ಜೈಮಿನಿ: ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದ್ಯುತ್ತರಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ - ತೇನ ಜನಾರ್ದನಂ ಯಾನ್ತುತಮಾಃ ಇತಿ|

'ಅಪ್ರತೀಕಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಋಷೀಣಾಂ ಶತಮೇವ ಚ | ರಾಜ್ಞಾಂ ತು ಶತಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ಗನ್ಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ||' ಇತ್ಯುಕ್ತದೇವಾದಿರೂಪಾಪ್ರತೀಕಾಲಮ್ಬನಾ ಉಕ್ತಾಃ, ತೇನ ವಾಯುನಾ ಸಾಕ್ಷಾದೇವ ಜನಾರ್ದನಂ ಯಾನ್ತಿ, ಜನ್ಮರಹಿತಂ ಸಂಸಾರಾರ್ದನಂ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ಯಾನ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ| ಕಾರ್ಯಂ ಬಾದರಿ: ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಞ್ಚಕನ್ಯಾರ್ಥೋ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ಸಹಾಮುನಾ ಇತಿ| ದೇವಾದ್ಯನ್ಯೇ ಮಾನುಷೂತ್ತಮಾದ್ಯಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್, ಲ್ಯಬ್ಧೋಪೇ ಪಞ್ಚಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಧಿಷ್ಠಿತಂ ಲೋಕಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾಮುನಾ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ತೇನ ವಾಯುನಾ ಜನಾರ್ದನಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಅಪ್ರತೀಕಾಶ್ರಯಾ ಯೇ ಹಿ ತೇ ಯಾನ್ತಿ ಪರಮೇವ ತು| ಸ್ವದೇಹೇ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟೈವ ಗಚ್ಛೇದ್ಬ್ರಹ್ಮಸಲೋಕತಾಮ್|| ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ಸಮ್ರಾಪ್ತೇ ಸಂಹಾರೇ ಪರಮಂ ಪದಮ್'| ಇತಿ ಗಾರುಡೋಕ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ|| 6 ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇಂದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ತ್ವಮುಖ್ಯಾರ್ಥಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ || 4 - 3 ||

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ || 4-4 ||

ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಾಂ ಭೋಗಂ ವಕ್ತುಂ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದ | ತದರ್ಥಮಾಹ - ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣಃ ಇತಿ| ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಉತ್ತಮಾ ಇತಿ ವರ್ತತೇ| ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಉತ್ತಮಾಃ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣೋ ಮುಕ್ತಾಃ ಸಂತಃ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚ ಯಥೇಷ್ಟಭೋಗಾವಂತಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ| ನ ಕೇವಲಂ ಜನಾರ್ದನಂ ಯಾನ್ತೀತ್ಯೇವೇತಿ ಚಾರ್ಥಃ| ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಭೋಗವತ್ತ್ವಮೇತತ್ಪಾದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮಿತಿ ಯಾವತ್ |

ಸಮುದ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾನತಿಕ್ರಮೇಣೈವ ಭೋಗಂ ವಕ್ತುಂ ಸಮ್ಪದ್ಯಾವಿಹಾಯ ಸ್ವೇನ
ಶಬ್ದಾತ್ ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥಮಾಹ - ಯಥಾಸಂಕ್ಷಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣಃ ಇತಿ|
ಸಹಾಮನೇತಿ ವರ್ತತೇ| ಉತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಛಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣಃ ಮುಕ್ತಾಃ
ಸನ್ನೋಮುನಾ ಸಹ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಕೃತಜನಾರ್ದನೇನ ಸಹ ತಮವಿಹಾಯೈವ,
ತಮನತಿಕ್ರಮ್ಯೇತಿ ಯಾವತ್, ಯಥಾಸಂಕ್ಷಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ || 1 ||

ಮುಕ್ತಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು 'ಸ ತತ್ರ ಪರ್ಯೇತಿ' ಇತ್ಯಾದೌ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಭೋಗಂ ಭುಂಜಾನಸ್ಯ ಮುಕ್ತತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ
ಮುಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಾತ್ ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ತದರ್ಥೋಪಿ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣೋ ಮುಕ್ತಾಃ ಸನ್ನೋ
ಯಥಾಸಂಕ್ಷಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವ ಸಂಜ್ಞಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ| ಸೂತ್ರಾದಾವೇಕವಚನಂ ತು
ಸಮುದಾಯಾಭಿಪ್ರಾಯಮಿತಿ ಭಾವಃ || 2 ||

ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಅಮುನಾ, ಜನಾರ್ದನೇನೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವ 'ಸೂರ್ಯಮಗನ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಃ' ಇತಿ, 'ಸ ತೇಜಸಿ ಸೂರ್ಯೇ
ಸಮ್ಪನ್ನಃ' ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾನಾತ್ 'ಪರಇಷ್ಟೋತಿರುಪಸಮ್ಪದ್ಯ' ಇತ್ಯತ್ರ ಜ್ಯೋತಿಃಶಬ್ದಿತಃ ಸೂರ್ಯ
ಏವ ನ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯತಃ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಪ್ರಕರಣಾತ್ ಇತ್ಯನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ
ಸಂಜ್ಞಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ || 3 ||

ಅವಿಭಾಗಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತೀಶ್ವರಸ್ಯ ಸರ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಸಾಯುಜ್ಯಭಾಜಾಂ ಈಶಭುಕ್ತಭೋಕ್ತೃತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ
ಅವಿಭಾಗೇನ ದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ತಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥೋಮುನಾ ಸಹೋತ್ತಮಾ
ಯಥಾಸಂಕ್ಷಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚೇತ್ಯುಕ್ತ್ಯೈವ ಸಂಜ್ಞಹೀತೋ ಧ್ಯೇಯಃ || 4 ||

ಬಾಹ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಮುಕ್ತಾನಾಮದೇಹತ್ವೇನ ಅಭೋಗಮಾಶಂಕ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇಹೇನ

ಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪದೇಹೇನ ಭೋಗೋಪಪಾದಕಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರತ್ರಯಂ ತನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ
 ಅಮುನಾ ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾಶ್ಚ ಚಿದಾನಂತಶರೀರಿಣಃ ಇತಿ| ಉತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾಶ್ಚ
 ಚಿದಾನಂತಶರೀರಿಣೋ ಜ್ಞಾನಾದ್ಯಾತ್ಮಕಸ್ವರೂಪದೇಹವಂತಃ ಸಂತೋ ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ಉತ್ತಮಾಸ್ತು ಅಮುನಾ ಚ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವೇನೋಕ್ತಜನಾರ್ದನೇನಾಪಿ
 ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತದ್ದೇಹೇನಾಪಿ ಭುಜ್ಜತ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇಽಪಿ
 ದೇಹದೇಹಿನೋರಭೇದಾದಮುನೇತ್ಯೇವೋಕ್ತಿಃ | 'ಸಮುದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಽಭಿಪಶ್ಯತಿ
 ಬ್ರಹ್ಮಣಾಽಭಿಶ್ಯಣೋತಿ', 'ಆದತ್ತೇ ಹರಿಹಂತೇನ ಹರಿದೃಷ್ಟ್ಯೈವ ಪಶ್ಯತಿ' ಇತ್ಯಾದೇಃ || 5 ||

ಸಂಘಲ್ಪಾಧಿಕರಣ

'ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೈವ 'ಸಂಘಲ್ಪಾದೇವ ಚ' ಇತ್ಯನ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಸಂಘೋಷೋ
 ವ್ಯಕ್ತಃ || 5 ||

ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷಸಿದ್ಧಯೇ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಭೋಗೇಯುತ್ವಾಂ ವಕ್ತುಂ
 'ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರವರ್ಜಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಂ ತದರ್ಥಮಾಹ - 'ಜಗತ್ಸ್ವಾಡ್ಯಾದಿವಿಷಯೇ
 ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಪ್ಯತೇ| ಯಥೇಷ್ಟಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ' ಇತಿ| ಉತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾಶ್ಚ
 ಜಗತ್ಸ್ವಾಡ್ಯಾದಿವಿಷಯೇ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಪಿ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಾಧಿಕಾನಂದಾದಿಕಂ ಚ ಋತೇ
 ಯಥೇಷ್ಟಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ| ನ ಕೇವಲಂ ಯಥಾಸಂಘಲ್ಪಭೋಗಾ ಇತಿ ಚಾರ್ಥಃ || 9 ||

ಅನನ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಾಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಲೋಕದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಅವರನಿಯಮ್ಯತ್ವಶಙ್ಕಾಂ ವ್ಯುದಾಸಿತುಂ ಸೂತ್ರಂ
 'ಅತ ಏವ ಚಾನನ್ಯಾಧಿಪತಿಃ' ಇತಿ ತದರ್ಥಮಾಹ - 'ವಿನಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ |
 ಅನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ' ಇತಿ | ಏವಕಾರೋ ಭಿನ್ನಕ್ರಮಃ| ಸ್ವಭಾವಾನುಗತಾನುತ್ತಮಾನ್ ವಿನೈವ
 ಅನನ್ಯವಶಗಾ ನ ತು ಸರ್ವಧಾಸನನ್ಯವಶಗಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ| 'ಪರಮೋಽಧಿಪತಿಸ್ತೇಷಾಂ'
 ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ ಭಾವಃ| ಯದ್ವಾ ಯಥಾನ್ಯಾಸ ಏವೈವಕಾರಃ| ಅನನ್ಯವಶಗಾ ನ ತು ಲೋಕೇ
 ರಾಜಗೃಹಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ ಸ್ವಾವರನಿಯಮ್ಯತ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಅತ್ರಾಪಿ ತಥಾತ್ವಂ ಕಲ್ಪಮ್|
 ಸತ್ಯಸಂಘಲ್ಪತ್ವಾದಿವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವಃ|

ಸ್ಥಿತೈಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಮುಕ್ತಾನಾಮಪ್ಯುಪಾಸನಭಾವಾತ್ ಭೋಗವಿಶೇಷಭಾವಾಚ್ಚ ಆನನ್ದಾದಿವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ಸಂಸಾರಿವತ್ಸ್ಯಾತಾಂ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ 'ಸ್ಥಿತೀಮಾಹ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಂ ತದರ್ಥಮಾಹ - 'ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸವಿವರ್ಜಿತಾಃ' ಇತಿ | ಮುಕ್ತಾವುಪಾಸನಸ್ಯ ಫಲರೂಪತ್ವೇನ ಸಾಧನರೂಪತ್ವಾಭಾವಾತ್ ಭೋಗಸ್ಯ ಚ ಕ್ರೀಡಾರೂಪತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ || 10 ||

ಅಭಾವಾದಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಸಾಯುಜ್ಯಭಾಗ್ಯಃ ಉತ್ತಮೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇಷಾಂ ನರೋಚ್ಛಾದ್ಯಾನಾಂ ಚಿಚ್ಛರೀರೇಣ ಸುಪ್ತೌ ಭೋಗಾದ್ಯಷ್ಟೇಃ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ತಸ್ಯ ಭೋಗಾಯತನತ್ವಾ ಯೋಗೇನ ಭೋಗಾಯ ಬಾಹ್ಯದೇಹಾಭ್ಯುಪಗತೌ ದುಃಖಾದಿಕಮಾಶಂಕ್ಯ ಸಮಾಧಾನಾರ್ಥಂ 'ಅಭಾವಂ ಬಾದರಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಸಪ್ತಕಂ ತದರ್ಥಂ ಪ್ರಾಗ್ವಕ್ತವ್ಯಮಪಿ ಇಹ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸವರ್ಜಿತತ್ವೋಕ್ತಿಪ್ರಸಂಗಾದ್ವಾ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಹೇತುಕತ್ವದ್ಯೋತನಾಯ ವಾ ಅತ್ರಾಹ - 'ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾಃ' ಇತಿ | 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವ ರೂಪೇಣ ಚಿತಾ ವಾಚಿತಾ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಕದಾಚಿದ್ಬಾಹ್ಯದೇಹೋಪಾದಾನೇನ ಭೋಗಾಂಜ್ಞೇಕರೇಽಪಿ ನ ದುಃಖಾದಿಕಮ್ | 'ತೀರ್ಣೋ ಹಿ ತದಾ ಸರ್ವಾನ ಶೋಕಾನ್ ಹೃದಯಸ್ಯ ಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ ಭಾವಃ || 8 ||

ಅನಾವೃತ್ತೈಧಿಕರಣ

ಯತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಿಣಾಂ ಪುನಃ ಸಂಸಾರಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಪನರಾವೃತ್ತಿರಿತಿ ಶಂಕಾವ್ಯದಾಸಾಯಾ ಸೂತ್ರಂ 'ಅನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾದನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾತ್' ಇತಿ ತದರ್ಥಮಾಹ - 'ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇಽವಿರತಂ ಸುಖಂ' ಇತಿ | ಅವಿರತಂ ವಿರಾಮರಹಿತಂ ಸುಖಂ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಂ ಮೋದಂತೇ ಅನುಭವನ್ತಿ ಮೋದನಸ್ಯ ಸುಖಾನುಭವರೂಪತ್ವೇಽಪಿ ಇಹ ಸುಖಮಿತಿ ಶ್ರವಣಾದನುಭವಮಾತ್ರಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ | ಜ್ಞಾನಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತಿವತ್ | ಯದ್ವಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ | ಕುತಃ | ಯತೋಽವಿರತಂ ಸುಖಮಿತಿ ಯೋಜನಾ || 11 ||

ಉಪಸಂಹಾರ

ಏವಂ ಸಮಾಪಿತಭಾಷ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ ಶಿಷ್ಯಾಣಾಮಾದರಾತಿಶಯಜನನಾಯ
ಗ್ರನ್ಥಾಲ್ಪತ್ಯೇಷ್ಯರ್ಥಾಧಿಕ್ಯಂ ದರ್ಶಯನ್ ಕೃತಗ್ರಂಥಮೀಶ್ವರೇ ಅರ್ಪಯತಿ - 'ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ
ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಘಹಃ| ಕೃತೋಽಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾ
ರಮಾಪತಿಃ' || ಪರಮಾತ್ಮಾ ಪರಮಚೇತನಃ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ವ್ಯಾಜಯನ್ ಆದರಾತಿಶಯೇನಾನ್ತೇಽಪಿ
ತದುಕ್ತಗುಣವೈಶಿಷ್ಟ್ಯೇನ ಭಗವಂತಂ ನಮತಿ - 'ನಮೋ ನಮೋಽಶೇಷದೋಷ-
ದೂರಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ| ವಿರಿಣ್ಣ ಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯವನ್ವಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ತೇ' ಇತಿ|

ಪೂರ್ವಾರ್ಥೇನ ಪೂರ್ವಾರ್ಥಾಯದ್ವಯಾರ್ಥಃ| ಉತ್ತರಾರ್ಥೇನ ವನ್ಯತ್ವೋಕ್ತಾ
ಸರ್ವಾಭಿಷ್ಠದಾತ್ಯತ್ಸ್ಯಾಪಿ ಲಾಭೇನ ಉತ್ತರಾರ್ಥಾಯದ್ವಯಾರ್ಥೋಽಪ್ಯಪಾತ್ರ ಇತಿ || 7 ||

ಪೂರ್ಣಚಿತ್ತು ಖದೇಹಾಯ ದೋಷದೂರಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ|
ನಮಃ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣನಾಥಾಯ ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾಯಿನೇ ||

ಸುಧೀನ್ದ್ರಗುರುಶಿಷ್ಯೇಣ ರಾಘವೇನ್ದ್ರೇಣ ಭಿಕ್ಷುಣಾ|
ಕೃತಾಯಾಂ ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಂ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯ ಈರಿತಃ ||

ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯವಿವೃತ್ತಿಃ ಯಾ ಕೃತಾ ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರಿ|
ತಯಾ ದಯಾಲುರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಃ ಪ್ರೀಯತಾಂ ಮಧ್ವವಲ್ಲಭಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಿಚಿತಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ವಿವೃತ್ತೌ ರಾಘವೇನ್ದ್ರಯತಿಕೃತಾಯಾಂ
ತತ್ತ್ವಮಜ್ಜರ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ || 4-4 ||
ಸಮಾಪ್ತೋಽಯಂ ಗ್ರಂಥಃ

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಿಚಿತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣುಭಾಷ್ಯಮ್ ||